A

HAND BOOK

OF

GUJARATI GRAMMAR

FOR THE USE OF

EUROPEAN

Civil Military and Political Officers preparing themselves for the Higher Standard Vernacular Examination and

FOR THE USE OF

STUDENTS

STUDYING FOR THE BOMBAY UNIVERSITY EXAMINATIONS

BY

PURNÁNAND MAHÁNAND BHATT

LATE NÁIB DEWÁN OF ÍDAR

MAHIKÁNTHÁ

1889

A

HAND BOOK

OF

GUJARATI GRAMMAR

FOR THE USE OF

EUROPEAN

Civil Military and Political Officers preparing themselves for the Higher Standard Vernacular Examination and

FOR THE USE OF

STUDENTS

STUDYING FOR THE BOMBAY UNIVERSITY EXAMINATIONS

BY

PURNÁNAND MAHÁNAND BHATT

LATE NÁIB DEWÁN OF ÍDAR

MAHIKÁNTHÁ

1889

CONTENTS.

Note:—I may add that I have intentionally omitted any reference to the rules of spelling in Gujarati. These rules are more or less still unsettled and there is a considerable difference of opinion even among those who are acknowledged authorities on the Gujarati language. I have reasons to believe that this matter is now under consideration by the Gujarati book committee and I trust that their labours will have a practical result.

To,

EDWARD GILES Esquire, M. A.;

EDUCATIONAL INSPECTOR N. D.

THIS WORK

is

Dedicated as a token of
esteem respect and admiration
for his many noble qualities and
for his personal kindness to the
Author.

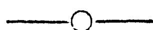
PREFACE.

In the course of my engagement as Gujarati Pandit to several eminent Political Civil and Educational Officers in Kattyawar and Gujarat preparing for the Higher Standard Departmental Examination in that language, my attention was forcibly called to the want of a hand-book of Gujarati Grammar adapted to the requirements of that class of students. To meet the difficulties I then experienced I jotted down a few notes which were revised and enlarged from time to time and these afforded such facilities to the students that I was tempted at their suggestion to put them in a more regular and permanent form. Thus encouraged I submitted my humble work to Mr. Mackay, Mr. Chatfield, Mr. Giles, Professor J. G. Bühler Ph. D. and Rao Saheb Mahiptraam Rupram C. I. E., who were pleased to approve of the general style of the work and to make several valuable suggestions for

adapting it thoroughly to the wants of European Officers. These suggestions were duly carried out. About that time it was my good fortune to have had the attention of His Highness KesariSingjee Kt. C. S. I. the enlightened and talented Ruler of Idar drawn to my work when I was acting as NaibDewan in that State. And His Highness was graciously pleased to suggest improvements and alterations calculated to render the work serviceable to students reading for the Matriculation Examination of our University and to warmly recommend it for publication. I have had much pleasure and satisfaction in acceding to such influential recommendation from so many and such eminent Educationists and others and I now commit my humble effort to the indulgent judgement of the Gujarati Public. I shall consider myself amply rewarded should the work prove useful to the classes of students for whom it is intended and stimulate a desire for the study of my mother tongue.

Bombay 10th. Deccember 1888. } PURNANAND MAHANAND BHATT.

ઉપોદ્ઘાત.

ગુજરાતિ વર્ગને માટે ગુજરાતિ વ્યાકરણ ઘણાં છે, પણ યુરોપિયન ઑફીસરોને ડીપાર્ટમેંટલ હાયર સ્ટેન્ડર્ડની પરિક્ષા ગુજરાતિ ભાષામાં આપવી પડે છે, તેમને ગુજરાતિ ભાષા જ્ઞાનની શુદ્ધતાને અર્થે વ્યાકરણના જે નિયમો યાદ રાખવા પડે છે તે માટે જે વ્યાકરણનો તેઓ ઉપયોગ કરે છે તે, તેમને બંધ બેસતું નહિ હોવાને લીધે ઘણી અમુઝણ વેઠવી પડે છે, એવી મારી ખાતરી, કેપટન ફેરડાઇસ,* મિસ્તર જાઇલ્સ,§ મિ. સ્નાઇડર‡ અને મિ. મેકે+ વગેરેના ગુજરાતિ પંડિત તરીકે કામ લેતાં થવાથી, સને ૧૮૭૯ ની સાલમાં તેમના અભ્યાસમાં સરળતા કરી આપવા ગુજરાતી ઇંગ્રેજી વ્યાકરણની એક નોંધ મેં મારી અ-

---

* પુનાની આઠમી નેટીવ ઈન્ફન્ટ્રીના ઉપરી, અને મહિકાંઠા તથા કાઠીઆવાડના late lamented assistant Pol. Agent.

§ પ્રથમ N. E. D.; પણ હાલ N. D.; ના એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર સાહેબ.

‡ અમદાવાદ કાંપના માજી જનરલ સ્નાઈડરના વડા પુત્ર અને Late lamented Asst. Police Supt. Punch Mahals and Broach.

\+ મહિકાંઠાના માજી આસી. પોલીટીકલ એજંટ અને હાલ કાઠીઆવાડના પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડંટ સાહેબ.

ઉપમતિથી તૈયાર કરીને તેને ધોરણે કામ લેતાં તેમાં જેજે સુધારો કરવો મને જણાતો ગયો તે મેં વખતે વખતે કર્યાં. આ લઘુ ગ્રંથની સરળતાથી પ્રસન્ન થયેલા મારા વિદ્વાન શિષ્યોએ આ ગ્રંથને પ્રસિદ્ધ કરવા ભલામણ કરી. તે ઉપરથી વ્યાકરણની આ નોંધ મિ. જાહલસ. ડાકટર બ્યુલર,[1] મિ. ચાટફીલ્ડ[2] અને રાવ. સા.[3] મહિપતરામ રૂપરામ સી. એસ. આઈ; ના અભિપ્રાય માટે મોકલી ને તેઓ સાહેબે પોતાના તરફથી કેટલીક ઉપયોગી સૂચનાઓ કરી. આ નોંધને સુધારા વધારા સાથે યુરોપિયન ઓફીસરોના ગુજરાતિ અભ્યાસ પુસ્તક તરીકે વધારે સરળ બંધ બેસતું અને ઉપયોગી ગણી પ્રસિદ્ધ કરવાને ભલામણ કરી; એટલુંજ નહિ પણ જે વખતે હું મહીકાંઠાના પેહેલા વર્ગના સંસ્થાન ઇડરમાં નાયબ દિવાન હતો તે વખતે તે સંસ્થાનના નામદાર મહારાજાધિરાજ મહારાજા સર શ્રી કેશરીસિંહજી કે. સી. એસ. આઈ; બહાદુરે ઘણા ઉત્સાહ પૂર્વક અવલોકન કરી આ પુસ્તક બંદ રીતે મેટ્રીક્યુલેશનની પરિક્ષામાં જતા વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી થવા કેટલાક સુધારો મારી પાસે કરાવ્યો અને પ્રસિદ્ધ કરવાને

૧ માજી એજ્યુકેશનલ ઈન્સ્પેક્ટર N. D.; Now in Viena in Austria.

૨ Director of Public Instruction, Bombay Presidency.

૩ પ્રીન્સીપાલ ગુજરાત ટ્રેનીંગ કોલેજ અને ગુજરાતી ટ્રાન્સલેટર એજ્યુકેશનલ ડીપાર્ટમેંટ એઓ સાહેબે આ લઘુ ગ્રંથ ડાઇરેક્ટર સાહેબની ફરમાસથી તપાસ્યો હતો.

આગ્રહ કર્યો. તે ઉપરથી આ બધા વિદ્વાન ગૃહસ્થોની સૂ-
ચનાઓ ઉપર લક્ષ આપી મેં આ નોંધને ફરીથી સુધારી
વધારી ગ્રંથના આકારમાં લખી કાઢી આજે છપાવીને
મારા વિદ્વાન યુરોપિયન ઓફીસરો અને વિદ્યાર્થીઓના ગુ-
જરાતિ અભ્યાસ પુસ્તક તરિકે તેમની સેવામાં રજુ કરૂં
છું; અને તેમને આ મારો શ્રમ ઉપયોગી, સરળ ને બંધ
બેસ્તો જણાઈ તેમના હેતુઓ ફલીભૂત થાય એમ જાણી
મને ઉત્તરોત્તર સંતોષને હર્ષ થાઓ, તથાસ્તુ.

ગ્રંથકર્તા.

GUJARATI GRAMMAR.

ગુજરાતી વ્યાકરણ.

Grammar (વ્યાકરણ) is the art of speaking or writing with propriety or correctness according to the established usage.

The Gujarati term for Grammar adopted from the Sanskrit, is વ્યાકરણ, signifying etymologically, (વિ separation, આઙ્. before કૃ to make or do) that which explains or expounds, or separates, disjoins and determines the various members of human speech.

Gujarati belongs to the Aryan stock, and is closely allied to Marathi, Hindi, Bengali, Panjabi, &c.

Language=ભાષા.	Orthography=અક્ષરવિન્યાસ.
Letters=અક્ષર.	Accidence=શબ્દ વિન્યાસ.
Words=શબ્દ.	Syntax=વાક્ય વિન્યાસ.
Sentence=વાક્ય.	Prosody=પદબંધ, છંદવિન્યાસ,
A Phonetic sign=વર્ણ	[કવિતાવિચાર,પિંગલ

અક્ષર (અક્ષ્ to spread) is a simple sound constituting the element of spoken language, or speech. It communicates ideas through the agency of the ear, as વર્ણ communicates by means of the eye. A syllable is also called અક્ષર.

શબ્દ is an articulate sound expressive of human thought; as ઘોડો.

વર્ણ (to colour) is a mark or character used as the representative of a sound, or of an articulation of the human organs of speech. A phonetic sign.

2. The Gujarati language contains 45 *Elementary Sounds* (મૂળાક્ષર).

3. Letters વર્ણ are divided into two classes viz. સ્વર (Vowel) and વ્યંજન (Consonant).

4. Those letters (વર્ણ) which can not be sounded by themselves but with the help of Vowels are called *Consonants.*

5. In naming the consonants the short Vowel ă=અ is inherent in each; and in reading this Vowel is to be supplied after every letter, provided it be not accompanied by any other Symbol.

The Consonants are:—

*E.G. B.	E. G. B.	E.G.B.	E.G.B.	E.G.B.
k=ક=क	j=જ=ज	n=ણ=ण	ph=ફ=फ	v=વ=व
kh=ખ=ख	jh=ઝ=झ	t=ત=त	b=બ=ब	sh=શ=श
g=ગ=ग	ng=ઞ=ञ	th=થ=थ	bh=ભ=भ	sh=ષ=ष
gh=ઘ=घ	t=ટ=ट	d=દ=द	m=મ=म	s=સ=स
ng=ઙ=ङ	th=ઠ=ठ	dh=ધ=ध	y=ય=य	h=હ=ह
ch=ચ=च	d=ડ=ड	n=ન=न	r=ર=र	
chh=છ=छ	hd=ઢ=ढ	p=પ=प	l=લ=ल	

6. Those letters that can be pronounced by themselves are called Vowels e. g.

E. G. B.	E.G. B.	E. G. B.
a=અ=अ	u=ઉ=उ	ai=ઐ=ऐ
â=આ=आ	û=ઊ=ऊ	o=ઓ=ओ
i=ઇ=इ	ri=ઋ=ऋ	au=ઔ=औ
î=ઈ=ई	e=એ=ए	

7. The Vowels are divided into three classes viz:—

(1) *Short* (હ્રસ્વ or લઘુ) અ, ઇ, ઉ, ઋ;

(2) *Long* (દીર્ઘ or ગુરૂ) આ, ઈ, ઊ;

(3) *Diphthong* (સંધી) એ, ઐ, ઓ, ઔ.

The simple Vowels of which એ, ઐ, ઓ,

* E=English. G=Gujarti. B=Balbodh.

2

and ઔ, are respectively composed are:—

એ=અ or આ+ઇ or ઈ;

ઐ=અ or આ+એ or ઐ;

ઓ=અ or આ+ઉ or ઊ;

ઔ=અ or આ+ઓ or ઔ.

8. Letters pronounced by the same organs of Speech or in other words which belong to the same sthana are called *Similar* or *Homogeneous* (સવર્ણ) as; અ, ક, ગ.

9. Letters pronounced by different organs of Speech or in other words those which belong to different sthanas (Vocal organs) are called *Dissimilar* or *Heterogeneous* (અસવર્ણ) as; અ, ત, ઇ, મ.

The division of letters into *sthans* is founded on the principle that every sound represented by the Gujarati alphabet can be uttered by means of one or more of the five Vocal organs.

10. The 25 Consonants from क to म are called સ્પર્શ (*Mutes*), because in pronouncing them there is complete contact of the organs of speech, and the letters are consequently well defined as belonging to their respective *Organs* (સ્થાન) or classes.

There are five classes viz:—

(a) Gutterals (કંઠસ્થાની). (d) Dentals (દંતસ્થાની)
(b) Palatals (તાળુસ્થાની). (e) Labials (ઓષ્ઠસ્થાની)
(c) Linguals (મૂર્ધાસ્થાની).

11. The five letters ય, ર, લ, વ, ળ formed by slight contact of the organs are called અંતઃસ્થ (Middle letters or Semi-Vowels i. e. intermidiate between સ્પર્શ and ઉષ્મ), as the organs are not in complete contact at the time of pronouncing them, but the sound issues from between the organs when they are at some distance from each other.

12. The four letters શ, ષ, સ and હ formed by slight opening of the organs are called ઉષ્મા or *Sibilants*.

13. અઘોષ (hard, surd or nonsonant) letters are those in pronouncing which the aperture in the larynx is wide open. ઘોષ (soft, sonant) letters are those pronounced by somewhat contracting the aperture in the larynx for the passage of the wind. શ, ષ, સ, are *hard* (અઘોષ); also ક, ચ, ટ, ત, પ, and ખ, છ, ઠ, થ, ફ are hard: All other letters besides these 13 are called *Soft* (ઘોષ).

The following verse shows hard and soft letters:——

દોહરો.

વર્ગોના બબ્બેવરણ, ત્રણ શકાર પણ જાણ;
એ અઘોષ બીજા બધા, ઘોષાક્ષર ઉર આણ. ૧.

TRANSLATION.

The first two letters of each class and three શs are *Hard* and the rest are *Soft.*

14. The sign of Anūswára has two Values—(1) one of the five *Nasal Consonants* (અનુનાસિક) or (૨) an indefinite Nasal Sound.

(*a*) When Anuswára is followed by a *Mute* (સ્પર્શાક્ષર) its equivalent is the *Nasal Consonant* of the same organ as the *Mute,* as અંક=અઙ્ક; પંચ=પઞ્ચ; કંઠ=કણ્ઠ દંત=દન્ત કંપ=કમ્પ.

(*b*) In all other cases—that is when Anùswára is followed by a *Sibilant,* a *Semi-Vowel,* or a *Vowel,* or is final —its equivalent is an indefinite Nasal Sound; as સંયુક્ત, સંરક્ષણ, કંઇ, કરૂં.

(c.) The nassals, in the middle of words are followed by consonants of their own class.

The difference in this respect in common usage between pure Sanskrit words and such words as, not having been

derived from Sanskrit, or having been long used in Gujarati, may be considered Gujarati words, is that in Sanskrit the usage generally is to write the nasal letters which, in Gujarati, for the sake of more expeditious writing, are replaced by dots.

15. Consonants are also divided into અલ્પપ્રાણી (Inaspirate), મહાપ્રાણી (Aspirate) and અનુનાસિક (Nasals).

Those letters that are pronounced with a rough or strong breathing are called મહાપ્રાણી (Aspirates); and those with a light breathing અલ્પપ્રાણી (Inaspirated letters).

All nasal letters, that is, those pronounced through the nose are called અનુનાસિક.

The *first* and *third* letters of each of the five classes together with ય, ર, લ, વ, ળ, are called અલ્પપ્રાણી.

The *second* and *fourth* letters of each of the five classes together with શ, ષ, સ, હ are called મહાપ્રાણી.

The fifth letter of each of the five classes is અનુનાસિક.

16. The following Table shows at a glance the above enumerated classes of Letters.

CLASSIFICATION OF LETTERS.

	CONSONANTS. વ્યંજન.							VOWELS. સ્વર.		
	સ્પર્શ (Mute)					અસ્પર્શ				
	hard અઘોષ		soft ઘોષ			soft ઘોષ	ar અઘોષ	Soft ઘોષ		
	Inaspirate અલ્પપ્રાણી	Aspirate મહાપ્રાણી	Inaspirate અલ્પપ્રાણી	Aspirate મહાપ્રાણી	Nasals અનુનાસિક	Inaspirate. / Aspirate.		Short હ્રસ્વ	Long દીર્ઘ	Diphthong સંધિસ્વર
Gutterals. કંઠસ્થાની.	ક	ખ	ગ	ઘ	ઙ	હ	શ	અ		એ
Palatals. તાળુસ્થાની.	ચ	છ	જ	ઝ	[illegible]	[illegible]	[illegible]	ઇ	આ	ઐ
Linguals. મૂર્દ્ધાસ્થાની.	ટ	ઠ	ડ	ઢ	[illegible]	ય	[illegible]	ઋ	ઈ	ઓ
Dentals. દંતસ્થાની.	ત	થ	દ	ધ	[illegible]	[illegible]	[illegible]	ઉ	ઊ	ઔ
Labials. ઓષ્ઠસ્થાની.	પ	ફ	બ	ભ	[illegible]	[illegible]	[illegible]			

The points of difference between the English and Gujarati alphabets are the following:—

The Gujarati alphabet enjoys superiority over the English alphabet as a vehicle of sound, because it is constructed on phonetic principles and is not like the latter imperfect, redundant and inconsistent. In the Gujarati alphabet every sign represents constantly the same sound, and each letter preserving a full and distinct sound is a perfect syllable. The components of the English alphabet are jumbled together, but those of the Gujarati are classified according to the organs of speech.

In English there are no cerebral letters except *r*; no aspirates, ખ, છ, ઠ, થ, ફ. ઘ, ઝ, ઢ, ધ, ભ; and of the nasals the first three ઙ., ઞ, ણ, are wanting.

On the other hand, Gujarati has no equivalent for *th* (sharp), as in *thin*, or for *th* (flat), as in *thine*. The sound of *v* (as in *Vine*) does not exist in Gujarati. In English there are several Vowel sounds

that have no represntatives in Gujarati; e. g.; *a* in *was, hat, e* in *met, o* in *old.* The sound of *wh* in *what,* is altogether new to the Natives.

17. The following are the Vowel signs.

	signs.			Example.		
Vowel.	† B.	G.	Name in E.	G.	B.	E.
અ	*	*	* a	ક	क	ka
આ	ा	ા	કાનો â	કા	का	kà
ઇ	ि	િ	હ્રસ્વઇ i	કિ	कि	ki
ઈ	ी	ી	દીર્ઘઈ i	કી	की	ki
ઉ	ु	ુ	હ્રસ્વઉ u	કુ	कु	ku
ઊ	ू	ૂ	દીર્ઘઊ ú	કૂ	कू	kú
એ	े	ે	માત્રા e	કે	के	ke
ઐ	ै	ૈ	બેમાત્રા ai	કૈ	कै	kai
ઓ	ो	ો	કાનોમાત્રા o	કો	को	ko
ઔ	ौ	ૌ	કાનોબેમાત્રા au	કૌ	कौ	kau
અનુસ્વાર	˙		Nasal sound	કં	कं	kam
વિસર્ગ	:		H sound	કઃ	कः	kah

† Balbodh. Gujarati. English.

અનુસ્વાર is an unmodified nasal expressed by a point placed over a letter.

વિસર્ગ is an unmodified aspirate expressed by two perpendicular dots placed after a letter.

COUMPOUND LETTERS.

(જોડાક્ષર).

18. Compound Letters are formed by the junction of two or more consonants. When the compound consists of two letters, the first drops its inherent અ, which is retained by the last. When three consonants form the compoud, the first and second, drop their inherent અ, the third retaining it; as, સ્ત, સ્ત્ર.

TABLE OF COMPOUND LETTERS.

ક્ક क्क	ક્ત क्त	ક્ર क्र

ષ્ણ ष्ण	ણ્ય ण्य	ષ્મ ष्म	ગ્ર ग्र	ઘ્ર घ्र	મ્મ म्म	જ્ર ज्र	ટ્ટ ट्ट
ટ્ર ट्र	ઠ્ઠ ठ्ठ	ડ્ડ ड्ड	ડ્ય ड्य	ત્ત त्त	ત્ન त्न	ત્ર त्र	દ્દ द्द
દ્ધિ द्धि	દ્મ द्म	દ્ય द्य	દ્ર द्र	દ્ધ द्ध	ધ્વ ध्व	ન્ધ न्ध	
ન્સ્ત न्स्त	ક્રૂ क्रू	મ્હ म्ह	ર્વ र्व	હ્ઠ ह्ठ	વ્ય व्य	પ્ક प्क	
ષ્ટ ष्ट	સ્ત स्त	સ્ક स्क	હ્મ ह्म	હ્ય ह्य	-હ- ह	હૃ हृ	
લ્ય ल्य	ષ્ઠ ष	સ્ત્ર स्त्र	ક્ષ क्ष ksh	જ્ઞ ज्ञ ghny.			

* ર, is generally conbined with other consonants when it is initial, thus; ર and ક make ર્ક, ર and વ make ર્વ.

The simple consonants included in ક્ષ and જ્ઞ are:—

ક્ષ=ક્+ષ જ્ઞ=જ્+ઞ.

ગુણ અને વૃદ્ધિ.

ગુણ (conversion) is the strengthening of અ, ઇ, ઉ, ઋ by means of a preceding અ which raises ઇ to એ, ઉ to ઓ, and ઋ to અર ; as જનક–જાનકી, લીપ–લેપ ; બુદ્ધ–બોધ.

વૃદ્ધિ (augmentation) is the strengthening of એ, ઓ and અર by means of a preceding અ which raises એ to ઐ, ઓ to ઔ and અર to આર ; as શિવ–શૈવ ; બુદ્ધ–બોદ્ધ–બૌદ્ધ ; સમાસ–સામાસિક; શૂર–શૌર્ય; વિષ્ણુ–વૈષ્ણવ.

સંધિ.

The coalescence of final and initial letters (of vowels with vowels, of consonants with consonants, and of consonants with vowels) is called સંધિ. Distinction between વર્ણ સંયુક્ત and સંધિ is that in વર્ણ સંયુક્ત the letters are simply placed in juxtaposition. In સંધિ the letters in juxtaposition undergo certain euphonic changes.

There are four kinds of Sandhis—સ્વરસંધિ, વ્યંજનસંધિ, અનુસ્વારસંધિ and વિસર્ગસંધિ.

Vowel Sandhi:—

(*a*) Final simple vowels, short or long unite with initial homogeneous vowels, short or long, and form the corresponding long vowels: *i. e.*—અ or આ + અ or આ = આ; *e. g.* પરમ + અર્થ = પરમાર્થ; દેવ + આલય = દેવાલય; વિદ્યા + અર્થી = વિદ્યાર્થી; વિદ્યા + આલય = વિદ્યાલય.
ઇ or ઈ + ઇ or ઈ = ઈ; *e. g.* અતિ + ઇચ્છા = અતીચ્છા; કવિ + ઈશ = કવીશ.
ઉ or ઊ + ઉ or ઊ = ઊ; *e. g* ભાનુ + ઉદય = ભાનૂદય; સિંધુ + ઊર્મિ = સિંધૂર્મિ.
ऋ + ऋ = ॠ; *e. g.* પિતૃ + ઋણં = પિતૄણં.

(*b*) Final અ and આ unite with initial ઇ or ઈ to એ, with initial ઉ or ઊ to ઓ, with initial ऋ to અર્, with initial એ or ઐ to ઐ, and with initial ઓ or ઔ to ઔ; *e. g.* ઈશ્વર + ઇચ્છા = ઈશ્વરેચ્છા; મહા + ઇંદ્ર = મહેંદ્ર; પરમ + ઈશ = પરમેશ; મહા + ઈશ = મહેશ; સૂર્ય + ઉદય = સૂર્યોદય; ગંગા + ઉદક = ગંગોદક; નવ + ઊઢા = નવોઢા; ગંગા + ઊર્મિ = ગંગોર્મિ; દેવ + ઋષિ = દેવર્ષિ; મહા + ઋષિ = મહર્ષિ; એક + એક = એકૈક; ગંગા + ઐક્તા = ગંગૈક્તા; પરમ + ઐશ્વર્ય = પરમૈશ્વર્ય; મહા + ઐશ્વર્ય = મહૈશ્વર્ય; ગુણ + ઓઘ = ગુણૌઘ; ગંગા + ઓઘ = ગંગૌઘ; પરમ + ઔષધ = પરમૌષધ; મહા + ઔષધ = મહૌષધ.

(*c*) Final simple vowels, short or long except અ and આ before initial vowels not homogenous with them are changed to the corresponding semi-vowels: *i.e*.—
ઇ or ઈ before અ, આ, ઉ, ઊ, ऋ, એ, ઐ, ઓ, ઔ, to ય; ઉ or ઊ before અ, આ, ઇ, ઈ, ऋ, એ, ઐ, ઓ, ઔ, to વ; ऋ before અ, આ, ઇ, ઈ, ઉ, ઊ, એ ઐ, ઓ, ઔ, to ર; *e. g.* પરિ + અંત = પર્યંત; ઇતિ + આદિ = ઇત્યાદિ; પ્રતિ + ઉત્તર = પ્રત્યુત્તર; નિ + ઊન = ન્યૂન; યુવતિ + ઋતુ = યુવત્યૃતુ; પ્રતિ + એક = પ્રત્યેક; અતિ + ઐશ્વર્ય = અત્યૈશ્વર્ય.

શ્રીહિ + ઓઘ = શ્રીહ્યોઘ. અતિ + ઔદાર્ય = અત્યૌદાર્ય. અનુ + અય = અન્વય; મનુ + આદિ = મન્વાદિ; અનુ + ઇત = અન્વિત; બહુ + ઈશ્વર = બહ્વીશ્વર; મનુ + ઋષિ = મન્વૃષિ; અનુ + એષણ = અન્વેષણ; બહુ + ઐશ્વર્ય = બહ્વૈશ્વર્ય; બહુ + ઓઘ = બહ્વોઘ; બહુ + ઔષધી = બહ્વૌષધી; પિતૃ + અર્થ = પિત્રર્થ; પિતૃ + આચાર = પિત્રાચાર; પિતૃ + ઇચ્છા = પિત્રિચ્છા; પિતૃ + ઈર્ષા = પિત્રીર્ષા; પિતૃ + ઉપાય = પિત્રુપાય; પિતૃ + ઊર્ણા = પિત્રૂર્ણા; પિતૃ + ઋણં = પિતૄણં; પિતૃ + ઐશ્વર્ય = પિત્રૈશ્વર્ય; પિતૃ + ઔષધ = પિત્રૌષધ.

(*d*) Final એ and ઓ before any other initial vowel or diphthong, are changed to અય્ and અવ્ and ઐ and ઔ to આય્ and આવ્ respectively *e. g.* ચે + અન = ચયન; ગો + ઈશ્વર = ગવીશ્વર; નૈ + અક = નાયક; નૌ + ઇક = નાવિક.

Visarga Sandhi:—

(*a*) Final visarga preceded by any vowel except અ or આ is changed to ર્ before any sonant letter; but it is dropped before ર, and a preceding short vowel is lengthened; *e. g.* નિઃ + અર્થ = નિરર્થ; નિઃ + આચાર = નિરાચાર; નિઃ + ઇચ્છા = નિરિચ્છા; નિઃ + ઈર્ષા = નિરીર્ષા; નિઃ + ઉપાય = નિરુપાય; નિઃ + એભ = નિરેભ; નિઃ + ઔષધ = નિરૌષધ; નિઃ + ગત = નિર્ગત; નિઃ + ઘાત = નિર્ઘાત; નિઃ + જન = નિર્જન; નિઃ + ઝરણ = નિર્ઝરણ; નિઃ + દય = નિર્દય; નિઃ + ધન = નિર્ધન; નિઃ + બળ = નિર્બળ; નિઃ + ભય = નિર્ભય; નિઃ + નય = નિર્ણય; નિ + મળ = નિર્મળ; નિઃ + યુક્તિ = નિર્યુક્તિ; નિ + લજ = નિર્લજ; નિઃ + વિકાર = નિર્વિકાર; નિઃ + હસ્ત = નિર્હસ્ત; રવિઃ + રૂઢ = રવીરૂઢ; નિઃ + રક્ત = નિરક્ત.

(*b*) Final visarga before ચ or શ is changed in to શ; before ક, ખ, પ, ફ, ઠ, ડ into ષ; befor ત, થ, સ into સ. *e. g.* નિઃ + ચય = નિશ્ચય; નિઃ + શ્વાસ = નિશ્શ્વાસ; નિઃ + શંક = નિશ્શંક; નિઃ + કપટ = નિષ્કપટ; નિઃ + પાપ = નિષ્પાપ; નિઃ + ફળ = નિષ્ફળ; નિઃ + તેજ = નિસ્તેજ. Exceptions:—જ્યોતિઃ + શાસ્ત્ર = જ્યોતિઃશાસ્ત્ર; દુઃ + ખ = દુઃખ; અંતઃ + કરણ = અંતઃકરણ; નમઃ + કાર = નમસ્કાર.

(*c*) Final અઃ, when standing for original અસ્ is changed to ઓ before all sonant letters; *e. g.*

મન:+ગત=મનોગત; મન:+ભાવ=મનોભાવ, મન:+યત્ન =મનોયત્ન, મન:+અર્થ=મનોરથ; મન:+રમ=મનોરમ; મન:+હર=મનોહર.

Anuswâra Sandhi:—

(*a*) Anuswara before initial vowels is changed into મ *e. g.* સં+આચાર=સમાચાર. so is, સમીપ, સમુદાય, સમૃદ્ધી.

(*b*) Anuswara before an initial mute is changed into the nasal consonant of the same organ as the mute,; as, સં+કલ્પ=સઙ્કલ્પ; સં+ચય=સઞ્ચય; સં+તાપ=સન્તાપ; સં+પત=સમ્પત.

(*c*) Anuswara before an initial sibilant, a semivowel, a final vowel or when itself final remains unchanged; as, સંયુક્ત, સંરક્ષણ, સંલગ્ન, સંવાદ, સંશય, સંસાર, સંહાર, કંઇ, કરૂં.

Vyanjana Sandhi:—

(*a*) Surd finals can stand only before surd initials; before or after sonant letters they are changed to the corresponding sonants; as, વાક્+પતિ=વાક્પતિ; વાક્+દાન=વાગ્દાન; સત્+કર્મ= સત્કર્મ; સત્+ગુણ= સદ્ગુણ; સત્+વંશ=સદ્વંશ; ભગવત્+પુરાણ=ભગવત્પુરાણ; ભગવત્+ગીતા=ભગવદ્ગીતા; ષટ્+કર્મ=ષટ્કર્મ; ષટ્+ગુણ=ષડ્ગુણ; ષટ્+રિપુ=ષડ્રિપુ.

(*b*) Final ક, ચ, ટ, ત, પ, before an initial vowel are changed to ગ, જ, ડ, દ, બ respectively; as, સત્+આચાર=સદાચાર, સત્+ઉત્તર=સદુત્તર; વાક્+ઈશ=વાગીશ; જગત્+ઈશ=જગદીશ.

(*c*) Final ત before initial ચ or છ is changed to ચ્; before જ or ઝ, to જ્; before ટ or ઠ, to ટ્; before ડ or ઢ to ડ્; and before લ to લ્; e-g સત્+ચિત્=સચ્ચિત્; સત્+જન=સજ્જન; તત્+ટીકા=તટ્ટીકા; ઉત્+લાસ=ઉલ્લાસ; તત્+ડયતે=તડ્ડયતે.

(*d*) Before શ, final ત્ is changed to ચ્, after which the initial શ્ is commonly changed to છ;

e. g. સત્ + શાસ્ત્ર = સચ્છાસ્ત્ર. ઉત્ + શર = ઉચ્છર.

(*e*) Before an initial nasal, the final letter is changed into its corresponding nasal; as, વાક્ + માત્ર = વાઙ્માત્ર; ષટ્ + માસ = ષણ્માસ; ઉત્ + મત્ત = ઉન્મત્ત; દિક્ + મૂઢ = દિઙ્મૂઢ; જગત્ + નાથ = જગન્નાથ; ચિત્ + મય = ચિન્મય; sometimes they become thus; વાગ્માત્ર, દિગ્મૂઢ, ષડ્માસ as stated in rule (*a*) above.

(*d*) If the final letter be not a semivowel or a letter having a nasal, the initial હ is changed thus:—વાક્ + હર = વાગ્ઘર or વાગ્હર; ઉત્ + હાર = ઉદ્ધાર; ષટ્ + હૃદય = ષડ્ઢૃદય or ષડ્હૃદય.

PART. II.

ACCIDENCE.

(શબ્દ વિન્યાસ).

19. Words are of four kinds viz. ;
   (a) Monosyllabic (એકાક્ષરી) આ,હું,તે.
   (b) Polysyllabic (અનેકાક્ષરી) as, ઘોડો.
   (c) Primitive (સિદ્ધ) as, કૃ.
   (d) Derivative (સાધિત) as કરણુ.

Termination=પ્રત્યય. Gender Termination= જાતિ દર્શક પ્રત્યય. Prefix=ઉપસર્ગ પૂર્વેગ. Suffix or Affix=પ્રત્યય, અનુગ. Case Termination =વિભક્તિપ્રત્યય. Inflected=આખ્યેય. Uninflected or Indeclinable=અવ્યય.

અવ્યય is a word that is never inflected and which has subordinate office in the sentence ; as, કે, પાસે.

ઉપાંત (ઉપ+અંત) is a penultinate syllable (the one comming before the last).

પ્રત્યય is an affix joined to roots and words, forming derivatives and inflectives.

ઉપસર્ગ–is a preposition commonly prefixed to verbal roots, and their derivatives, to modify their signification; as અવ in અવતાર.

પૂર્વેગ–is a particle prefixed to a stem-word (આશ્રયદાયક). One class of it is called ઉપસર્ગ.

અનુગ–is a praticle that immediately fol-

lows a stem-word either as an affix to it, or as a separate word; as જ in એજ–તમેજ, તો, પણ, &c.

તદ્ધિત (Secondary affixes) are those affixes by which nominal bases are derived from કૃદંત or other nominal bases, as ય, લુ, ઇક in તાલવ્ય, દયાલુ, રસિક.

20.

PARTS OF SPEECH

(ભાષાના શબ્દોના વર્ગો.)

The different classes into which words are divided are called Parts of Speech.

Their are eight parts of Speech. viz.— (a) The Noun (નામ). (b) The Pronoun (સર્વનામ). (c) The Adjective (વિશેષણ) (d) The Verb (ક્રિયાપદ.) (e) The Adverb (ક્રિયાવિશેષણ). (f) The Preposi tion (નામયોગી.) (g) The Conjuction (વાક્યયોગી). (h) The Interjection (કેવળપ્રયોગી or ઉદ્ગાર).

21. The first four are called આખ્યેય; because, they are inflected; while the other four are indeclinable (અવ્યય).

A Noun is the Name of a person, place, or thing; as; છોકરો, boy, મદ્રાસ, Madras, ચોપડી, book, મિઠાસ, sweetness.

An Adjective is a word which qualifies

a Noun; as, સારો માણુસ a *good* man; ચાર છોકરા *four* boys.

A pronoun is a word used in place of nouns; as જો બેહેચરલાલ અહીં હોય તો તેમને આવવાને કહેજો. If Behecherlal is here, tell *him* to come.

A Verb is a word which declares some thing; as, હું છું I am; તે માણુસ કામ કરે છે the man *works*.

An Adverb is a word which qualifies a Verb, an adjective, or another Adverb; as; શુદ્ધ બોલ speak *correctly*; એક ઘણી મોટી કેરી a *very* large mango; તમે ઘણીજ ઝડપથી લખોછો you write *too* quickly.

A Preposition expresses relation between words; as, તે નીચે બેસે છે he sits *down*.

A Conjunction is a word which joins the parts of a sentence; as, ચોખા અને દાળ Rice *and* pulse.

An Interjection is a word which expresses some sudden feeling; as, આહા! Ah! અરે! Alas!.

22. Nouns are divided into three classes:—

(a) Proper noun (વિશેષનામ)

(b) Common noun (સામાન્યનામ)

(c) Abstract Noun (ભાવવાચકનામ)

(of Nouns &c) Declension } રૂપાખ્યાન
(of Verbs) conjugation }

Proper Nouns (વિશેષ્ય નામ) are particular names given to particular persons or places; as બેહેચરલાલ, જુનાગ્ઢ, કાશી (Benares).

Common Nouns (સામાન્યનામ) are the names which denote any of the individuals contained in a class of things. Ex. ઝાડ a tree, ફુલ a flower.

An abstract Noun is the name of a quality or action; as, અક્કલ sense. ડહાપણુ sagacity.

GENDER. જાતિ or લિંગ.

23 There are four genders in Gujarati viz; (a) નરજાતિ (Masculine) as, છોકરો a boy. (b) નારીજાતિ (Feminine) as, છોકરી a girl. (c) નાન્યેતર (Neuter) as, છોકરૂં a child. (d) સામાન્યજાતિ (common gender) as, માબાપ Parents. In Sanskrit they are called પુલિંગ, સ્રીલિંગ, and નપુંસકલિંગ.

The gender of words is deducible from (1) The Sex of the objects they signify (2) conventional usage, and (3) their terminations.

Substantives denoting objects whose sex is recognized as male or female, cor-

renspond in gender to such objects irrespective of terminations, as મા mother, ભાઇ brother, બેહેન sister.

Substantives,adjectives, pronouns, and some forms of verbs and participles have genders.

Of such words as have genders those ending in ઓ are generally Masculine, ઇ, feminine and ઉ neuter.

(There are numerous exceptions to this rule).

Those words that can be changed in all the genders by substituting their genderic terminations ઓ ઈ ઉ (ઓ denoting Masculine ઇ and feminine ઉ Neuter) and as also those that can be changed into masculine and feminine forms only by the same process admit of no such exception.

The genders of words ending in otherwise than in ઓ ઇ ઉ as well as those that do not undergo such changes can be known by their context (i. e. by the gender of their corresponding adjective, substantive pronoun or verb) or by the euphony after having applied કેવો, કેવી, કેવું to the word; in the first case the word must be in the mas

culine, in the Second feminine and in the third case in Neuter. But as this can be known only by those who are born Gujaratis or who have acquired a good knowledge of the Gujarati language, the best possible rules for knowing the gender of such words are given here below.

GENERAL RULES FOR KNOWING THE GENDER.

MASCULINE.

24.

(1) The proper names of males as મણિલાલ.

(2) The common names of male animals or known males as વાઘ a tiger, સિંહ a lion.

(3) A vast majority of nouns ending in ઓ as; ગધેડો an ass.

Exception—જુઓ F., ઘો F., છો F., મોં N.

(4) The days of the week; as, સોમવાર Monday.

(5) The names of months as; કારતક Kartaka, એપ્રિલ April.

(6) The names of mountains as; હિમાલય Himalaya.

(7) The names of the Sun and Planets, except the Earth as, સુરજ the Sun, શનિ the Saturn.

(8) The names of oceans, seas, winds, spirit, &c. as, આટલાંટિક, Atlantic ભૂમધ્ય Mediterranean, વાયુ Wind, આત્મા spirit.

(9) Some passions of the mind as, કામ desire, ક્રોધ anger, મોહ love, મદ pride, મત્સર envy.

(10) The divisions of a country as, જીલ્લો, ઇલાકો ; પ્રાંત ; તાલુકો.

(11) Some nouns derived by dropping the infinitive particle as, from મારવું to beat (inf.) માર beating (noun); from કાપવું to cut (inf) કાપ cut (noun); ચાલવું to walk ચાલ walking, gait.

(12) All nouns derived from the verbs infinitive by adverbial prefixes as, પ્રકાર, sort, kind; આકાર form, વિકાર change, ઉપકાર obligation, આધાર support, વિચાર thought, idea ; સંહાર ruin, અધ્યાય chapter.

(13) All large sized lifeless things as; કોહાળો hatchet, પાવડો spade, રોટલો bread.

(14) Reduplications of nouns ending in આટ as, ગડગડાટ thunder, ગણગણાટ, humming.

(15) The first two seasons of the year; as, શિયાળો Winter, ઉનાળો Summer.

(16) Divisions of a day with reference to watches as, પેહેલોપહોર first watch, બીજો પહોર second watch.

(17) The following members and organs of the body that have no gendral terminations to signify them are masculine ; as, કાન ear, હાથ hand, પગ foot, હોઠ lip, દાંત tooth, નખ nail.

(18) Following species of grains in every day use are masculine ; as, મઠ, મગ, આડદ, કોદરા તલ ઘઉં.

FEMININE.

25

(1) The proper names of females as ગંગા, Ganga, જમની, Jamni

(2) The common names of female animals or known females ; as, વાઘણ a tigress ; વહુ a wife.

(3) The names of lunar days; as,પડવે, બીજ &c. Exception પડવો m. The first day.

(4) Substantives signifying the chief portions of the day ; as, સાંજ Evening, સવાર morning, રાત night, ઘડી 24 minutes.

(5) The names of rivers as, ગંગા the Ganges, રેવા the Reva or the Narmada, તાપી the Tapi, સાબરમતી the Saburmati.

Exception:—બ્રહ્મપુત્ર, સિંધુનદ being big rivers like sea.

(6) The names of the Earth પૃથ્વિ, ધરા ધરણી, ભૂમિ, જમીન &c.

(7) All Sanskrit nouns ending in આ as, આશા hope, દયા pity or mercy, માયા kindness, affection.

Exception:—દેવતા m. fire, god.

(8) A large majority of nouns ending in ઈ as આંગળી finger, વીંટી finger ring.

Exception:—મરી n. pepper, વરી m. હાથી m. પાણી n. water, બી n. seed. ઘી n. ghee.

(9) All abstract nouns ending in આઈ, આશ, ક, ગીરિ, ગરી, ણી, મણી, વણ, દારી, વટ, વડ, ઉટ &c. as મિઠાઈ sweetmeat, મિઠાશ sweetness, ઠંડક coolness, મહેતાગીરિ clerkship, શીવણી art of sewing or charge for sewing, ઘડામણી charge for preparing an ornament &c, ગુંચવણ intricacy, સુબેદારી office of subedar, ઘરવટ intimate acqaintance, સગવડ convenience, માથાકુટ trouble.

(10) A vast majority of nouns ending in

એ as, હરડે a kind of medicinal fruit, વલે state, રેલવે Railway.

(11) All abstract nouns ending in તા as, સત્યતા truthfulness, શુદ્ધતા cleanliness or correctness, દ્દઢતા steadiness, firmness.

(12) Some reduplicates as, ધક્કમ ધક્કા, ઠેલ-મ ઠેલા, મારામારી, કચકચ, ગરબડ, દોડાદોડ, તાણાતાણ, ધાલમેલ, ધૂળધાણી, ઉથલ પાથલ.

(13) Arabic or Persian words ending in ત or સ as તલાસ search, મેહેનત labour.

(14) Some words of foreign languages:— ઈજા injury or hurt, સજા punishment, ચા tea, જમીન ground or land, તકિદ trouble, નિમાજ prayer, કલાક hour, આગબોટ steamer, પલટણ Regiment.

(15) A vast majority of nouns ending in ત or સ; as, વાત talk or story, લાત kick.

(16) Inanimate objects of small size as, કોદાળી, રોટલી.

(17) Substantives denoting the four points of the compass when used with દિશા region or direction are femine. ઉતર દિશા Northern side.

(18) The following members and organs of the body that have no gendral

terminations to signify them are feminine; as, આંખ eye, જાંગ thigh, નસ vein, પાંપણ eyelid, ખાંધ shoulder, જીભ tongue.

(19) Following species of grains in every day use are feminine; as, બાજરી, જુ-આર, ડાંગર, તુવેર.

NEUTER.

26.

(1) A vast majority of nouns ending in ઉ and ણુ;as, કુતરૂ a dog, વહાણુ a ship. Exception વહુ f. ઘઉં m. જુ f. આણુ f.

(2) Some common nouns denoting species or class of objects without considering their sex: as, માણુસ person, ઢોર cattle, જનાવર beast.

(3) Names of the Sky; as, આકાશ, ગગન, વાદળ &c.

(4) All abstract nouns ending in અણુ, આણુ, પણુ, મણુ, વન, અણું, આણું, પણુ, ત્વ &c; as, ચલણુ influence, currency, ઉંડાણુ deepness, ઘડપણુ old age, શાંતવન peacefulness, ઉઘરાણું subscription, ઘેલાપણું madness, ડહાપણુ wisdom, અણ-ખામણુ disagreeable, unpleasant; સત્વ extract &c.

(5) Some liquid substances; as, પાણી water,

તેલ oil, ઘી ghee, જળ water, દુધ milk, આંસુ tears &c.

(6) Names of Villages,districts and cities; as, છારોડી Chharody a village, સાણંદ Sanand a district, અમદાવાદ Ahmedabad a city.

(7) Substantives denoting objects whose sex is recognized as male but there is no termination by which it can be rendered into feminine gender are of neuter gender ; as, વરૂ a wolf.

(8) Substantives denoting the four points of the compass are neuter ; as, ઉત્તર North, દક્ષિણ South ; પૂર્વ East, પશ્ચિમ West.

(9) Names of fruits are mostly Neuter ; as, નાળિયેર cocoanut, લિંબુ lemon સપ્ટરજન, અનનસ, બોર, પપનસ.

Exception:—દ્રાક્ષ F.

NOTE—

The genders of nouns which are not subject to any of the above mentioned rules, can only be known by practice and attention. The gender of some words is not decided. There are several words which are given as masculine and feminine by different authorities. (The disagreement of dictionaries in Guzerat is a great stumbling block to the learner).

HOW TO RENDER A NOUN FROM MASCULINE INTO FEMININE.

27 (1) It may either be rendered

(*a*) By the use of suffix forms ; as, ચાકર-ચાકરડી; નાગ, નાગણુ.

(*b*) By the use of words entirely distinct; as, બાપ-મા; નર-માદા; પુરૂષ-સ્ત્રી; વર-વહુ-કન્યા; મરદ-ઓરત; નર-નારી; ભાઈ-બેન, બોજાઇ; રાજા-રાણી; ફિતો-કલમ; પાડો-ભેંશ; બળદ. આખલો-ગાય; સસરો-સાસુ.

(*c*) By the change of final vowels; as, છોકરો-છોકરી; હંસ-હંસા.

(2) The following changes take place in forming a faminine from a masculine noun :—

(*a*) The endiug અ or ઓ becomes ઈ; as, બ્રાહ્મણુ-બ્રાહ્મણી; દેવ-દેવી; મામો-મામી; કાકો-કાકી; બેટો-બેટી.

(*b*) The ending અ, ઇ or ઓ becomes ણુ, અણુ, and એણુ respectively; as, સુતાર-સુતારણુ; સોનાર-સોનારણુ; નાગ-નાગણુ; મોચી-મોચણુ; ઘાંચી-ઘાંચણુ; વાણીઓ-વાણીએણુ.

(*c*) Sometimes the final અ becomes આણી; as, ભટ્ટ-ભટ્ટાણી; શેઠ-શેઠાણી; પટેલ-પટલાણી; ગોર-ગોરાણી.

(*d*) By adding the suffixes ડી, ણી or આણી to the nouns ending in અ or ઇ; as, ચાકર-ચાકરડી; હજામ-હજામડી; ભીલ-ભીલડી; ઊંદર-ઉંદરડી; પિ-

શાચ-પિશાચણી; રાગ-રાગણી; ધણી-ધણીઆણી; નાગર-નાગરાણી.

N. B. Feminine nouns derived from adjectives are:—ગરમ-ગરમી; કુશળ-કુશળતા; મીઠું-મીઠાશ. Feminine nouns derived from verbs:—શિખ-શિખામણ.

NUMBER. (વચન)

28. There are two Numbers viz; Singular (એકવચન) and Plural (બહુવચન).

29. Masculine and neuter nouns ending in અ (understood), form their plural by changing the અ into ઓ; as, માણસ a man-માણસો men; દેવ god-દેવો gods; જંગલ forest-જંગલો forests.

30. When a noun ending in any vowel except ઓ or ઉ is preceded by some numeral or qualifying adjective showing plurality, the noun sometimes does not take the plural termination; as, ઘણાં માણસ many men; દશ માણસ ten men.

31. Nouns ending in ઓ masc. and ઉ neu. form their plural by changing these terminations into આ and આં respectively; as, ઘોડો a horse,-ઘોડા horses; કુતરૂ a dog-કુતરાં dogs.

32. Nouns ending in આ and ઈ masc. and femi. form their plural by adding ઓ; as. રાજા a king-રાજાઓ kings; કળા an art-કળાઓ

arts; હાથી an elephant-હાથીઓ elephants; બકરી a she-goat-બકરીઓ she-goats.

33. Nouns ending in ઉ masc. and femi. form their plural by adding ઓ; as, લાડુ a sweetmeet ball-લાડુઓ sweetmeet-balls; સાસુ a mother-inlaw-સાસુઓ mothers-inlaw.

34. The following nouns are always singular:- ઘી, ખાંડ, સાકર, મીઠાઇ, સુખડ, લોબાન, વરસાદ-ગોળ, માટી, અગ્નિ, ભોંય કપાસ, જીરૂ, હીંગ, મેથી, ખડ, ઘાસ, સુરત, સિક્લ, તબિયત, પાણી, રૂ, સોનું, રૂપું, ડહાપણુ, નીતિ, ઇચ્છા; but when various kinds of them are to be shown they are sometimes used in the plural number; as, મેં બે કુવાનાં પાણી પીધાં I drank *waters* of two wells.

35. The following nouns are always in the plural number:—ઘઉં, મગ, તલ, મરી, અડદ and such other names.

36 Abstract nouns are generally sin, gular; as, ભલાઇ, ભુંડાઇ, નેકી. ચોરી, લુચાઇ, કાળાશ, રાતાશ, મોટાઈ, સત્તા, અધિકાર, વડાઇ, મોટપણુ,ગર્વ, મીજાજ, દિલગીરી, શોક, સ્થિતિ, અવસ્થા &c.

37 The plural of a noun ending એ fem. and ઓ both fem. and neuter is the same as the singular in common use; as, હરડે f. yellow myrobalan; ઘો f. iguana મોં n. mouth.

38 The plural of a neuter noun ending in ઉ is the same as the singular in common use; as, પાણી n. water.

Exception--Some people express plural of મરી pepper n. મરીઆં n.; but it is not idiomatic.

CASE (વિભક્તિ.)

39 Case is a form expressive of relation. વિભક્તિ is derived from વિ *separation,* and ભજ્ to break. Its etymological meaning-*the breaking apart of a word* (into its stem and termination), is not in accordance with its use; for the nominative, the accusative and the vocative do not take any case ending, but their several relations are determined merely by their position in the sentence. Case endings are designed to show the relation in which one word stands to another word in the same sentence. It is conjectured that the case terminations were originally prepositions (નામયોગી), or some distinct words, which in course of time underwent various changes, and assumed their present simple forms. Some of these endings gradually disappeared; because the relations expressed by them could be determined without them.

40 **Substantives, adjectives and pronominal adjectives when not followed by their corresponding nouns, personal pronouns and some forms of participles admit of cases;** as, કામ-કામને. સારૂં-સારાને. જે-જેને; પેલો-પેલાને; હું-મને. ફરવું-ફરવાને-ફરવાથી-ફરવાનો.

41 There are eight cases in the Gujarati language. They are as follows:—

Sk.	Guj.	English	Position.	Termination.
પ્રથમા	પેહેલી	Nominative	કર્તા	None.
દ્વિતીયા	બીજી	Accusative	કર્મ	ને
તૃતીયા	ત્રીજી	Instrumental	કરણ.	એ, ણે. થી, વડે, નાથી, થકી, કરીને, થી કરીને.
ચતુર્થી	ચોથી.	Dative	સંપ્રદાન.	ને, નેકાજે-અર્થે માટે-સારૂં-વાસ્તે &c.
પંચમી	પાંચમી	Ablative	અપાદાન.	થી-થકી.
ષષ્ઠી	છઠી	Genitive	સંબંધ.	નો-ની-નું-ના-નાં-વિષે.
સપ્તમી	સાતમી	Locative	અધિકરણ.	એ, માં.
સંબોધન	સંબોધન	Vocative		ઓ, અરે, હે.

42 Words may stand in more than one case at one and the same time and can have terminations of each of them at a time; as, કુવામાંથી, તારાથી.

43 The first case denotes કર્તા (Agent), કર્મ object, પ્રમાણ extent, જગા place, વખત time

&c., as, રાજા આવ્યો (કર્તા). કાગળ લખ્યો (કર્મ) બેપાલી મગ છે. (પ્રમાણ) મારી માસી મુંબઈ ગયાં (જગા.) તમે બબે ઘડી ભણજો (વખત).

The nominative case does (1) in construction with an intransitive verb indicate the *Agent* (2) with a transitive verb the *object*; as, સીતા જાય છે. સિપાઈએ વાઘ માર્યો.

44 The second case is used exclusively for the object and in that case the substantive is governed by a transitive verb; as, પરમેશ્વરને ભજવો. to worship God.

45 *The third case is used for the instrument with which, or the cause on account of which, something is done; as, તેણે હાથે કામ કર્યું. He did the work with his hand.

The common termination of the instrumental or the third case is એ. The common postposition to express instrumentality is થી, which is also the sign of the ablative case, with this difference that in the former it stands for the English "*by*" and in the latter for "*from*" Ex. તે વાઘે મૃગ માર્યો. The deer

---

* નાથી–થકી–વડે, કરીને, થીકરીને the terminations of the instrumental case are for the most part used when the verb is in the Passive Voice (કર્મણિ પ્રયોગ).

was killed *by* the tiger. મારાથી બોલાઈ ગયું. It was spoken by me.

The termination એ of the instrumental case is denoted by suffixing ` (Mátrá) to the nouns ending in અ; as, નામ–નામે.

It is not necessary that all nouns with the affix એ should be in the third case, e.g. તે ઘરે or ઘેર (ઘરમાં) ગયો; તેણે લાકડીએ (લાકડીથી) માર્યો; રાજાએ (રાજાનો) માનેલો વિપ્ર.

The third case may be used to signify *Agent, means, cause, proportion, price, state of organs, retinue* and *place*; as, મેં ખાધું; મેં લાકડીએ માર્યો; ગરમીએ બેજાર છું; રેલ કલાકે વીસ માઇલ ચાલે છે; શાક આણે લીધું; આંખે આંધળો છે; રાજા બસે ઘોડે આવ્યો. ભીંતે ચિત્ર કાઢ.

46. In the verbs that govern two objects; the indirect (અનુપસ્થ) is put in the dative case; as, તેણે તેને બે રૂપીઆ આપ્યા. He gave *him* two rupees; here તેને is the indirect object (અનુપસ્થકર્મ) in the dative case. બે રૂપીઆ is the direct object (ઉપસ્થકર્મ).

The fourth case is formed bythe postpositions કાજે. વાસ્તે, માટે, સારૂં, *for, for the sake of, for the purpose of, on account of.* મારે કાજે આ કામ કરો. Do this work for me.

The termination of the second and the fourth is ને. Those names, therefore, having ને termination followed by કાજે, માટે, વાસ્તે, સારૂં,

લીધે, અર્થે are said to be in the Dative case; as, રણછોડને માટે ચોપડી લાવજો. Bring a book for Ranchhod.

The fourth case is used to preserve connection with the following word showing *for, on behalf of, against, in return for* the word preceding; as,

રાજા સારૂ પાલખી તૈયાર છે; અસીલ સારૂ લડું છું; ઉંદર સારૂ ઉંદરિયું કામનું છે; રોટલા સારૂ નોકરી કરૂં છું.

47. *Words implying separation are used as postpositions to govern the noun in the fifth or ablative case; as, ઝાડ થકી પાંદડાં પડે છે. Leaves fall *from* the tree.

થી is also used in the sense of "*since*"; as, તે કાલથી બોલવા લાગ્યો. He began speaking since yesterday. થી is also used in the same way as the English *of*; as, તે મેહેતાજીથી બીધો. He was afraid *of* the teacher.

The fifth case shows *limit, separation, comparison, means* and *cause*; as, અમદાવાદથી વડોદરા સાઠ માઈલ છે; ટાઢથી બેજાર છું; સુરતથી નિકળ્યો; રાજકોટથી મુંબાઈ મોટું છે; તેને લાકડીથી માર્યો.

48 The Genitive case shows relation. It is often similar in signification to an ad-

---

* The fifth case is easily known from the preposition "from"

jective, and it is declined as such in Gujarati e.g. માણુસનું કામ a man's business (relation.) પાણીનો લોટો *water-pot* (adjective).

When two nouns bearing a definite relation to each other are put together in a sentence, the first noun is in the genitive case; as, રાજાનો કુંવર King's son.

This case is used to denote following kinds of connection:—

રાજાનો કુંવર (Relationship); રાજાનો મેહેલ (Ownership); નદીનું માછલું (Place of living); રૂપાનો લોટો (Material of which a thing is made); મારવાડનો મુલક (Case in apposition); તે સવારનો ભુખ્યો છે (Point of time); શેઠનો વાણોતર (Mastership); દિવાનો પ્રકાશ (Relation between cause and effect); તે રાતનો જાગે છે. (Period of time); તે હાથનો ચોખો છે (Relation between an organ and its quality).

* 49 The seventh case has માં as the governing postposition; Ex. તે સભામાં બેઠો હતો. He had sat *in* the assembly. માં must also be translated by the English preposi-

* The seventh case has two terminations એ and માં; the first seems to have more the force of *near* or *at*, and માં of *in* or *into*; compare the difference between સવારે and સવારમાં.

tion *on*; as, પગમાં જોડા ઘાલો. Put the shoes *on* the feet. પર and ઉપર are also two other post-positions governing the noun in the locative and to be translated by '*on*' as, માથાપર ભાર a load *on* the head; but in a sentence like the following ઉપર will mean '*against*;' Ex. તેની ઉપર તોહોમત આવ્યું છે. There is a charge *against* him. In such sentences as પગે જોડા, માથે પાઘડી, પેટે પાટો, હાથે મોજા &c. the nouns are all in the locative, and must be translated with the preposition '*on*' in English; as, માથે પાઘડી. a turban *on* the head.

The termination એ can only be said to be of the seventh case if it means માં showing place; as, વીજળી બારીએ ઉભી હતી. Vijali was standing in the window.

The seventh case denotes a place and case in apposition with the word following; as, તે ઘરમાં છે. He is in the house. તેમાં કંઇ નહીં.

50 The Vocative case is used to denote *joy, sorrow, alarm,* of the person addressing to the person addressed and such other notions as can be expressed by an interjection; as, વાહ રામલાલ! તમે તો ઠીક છો; હે રામ! તને ગમે તે ખરૂં; ઓ બાપ! આ કેમ ખમાય. &c. &c.

The Vocative case is the same as the Nominative; but nouns ending in ઓ masc.

change ઓ into આ in the singular; as, ઘોડો m. voc. હે ઘોડા !

DECLENSIONS OF NOUN.

51 All the masc. nouns ending in ઓ change the ઓ into આ in all cases except the nom. singular; and all the neuter વિકારી (changeable) nouns ending in ઉં, change the ઉં into આ in all cases only in the singular except the nom. singular, and આં in the plural before they take plural and case terminations; in all other cases, that is, nouns ending in ઓ fem. and neuter; અ masc. and neuter, આ, ઇ, ઉ masc. and fem; and ઉ અવિકારી neuter undergo no changes before they take either case terminations or both plural and case terminations; as, ધંધો-ધંધાને-ધંધાએ.&c., છોકરૂં n.-છોકરાને-છોકરાએ-છોકરાંઓને-છોકરાંઓએ; ઘો f. ઘોને-ઘોએ; મોં n -મોંને-મોંએ; દેવ m.-દેવને-દેવોને, જંગલ n.-જંગલને-જંગલોને; રાજા m. રાજાને-રાજાઓને; બાળા f. બાળાને-બાળાઓને; હાથી m.-હાથીને-હાથીઓને; નદી f.-નદીને-નદીઓને; લાડુ m.-લાડુને-લાડુઓને; સાસુ f.-સાસુને-સાસુઓને; રૂ n.-રૂને.

52. Declensions of feminine in ઓ differ from that of Masculine in ઓ thus:—

The feminine noun in ઓ undergoes no inflection in the singular number prepara-

tory to receiving the casal particle; and it has no plural form ; as, ઘો-ઘોને.

The masculine noun in ઓ undergoes inflection in the singular number and its plural is formed by converting ઓ into આ or આઓ; as, છોકરાને-છોકરાઓને.

53. Declensions of Nouns :—

(*a*) Masculine noun ending in the inherent vowel અ. દેવ. God.

	Singular.	Plural.
Nom.	દેવ.	દેવ, દેવો.
Acc.	દેવને.	દેવોને
Instr.	દેવે.	દેવોએ
Dat.	દેવનેમાટે-સારૂં &c.	દેવોને માટે &c.
Abl.	દેવથી થકી.	દેવોથી થકી.
Gen.	દેવનો-ની-નું.	દેવોનો-ની-નું &c.,
Loc.	દેવમાં.	દેવોમાં.
Voc.	હે દેવ !	હે દેવો !

(*b*) Masculine noun ending in આ. રાજા a king.

	Singular.	Plural.
Nom.	રાજા	રાજા, રાજાઓ.
Acc.	રાજાને	રાજાઓને
Instr.	રાજાએ	રાજાઓએ
Dat.	રાજાને માટે &c.,	રાજાઓને માટે &c.
Abl.	રાજાથી-થકી	રાજાઓથી-થકી.
Gen.	રાજાનો-ની-નું	રાજાઓનો-ની-નું.
Loc.	રાજામાં	રાજાઓમાં.
Voc.	હે રાજા !	હે રાજાઓ!

(*c*) Masculine noun ending in ઇ. મોચી a shoemaker.

	Singular.	Plural.
Nom.	મોચી	મોચીઓ
Acc.	મોચીને	મોચીઓને
Instr.	મોચીએ	મોચીઓએ
Dat.	મોચીને માટે &c.	મોચીઓનેમાટે &c.
Abl.	મોચીથી-થકી	મોચીઓથી-થકી
Gen.	મોચીનો-ની-નું &c.	મોચીઓનો-ની-નું &c.
Loc.	મોચીમાં	મોચીઓમાં
Voc.	હે or ઓ મોચી !	હે or ઓ મોચીઓ.

(*d*) Masculine noun ending in ઉ. લાડુ a sweetmeet ball.

	Singular.	Plural.
Nom.	લાડુ	લાડુઓ or લાડુ
Acc.	લાડુને	લાડુઓને
Instr.	લાડુએ	લાડુઓએ
Dat.	લાડુને માટે &c.	લાડુઓને માટે &c.
Abl.	લાડુથી-થકી	લાડુઓથી-થકી
Gen.	લાડુનો-ની-નું	લાડુઓનો-ની-નું
Loc.	લાડુમાં	લાડુઓમાં

Vocative same as the Nominative.

(*e*) Masculine noun ending in ઓ. ધંધો Business.

	Singular.	Plural.
Nom.	ધંધો	ધંધા, ધંધાઓ
Acc.	ધંવાને	ધંધાઓને
Instr.	ધંધાએ	ધંધાઓએ
Dat.	ધંધાને માટે &c.	ધંધાઓને માટે &c.
Abl.	ધંધાથી-થકી	ધંધાઓથી-થકી

	Singular.	Plural.
Gen.	ધંધાનો-ની-નું	ધંધાઓનો-ની-નું
Loc.	ધંધામાં, ધંધે	ધંધાઓમાં, ધંધાએ
Voc.	ધંધા !	ધંધાઓ

(*f*) Feminine noun ending in આ is declined like a masculine noun ending in આ ; as, બાળા a girl. Nom. Sing. બાળા Nom. Pl. બાળાઓ &c. &c.

(*g*) Feminine noun ending in ઈ is declined like a masculine noun ending in ઈ ; as, પોથી a book. Nom. Sing. પોથી. Nom. Pl. પોથીઓ &c. &c.

(*h*) Feminine noun ending in ઉ is declined like a masculine noun ending in ઉ; as, સાસુ a mother-in-law. Nom. Sing. સાસુ Nom. Pl. સાસુઓ.

(*i*) Feminine nouns ending in એ and ઓ are always declined in the singular number; as, nom. sing. હરડે-acc.-હરડેને; nom. sing. ધો acc. ધોને.

(*j*) Neuter noun ending in the inherent vowel અ. જંગલ a wood.

	Singular.	Plural.
Nom.	જંગલ	જંગલો
Acc.	જંગલને	જંગલોને
Instr.	જંગલે	જંગલોએ
Dat.	જંગલને માટે &c.,	જંગલોને માટે &c.,
Abl.	જંગલથી-થકી	જંગલોથી-થકી
Gen.	જંગલનો-ની-નું &c.	જંગલોનો-ની-નું &c.,
Loc.	જંગલમાં	જંગલોમાં

Vocative same as the Nominative.

(*k*) Neuter nouns ending in ઇ, and ઉ (અવિકારી) are always declined in the singular like masculine nouns ending in ઈ and ઉ singular; as પાણી n. water. nom. પાણી acc. પાણીને &c. nom. રૂ. acc. રૂને.

(*l*) Neuter noun ending in ઉ (વિકારી). છોકરૂં a child.

	Singular.	Plural.
Nom.	છોકરૂં	છોકરાં. છોકરાંઓ
Acc.	છોકરાને	છોકરાંને-છોકરાંઓને
Instr.	છોકરે, છોકરાએ	છોકરાંએ-ચોકરાંઓએ
Dat.	છોકરાને માટે &c.,	છોકરાંને-છોકરાંઓનેમાટે &c.
Abl.	છોકરાથી-થકી	છોકરાંથી-નાથી-ઓથી-થકી
Gen.	છોકરાનો-ની-નું	છોકરાંનો-ઓનો-ની-નું &c.,
Loc.	છોકરામાં	છોકરાંમાં-છોકરાંઓમાં
Voc.	હે or અરે છોકરા!	હે or અરે છોકરાં-છોકરાંઓ!

ADJECTIVES (વિશેષણ.)

54. The noun which the adjective qualifies is called વિશેષ્ય (Viséshya).

55. All adjectives except those that end in ઓ masc. singular and ઉ neuter sing. have a common form for masc. fem. and neuter and are only declined by suffixing the case terminations; as, લાલ red. nom. લાલ. acç. લાલને &c., પ્રેમી affectionate. nom. પ્રેમી-acc. પ્રેમીને &c, વિશ્વાસુ trustworthy. nom. વિશ્વાસુ. acc. વિશ્વાસુને &c.

56 The following are some of the instances of adjectives used in all the genders without any change of form; as, સારૂ, નીચ, લોભી, પાપી, દુ:ખી, લાલચુ, આળસ.

57 In case of adjectives ending in ઓ masc. sing. and ઉ neuter sing. ઓ and ઉ are changed into આ and આં respectively in plural number in all cases; and are changed into આ in singular number in all cases except the nom. in which they retain their original form; as, સારો good. masc. sing. nom. સારો masc. pl. nom. સારા. acc. pl. સારાને and so on; સારૂં n. sing. nom. સારાંને acc. pl. n; સારો masc. nom. sing. સારાને acc. sing. સારૂં. nom. sing. neuter સારાને acc. sing, neuter.

58 When the adjective is declined, its વિશેષ્ય ending in અ, optionally keeps the singular form; as, સારા માણસ-સો good men.

59 When the adjective is prefixed to a feminine noun, it remains indeclinable; as, nom. sing. સારી ઘોડી. nom. pl. સારી ઘોડીઓ. acc. sing. સારી ઘોડીને. acc. pl. સારી ઘોડીઓને.

60 Adjectives are either *changeable* (વિકારી) or *unchangeable* (અવિકારી).

61 વિકારી adjectives and વિકારી nouns are those that end in ઓ masc. whose fem. and neuter form can be made by changing ઓ in-

to ઈ and ઉ respectively; as, સારો છોકરો m. સારી છોકરી f. and સારૂં છોકરૂં n.

62 When a વિકારી adjective ending in આ and ઉ precedes an અવિકારી noun, its gender terminations are applied to the adjective and not to the noun; as, સારો માણસ a good man. સારા માણસ good men; નઠારૂં ઘર a bad house. નઠારાં ઘર bad houses.

63 In case of a વિકારી adjective ending in આ and ઉ followed by a વિકારી noun, the gender terminations are applied both to the adjective and the noun; as, સારો છોકરો m. નઠારૂં છોકરૂં n.

64 Adjectives are classified as follows:-

(*a*) Adjectives of quality (ગુણવાચક) સારો good, લાલ red.

(*b*) Cardinal numeral adj. (સંખ્યાવાચક) એક one, બે two, &c.

(*c*) Ordinal numeral adj. (સંખ્યાનુક્રમવાચક) પેહેલો1 first, બીજો second, ત્રીજો, ચોથો, પાંચમો, છઠો. &c.

---

1. In the same way seventh, eighth &c. can be formed by adding મો m. મી f. મું n to the cardinal numerals; as, સાતમો-સાતમી-સાતમું; આઠમો-આઠમી-આઠમું. &c.

(*d*) Indefinite numeral adjective (અનિશ્ચયાર્થ) બહુ much, અલ્પ little, સઘળું all &c.

(*e*) Collective adjective (સંખ્યા સંઘાર્થ) બેલુ, ટકો three pice, ટબુ two pice, શેકડું one hundred.

(*f*) Fractional adj. (સંખ્યાંશવાચક) પા quarter, અર્ધું half, પોણું three quarters, સવા one and a quarter, &c.

(*g*) Multiple adjective (સંખ્યાવૃત્તિ વાચક) બેવડું double, ત્રેવડું triple, ચોવડું; બમણું twice, ત્રમણું treble, ચોગણું*.

65 Cardinal numerals retain the same form in all cases; as, એક-બે-ત્રણ-માણસને.

(*a*) The masc. termination ઓ and neuter termination ઉ of the ordinal numerals are changed into આ in all cases; as, પેહેલો m. nom. પેહેલાને m. acc. nom. n. પેહેલું. acc. n. પેહેલાને.

(*b*) The fem. termination ઈ of the ordinal numerals retains the same form in all cases; as, nom. પેહેલી f. acc. પેહેલીને and so on.

---

* In the same way five fold, six fold &c., are formed by adding ગણો-ણી-ણું to the cardinal numbers; as, પાંચગણો-પાંચગણી-પાંચગણું; છગણો છગણી-છગણું.

66 CARDINAL NUMERALS.

In words.	Guj,	Bal.	Eng.
એક	૧	१	1
બે	૨	२	2
ત્રણ	૩	३	3
ચાર	૪	४	4
પાંચ	૫	५	5
છ	૬	६	6
સાત	૭	७	7
આઠ	૮	८	8
નવ	૯	९	9
દસ	૧૦	१०	10
અગિઆર	૧૧	११	11
બાર	૧૨	१२	12
તેર	૧૩	१३	13
ચૌદ	૧૪	१४	14
પંદર	૧૫	१५	15
સોળ	૧૬	१६	16
સતર	૧૭	१७	17
અરાઢ	૧૮	१८	18
ઓગણીસ	૧૯	१९	19
વિસ	૨૦	२०	20
એકવિસ	૨૧	२१	21
બાવિસ	૨૨	२२	22
ત્રેવિસ	૨૩	२३	23
ચોવિસ	૨૪	२४	24
પચિસ	૨૫	२५	25

In words.	Guj.	Bal.	Eng.
છવિસ	૨૬	२६	26
સતાવિસ	૨૭	२७	27
અઠાવિસ	૨૮	२८	28
ઓગણુત્રિસ.	૨૯	२९	29
ત્રિશ.	૩૦	३०	30
એકત્રિશ.	૩૧	३१	31
બત્રિશ.	૩૨	३२	32
તેત્રિશ.	૩૩	३३	33
ચોત્રિશ.	૩૪	३४	34
પાંત્રિશ.	૩૫	३५	35
છત્રિશ.	૩૬	३६	36
સાડત્રિશ.	૩૭	३७	37
આડત્રિશ.	૩૮	३८	38
ઓગણુચાળિશ.	૩૯	३९	39
ચાળિશ.	૪૦	४०	40
એકતાળિશ.	૪૧	४१	41
બેતાળિશ.	૪૨	४२	42
ત્રેતાળિશ.	૪૩	४३	43
ચુંવાળિશ.	૪૪	४४	44
પિસ્તાળિશ.	૪૫	४५	45
છેતાળિશ	૪૬	४६	46
સુડતાળિશ.	૪૭	४७	47
અડતાળિશ.	૪૮	४८	48
ઓગણુપચાસ	૪૯	४९	49
પચાસ.	૫૦	५०	50
એકાવન.	૫૧	५१	51
બાવન	૫૨	५२	52

In words.	Guj.	Bal.	Eng.
ત્રેપન.	૫૩	५३	53
ચોપન.	૫૪	५४	54
પંચાવન.	૫૫	५५	55
છપ્પન.	૫૬	५६	56
સત્તાવન.	૫૭	५७	57
અઠ્ઠાવન.	૫૮	५८	58
ઓગણસાઠ.	૫૯	५९	59
સાઠ.	૬૦	६०	60
એકસઠ.	૬૧	६१	61
બાસઠ.	૬૨	६२	62
ત્રેસઠ.	૬૩	६३	63
ચોસઠ.	૬૪	६४	64
પાંસઠ.	૬૫	६५	65
છાસઠ.	૬૬	६६	66
સડસઠ.	૬૭	६७	67
અડસઠ.	૬૮	६८	68
અગનોતેર.	૬૯	६९	69
સિતેર.	૭૦	७०	70
ઇકોતેર.	૭૧	७१	71
બ્હોતેર.	૭૨	७२	72
તોતેર.	૭૩	७३	73
ચુંમોતેર.	૭૪	७४	74
પંચોતેર.	૭૫	७५	75
છોતેર.	૭૬	७६	76
સત્તોતેર.	૭૭	७७	77
અઠ્ઠોતેર.	૭૮	७८	78
અગનાએંશી.	૭૯	७९	79

In words.	Guj	Bal.	Eng.
એંશી.	૮૦	८०	80
એકાશિ.	૮૧	८१	81
બાશી.	૮૨	८२	82
ત્રાશી.	૮૩	८३	83
ચોરાશી.	૮૪	८४	84
પંચાશી.	૮૫	८५	85
છાશી.	૮૬	८६	86
સત્તાશી.	૮૭	८७	87
અઠ્ઠાશી.	૮૮	८८	88
નેવાશી.	૮૯	८९	89
નેવું.	૯૦	९०	90
એકાણું.	૯૧	९१	91
બાણું.	૯૨	९२	92
ત્રાણું.	૯૩	९३	93
ચોરાણું.	૯૪	९४	94
પંચાણું.	૯૫	९५	95
છન્નું.	૯૬	९६	96
સત્તાણું.	૯૭	९७	97
અઠ્ઠાણું.	૯૮	९८	98
નવાણું.	૯૯	९९	99
સોં.	૧૦૦	१००	100
એકસોએક.	૧૦૧	१०१	101
બસેં.	૨૦૦	२००	200
ત્રણસેં.	૩૦૦	३००	300
ચારસેં.	૪૦૦	४००	400
પાંચસેં.	૫૦૦	५००	500

In words.	Guj.	Bal.	Eng.
છસેં.	૬૦૦	६००	600
સાતસેં.	૭૦૦	७००	700
આઠસેં.	૮૦૦	८००	800
નવસેં.	૯૦૦	९००	900
એક હજાર.	૧૦૦૦	१०००	1000
બે ,,	૨૦૦૦	२०००	2000
	&c.	&c.	
દોઢસો or એકસો પચાસ	૧૫૦	१५०	150
પોણોસો or પંચોતેર	૭૫	७५	75
પોણાબસેં or એકસોપંચોતેર	૧૭૫	१७५	175
અઢીસેં or બસેંપચાસ.	૨૫૦	२५०	250
સાડાત્રણસેં or ત્રણસેં પચાસ	૩૫૦	३५०	350
	&c.	&c.	

લાખ = ૧૦૦,૦૦૦= 100,000

દસલાખ= ૧,૦૦૦૦૦૦= 1,000000 (Million)

કરોડ =૧૦,૦૦૦૦૦૦=10,000000 (Crore)

FRACTIONS.

પા=૦।=$\frac{1}{4}$	દોઢ=૧॥=$1\frac{1}{2}$	સવા ત્રણ=૩।=$3\frac{1}{4}$
અડધો=૦॥=$\frac{1}{2}$	પોણા બે=૧॥।=$1\frac{3}{4}$	સાડા ત્રણ=૩॥=$3\frac{1}{2}$
પોણો=૦॥।=$\frac{3}{4}$	સવા બે=૨।=$2\frac{1}{4}$	&c, &c.,
સવા=૧।=$1\frac{1}{4}$	અઢી=૨॥=$2\frac{1}{2}$	

67 The comparative degree is formed by adding થી *from*, or કરતાં *than*, to the word expressing the object, and the adjective follows; as હું તેથી સારો છું I am better than him; પશુ કરતાં હું બુદ્ધિવાન છું I am wiser than a beast.

68 (*a*) The superlative degree is formed by adding to the adjective a word signifying most, greatest &c. like સૌથી, સર્વથી, સૌમાં, સૌકરતાં; as, હું સૌથી અથવા સર્વથી ડાહ્યો છું I am the wisest of all. સૌમાં અથવા સૌકરતાં મોટો હું છું I am the eldest of all.

(*b*) The following are some Sanskrit superlatives which have been introduced into Gujarati without change :—ઉત્તમ, કનિષ્ઠ, શ્રેષ્ઠ, પ્રિયતમ.

69 Adjectives significant of degree are sometimes conjoined with another adjective expressing the quality. e g. ઘણું ખોટું very bad; બહુ સારું very good.

70 The following declension of an adjective with a substantive of corresponding gender will amply illustrate the preceding rules with regard to nouns and adjectives.

(*a*) Adjective in the masc. form with a masculine substantive.

સારો છોકરો. A good boy.

	Singular.	Plural.
Nom.	સારો છોકરો.	સારા છોકરા-છોકરાઓ.
Acc.	સારા છોકરાને.	સારા છોકરાઓને.
Instr.	સારે છોકરે-છોકરાએ	સારા છોકરાઓએ.
Dat.	સારા છોકરાને માટે &c.,	સારા છોકરાઓને માટે&c ;
Abl.	સારા છોકરાથી-થકી.	સારા છોકરાઓથી-થકી.
Gen.	સારા છોકરાનો-ની-નું &c.,	સારા છોકરાઓનો &c.,
Loc.	સારા છોકરામાં.	સારા છોકરાઓમાં.
Voc.	અરે, ઓ or હે સારા છોકરા !	અરે, ઓ or હે સારા છોકરાઓ !

(*b*) સારી છોકરી. f. A good girl.

Singular.	Plural.
Nom. સારી છોકરી.	સારી છોકરીઓ.
Acc. સારી છોકરીને.	સારી છોકરીઓને.
Instr. સારી છોકરીએ.	સારી છોકરીઓએ.
Dat. સારી છોકરીને માટે &c.,	સારી છોકરીઓને માટે &c.,
Abl. સારી છોકરીથી-થકી.	સારી છોકરીઓથી-થકી.
Gen. સારી છોકરીનો-ની-નું &c.,	સારી છોકરીઓનો &c.,
Loc. સારી છોકરીમાં.	સારી છોકરીઓમાં.
Voc. અરે, ઓ or હે સારી છોકરી !	અરે, ઓ or હે સારી છોકરીઓ!

(*c.*) સારૂં છોકરૂં. n. A good child.

Singular.	Plural.
Nom. સારૂં છોકરૂં.	સારાં છોકરાં-સારાં છોકરાંઓ.
Acc. સારા છોકરાને.	સારાં છોકરાંને-સારાં છોકરાંઓને.
Instr. સારે છોકરે-સારા છોકરાએ.	સારાં છોકરાંએ-સારાં છોકરાંઓએ.
Dat. સારા છોકરાને માટે &c..	સારાં છોકરાંને માટે-સારાં છોકરાંઓને માટે &c.,
Abl. સારા છોકરાથી-થકી.	સારાં છોકરાંથી-થકી-સારાં છોકરાંઓથી-થકી.
Gen. સારા છોકરાનો-ની-નું &c.,	સારાં છોકરાંનો-સારાં છોકરાંઓનો &c.,
Loc. સારા છોકરામાં.	સારાં છોકરાંમાં-સારાં છોકરાંઓમાં.
Voc. હે, અરે, ઓ સારા છોકરા !	હે, અરે, ઓ સારાં છોકરાં-સારાં છોકરાંઓ !

(*d.*) લાલ ઘોડો A red horse.

Singular.	Plural.
Nom. લાલ ઘોડો.	લાલ ઘોડા-ઘોડાઓ.
Acc. લાલ ઘોડાને.	લાલ ઘોડાઓને.
Instr. લાલ ઘોડાએ or લાલ ઘોડે.	લાલ ઘોડાઓએ.
Dat. લાલ ઘોડાને માટે &c.	લાલ ઘોડાઓને માટે &c.
Abl. લાલ ઘોડાથી-થકી.	લાલ ઘોડાઓથી-થકી.
Gen. લાલ ઘોડાનો-&c.,	લાલ ઘોડાઓનો &c.,
Loc. લાલ ઘોડામાં.	લાલ ઘોડાઓમાં.
Voc. હે, અરે, ઓ લાલ ઘોડા.	હે અરે, ઓ લાલ ઘોડાઓ !

(*e.*) લાલ ઘોડી. A red mare.

Singular.	Plural.
Nom. લાલ ઘોડી.	લાલ ઘોડીઓ.
Acc. લાલ ઘોડીને.	લાલ ઘોડીઓને.

and so on like સારી છોકરી. so is પ્રેમી and વિશ્વાસુ declined in all three genders.

PRONOUN (સર્વનામ.)

71 Pronouns which immediamely precede a noun are all adjectives; as, તે માણસ that man. Of these, all except those that end in ઓ masc. are indeclinable in gender, number and case; but when they stand by themselves as the subject or object of a sentence, all of them except એ or આ, take only case terminations; as, તે, જે, કોણ, એ, આ, કોઈ, કોઇએક, જે કોઇ, હરકોઈ, અમુક, સર્વ.

Masculine.	Feminine.	Neuter.
પુરૂષ sing.	તે, જે, કોણ્ &c.	તે જે &c. બાળક
પુરૂષો pl.	સ્રી. sing.	sing.
પુરૂષને acc. sing.	સ્રીઓ pl.	બાળકો plu.
	સ્રીને acc. sing.	બાળકને acc.sing.

72 There are seven kinds of pronouns viz:—

(*a*) Personal (પુરૂષવાચક) as,
હું I, તું Thou, તે he, આપણે we, આપ your honor.

(*b*) Relative (તત્પદાપેક્ષક) as, જે-તે*-તે-જે who.

(*c*) Interrogative (પ્રશ્નાર્થ) as, શો, કયો or કિયો, કેઇ, કિયું-કયું, કોણ. (i.e. what who and which).

(*d*) Reflexive (સ્વાર્થ) as, પોતે, પોતપોતે, સૌ સૌ &c. self.

(*e*) Demonstrative (દર્શક) as, તે-એ-પેલો-ઓલ્યો-that; આ this.

(*f*) Indefinite (અનિશ્ચિત) as, ફલાણો such an such, કોઈ, કંઈ, કોઇએક, કંઇક some-something; જે કોઇ whoever; હરકોઇ any one; અમુક certain.

(*g*) Common (સામાન્ય) as, સર્વ all.

73 The English articles '*a*' '*an*' and '*the*' are expressed in Gujarati thus:—*a* and *an* by એક or કોઈએક; and *the* by તે or પેલો.

---

* In a sentence જે is always followed by તે and vice versa.

In English it is correct and idiometic to say, *the* sun, *the* moon &c., but in translating such sentences into Gujarati, the article should be left out altogether, and the noun alone translated; as, *the sun shines* સુર્ય પ્રકાશે છે, *the stars appear* તારા દેખાય છે.

74 *Personal Pronoun* is of five kinds:-

(*a*) First personal pronoun (પેહેલો પુરૂષ સર્વનામ.) as, હું I.

(*b*) Second „ „ (બીજો „) as, તું thou.

(*c*) Third „ „ (ત્રીજો „) as, તે he.

(*d*) First and 2nd personal pronoun (પ્રથમ દ્વિતીય સંધાર્થે) as, આપણે we.

(*e*) Respectful 2nd personal pronoun (માનાર્થે દ્વિતીય) as, આપ your honor.

75 The form of personal pronouns remains the same in all genders; therefore their gender is known from the meaning of the sentence in which, or from the noun for which they stand; as, હું-તું-તે આવ્યો-આવી-આવ્યું; દામોદર આવ્યોને કહેકે હું અલ્હાબાદ ગયો હતો; જડાવ આવીને કહે કે હું ઝોળ ગઈ હતી; બાળક આવીને કહે કે હું હલવાને ત્યાં જાઉં છું.

76 Pronouns have no Vocative case.

77 Personal, relative, and demonstrative pronouns are declinable in number and case only except પેલો, ઓલ્યો (demonstrative) which are also declined in gender; as, હું, તું,

તે sing. declinable in number thus, અમે, તમે, તેઓ pl. Declinable in case thus:—acc. sing. મને, તને, તેને, acc. pl. અમને, તમને, તેમને.

So are the relative pronoun જે and demonstrative pronouns તે, એ, આ.

The demonstrative pronouns પેલો and ઓલ્યો are declined in number, gender, and case thus; sing. પેલો m.-પેલી f.-પેલુ. n. pl. પેલા-પેલાઓ, m. પેલીઓ, f. પેલાં-પેલાંઓ, n. acc. sing. પેલાને m.-પેલીને f.-પેલાને n. pl. પેલાઓને m. પેલીઓને f. પેલાંને-પેલાંઓને n.

78 Reflexive, Indefinite and Common pronouns are declinable in case only except ફલાણો (indefinite) which is also delined in number and gender; as, nom. પોતે, પોતપોતે, સૌસૌ, કોઇ, કંઇ, કોઇએક, કંઈક, જે કોઇ, હરકોઇ, અમુક. acc. પોતાને, પોત પોતાને, સૌસૌ ને, કોઈને, કંઇને, કોઇએકને, કંઇકને, જે કોઈને, હરકોઈને, અમુકને.

ફલાણો (indefinite) is declined in gender, number and case; as, sing. nom. ફલાણો m. ફણી f. ફલાણું n. pl. ફલાણા-ફલાણાઓ m. ફલાણીઓ, f. ફલાણાં n. sing. acc. ફલાણાને m. ફલાણીને f. ફલાણાને n. pl. ફલાણાઓને m. ફલાણીઓને f. ફલાણાંને n.

79 The indefinite pronoun કોઇ is generally used for animate things and કંઇ for inanimate.

80 The interrogative pronouns with the exception of કોણ are declined in all gen-

ders; in numbers in masc. and neuter gender; and in all cases except શી feminine. કોણુ is declined in case only; as, nom. શો m. શી f. શું. n. કયો m. કઈ f. કયું. n. કિયો m. કેઈ f. કિયું. n. pl. શા m. શી f. શાં. n. કયા m. કઈ f. કયાં. n. કિયા m. કેઇ or sometimes કેઈયો f. કિયાં. n. acc. m. sing. and pl. and neuter sing. શાને, કયાને, કિયાને; acc. n. pl. શાંને. acc. f. sing. and pl. કઇને. acc. n. pl. કયાંને. acc. sing. and plu. f. કેઈને or sometimes કેઇઓને. acc. n. pl. કિયાંને. and so on.

81 The first personal pronoun when declined loses its original form as shown in the following declensions.

82. All pronouns other than those that are declined here, are declined like their equivalents in pronouns or substantives.

83 The Gujarati language has an advantage over English in the plural of the first personal pronoun thus:–The use of *we* in English leaves it doubtful whether the person spoken to is included in the plural pronoun or not. This ambiguity is avoided in Gujarati by using આપણે when we include, and અમે when we exclude the person addressed. (Vide notes 1–2 below.)

DECLENSIONS (રૂપાખ્યાન).

(a) પેહેલો પુરૂષ હું.

Case.	Singular.	Plural.
Nom.	હું	અમે,[1] અમો
Acc.	મને, મુજને, મારે	અમને, અમોને, અમારે
Instr.	મેં, મારે	અમે, અમોએ, અમારે.
Dat.	મને, મુજને, મારે	અમને, અમારે, અમોને.
Abl.	મારાથી, મજથી-થકી.	અમારાથી, અમોથી-થકી.
Gen.	મારો-રી-રૂં-રા-રાં	અમારો-રી-રૂં-રા-રાં.
Loc.	મારામાં, મુજમાં	અમારામાં,

(b) પ્રથમ દ્વિતીય સંધાથે

Plural.

Nom. આપણે 2	Dat. આપણને
Acc. આપણને	Abl. આપણાથી-થકી.
Instr. આપણે	Gen. આપણો-ણી-ણું.
	Loc. આપણામાં.

(c) દ્વિતીય પુરૂષ.

	Singular.	Plural.
1	તું	તમે, તમો
2	તને, તારે, તુજને	તમને, તમારે
3	તેં, તારે	તમે, તમારે

---

1 The word અમે is used for "*we*" when the person with whom we talk is excluded; as, અમે જઇએ છીએ. We (omitting you) are going.

2 The word આપણે is used for "*we*" when the person with whom we talk is included; as, આપણે જઇએ છીએ=we (including you) are going.

Singular	Plural
4 તને, તારે, તુજને	તમને, તમારે.
5 તારાથી, તુજથી-થકી, તુંથી	તમારાથી-થકી,તમથી,તમોથી.
6 તારો-રી-રૂં-રા-રાં, તુજ	તમારો-રી-રૂં-રા-રાં
7 તુજમાં, તારામાં	તમારામાં

(*d*) * આપ. માનાર્થે દ્વિતીય પુરૂષ.

Plural.

1 આપ your honor.	4 આપને
2 આપને	5 આપથી-આપનાથી-થકી
3 આપે	6 આપનો-ની-નું-ના-નાં
	7 આપમાં.

(*e*) તૃતીય પુરૂષ. તે3 (He, she, it).

Singular.	Plural.
1 તે,	તેઓ, તે
2 તેને	તેઓને, તેમને
3 તેણે	તેઓએ, તેમણે
4 તેને	તેઓને, તેમને
5 તેથી, તેનાથી-થકી	તેઓથી-તેઓનાથી-થકી
6 તેનો-ની-નું-ના-નાં	તેઓનો, તેમનો-ની-નું-ના-નાં
7 તેમાં	તેઓમાં, તેમનામાં

---

* આપ is sometimes used out of respect instead of the 2nd personal plural; as, આપ ક્યાં જાઓછો ? or આપ સાહેબ ક્યાં જાઓ છો=where are you or is your honour going ?

3 Some people now a days make the feminine of તે Inst. sing. તેણીએ Dat. Sing. તેણીને Gen. Sing. તેણીનો, but really speaking it is Parsee Gujarati recently introduced to distinguish the sex for which it is used.

(*f*) (Reflexive) સ્વાર્થ પોતે[4] self.

Singular and Plural.

1 પોતે	4 પોતાને
2 પોતાને	5 પોતાથી-પોતાનાથી-શકી
3 પોતે	6 પોતાનો-ની-નું-ના-નાં
	7 પોતામાં.

(*g*) INTERROGATIVE PRONOUN.

(પ્રશ્નાર્થ કોણ who?

1 કોણ	5 કોણથી, કોનાથી, કેનાથી
2 કોણને, કોને, કેને	6 કોણનો, કોનો, કેનોની-નું-ના-નાં
3 કોણે, કેણે	
4 કોણને, કોને, કેને	7 કોણમાં, કોનામાં, કેનામાં

Nom. કયો-ચી-યું-યા-યાં What and Who.

In all other cases it is declined like કોણ.

શો, શી, શું m. f. n. what?

Singular and Plural.

Nom. શો,શી,શું,શા,શી,શાં	Abl. શાથી, શેથી
Acc. શાને,શેને	Gen. શાનો, શેનો-ની-નું-ના-નાં.
Instr. શાણે, શેણે	
Dat. શાને, શેને	Loc. શામાં-શેમાં

---

4 When this word is doubled it has a distributive force; as, તેઓ પોતાને ઘેર ગયા means they went to their home; but તેઓ પોતપોતાને ઘેર ગયા means they went each to his own home. When thus doubled it may be called a distributive Reflexive pronoun (પ્રથકાર્થત્વ વાચક)

કોઇ Singular and Plural.

1 કોઇ	4 કોઇને
2 કોઈને	5 કોઈથી
3 કોઇએ	6 કોઇનો
	7 કોઈમાં

જે Singular and Plural.

1 જે	જેઓ, જે
2 જેને	જેઓને, જેમને
3 જેણે	જેઓએ, જેમણે.
4 જેને	જેઓને, જેમને
5 જેથી	જેઓથી, જેમનાથી
6 જેનો	જેઓનો, જેમનો
7 જેમાં	જેઓમાં, જેમનામાં.

84 From એ, આ, જે, તે, કે, the following adverbs are derived.

Pronouns.	size.	quality.	quantity	manner	place	time.
(*a*) એ	એવડો	એવો	એટલો	એમ	અહીં, હ્યાં	અત્યારે
(*b*) આ	આવડો	આવો	આટલો	આમ	આંહિ	આજ
(*c*) જે	જેવડો	જેવો	જેટલો	જેમ-જ્યમ	જ્યાં	જ્યારે
(*d*) તે	તેવડો	તેવા	તેટલો	તેમ-ત્યમ	ત્યાં	ત્યારે
(*e*) કે	કેવડો	કેવો	કેટલો	કેમ-ક્યમ	ક્યાં	ક્યારે

VERBS (ક્રિયાપદ).

85 All Verbs in the Gujarati language terminate in the infinitive mood in વા, વો, વું; as, કરવો, કરવી, કરવું to do.

86 The Mûla |(મૂળ) i. e. the root of a verb means the shortest form of the verb

in Gujarati; as, કર, ચાલ, ચઢ. The second person singular imperative mood of the present tense is the root in Gujarati. The only exception to this is the verb *to be* or *to have* the roots of which are છ and હો.

87 Verbs are divided into two general classes,-*Transitive* (સકર્મક) and *Intransitive* (અકર્મક).

88 A Transitive verb denotes action passing from the *doer* to an *object*; as, લલ્લે મંગુને માર્યો. Lulloo *struck* Mangu.

89 An Intransitive verb expresses an action that does not go beyond the doer; as, અમે જઈએછીએ we *go*.

90 The grammatical usage of most સકર્મક verbs in Gujarati differ in the past tense from that of English transitive verbs thus:—The English verb agrees with the agent only; the Gujarati transitive verb in the past tense agrees usually with the object. The English verb takes no gender; the Gujarati transitive verb in the past tense takes a gendral termination e.g. તેણે લાકડી મારી, તેણે આંગણું કાપ્યું.

91 Verbs are also divided into *Regular* and *Irregular*.

92 A *Regular* verb forms its past tense by adding યો m. યી f. યું n. singular ter-

minations of the past tense to the root of the verb; as, root ફેરવ turn, past-tense ફેરવ્યો-ફેરવી-ફેરવ્યું turned.

93 An *Irregular* verb does not form its past tense by adding યો m. યી f. યું n. sing. terminations of the past tense to the root of the verb ; as, લે take. past t. લીધો m. લીધી f. લીધું n. took.

94 Verbs which are sometimes intransitive and sometimes transitive are said to be *Ubhaya Varṇa* (ઉભયવર્ણું); as, હું ખાઉં છું and હું ખાધું ખાઉં છું.

95 There are a few verbs that have no *Agent.* These correspond to the English impersonal verbs, inasmuch as they are always used in the third pers. sing. and in the neuter gender. Of these verbs there are two kinds:—one is called ભાવકર્તૃક (*Bháva Karttṛika*) verbs, i e. verbs that take no agent, the meaning of the verb (ભાવ) being regarded as the *Agent*; as, પેટમાં દુ:ખે છે.*

---

* Here there is no agent apart from the verb. The expression might be literally rendered "*It pains in the stomach*;" but *what* pains is not stated; it is implied in the meaning of the verb દુ:ખે છે, and if attempted to express, the word supplied must be analogous in meaning to the verb: it would

96 Closely allied to the Bhávakarttṛika verbs are the Akarttṛka verbs (અકર્તૃક). They too, have no subject expressed: as, ગમે તે કર; but a subject can be supplied: as, જે ગમે તે કર.

97 The distinction between ભાવકર્તૃક and અકર્તૃક verbs is this, that if the subject be supplied in the case of the ભાવકર્તૃક, it must be of the same meaning as the verb, but in the case of the અકર્તૃક it need not be: as, ગમે તે કર =જે કામ ગમે તે કર. સુજે ત્યાં બેસ=જે જગ્યામાં બેસવાનું સુજે ત્યાં બેસ.

98 Verbs are inflected for *Voice or form*, *Mood*, *Tense*, *Person*, *Gender* and *Number* (not case).

ભેદ (FORM OF A VERB).

99 When by adding a termination to a verb, or by changing its form in any way, a new verb results, a *Bheda* (form of a verb) is said to have been formed.

100 *Voice* shows whether the subject of a verb *acts* or is *acted upon*,

---

therefore, be in Gujarati દુ:ખ, and in English pain; મારા પેટમાં દુ:ખે છે is equivalent to મારા પેટમાં દુ:ખ છે, which is in English, *There is a pain in my stomach.*

101 Verbs have three forms or ***Bhedas***; viz. *Active* (કર્મક or મૂળ), *causative* (પ્રેરક) and *Passive* (સહ્ય or શક્ય).

102 There are two voices, the *Active* (મૂળભેદ) and *Passive* (શક્ય or સહ્ય ભેદ) both in English and Gujarati.

103 The *Active Voice* denotes that the subject of the Verb *acts* or is in the nominative or instrumental case; as, હું કરૂંછું I do; તે એ કાગળ લખ્યો He wrote a letter.

The *Passive Voice* denotes that the subject of the Verb is *acted upon* i.e. it takes the terminations થી, થકી, વડે of the instrumental or ablative case; as, તેનાથી કામ કરાયું The work *was done* by him.

The *object* in the Active Voice becomes the *subject* in the Passive Voice.

Intransitive Verbs have no object, and therefore have no Passive Voice.

104 If the original verb be intransitive, three different forms, *Active* (કર્મક); *causative* (પ્રેરક) and Passive (સહ્ય) can generally be formed; but if it be transitive, only two, the causative and passive can be formed. The following are the general rules for their formation.

105 A. I. When the મૂળ of the Verb intransitive (or neuter) has a penultimate અ—

(*a*) Its active is formed by lengthening the penultimate અ. as, ભગ; ભાળ, તપ-તાપ, વળ-વાળ.

(*b*) Its causative is formed by adding આવ to the last letter. as, ચર-ચરાવ-વળ-વળાવ.

(*c*) The passive is formed by lengthening the ultimate Vowel ; as, સુધર-સુધરા; વળ-વળા.

II When the root of the intransitive Verb has a vowel for its penultimate except અ, or consists of one letter, no active is formed from it ; and its causative is formed by suffixing આડ, વરાવ or વાડ as the case may be ; as, ખીસ-ખીસાડ; વેહ-વેહવરાવ-વેહાડ; સુ-સુવાડ.

III The final આ of the root is shortened. A few exceptions to these rules are given below.

Root	Active	Causative	Passive	Root	Active	Causative	Passive
ઉછર	ઉછેર	ઉછરાવ, ઉછેરાવ.	ઉછરા-છેરા.	મળ	...	મેળવ	ગેળવા
ઠર	......	ઠરાવ, ઠેરવ.	ઠરા, ઠેરવા.	ભળ	...	ભેળવ	ભેળવા
ફર	......	ફેરવ.	ફરા, ફેરવા.	જા	...	......	જવા
આડ	......	આડાડ.	આડા.		...		

B. 1 When the મૂળ of the verb transitive has a penultimate અ—

Its causative and passive are formed in the aforesaid general way.

II If the મૂળ ends in any vowel except અ, its causative and passive are formed by adding વાડ or વરાવ and વા respectively; and if the root ends in વ, and its penultimate is any vowel except અ or આ, its causative and passive are formed by adding આડ or વરાવ and આ respectively. Exception-પી. Its causative પા and passive પીવા, પવા.

III The penultimate vowel આ of the root is shortened. Exception લાવ has no causative form. Its passive form is લવા—

IV The final આ of the root is shortened. These rules are illustrated as follows:—

Root	Causative	Passive	Root	Causative	Passive
કર પરણ હાક રોક	કરાવ પરણાવ હંકાવ રોકાવ	કરા પરણા હંકા રોકા	ધાવ ગા શીવ	ધવાડ or ધવરાવ ગવાડ,ગવરાવ શીવાડ, શીવરાવ	ધવા ગવા શીવા

Root	Causative	Passive
લે	લેવાડ, લેવરાવ	લેવા
જો	જોવાડ, જોવરાવ	જોવા

106 Strictly speaking the સહ્યભેદ is the equivalent of the English Passive Voice, as કામકરાયુ *the work was done*. But in Gujarati this ભેદ is frequently used to express *ability*; as, મારાથી કરાયું નહીં=I was not able to do so. In this sense it may be called the શક્યભેદ as observed before.

107 The double or trible causatives are seldom used and therefore not given here. The examples are:—ખવડાવરાવ, કરાવરાવ, બનાવરાવ.

108 The causative of passive forms is made by adding વા as કરા+વા=કરાવા.

Moods (અર્થ or વાચ્ય).

109 *Mood* shows the manner of the action.

110 There are four moods; but the first three are only important in Gujarathi—*Indicative* (નિશ્ચયાર્થ), *Imperative* (આજ્ઞાર્થ), *Subjunctive* (સંકેતાર્થ), and *Infinitive* (સામાન્યરૂપ).

111 The *Indicative* Mood simply indicates, asserts or declares a thing, or it asks a question ; as, તે દોડે છે. He runs. હું ચાલું છું. I walk.

The *Imperative* mood commands or entreats; as મને માફ કરો. Forgive me. આજ્ઞા includes command, permission, request, advice, blessing,

curse, duty and abuse ; as, તું લખ (આજ્ઞા) હું લખું સાહેબ ? (Permission અનુજ્ઞા) ; તમારી કુશળતાના પત્ર લખજો. (request); આમ કરવું તે સારૂં (advice); તમારૂં ભલું થાઓ (blessing); તારૂં સત્યાનાશ જાઓ (curse); માબાપે છોકરાનું ભલું ચાહવું (duty); હત તારી મા વાંઝણી રહે (abuse).

The *Subjunctive* mood states a thing *conditionally* as, જો તે આવે તો હું જઈશ. I will go *if he come*. સંકેતાર્થ is known from જો, તો, પણ or some such particles. જો તમે આવત તો હું લખત; તમે કહેશો તો હું કરીશ; મેં વાંચ્યું હોત પણ ઉંઘ આવી. Sometimes a doubtful case is used in the form of સંકેતાર્થ as એમ પણ હોય.

The infinitive mood simply names the action, and is not limited by person or number; as, લખવું. To write.

112 The second person singular of the Present Imperative is formed by dropping the વું of the infinitive e. g. કરવું to do, કર do thou; and the 2nd. person singular of the Future Imperative by omitting the વું, and adding જે ; e.g. કરવું to do, કરજે do thou.

The second person plural of the Present Imperative is formed by changing વું into વો; as કરવું to do, કરો do ye; and second pers. plural of the Future Imperative by changing the વું into જો, e.g. કરવું to do, કરજો do ye.

Remarks:— The mood must be determined rather by the meaning than by the form, as the forms are in many cases similar.

Tenses (કાળ).

113 *Tense* is a change in a Verb to express time. There are three great divisions of time—*Present,* (વર્તમાન) *Past,* (ભૂત) *Future,* (ભવિષ્ય).

114 The *Present Tense* denotes that the action is going on just now; as, હું ચાહું છું. I love. The *Past Tense* denotes that the action took place, or was going on, in time past; as, મેં તેને જોયો I *saw* him; તે ચાલતો હતો. He *was walking.* The *Future Tense* denotes that the action is yet to take place; as. હું જઈશ I *shall* go.

115 With respect to the Moods, the above three simple tenses are sub-divided into seven parts viz:—

(*a*) Present (વર્તમાન) as, કરૂં છું (I) do or am doing.

(*b*) Irregular (અનિયમિત વર્તમાન) as, કરૂં (I) can or may do.

(*c*) Perfect (પૂર્ણભૂતકાળ) as, કર્યું (I) did.

(*d*) Imperfect (અપૂર્ણભૂતકાળ) as, કરતો (I was) doing.

(*e*) Perfect Subjunctive (સંકેતભૂત) as, કરત (If I) had done.

(*f*) Future (ભવિષ્ય) as. કરીશ (I) will do.

(*g*) Future Imperative (આજ્ઞાર્થ ભવિષ્ય) as કરવું (I) must do.

116 (*a*) This tense is used in the following cases.

(1) To show universal truth without pointing to any particular time as ; બેને બે મળીને ચાર થાય છે.

(2) Practice or daily work as; તે રાતે વાંચે છે.

(3) Description of a past event or quotation from an author as; શીવ લક્ષ્મી મુછાગત થાય, છે તેને શીવગંગા શુદ્ધિમાં આણે છે; પરાશર ઋષિ લખે છે કે—

(4) Future nearer event as, હું કાલે વડોદરે જાઊં છું; તેણે કહ્યું કે હું આવું છું. તે સાહેબ આવતા મેલમાં વિલાયત જાય છે.

(*b*) This tense is used in the following cases:-

(1) In the first person it is used in the form of permission; in the second, both of command and permission; and in the third only permission; as, હું લખું સાહેબ? (permission); તું કર (command); તું કરે (permission); તે કરે. (permission).

(2) In some doubtful cases; as, એમ પણ હોય.

(3) In a past indefinite sense ; એક છોડી હશે, તે રોજ નિશાળે જાય. &c.,

(4) Description of a past event; રામ સંગ્રામે કેવા ચઢે, રાવણુ સાથે કેવા લઢે, એ કથાનો વિસ્તાર કેવો થાય ?

(5) In subjunctive mood as ; જો તું કહે તો હું જાઉં.

(6) In the sense of future ; in such a case નહિં is placed before it; as, હું નહિં કહું=I will not say.

(7) Generally this tense shows that a certain action is to take place hereafter; as, હું કરૂં ?

(c) This tense is used in the following cases :

(1) To indicate a particular past time; as, તે કાલે ગયો.

(2) To show the meaning of the future with present; as, તમે જાઓ હું આ આવ્યો.

(3) To indicate a future event; as, જો બોલ્યા તો માર ખાશો.

(d) This tense is used in the following cases :—

(1) To show continuous action of a long period as ; જ્યારે તે નિશાળે ભણતો ત્યારે રોજ મેહેતાજીનો માર ખાતો.

(2) In the sense of Future Imperative as ; તું ત્યાં ન જતો=તું ત્યાં જઈશ નહીં.

(e) This tense shows that a certain thing would have taken place under certain conditions, as; જો તું કહેત તો હું ખાત.

(f) This tense is used in the following sense:-

(1) In the first person it shows the intention or wish of the doer; as,હું તે કરીશ (wish). અમે કાલે મુંબાઇ જઇશું (intention).

(2) Sometimes it is used simply in future tense; હું દુઃખી થઇશ.

(3) In the 2nd. person it is used in making a request; as, તમે આટલી તસ્દી લેશો ?

(4) For command we place "જો" and "જે" for "શો" and "શે" as તમે કરજો; તું લખજે.

(5) In the third and first person singular and plural"જો"is used in giving a blessing or acurse as;તારૂં ભલું થજો (blessing); તારૂં સત્યાનાશ જજો.(curse.)

(g) This tense is used in the following ways:—

(1) In the second and the third persons it is used in the Imperative Mood as; તારે કરવું, તેણે ખાવું.

(2) In the first person it is used to show the determination of the speaker or in the sense as if the speaker commands himself as; મારે કરવું

---

*કૃદંત. (Participles).

117 The *Participle* is so called because it partakes of the properties of the Verb and the Adjective; as, મે તેને દોડતો દિઠો I saw him *running*. There are seven participles in Gujrati viz;—

(*a*)† The Present participle (વર્તમાન કૃદંત) Sing. પડતો, તી-તું. Plural તા-તી-તાં.

---

*These participles are sometimes used as verbs as; પેહેલાં તો તે જગાનું કામ હું કરતો. (present p.); અમારા બાપ દાદા હિંદુસ્થાનમાં આવી વસેલા (remote p.p.); sometimes this is used without its gender terminations as; એ વિષે મેં ઠાકોર સાહેબને લખેલ. તમારે તે કરવું (Future Imperative P.); આપણે તો જવાના (Future Participle). Again all except (*e*) are in the form of adjectives.

† The neuter plural of this participle is sometimes used in the following manner as;— તે ગાજતે વાજતે આવ્યો; જાંઓ કહેતાં (કહેવામાં) ઝુબ ઉપડતી નથી. ભણતાં (ભણવાથી) પંડિત નિપજે; મને લખતાં (લખવાનું) આવડતું=I knew writing (How to write).

(*b*)[1] The Future Participle (ભવિષ્ય કૃદંત) Sing. પડવાનો-ની-નું Plural ના-ની-નાં.

(*c*)[1] The Past Participle (ભૂતકૃદંત) Sing. પડ્યો-ડી-ડ્યું Plural ડ્યા-ડી-ડ્યાં.

(*d*)[1] The Remote Past Participle (વિશેષ ભૂતકૃદંત) Sing. પડેલો-લી-લું લા-લી-લાં.

(*e*)[2] The Connective participle (સંબંધક ભૂતકૃદંત) પડી or પડીને.

(*f*)[3] The Future Imperative Participle (ભવિષ્ય આજ્ઞાર્થ) Sing. પડવો-વી-વું Pl. વા-વી-વાં.

---

(1) The neuter singular of these participles is often used as a noun as; મારૂં કહ્યું-(કહેલું) માન; મારૂં કહેવાનું એવું or મારે કહેવાનું એ છે કે.

(2) It is used to connect two or more sentences. In such cases ઈ is used to show a long connection, and ઈને, a short connection; but there is no difference between the two in meaning; as, તે માણસ મનમાં દગો રાખી અમારે ત્યાં આવીને રહ્યો. It is *indeclinable* (અવ્યયરૂપી).

(3) It is often the equivalent of the English gerund, and can be used as a noun, either in the neuter singular by itself if intransitive, or together with its object and

(*g*)‡ The Agentival Future participal (ભવિષ્યકારક કૃદંત) Sing. ચડનારો-રી-રૂં. Pl. રા-રી-રાં Indeclinable ચડનાર.

The *infinitive of purpose* or the *indirect object* is called the *Gerund* (કૃદંત નામ); as, તે શિખવાને આવ્યો. He came *to learn.* The verbal noun ending in વા,વી. or વું is also called the *Gerund*; as, જુગાર રમવો એ જોખમ ભરેલું છે. *Gambling* is hurtful.

Compound Tenses. (મિશ્રકાળ).

120 By the combination of the auxiliary (સહાયકારક ક્રિયાપદ) verb હોવું (to be or to have) with the declinable participles, several compound tenses are formed; and the verbs

---

agreeing with it in gender and number if transitive; as, રાતે જવું ખોટું છે; રાતે ખાણું ખાવું ખોટું છે. again, sometimes it takes એ when so used; as, રાતે જવું એ ખોટું છે; સાચું બોલવું એ બધાનો ધર્મ છે. Here "એ" is in apposition to the infinitive gerund.

‡ It is more frequently used as a noun. It is sometimes used in the sense of the future participle; as, કોણ કોણ જમનાર or જમનારા (જમવાના) છે? = who are to dine?

formed by such combination are called સંયુક્ત ક્રિયાપદ.

121 The following are the auxiliary verbs:—છ, હો, નથી, જો, આવ, દે, લાગ, રહે, ચૂક, નાખ, રાખ, જોઇએ, પડ, પાડ, દળ, વાળ, બેસ, માંડ, લે, કર, શક.

122 The following are the compound tenses formed by the combination of the auxiliary verb હો (to be) with participles:—

કરતો હોય=દ્વિત્વ વર્તમાન.	કરતો હશે=વર્તમાનભવિષ્ય.
કરતો હતો=વર્તમાનભૂત.	કરેલું છે=વિશેષભૂતવર્તમાન.
કર્યો છે=ભૂતવર્તમાન.	કરેલું હતું=વિશેષદ્વિત્વભૂત.
કર્યો હતો=દ્વિત્વભૂત.	કરેલું હશે=વિશેષભૂતભવિષ્ય.
કર્યું હશે=ભૂત ભવિષ્ય.	કરવાનો છે=ભવિષ્ય વર્તમાન.

123 The present tense of the root છ is used with the form of the irregular present and with all the participles except connective and present participles.

124 Both the forms હતો and હશે of the root હો are used with all the aforesaid participles.

125 Where હો can be used, there "નથી" can be used also.

126 "નથી" is negative present; its meaning is "is not." It is better to place it always at the end of a verb; "ન" is placed before the irregular present, and 2nd person

future of all the verbs, and before the past tense of verb હોવું. In all the compound tenses formed with છે, નથી can be substituted for છે in the Indicative mood.

"મા" is placed after the Imperative mood of the second person present and future of all the verbs. "ના" is only used in a negative answer to a question as; આ તમે કર્યું? ans. ના.

"નહિ" is generally placed at the end of a verb. It is used in all moods and tenses except the indicative mood, present and present continuous tenses of the verb હો which express their negation with નથી.

In the irregular present, when નહિ is placed before the verb, the tense is future, and if after, the tense remains the same.

COMPOUND VERBS. (સંયુક્ત ક્રિયાપદ)

127 A. In the following verbs the indeclinable past participle in its abbreviated form, of the verb to be modified, is prefixed to the verb which modifies. It is then in its compound state conjugated as one verb. The compounded verb may itself also be compounded with another verb.

(1) जा, चूक, and रहे show completeness of the action; as, થા (root) its indec. *p. p.* is થ-ઈને;—its abbreviated form થઈ compounded with the verb જા becomes થઈજા From મર-મરીજા. Ex. જો તમે ત્યાં વધારે વાર ખમશો (ટકશો) તો હું આહીં મરી જઈશ.—If you will stay there any longer I shall be dead here (already); લખી ચુકવું. Here "ચુકવું" means "*not to fail*" i. e. to complete something positively before a certain fixed period. કરી રહેવું; here "રહેવું" shows that a certain thing is in the state of being completed.

(2) નાખ, કાઢ, પડ, પાડ, દે. show the suddenness of action; as, મારી નાખ=beat him down (kill); લખી કાઢ=write it down. વળગી પડ=embrace him at once. ઝાલી પાડ=seize him at once. મુકી દે=put it down.

(3) शक shows ability to do a thing; as, કરી શકું=I can do.

(4) ले shows taking or obtaining some thing; and when compounded, means to make something one's own; as, કરી લે means first take it and then do it. શીખી લે=learn and make it your own.

(5) आव when compounded, suggests that one should go first to do a thing and

then return soon. લખી આવ means first go to write, and after having written come back soon.

(6) आप when compounded indicates doing a thing for another; as, હું તેને લખી આપું છું=I am writing for him.

(7) વળ, વાળ shows something to be done before consulting any body; as. હું કરી વળ્યો, મેં કરી વાળ્યું=I did it (before consulting you.)

N. B. The compound verbs sometimes take derivative forms (i. e. *Active, Causative*, and *Passive*); as, કરી નાંખ, કરાવી નાંખ, કરી નંખાવ, કરાવી નંખાવ. &c.

B. The Present participle of the verb to be modified is prefixed to the verb which modifies in the following cases:—

(1) जा and आव show the continuation of the action of the verb to be modified to and from an indefinite time respectively; as, લખતો જા means go on writing; લખતો આવ come after having written.

(2) रहे shows the completeness of the action of the verb to be modified; as, જતો રહ્યો= He has gone away already.

(3) था shows the new state of the verb to be modified; as, ચાલતો થયો. means he became

walking i.e. commenced walking=left or went.

C. By the combination of the Past Participle some verbs are formed like compound verbs though they are not so in fact. They are as follows:—

(1) कर shows constant practice or continuation of the action of the verb to be modified; as, વાંચ્યા કરવું=to go on reading, continue reading or to read on.

(2) जा shows the passive meaning; as, માર્યા જવું=to be killed.

D. The following verbs combining with the Future Imperative Participle of another verb form a sort of compound verb, and in this case the ending ઉં of the participle is changed into આ and no other changes take place.

(1) आव expresses the proximity or nearness of the action of the verb to be; modified; as, પાણી ગરમ થવા આવ્યું છે=The water is getting warmer.

(2) कर expresses an attempt or wish; as, તે પેસવા કરે છે=He tries to enter or wishes to enter.

(3) लाग expresses the adherence or application to a thing. Again by combining

with another verb it expresses the commencement of an action of the verb to be modified, as, "મારવા લાગવું" i. e. to begin beating; "શીખવા લાગવું" to apply oneself to learning.

(4) मांड shows the commencement of an action; as. કરવા માંડવું=to begin to do.

E. When the Future Imperative Participle is combined with the following two verbs the case of the subject is changed; i e. if the Future Imperative Participle be intransitive, the subject becomes the object; and if transitive, the subject is in the instrumental case.

(1) પડ shows obligation or necessity; as, મારે ત્યાં જવું પડ્યું=I was obliged to go there.

(2) જોઈએ shows duty or propriety of doing a thing; as, મારે કરવું જોઈએ=I should, must, or ought to do it.

(3) When જોઇએ is used as an auxiliary verb, the subject is in the instrumental case and the principal verb is in the infinitive mood; as, મારે કામ કરવું જોઇએ. I must work.

क्रियानाथ.*

128 કર્તા is the agent or doer of an action expressed by a verb. કર્મ is the object towards which the action of the verb is directed.

129 ક્રિયાનાથ (chief actor) is the agent or object which agrees with the verb in number and person or number and gender. કર્તા is the ક્રિયાનાથ in the કર્તરિપ્રયોગ. કર્મ is the ક્રિયાનાથ in the કર્મણિપ્રયોગ.

The following are the verbs having two objects (કર્મ):—આપ, શીખ, કહે, ખવાડ, પમાડ, and such others.

प्रयोग (PRAYOGAS).

130 Prayoga means *construction*, and the term is applied to designate a distinction which exists in the construction of Gujarati verbs accordingas as they are made *to agree with the agent or the object* or with *neither*.

131 A verb may be in the singular or plural number; it may be in the first second

---

* It is a general rule that in the Present and Future, the verb follows the number and person of the क्रियानाथ, and in the Past tense it follows the number and gender.

or third person; or if it takes gender-terminations, it may be in masculine, feminine or neuter gender.

132 When the कर्ता is the क्रियानाथ the verb is said to be in the कर्तरिप्रयोग (Karttari Prayoga); in other wards કર્તરિપ્રયોગ is the construction in which the verb agrees with its agent and in which the agent is always in the nominative case; as, હું ચાલું; બાઇ ચાલી. (i. e.) I would walk; the lady walked.

133 When the कर्म is the kriyánátha, the verb is said to be in the कर्मणिप्रयोग; in other words, કર્મણિપ્રયોગ is that form of sentence in which the verb agrees with its object and in which the agent is in either the instrumental or the ablative case, and the object in the nominative or accusative case; as, છોકરીએ ચોપડી વાંચી; રામથી રાવણ જીતાયો; તેણે મને રૂપીઓ આપ્યો.

The following are some of the verbs which are sometimes put in the કર્મણિ and sometimes in the કર્તરિપ્રયોગ in the past tense; e. g. ઓચરવું, ભાખવું, સાંખવું, ભણવું, રમવું. હારવું, જીતવું, જણવું.

134 When the verb agrees with neither the कर्ता nor the कर्म, but is in the third person singular neuter, it is said to be in the ભાવે પ્રયોગ; in other words ભાવે પ્રયોગ is the con-

struction in which the verb that is always intransitive does not agree with any part of the sentence and in which the agent is in either the instrumental or the ablative case; as, મારે જવું; મારાથી જવાય*.

135 When the verb is in the ભાવે પ્રયોગ, there is no क्रियानाथ in the sentence.

136 The term ભાવકર્તૃક is applied to an *impersonal verb*, but the *construction* in which an intransitive verb is used with the agent in the third or fifth case is called ભાવે પ્રયોગ.

137 The ભાવકર્તરિ પ્રયોગ is that form of a sentence in which the agent which is, properly speaking, a substantive of the same nature as the verb, is always understood; as, તેના પેટમાં દુઃખે છે; ધણી ધણીઆણીને બનતું નથી.

138 It may be well to point out, when the different પ્રયોગs may occur:—

(*a*) The Present and Future tenses of Transitive verbs, and all the tenses of Intransitive verbs, are put in the कर्तरिप्रयोग.

(*b*) 1. The Future Imperative of Transitive verbs is always in the कर्मणिप्रयोग; as, મારે પાઠ શિખવો.

---

* That અવાય, જવાય &c. are in the singular number neuter gender will become evident if they are changed into the negative form; as, અવાતું નથી, જવાતું નથી.

(2) All the tenses of the passive voice of transitive verbs are in the कर्मणिप्रयोग; as, મારાથી પાઠ શિખાય છે.

(3) The Past tense of transitive verbs is put in the कर्मणिप्रयोग; as, તેણે પાઠ લખ્યો ; but to this rule the following verbs are exceptions :—ભણ, શીખ, સમજ, બોલ, લાવ, વળગ, અડ, અડક, ચૂક, પામ, વદ, બબડ, મગ, ભુલ, જમ &c. as, હું ભણ્યો i. e. though the verb is transitive, the subject is not in the Instrumental case.

(*c*) The Future Imperative of Intransitive verbs, and passive Voice of Intransitive verbs, are put in the ભાવે પ્રયોગ; as, મારે જવું, મારાથી જવાયું.

139 Now it may be well to point out when the different પ્રયોગs may not occur:—

(*a*) The Future Imperative of Transitive verbs is in the कर्मणिप्रयोग; and the Future Imperative of Intransitive verbs is in the ભાવે પ્રયોગ; therefore the कर्तरिप्रयोग never occurs in the Future Imperative.

(*b*) Intransitive verbs having no कर्म can never occur in the कर्मणिप्रयोग.

(*c*) The connective participle being indeclinable (અવ્યયરૂપી) can have no प्रयोग.

CONJUGATIONS OF THE VERB.

(ક્રિયાપદનાં રૂપાખ્યાન).

(*a*) Present tense.
(વર્તમાનકાળ)

Per.	Sing.	Plural.
1st	ઉં છું	ઇએ છીએ.
2nd	એ છે	ઓ છો
3rd	,,	એ છે.

(*b*) Irregular. Present.
(અનિયમિત વર્તમાન)

Per.	Singular	Pl.
1st	ઉં	ઇએ
2nd	એ and the root itself	ઓ
3rd	એ	એ

(*c*) Imperfect
(અપૂર્ણભૂતકાળ)

	Sing.	Plu.
M.	તો	તા
F.	તી	તી
N.	તું	તાં

(*d*) Perfect
(પૂર્ણભૂતકાળ)

	Sing.	Plu.
M.	યો	યા
F.	ઇ	ઈ
N.	યું	યાં

(*e*) Perfect (subjunctive) સંકેતભૂતકાળ. This root takes ત in all cases.

(*f*) Future (ભવિષ્ય).

Pers.	Sing.	Plu.
1st.	ઇશ	ઇશું.
2nd.	શે, જે.	શો, જો.
3rd.	શે.	શે.

Future Imperative
(આજ્ઞાર્થભવિષ્ય)

	Singular	Plural.
M.	વો	વા
F.	વી	વી
N.	વું	વાં

141 The following are a few rules for the changes which a root undergoes before its tense-terminations :—

(*a*) If the root ends in અ, the first vowel of the tense-terminations is simply joined with it; as, કર + ઉં છું = કરું છું. બોલ + એ છે = બોલે છે.

(*b*) If the tense termination does not begin with a vowel it will join the root; as, કર + શો=કરશો.

(*c*) If the root ends in આ the first vowel of the tense-termination if એ, becomes ય; as, ખા + એ છે=ખાય છે and in the case of the root થા, આ is optionally changed into અ in the first pers. present and irregular present and necessarily in all persons of the other tenses.

(*d*) If the root ends in ઇ, the first vowel ઇ of the tense-termination being joined becomes a long ઈ; as, પી + ઇએ=પીએ.

(*e*) If the root ends in એ, the first vowel એ of the tense-termination being joined, becomes one એ only; as, લે + એ છે=લે છે. If the tense-termination begins with ઓ, the last vowel of the root and this ઓ are optionally dropped and are replaced by યો; as, લે+ઓ=લ્યો or લો.

(*f*) If the tense-termination begins with એ or ઓ the ending vowel ઓ of the root is changed into ઉ; as, જો+એ છે=જુએ છે. જો + ઓછો=જુઓછો. હો and કોહો are exceptions to this rule; as, હો + એ=હોય.

(*g*) The ending vowel of a root is dropped when the terminations of the past tense

are applied to it; as, બોલ + યો=બોલ્યો. કહે + યું= કહ્યું.

142 The following is the list of the verbs that have an Irregular Perfect.

Root	Perf.&P.P.	Remote P.P.	Root	Perf.&P.P.	Remote P.P.
પેસ	પેઠો	પેઠેલો	દે	દીધો	દીધેલો
બેસ	બેઠો	બેઠેલો	હો	હતો	
નાસ	નાઠો	નાઠેલો	સુ	સુતો	સુતેલો
દેખ	દીઠો	દીઠેલો	કર	કર્યો-કીધો	કરેલો, કીધેલો
લે	લીધો	લીધેલો	મર	મુઓ	મરેલો, મુએલો
ખા	ખાધો	ખાધેલો	બીહી	બીન્યો	બીનેલો
પી	પીધો	પીધેલો	જા	ગયો	ગયેલો

CONJUGATION OF THE ROOT છ.

Pers.	Sing.	Plu.
1st.	હું છું	અમે છીએ
2nd.	તું છે	તમે છો
3rd	તે છે	તેઓ છે

Pr. P. છતો, છતી, છતું.

Sing. Plu. તા—તી–તાં.

Here છતાં is always indeclinable. ROOT નથી (Is not) is the same in all persons and numbers.

THE ROOT હો.

Present			Irregular P.		
Pers.	Sing.	Plu.	Pers.	Sing.	Plu.
1st.	હું હોઉં છું	અમે હોઇએ છીએ	1st.	હું હોઉં	અમે હોઈએ
2nd.	તું હોય છે	તમે હો છો	2nd.	તુ હોય	તમે હો
3rd.	તે હોય છે	તેઓ હોય છે	3rd.	તે હોય	તેઓ હોય

Perfect.

	Singular	Plural.
M.	હું, તું, તે હતો	અમે, તમે, તેઓ હતા
F.	,, હતી	,, ,, ,, હતી
N.	,, હતું	,, ,, ,, હતાં

The root હો has no imperfect tense.

In the Perfect subjunctive હોત is used in all cases.

Future.

	Singularr	Plural.
1st.	હું હોઇશ	અમે હોઇશું
2nd.	તું હશે, હજે	તમે હશો, હજો
3rd.	તે હશે	તેઓ હશે

Future Imperative.

	Singular	Plural.
M.	હું-તું-તે હોવો	અમે તમે તેઓ હોવા
F.	,, હોવી	,, ,, ,, હોવી
N.	,, હોવું	,, ,, ,, હોવાં

Remarks—Here the Imperative mood of the Present is the 2nd person singular and plural હો of the Irregular present, and the Imperative mood of the Future is the 2nd person sing. હજે and plural હજો In the *Future Imperative* the imperative form is હોવું. The form of subjunctive mood is the irregular present and the perfect subjunctive.

The root હો is always in the intransitive verb of the Active Voice.

Participles:—Present હોતો-હોતા &c.

Past and Remote Past have no such forms. Future Imperative હોવો-હોવા &c. Future હોવાનો &c. Connective હોઈ, હોઈને, હોતાં The irregular verb જોઈએ. Root જો. Its forms in all persons are the same. Present જોઈએ છીએ. Irregular જોઈએ. Future જોઈશે. Perf. Subj. જોઈયત (not much used).

144 The verb જોઈએ has no other tenses. In compound tenses only the root હો can follow it; as, જોઈતું હોય છે. &c. In these forms it takes terminations of the gender and number; as, જોઈતો હતો; જોઈતા હતા. Its Participial forms are જોઈતો-તી-તું &c. જોઈએ is itself સકર્મક કર્મણી; as, મારે લાડુ જોઈએ I want a sweatmeet ball.

145 The forms of the root ઉભ to stand occur only in the Perfect, Pluperfect and the Compound tenses formed by them.

ACTIVE VOICE (મૂળભેદ)

Intransitive (અકર્મક) પડ root (ધાતુ.)

	Present.		Irregular Present.	
Pers.	Sing.	Plu.	Sing.	Plu.
1st.	હું પડું છું	અમે પડીએ છીએ	હું પડું	અમે પડીએ

Pers.	Sing.	Plu.	Sing.	Plu.
2nd.	તું પડે છે	તમે પડો છો	તું પડે* પડ,	તમે પડો†
3rd.	તે પડે છે	તેઓ પડે છે	તે પડે	તેઓ પડે

Imperfect.

Pers. 1-2-3 Sing.		Plural.
M.	હું-તું-તે પડતો	અમે, તમે, તેઓ પડતા
F.	„ પડતી	„ „ „ પડતી
N.	„ પડતું	„ „ „ પડતાં

* When the root does not take the singular and plural form the same, the verb comes the first and then its nominative; as, મેર રાંડના ! or મરો રાંડનાઓ=woe ! you bastards ! Here if the nominative ends in ઓ masculine or ઉં Neuter, it is changed into આ in singulr and આ and આં in plural respectively as if the Nominative is in the Vocative case,

† This form is used in request, blessing, curse or abuse both in Singular and Plural; as, મારી વિનંતી સાંભળો=Hear my request,તારૂં ભલું થાઓ.=may you be happy! તારૂં સત્યાનાશ હો=may you be undone! Again in the case of curse or abuse, the root by a prefix હત, instead of taking ઓ termination takes ય when it ends in આ & એ; as, હત ! તારૂં સત્યાનાશ જાય ! (curse)= Fie ! may you be undone! or હત! તારી મા વાંઝણી રહે (abuse)=Fie ! may your mother remain barren!

Perf.	Sing.	Plu.
Mas. હું, તું, તે	પડ્યો	અમે, તમે, તેઓ, પડ્યા.
Fem. ,,	પડી	,, ,, ,, પડી.
Neuter.,,	પડ્યું	,, ,, ,, પડ્યાં.

Perfect subjunctive takes પડત in all genders, numbers and persons.

Future

Pers.	Sing.	Plu.
1st	હું પડીશ	અમે પડી શું.
2nd	તું પડશે, પડજે	તમે પડશો, પડજો.
3rd	તે પડશે	તેઓ પડશે.

In the future Imperative the verb remains "પડવું" only in all cases.

146 ACTIVE VOICE (મૂળભેદ).

Transitive Verb. Root વાંચ.

Present

Pers.	Singular	Plural
1st	હું વાંચું છું	અમે વાચીએ છીએ.
2nd	તું વાંચે છે	તમે વાંચો છો.
3rd	તે વાંચે છે	તેઓ વાંચે છે.

Irregular Present

Pers.	Singular	Plural
1st	હું વાંચુ	અમે વાંચીએ.
2nd	તું વાંચે, વાંચ,	તમે વાંચો.
3rd	તે વાંચે	તેઓ વાંચે.

Imperfect

	Singular	Plural
Masc.	હું, તું, તે, વાંચતો.	અમે,તમે, તેઓ વાંચતા.
Fem.	„ „ „ વાંચતી	„ „ „ વાંચતી.
Neuter	„ „ „ વાંચતું	„ „ „ વાંચતાં.

The Perfect subjunctive is "વાંચત" in all cases.

Future

Pers.	Singular	Plural
1st	હું વાંચીશ.	અમે વાંચીશું.
2nd	તું વાંચશે-જે	તમે વાંચશો-જો.
3rd	તે વાંચશે	તેઓ વાંચશે.

Future Imperative.

	Singular	Plural
Masc.	1-2-3 pers. વાંચવો	1-2-3 pers. વાંચવા.
Fem.	„ „ „ વાંચવી	„ „ „ વાંચવી.
Neuter	„ „ „ વાંચવું	„ „ „ વાંચવાં.

Participles (કૃદંત):—Present Participle is like the Imperfect. Past Participle is like the Perfect. Remote Past Participle is વાંચેલો. Future Participle વાંચવાનો. Future Imperative P. is like the Future Imperative tense, Connective Participle:-વાંચી, વાંચીને, વાંચતાં.

PASSIVE VOICE (શક્ય or સહ્ય ભેદ).

Intransitive Root પડ.

147 In the passive voice of the Intransitive verb, the verb always remains in the singular number of the third person neu-

ter; because its क्रियानाथ is the meaning of the verb.

Present પડાય છે	Future Imperative પડાવું
Irregular P. પ.	Perfect પડાયું
Future પડાશે	Imperfect પડાતું
	Perf. Subjunctive પડાત

The future imperative "પડાવું" and the Remote Perfect પડાયેલું are not used as verbs. There can be no imperative mood in the Passive Voice.

PASSIVE VOICE (શબ્દભેદ)

148 Transitive Root ગણ્.

Present.

Person	Sing.	Plural.
1st	હું ગણાઉં છું	અમે ગણાઈએ છીએ
2nd	તું ગણાય છે	તમે ગણાઓ છો
3rd	તે ગણાય છે	તેઓ ગણાય છે

Irregular Present.

Person	Sing.	Plural.
1st	હું ગણાઉં	અમે ગણાઈએ
2nd	તું ગણાય	તમે ગણાઓ
3rd	તે ગણાય	તેઓ ગણાય

Imperfect.

	Singular	Plural
M.	હું, તું, તે ગણાતો	અમે, તમે તેઓ ગણાતા
F.	" " ગણાતી	" " " ગણાતી
N.	" " ગણાતું	" " " ગણાતાં

Perfect subjunctive is "ગણાત" in all cases.

Future.

Person	Sing.	Plural
1st	હું ગણાઇશ	અમે ગણાઇશું
2nd	તું ગણાશે	તમે ગણાશો
3rd	તે ગણાશે	તેઓ ગણાશે

Perfect.

	Singular	Plural.
M.	હું, તું, તે ગણાયો	અમે, તમે, તેઓ ગણાયા
F.	,, ,, ,, ગણાઇ	,, ,, ,, ગણાઇ
N.	,, ,, ,, ગણાયું	,, ,, ,, ગણાયાં

Future Imperative.

	Singular	Plural.
M.	હું, તું, તે ગણાવો	અમે, તમે, તેઓ ગણાવા
F.	,, ,, ,, ગણાવી	,, ,, ,, ગણાવી
N.	,, ,, ,, ગણાવું	,, ,, ,, ગણાવાં

Participles (કૃદંત) :—Present Participle ગણાતો &c. Remote Past Participle ગણાયેલો &c. Past Participle and Future Imperative Participles are according to their respective tenses. Future Participle ગણાવાનો &c. Agentival Participle ગણાનારો and ગણાનાર. Connective Participle ગણાઇ-ઇને-તાં

INDECLINABLES.

149 They are of four kinds; viz (*a*) *Adverb* (क्रियाविशेषण), (*b*) *Post-position** (નામયોગી), (*c*)

---

* In English it is called Preposition because it is always placed before a noun or pronoun &c; but in Gujarati the case is reverse.

conjunction (વાક્યયોગી), (*d*) *Interjection* (કેવળપ્રયોગી or ઉદ્દ્‌ગાર).

150 Adverbs are of seven kinds viz:—
(*a*) *Time* (*b*) *Place* (*c*) *Manner* or *State* (*d*) *Interrogation* (*e*) *quantity* (*f*) *affirmation* (*g*) *negation.*

(*a*) *Adverb of time* (कालवाचक क्रियाविशेषण.)

(1) આજરોજ, આજ (to-day). (2) અત્યાર પછી, આજ પછી, આજથી, અતઃપર (henceforth). (3) આજ રાતે, આજની રાતે-રાત. (To-night). (4) હમણાં, હાલ, હાલમાં, હવે. (Now, at present or by this time). (5) હમણાંને હમણાં, અત્તરઘડી. (this instant). (6) કદી (ever). (7) ક્યારનો (long, long since). (8) અત્યારે (at this time). (9)અત્યારસુધી, હજુ, હજુસુધી. હજુ લગી (up to this time, yet, as yet, still). (10) ત્યાંસુધી, એટલી બધી વાર (so long). (11) જ્યાંસુધી (as long as). (12) હવેથી, હમણાંથી. (from this time). (13) પૂર્વે, પેહેલાં, આગમચ, અગાઉ, આગળ, અગાડી. (before, previously). (14) આગળથી, પ્રથમથી, આગમચથીજ. (before hand, at the very outset). (15) સદા, સદા સર્વદા, સદાકાળ, સર્વકાળ, હમેશાં. (eternally, always, constantly). (16) નિત્ય. નિત્ય નિત્ય, રોજ, દરરોજ (perpetually, daily). (17) તુરત, તરત, તરતને તરત, લાગલોજ, એકદમ, એકાએક. (immediately, quickly, at once, instantly, suddenly). (18)કદી નહીં. (never). (19) પાધરો. (straight-way). (20) પહોર. (last year). (21) આવતે વરસ (next year). (22) ઓણ (this year). (23) મોડો-ડી-ડું (late). (24) એટલામાં. (in

the mean time). (25) ત્યારે, પછી, એટલે, વળતી. (then). (26) પછીથી, પાછળથી. (afterwards). (27) જ્યારે (when).(28) જ્યારે જ્યારે (whenever). (29) વળી ફરીને, પાછો. (again). (30) પાછો (back). (31) ઘણું કરીને. (for the most part, generally).(32) ક્વચિત્ (seldom, rarely.)

(*b*) *Adverbs of Place* (સ્થળવાચક).

(1) સર્વત્ર, સઘળે ઠેકાણે, સઘળે, ઠામેઠામ, ઠેર ઠેર, ઠામઠામ (in every place, or everywhere). (2) અહિં, અહિંયાં (here, hither). (3) અહીંઆંથી, અહીંથી. (hence) (4) ત્યાં, તહીં, પણે. (yonder, thither, there). (5) ત્યાંનો ત્યાં or ત્યાંને ત્યાં (on the same spot or in the same place). (6) જ્યાં, જહિં (where). (7) જ્યાં જ્યાં (wherever). (8) ત્યાંથી (thence). (9) પાછળ, પછાડી (behind). (10) તળે, હેઠળ, હેઠે, નીચે (below or down). (11) ઉંચે (high, above). (12) સામે (before or opposite). (13) વેગળું, વેગળે, દૂર, આઘું, આઘે, છેટું, છેટે. (off, far, afar, distant). (14) આસપાસ, ફરતું, ચોતરફ (about, around, round about). (15) ગમેત્યાં. (anywhere). (16) કહીં (somewhere). (17) કંઈ નહીં (no where). (18) ક્યાં? (where)? (19) ક્યાંથી ? (whence) ? (20) જ્યાં ત્યાં (here and there). (21) આડો (across or the other way). (22) અહીં તહીં (hither and thither) (23) આગળ (in front, further).

(*c*) *Adverb of Manner or State*

(रीति or स्थितिवाचक.)

(1) ફોગટ, ફોકટ, વ્યર્થ, અમથો, અમસ્તો, નિરર્થક, સેહેજ, મિથ્યા, નકામું. (invain, idly, merely, for

nothing) (2) નવરો, ફુરસદે, (at leasure). (3) હરગીશ નહીં, કોઇપણ પ્રકારે નહીં, સર્વથા નહીં (by no means). (4) વારુ, ઠીક, ભલે, સારૂ, સારી પેઠે, સારી રીતે (well). (5) વેહેલો, ઝટ, ઝટપટ, જલદી (soon, quickly, speedily). (6) હળવે, હળવે હળવે, ધીમેધીમે ધીરેધીરે, આસ્તે, આસ્તે-આસ્તે (slowly, quietly, very slowly). (7) ભેળો, સાથે, એકઠો (together). (8) મળીને (together with) (6) અકસ્માત, ઓચિંતો (suddenly, unexpectedly) (10) આપોઆપ, પોતાની મેળે (spontaneously). (11) જાતે, જાતોજાત (personally). (12) જીવતો, સજીવન (alive). (13) ગમે તેમ, ગમે તે રીતે (anyhow). (14) તદન, છેકાછેક, છેક (utterly, entirely). (15) ઠેઠ (quite, exactly, straight,. (16) ઠેકઠુધી (till the end) (17) લગભગ, આશરે, સુમારે (closely, nearly, about). (18) ઠીકઠાક (right order). (19) આમ, એમ, એ રીતે (so, thus). (20) જેમ (as). (21) તેમ (so). (22) જેમનો જેમ, તેમનો તેમ, એમનો એમ (in the same way). (23) આમ તેમ (this way and that way), right and left). (24) કેમ, કયમ, શારીતે, શે-પ્રકારે, કઈ રીતે (how). (25) તેથી (by that means). (26) માત્ર, ફક્ત, નર્યા (merely, simply). (27) સેહેજ, સહજ, સેહેજમાં (simply, without object, without effort, easily). (28) કોઈપણ પ્રકારે-રીતે (by any means). (29) તેથી કરીને (hence). (30) જેથી કરીને (so that).

(*d*) *Adverb of interrogation* (પ્રશ્નવાચક) viz:—કેમ, શીદ, શાવાસ્તે, શાને, શામાટે, શાસારૂ (why or wherefor.)

(*e*) *Adverb of quantity* (સમુહ વાચક)—(1) જેમજેમ, તેમતેમ, (the more). (2) બીલકુલ, છેક, તદ્દન (wholly, altogether). (3) અત્યંત (much, exceedingly). (4) બસ, જોઇએ તેટલું (enough, sufficient) (5) મુદ્દલ-લગાર-જરા નહી (not at all, not in the least). (6) સરાસરી (on an average). (7) માત્ર, ફક્ત (only). (8) પણ, પરંતુ (even, but). (9) લગાર, જરા (little). (10) વધારે (further). (11) અદકું (more).

(*f*) *Adverb of affirmation* (સ્વિકારવાચક)

(1) અવશ્ય, જરૂર (indispensably, certainly). (2) હા, હોવે, અલબત (yes, of course) (3) તો (to be sure). (4) મુકરર, ખચીત, બેશક (positively, certainly, by all means.)

(*g*) *Adverb of Negation* (નિષેધાર્થ) ન, ના, નહી, મા (no, do not).

151 *Adverbs derived from nouns.*

(1) ઉતાવળો, ઉતાવળે (soon, quickly). (2) દૈવજોગે (accidentally, by chance). (3) સારાભાગ્યે (by good luck.) (4) ગઈકાલ, ગઈકાલે. (yesterday) (5) કાલે (to-morrow). (6) દિવસે, દહાડે (by day). (7) રાતના, રાતે (by or at night). (8) સવારે, સવારમાં, પ્રભાતે, વહાણામાં (in the morning). (9) બપોરે (at noon) (10) મધ્યાન્હકાળે (at midday). (11) અતિશે (very much, exceedingly). (12) સાંજે, સાંજરે (in the evening). (13) અઠવાડીએ (after or at the end of a week). (14) આઠવાડીએ અઠવાડીએ, દરઅઠ-

વાડીએ (at every week) (15) પખવાડીએ, પંદરવાડીએ (after or at the end of a fortnight). (16) પખ વાડીએ પખવાડીએ, દરપખવાડીએ (at every fortnight). (17) રોજ, દહાડી, રોજરોજ (daily). (18) મળસકે, મળસકામાં (early in the morning before day-break). (19) વારેવારે, વારંવાર (often). (20) ઘડીએ પલકે (every now and then). (21) રાતેરાતે, રતો વઈ, રાતની રાતમાં. (in the night). (22) વરસોવરસ, વર્ષ દહાડે, પ્રત્યેક-દર-દરેક વર્ષે (every year or yearly). (23) દહાડેદહાડે, દિવસે દિવસે (day by day, every day). (24) મહિને મહિને (every month). (25) ઘડી ઘડી (Every hour) (26) ઘડીએ ઘડીએ, વારે ઘડીએ (at every hour or moment or every now and then). (27) ઘડીકમાં (sometimes. in a moment). (28) પળેપળે (every moment) (29) અનુક્રમે (In order). (30) વીગતે, વીગતવાર, તપસીલવાર (In detail). (31) વિસ્તારીને, વિસ્તારથી (at length). (32) આખરે, છેલ્લે સરવાળે, છેવટે, છેક્ચેલ્લે (at length, at last) (33) હારાદોર (In rows). (34) એકહારે, હારેદોર, (in a row). (35) મર્યાદાથી (Respectfully). (36) વિનયથી (modestly). (37) ગણુતીએ, જુમલે, સરવાળે (In the total amount). (38) એકાંતે, ખાનગીરીતે, ગુપ્તરીતે (secretly, privately). (39) બારણેથી, બહારથી (from without) (40) વખતે (sometimes) (41) જોરથી (strongly). (42) વગર અટકાવે, વગર હરકતે (uninterruptedly). (43) રાતદહાડો, અહોનીશ (day and night). (44) ઈર્ષ્યાને મારે-થી-લીધે (enviously).

152 *From nouns coupled with adjectives and Pronouns* :—

(1) જેવારે, જ્યારે, જે વખતે (when): (2) જ્યારે જ્યારે (whenever) (3) તે વારે, ત્યારે, તે વખતે-વેળાએ (then), (4) કોઈવખત-તે (sometimes). (5) ગયે પરમ દહાડે (the day before yesterday). (6) પરમ દહાડે (the day after tomorrow.) (7) પેલે દહાડે (the third day before or after). (8) એકદમ, એકીવખતે, એકીવારે (at once). (9) એક વખત, એકસમે (once upon a time, once). (10) એક વખત ફરીને (once more) (11). ચારે દિશાએ, ચોતરફ (round about, in every direction). (12) આણીમેર-ગમ-કોર (hither, on this side). (13) તેણીજ પેલીગમ-મેર-કોર (thither, on that side). (14) એકવાર, બેવાર &c. (once, twice &c.) (15) કેવારે, ક્યારે (when ?) (16) એક બે વાર-વખત (once or twice). (17) આખો દહાડો (all day) (18) કોઈ દહાડો-દિવસ-સમે. એકાદ દહાડો (some day) (19) ઘણીવાર-વખત (many a time, often) (20) બીજે દિવસે (next day). (21) ઘણા દહાડા થયાં (for many a day). (22) ઘણા દહાડા ઉપર) (long ago). (23) જેણીમેર (the way in which).

153 *From Nouns and Verbs*:—

(1) At day break=પોહ્ફાટતાં-તે, વહાણું વાતે-તાં. (2) At dawn=દહાડો ઉગતાં-તે. (3) Kindly=મેહેરબાની કરીને.

154 *From pronouns* :—

(1) So much=આટલો-એટલો. (2) Somewhat,

at all=કંઇ. (3) How much=કેટલો. (4) Somewhere about=ક્યાંક. (5) How=કેવો. (6) As=જેવો.

155 *From Adjectives :—*

(1) સમાન Alike, equally. (2) પ્રત્યક્ષ (Before). (3) સમીપ (Near.) (4) ઉભો (upright). (5) અસલ (originally). (6) છાનો-છાનો માનો (silently). (7) સાફ, ઉઘાડો, ઉઘાડે છોગે (plainly). (8) વિશેષ્ય, વિશેષ્યે કરીને (especially). (9) ખરેખર ! ખરેખાત, નિશ્ચે, ખચીત (really, surely). (10) બહુ, ઘણું (too, very, very much). (11) ઓછું (less). (12) ઉંચામાં ઉંચું (at the highest). (13) નીચામાં નીચું (at the lowest). (14) ઓછામાં ઓછું (at the least). (15) પેહેલું, પેહેલ વેહેલું (firstly). (16) બીજું (secondly). (17) છેલું (lastly). (18) સત્ય, સાચું, સાચે સાચું (truly). (19) વાંકુચુંકુ (inproperly). (20) થોડેક (at a little). (21) બરાબર (well, equally, exactly). (22) પેહેલાંથી-લેથી (from the first, before). (23) ઘણું સારૂં (very well). (24) ઉલટું (on the contrary). (25) બમણું (twice). (26) પેહેલાં (formerly, ago). (27) પ્રથમ (first). (28) વત્તામાંવત્તુ (at the most). (29) ઉંડો (deeply). (30) સ્થીર (steadily). (31) પેહેલાંતો (at first). (32) પેહેલ વેહેલું (first of all).

156 *From verbs :—*

(1) સંભાળીને (carefully) (2) જાણતાં છતાં, જાણી જોઇને, જાણીને (knowingly). (3) અજાણતાં (unknowingly). (4) જીવતો (alive). (5) જીવતાં (in the lifetime). (6) તાણીને (loudly).

157 *From Post-positions* :—

(1) બહાર (out). (2) મહીં, અંદર (in, within, inside). (3) ઉપર (up, above, aloft, ago). (4) આગળ, આગળથી (first, formerly, before time). (5) માંહોમાંહે (mutually). (6) પાસે (nigh). (7) સાક્ષાત (clearly or plainly). (8) માંહે (in) (9) વચ્ચે વચ્ચે (in the midst).

158 Again બીનગુન્હે, બેશાશક, કાયદેસર, બે કાયદે and some such foreign words are adverbs in gujarati.

159 *Some reduplicated words also*; as, બોલતોબોલતો, પાણી પાણી કરતો, બોલતાં બોલતાં, ખાતાં ખાતાં, રેહેતે રહેતે, કહી કહી, દિનપર દિન, વાત વાતમાં, ગામે ગામ, દેશોદેશ, એમને એમ, એવાને એવાજ, લુંટાલુંટ, ધક્કમ ધક્કા, ઠેલમ ઠેલા, તાણા તાણ, ધુણધાણી, ખરેખરં, ભેળસેળ, ધાલમેલ, સામાસામી, સરતામાંસરતુ.

160 *Contradictory words*—રાતદિન, ઈધર તીધર, આડું અવળું.

161 *Other combinations of words*—સારાપેઠે, ભલીરીતે, ખરાદિલથી, ખરામનથી, ગુસ્સાભેર, મન લગાડી, બળ કરીને, ખુશી પ્રમાણે, સુજે તેમ, કહો તેમ.

162 (1) સો વાતની એકવાત (once for all). (2) તેજ પ્રમાણે (in the same manner). (3) કોણ જાણે (who knows). (4) સોંવશા (most probably). (5) જાણે (as if). (6) પેહેલ પહોરે (in the forenoon, at the first watch). (7) બપોરે (at noon or at the 2nd watch). (8) ત્રીજે પહોરે or પાછલે પહોરે (in the afternoon or at the third watch). (9) રેળી કોળા

વેળાએ (in the twilight). (10) દીવા વેળાએ (at lamp or candle-time). (11) પાછલી રાતે (after midnight). (12) ગઇ રાતે (last night). (13) આટલું છતાં (notwithstanding this).

નામયોગી (*Post-positions or in English prepositions*).

163 Post-positions (નામયોગી) in Gujarati do not require the same termination in the nouns which they follow. Some post-positions follow the nouns in their original or oblique form. Some follow it only when in the genitive case, viz, ના and ની; others again follow it when placed in the dative ને. This difference in the termination may be accounted for by the fact that the નામ-યોગી were originally nouns of different genders. The post-positions either show, *time, place, direction, cause, means,* &c; sometimes a postposition is used as a conjunction or an adverb. Really speaking a preposition should be called a postposition in Gujarati, because it is always placed after a substantive.

164 A postposition which follows a noun or a pronoun takes for the most part Genitive case before it.

(*a*) *Those that take* ની *are*:—

(1) પુંઠે, પુંઠળ, પછવાડે, પાછળ, વાંસે, વાંસળ, પછી (behind, after). (2) મધ્યે, માંહે, મહીં (in). (3) વચ્ચે, વચમાં (between). (4) ફરતું, ચોતરફ, આસપાસ (around, about). (5) પાર, આરપાર (across) (6) બહાર (out). (7) અગાઉ, આગળ, અગાડી, પેહેલાં (before). (8) આગળ, અગાડી, સન્મુખ, સામે, સામું, સાક્ષાત્ (infront, opposite, before). (9) પાસે, કને (to, near). (10) તરફ, ભણી, ગમ, મેર (towards, to). (11) તળે, નીચે, હેઠે, હેઠળ (under, below or beneath). (12) પેઠે, પ્રમાણે, બરાબર, માફક (like or according to). (13) through (મારફત, હસ્તે). (14) સાથે, જોડે, સંઘાથે (with, alongwith). (15) પાસેથી (away from). (16) પાસે થઇને (by). (17) વતી (instead of, for). (18) ઉપરાંત (besides, over and above). (19) બાબત (about).

(*b*) *Those that take* ના *are* :—

(1) સમેત, સોત, સુદ્ધાં, મળીને, સહિત (alongwith, together with). (2) સમીપ (near). (3) વિષે, સંબંધી (about, regarding, relative to). (4) સુધી, લગી લગણ (to, upto). (5) પર, ઉપર (on, upon, above). (6) હસ્તે (through). (7) વડે, વતે, થી, થકી (by, by means of, with). (8) સરખું, જેવું (like). (9) કરતાં, થી (than). (10) વિના, વગર, શિવાય (except, besides, without).

(*c*) *Those that take* ને *are* :—

(1) વાસ્તે, માટે, સારૂં, કાજે, કારણે (for, to, for the sake of) (2) લીધે (owing to, on account of) (3) બદલે (instead of, for).

(*d*) કરીને, થી કરીને (by, with) take Instrumental case. *The following are irregular.*

(1) માંથી (out of, from). (2) આમાંનો (of this) (3) થી (from).

Remarks :—Sometimes a post-position takes either ના or ની according to the usage of different parts of Gujarat; as, તેની ઉપર, તેના ઉપર. Sometimes the genitive prefix is dropped; as, instead of saying "ઘરની આગળ" we say "ઘર આગળ;" "હાથ નીચે." Sometimes by dropping the genitive prefix the meaning is changed; as, તે કાજે and તેને કાજે. હું તે કાજે જાઉં છું=I go for that business. હું તેને કાજે જાઉં છું=I go to do a thing for him.

વાક્ય યોગી (CONJUNCTION).

165 The following changes take place in the beginning of the first (પૂર્વવાક્ય) and the second (અપર વાક્ય) sentence.

પૂર્વવાક્યને આરંભે. (at the beginning of the 1st sentence.)	અપર વાક્યને આરંભે. (at the beginning of the 2nd).
જો (if) optionally preceds.	તો necessarily preceds
કદાપિ, કદાચ, કદાચિત (If perhaps) necessarily preceds.	તો, તોપણ, તથાપિ ,,

જો કદાચ જો કદાપિ જો કદાચિત	necessarily preceds.	તો, તોપણ, તથાપિ	,,
જો કે—although optionally preceds.			
જો કે કદાચિત જો કે કદાચ જો કે કદાપિ	although perhaps necessarily preceds	તોપણ-તથાપિ	,,

166 *List of conjunctions.*

(1) તથા, ને, અને (and). (2) પણ (but). (3) આ કે આ, કાં-કાંતો, આ કે તે (either this or that). (4) આય (આપણ) નહીં ને તેમ (તેપણ) નહીં (neither this nor that). (5) પરંતુ (but, still). (6) વળી (also, again). (7) કદાચ, કદાપિ, જો (if, perhaps). (8) તો (then) (9) તોય, તોપણ, તથાપિ (still, yet, nevertheless). (10) જો કે (although, notwithstanding). (11) તે-એટલું-આટલું છતાં પણ (notwithstanding this). (12) કેમકે, કેમજે, કારણકે, શામાટે જે, કાંકે (because). (13) અથવા, કાંતો, કે (or). (14) એટલે (that is to say). (15) જેવાં કે, જેમ કે (that is, viz, as for example). (16) જે, કે (that). (17) એ, યે, ઓ (also). (18) તેટલા માટે, તે માટે, તેથી કરીને, વાસ્તે, એ માટે, તેથી (therefore). (19) તેટલા માટે, જેથીકરીને (in order that). (20) પછી (then, that being the case). (21) નહિ તો (if not, otherwise). (22) અગર (or, if). (23) અર્થાત્ (that is or in short). (24) બન્ને (both).

167 *Interjection* (કેવળપ્રયોગી or ઉદ્ગાર).

હે, અહો, એ, ઓહો, હાહા, આહાહા, હોહો show admiration.

અરે, હાયહાય, રામરામ. શીવશીવ, બાપરે, અરે રામ show sorrow.

અલી, અલ્યા, અલ્યાઓ=I say! બળ્યો બોગ, show curse,

વાહવાહ, સાબાશ, વાહરે વાહ, ધન્યધન્ય, show praise, express thanks or give congratulations.

છોને, છો રહ્યું (i. e. who cares, let it be).

ચૂપ! (silence!) હો!=mind! see!

અધધધ=shows great astonishment as well as shows great volume or quantity with astonishment.

ઉહું=no! ખબરદાર! =take care! હાડ used in driving off a dog. હાં! હેં, ખરેખાત, સાચું! mean is it! સ્વસ્તિ! hail! બસ! =enough! બરાબર! = quite so. હાશ, હાશહાશ=shows satisfaction or gratification or fatigue. અઃ=what is there in it? છી, છીઃ (Fie) અંઃ; હત; થુ (by splitting), ફટ ફટ, ધિઃક ધિઃક show hatred. છટ shows non-acceptance with contempt ઉં :=well sir! yes sir. હું! =(I know you!). ઓપ=admiring the beauty of some person or thing.

SAMÂS (Compounds) समास

168 Samás is the union of words.

169 When the relation that two or more words bear to each other is evident from their mere juxtaposition without the use of particles, these words may be so joined. Such a union is called Samás, and the whole is a compound word (સામાસિક શબ્દ). Compounds should mark out the species from the genus, by adding the difference, or by naming both species and genus; as, ઘરધણી.

The Polysyllabic compounds should express the meaning of the whole phrase or sentence with brevity and clearness.

170 (I) *Copulative compounds*=દ્વંદ્વ સમાસ.

The samas takes place when two nouns are in the same case. The particle omitted is ને or તથા; as, મા બાપ, સગાંવહાલાં i. e. માનેબાપ; સગાં તથા વહાલાં; દીકરા દીકરી ; છૈયાં છોકરાં; ઘરબાર; નાનામોટા. The members of a દ્વંદ્વસમાસ are co-ordinate, but in all other kinds of samas the one member qualifies or determines the other : hence all classes of compounds but the copulative are called in English *Determinative compounds.*

171 (II) *Tatpurusha samás* (તત્પુરૂષ સમાસ) is a determinative compound in which the

second member is determined or qualified by the first member which, if the compound were dissolved, would have to stand. This Sámas is of six kinds; viz:

(*a*) *The Accusative Tatpurusha* (દ્વિતીયા તત્પુરુષ); as, જ્ઞાનદાતા=જ્ઞાન આપે તે, ગ્રંથકર્તા=ગ્રંથ કરે તે. i.e. giver of knowledge, author of a book.

(*b*) *The Instrumental* (તૃતિયા તત્પુરુષ); as, હસ્તકાર્ય=હાથે કરેલું કાર્ય i.e. work by hand; શબ્દકામ=શબ્દે દીધેલો કામ.

(*c*) *The Detive Tatpurusha* (ચતુર્થી તત્પુરુષ); as, ચરણોદક i.e. water for feet. યજ્ઞસ્થંભ=pillar for sacrifice.

(*d*) *The Ablative Tatpurusha* (પંચમી તત્પુરુષ); as, જાતિભ્રષ્ટ=જાતિમાંથી બહાર પડેલો. ex-communicated from caste. વ્યાઘ્રભય, પશ્ચાતાપ.

(*e*) *The Genitive Tatpurusha* (ષષ્ઠી તત્પુરુષ); as, પ્રજાપતિ, ઘરધણી Lord of the world or subjects; Lord of the house.

(*f*) *The Locative Tatpurusha* (સપ્તમી તત્પુરુષ); as, સ્વર્ગવાસ Living in Heaven. જળચર, ખેચર, ગૃહસ્થ.

172 (III) *Karmadháraya Samás* (કર્મધારય).

The peculiarity of this samás is that the two members stand to each other in the relation of adjective and qualified noun (વિશેષણ and વિશેષ્ય). The qualified member is always

a noun, and the qualifying member may be an adjective or a noun.

As a general term the તત્પુરૂષ compound comprehends the two sub-divisions of કર્મધારય and દ્વિગુ. The કર્મ ધારય is in fact a તત્પુરૂષ compound in which the last word is determined by a preceding adjective. The compound word, if dissolved would stand in the same case, whereas in other તત્પુરૂષા sthe preceding word is governed by the last. The qualified member is generally second, but it may be first; as, સદ્ગુણ, (good quality); ચંદ્રમુખ (a face like the moon); નરસિંહ (a man like a lion); કમલનેત્ર (an eye like a lotus); પરમાત્મા (The great soul means God).

173 IV *Dvigu Samás* (દ્વિગુ) again may be called a sub-division of the કર્મધારય.

It resembles Karmadháraya in respect of the first member in being an adjective, but it differs from Karmadháraya in this that the adjective is a numeral; as, ત્રીલોક, the (three worlds); સપ્તર્ષિ (seven Rishis or Stars). In all cases of દ્વિગુ samás there is an idea of *Collective unity*. ત્રીલોક (the universe) દ્વિપથ ત્રિભુવન, ચતુર્વેદ, ષટ્કર્મ, ષડ્રિપુ, પંચગવ્ય, અષ્ટાધ્યાય.

174 V *Madhyamapadalopi Samás* (મધ્યમ પદલોપી):—When, in order to unfold the meaning of a compound, one or two words require

to be inserted between the members, the compound is called મધ્યમપદલોપી; in other words it is a compound formed by the dropping of one or more words that intervene the two component parts ; e.g. લાકડ કામ=લાકડા (નું બનાવેલું) કામ; ક્રિયાપદ=ક્રિયા (દર્શક) પદ; કાળીદાસ નાટક=a play (written by) Kálidás; સાકરભાત i.e. rice (mixed with) sugar.

175 VI *Avyayibháva Samás* (અવ્યયીભાવ) is an adverbial compound.

The first member in this Samás is an indeclinable particle (અવ્યય); as, યથાશક્તિ (according to one's ability or means); પ્રતિમાસ (every month); સમક્ષ=આંખ આગળ (before *the eyes*).

176 VII *Adjective compounds* (બહુવ્રીહિસમાસ). When any of the foregoing compounds is used attributively, that is as an adjective, it is called a બહુવ્રીહિસમાસ thus:—ઘોડમુખ (the face of a horse) is a કર્મધારય compound, but when used as an attributive (in the sense of *having the face of a horse*) it is an instance of બહુવ્રીહિસમાસ. ચક્રપાણિ (*one having circle in hands*); ચતુર્ભુજ (*having four hands*); ચતુર્વેદી (*one having knowledge of four Vedas*); પિતામ્બર (*one having a yellow dress*); મહામનરાજા (*a king having a noble mind*). The resolution of a compound into its elements is called વિગ્રહ.

PART III.

વાક્યવિન્યાસ. (SYNTAX)

ક્રિયાપદ and ક્રિયાનાથ.

177 The general order of Gujarati words is (1) the agent, (2) the object and (3) the verb which is always placed at the end of a sentence. That is the verb occupies the last position in the sentence, whether it be predicative, imperative, or interrogative; as, તેણે પુસ્તક લખ્યું; આ કામ કર; શું લાવ્યો?

I In a sentence either the subject or the object can be the ક્રિયાનાથ.

II The subject and object are either a noun, a word used as a noun, a phrase or a sentence.

III In the Intransitive verb the ક્રિયાનાથ is always in the Nominative case; and in the Transitive, it may either be in the nominative or objective case; as, માણસ બારીએથી પડ્યો. The man fell from a window. છોકરે પાઠ વાંચ્યો. The boy read his lesson; રાજાએ લશ્કરને બોલાવ્યું. The King sent for his army.

IV A verb agrees with its ક્રિયાનાથ in number, gender and person; as, હું પાઠ ભણ્યો I learnt the lesson); તે સ્ત્રી ભણી (The woman learnt it).

V In some tenses the form of the verb is the same in all genders; in some in all persons; and in some in gender, number and person. In such a case the gender, number' and person of the verb are known from its ક્રિયાનાથ.

VI When the ક્રિયાનાથ is a collective noun. it is followed by a verb in the singular or plural number, according to the sense; as, તેણે પુષ્કળ પૈસો મેળવ્યો or પૈસા મેળવ્યા (He obtained great wealth; he obtained large amount of money).

VII When the ક્રિયાનાથ in the masculine singular number is used for respect, it is followed by a verb in the plural number; as, મેહેતાજી આવ્યા (The master came).

VIII When the ક્રિયાનાથ in the feminine singular number is used for respect, it is followed by a verb in the neuter plural; as, માશી આવ્યાં (mother's sister-aunt came).

IX When the ક્રિયાનાથ સાહેબ, સરકાર or some such words of honor, are not preceded by the respectful word આપ, they are followed by a verb sometimes in the third person plural; as, સાહેબ ફરમાવશે તે કરવાને હું તૈયાર છું (I am ready to do what the Saheb orders me to do).

X When the ક્રિયાનાથ is accompanied by a noun having સહિત, સુદ્ધાં, સાથે or થી as its suffix, the verb takes its form according to its ક્રિયાનાથ in number gender and person; as, રાજા પ્રધાનોસુદ્ધાં આવ્યો. (The king came with his ministers).

XI The enlarged ક્રિયાનાથ is followed by a verb agreeing with it in number gender and person as if it were simple; as, તે રાજાએ પોતાના મુખ્ય પ્રધાનને, તેનું ભલું ઈચ્છનારને, તેના રાજ્યનું સુખ વધારનારને, પોતાના દરબારમાંથી કાઢી મુક્યો. (The king dismissed or expelled from his Darbar his chief Minister, a well-wisher of his and a promoter of happiness of his state).

XII Two or more ક્રિયાનાથs of the same gender are always followed by a verb in the plural number of the same gender; as, દામોદર, મણિલાલ ને ગણપતરામ આવ્યા. (Damodar, Manilal and Ganpatram came).

XIII ક્રિયાનાથs of different genders are generally followed by a verb in the neuter plural; as, ત્યાં કાગળ, ખડિયોને કલમ પડેલાં છે (There lie paper, instand and a pen).

XIV When the ક્રિયાનાથs are many the verb sometime agrees with the last in number gender and person; as, એ કામ કરવામાં ઘણી ચતુરાઇ અને ડાહાપણ વાપરવું જોઇએ. (In doing that work great intelligence and wisdom ought to be used.)

XV When two or more ક્રિયાનાથs are divided by કે, વા, અથવા, or some such disjunctive particles, the predicate agrees with the last in number and gender; as, તે કે તમે બોલ્યા હતા ખરા (True it is that he or you had spoken); છોકરી અથવા છોકરો ખોટું બોલ્યો. (The girl or the boy told a lie.)

This rule brings one objection :-It does not sound well to say "તમે કે તે બોલ્યો" In such cases the learner should make two separate sentences thus :—તમે બોલ્યા કે તે બોલ્યો (you spoke or he spoke).

XVI In the case of more than one ક્રિયાનાથ in the interrogative, the last is placed after the verb; as, તેણે ગાય વેચી કે બળદ ? (did he sell a cow or an ox?)

XVII Many a time two or more ક્રિયાનાથs masculine or feminine, simple or compound, joined by કે, are followed by an indefinite pronoun કોઇ in apposition to them; as, શેઠ કે શેઠાણી કોઇ આવ્યું નથી. (Neither the Sheth nor the Shethani has come). The ક્રિયાનાથs though signifying male and female, but inanimate things in real, if joined by the same word (કે), are followed by an indefinite pronoun કંઈ; as, તેણે કાગળ, ખડિયો કે કલમ કંઈએ લીધું નથી. (He has taken no paper, no inkstand no pen.)

XVIII If the ક્રિયાનાથક be the first and the second, the first and the third, or the first, second and the third persons joined by અને, તથા or some such copulative conjunctions, the verb is always in the first person plural; but if they are second and third persons, the verb is in the second person plural number;as, હું ને તું (આપણે) જઈશું. (Thou and I=we will go).
હું ને તે (અમે) જઇશું.(He and I=we will go).
હું તું ને તે(આપણે) જઇશું(Thou he and I=wewill go).
તું ને તે (તમે) જશો.Thou and he=you will go.
Note here that in a sentence like હું, તું ને તે જઇશું, the first personal pronoun in English would be in a different order; as, you, he and I will go. When the third person sing. તે is conjoined with the second personal pronoun તમે of the plural number, the predicate agrees with the latter in number and gender.Ex. તે અને તમે આ કામ કરો. He and you do this business.

XIX If the ક્રિયાનાથક be personal pronouns joined by કે, અથવા, વા or some such disjunctive words, the verb is changed according to the last; as, તે કે હું આવીશ (He or I will come) or તે કે તમે આવજો (He or you will come); but we sometimes cannot say તમે કે તે આવશે or હું, કે તે આવશે. (You or he will

come or I or he will come); the third personal pronoun is an exception to this rule; and in such cases, the learner should make separate sentences; as, હું આવીશ કે તે આવશે (I shall come or he will come).

XX When the relative pronoun જે and the demonstrative pronouns એ, તે are the ક્રિયાવાચક, the verb is changed according to the noun they point out; as, હું ચાર્લ્સ સ્નાઈડર, જે હમેશાં સાચું બોલું છું તે કદી જુઠું નહીં બોલું (I Charles Sneider, who always tell the truth, shall never tell a lie).

XXI In a sentence generally the subject comes first, then the object (if there be any) and then the verb; as, મેં કામ કર્યું. (I did the work). The reverse is the case in English.

XXII Sometimes the object comes first; as, આ વાત હું તેને કહીશ. (I shall tell him this story).

XXIII When a sentence stands as the object of a verb, it is followed by a demonstrative pronoun એ or તે which is placed before the subject in apposition to the object; as, તું આવ્યો તે હું જાણતો નથી (I did not know that you had come.)

XXIV When a sentence having the conjunction કે prefixed to it, stands as the ob-

ject of a verb, it always comes after it; as, તેણે કહ્યું કે હું નહીં આવું (He said that he would not come).

XXV In Gujarati there is no indirect construction as in English. Sentences in Gujarati are always written in a direct form.

XXVI If a sentence in English is written in the inverted commas dropping the conjunction "that" in a direct form, it can be translated into Gujarati by using the conjunction "કે."

XXVII The verb having a nominative as its subject, agrees with the nominative in all its *simple tenses* in number and person, and in all its *participial tenses* in number, person and gender; as, મેહેતો લખે છે ; પાંદડાં ખરતાં હતાં.

XXVIII When of two or more substantives one is a proper name, and the other a common name expressing a proper attribute, as of title, office, &c. the proper name should be placed first; as, પ્રાણજીવન મેહેતાજી.

XXIX If a verb have for one of two or more nominatives the first personal pronoun, the verb is placed in the first person plural, irrespectively of the persons of the other nouns; as, હું ને મારો ભાઇ જઇશું.

XXX The following are the striking points of difference between the English and the Gujarati Verb.

(1) In English the verb always agrees with the subject; in Gujarati with the *object* also; as, છોકરાએ ચોપડી વાંચી.

(2) The Gujarati verb unlike the English one agrees with its agent or object (in the past and perfect tenses) in *gender* also; as, છોકરી ચાલી; તેણે ઘર બાંધ્યું.

(3) There is nothing in English Grammar corresponding to the પ્રેરકભેદ in Gujarati. The sense of this Bheda is rendered in English by using such auxiliaries as *cause, get ,have.*

(4) There is no Middle Voice in Gujarati.

(5) All primitive Gujarati verbs are infinitives and not imperatives as they are in English.

(6) In Gujarati names of places with verbs of motion do not take any case terminations; as, મુંબઇ જવું. In English a preposition is required—*to go to Bombay.*

(7) The Gujarati verb is generally the last word in a sentence.

XXXI The verbs અડ, અડક, ચૂક, જમ, પામ. બોલ, ભણ, લાવ, વળગ, શીખ, સમજ and a few more though transitive do not take the

કર્મણિપ્રયોગ in the past tense; we say હું બોલ્યો, હું લાવ્યો but we never say, મેં લાવ્યો, મેં બોલ્યો.

XXXII The predicate in the past tense has the same gender and number as the subject; as, ધીરજલાલ ગયો.

XXXIII The article તે does not undergo any change in gender or number with the nouns which it particularizes; as, તે છોકરો, તે છોકરાઓ, તે છોકરૂં. This holds good of એક and કોઇ, which are indefinite articles; but પેલો is masculine and is changed to a feminine termination before a noun of the feminine gender and to neuter before a noun of the neuter gender: as, પેલો છોકરો m; પેલી છોકરી f. પેલું છોકરૂં n.

ADJECTIVE વિશેષણ.

178 I In a sentence, an adjective is placed before its વિશેષ્ય (qualified noun). But when one wishes to describe the qualities or merits of the વિશેષ્ય, they may also come after it; in such a case they become the predicate; as, સર્વ શક્તિમાન ઇશ્વરે સૃષ્ટિ રચી છે; પરમેશ્વર સર્વ શક્તિમાન છે. The omnipotent God has created the world; God is omnipotent).

II Adjectives that are declinable, agree with their વિશેષ્ય in number and gender.

III Sometimes the forms of the genitive case, participles and pronouns used as adjectives are changed according to the noun which they are related to.

IV Two or more declinable adjectives take all necessary changes according to the change in the case of their વિશેષ્ય as, નવા સ્થપાયેલા અણહિલવાડ શેહેરના રાજાઓએ (The kings of the newly established city of Anahilwad).

V When two or more વિશેષ્ય s occur in a sentence in the same relation, their qualifying adjective is changed according to the વિશેષ્ય before which it is placed; as, મારે સારી પાઘડી ને ડગલો જોઇએ છીએ I want a good turban and a coat) but when two or more વિશેષ્યs are of different genders and numbers, the adjective is placed before each વિશેષ્ય for the sake of clearness of meaning; as, મારે સારી પાઘડી ને સારો ડગલો જોઇએ છીએ (I want a good turban and a good coat).

VI Two or more વિશેષ્યs though singular have their qualifying adjective in the plural if it be a predicate; as, ગુરૂને ચેલો ભલા છે. (The master and his disciple or pupil are good).

VII If the વિશેષ્ય s are of different genders, the વિશેષણ comes in the neuter plural. For the most part such adjectives oc-

cupy the place of the predicate, but sometimes they are used before a compound noun; as, રાજા રાણી ભલાં છે (The king and the queen are good.) ભલાં માબાપ (The good parents).

VIII If an adjective comes after a demonstrative pronoun in apposition to many વિશેષ્યs, it is used in the neuter plural as; પુરૂષોત્તમ, તેની છોકરી, ચાકર એ બધાં ભલાં છે (Purushotam, his daughter, servant, all those are good).

IX If two or more વિશેષ્યs are joined by the disjunctive words કે, અથવા or વા, the adjective if predicate is changed according to the last; as, બળદ કે ભેંસ માંદી પડી. (The bullock or the buffalo fell sick).

X When the masculine વિશેષ્ય of the singular number, is used for respect, the adjective qualifying it takes plural number of the same gender; if a feminine વિશેષ્ય be so used, its qualifying adjective is also changed into the neuter plural; as, અમારા પેહેલા મેહેતાજી તો સારા નહોતા; (Our late master really was not good); મારાં માસી બહુ ભલાં છે (my aunt =mother's sister is very good).

XI To show more or less quality in a thing, in Gujarati after the words કરતાં or થી after the first વિશેષ્ય, and વધારે, જરા or some such words after the 2nd વિશેષ્ય,

the qualifying adjective is used; sometimes the latter words are omitted. This is in English called comparative degree of an adjective; as, મારા કરતાં તે વધારે મોટી છે (She is elder than myself). આ ચોપડીથી પેલી ચોપડી મોટી નથી (That book is not bigger than this book).

XII When one thing of a class is to be shown superior or inferior to the other things of the same class, the words સૌથી, સૌમાં, સૌકરતાં are used before the intended adjective; as, પ્રાણીમાં સૌથી સારૂં માણસ છે (Man is the best of all creatures); સૌમાં મોટો આ છે (This man is the eldest of all); તમે સૌ કરતાં હોંશીઆર થજો (May you be the cleverest of all). Also સરસ and નરસ are the words for "the *best*" and "the *worst*" respectively.

XIII The adjective though separated from its વિશેષ્ય by some word or words in relation to it (વિશેષ્ય), always agrees in number and gender to its વિશેષ્ય; as, ઘણું કામનાં હથિયાર.

XIV When an adjective stands for its whole class in a sentence, it is idiomatic to use it without its વિશેષ્ય; as, સર્વે મનુષ્યે આંધળાંને ખાવાનું આપવું (Everyone should feed the poor).

XV When an adjective is predicated of several substantives of different genders,

the adjective is placed in the neuter gender plural, as, મારા ભાઇ તથા મારી બેન સારાં છે.

XVI When a substantive is the subject of which an adjective is predicated, the adjective follows the substantive; as, આ છોકરો સારો છે.

A PRONOUN (સર્વનામ).

179 I A pronoun agrees with that for which it stands, in number and gender.

II Sometimes to point out or speak about a thing, which may either be a word, or a sentence, the interrogative pronoun એ is placed after it, and then the gender of that word or sentence is the same as that of the following word; as, વ્યાકરણ એ એક વિદ્યા છે. (Grammar is a science).

III When a demonstrative pronoun એ not followed by any other noun, stands in apposition to a sentence or a participial noun, it remains in the neuter singular, and its qualifying adjective remains the same; as, તમે હમેશાં એને દુઃખ દો. એ સારૂં ન કહેવાય (It is not proper for you to ill-treat her always); ખાવું એ માણસને જરૂરનું છે (Eating is essential to every man).

IV When a demonstrative pronoun એ only stands in apposition to several nouns of the same gender, it is used in the plural

number of the same gender, and the verb is changed accordingly; as, શીવગંગા, કમળાને નાલકોર એ આવી છે. i. e. Shivganga, Kamlá and Nálkor have come; and if એ stands in apposition to several nouns of different genders, it is used in the neuter plural; as, ઘોડો ગાય, વાછરડું, અને બળદ એ ચરવા ગયાં છે (The horse, the cow, the calf and the ox have gone to graze).

V The answering word has the same case as the interrogative pronoun; as, કોણ બોલ્યું ? (who spoke ?) answer—મનસુખ (Mansukh); કોને વાગ્યું ? (who is hurt ?) answer—મનસુખ (Mansukh).

VI In an interrogative sentence " શું " is placed before or after the subject ; sometimes " કે " is placed at the end; sometimes કે and શું both are placed at the end. Generally in leading questions શું is often used; and in order to obtain simple information " કે " is often used; as, શું હજી તે નાનો છે ? (what ! Is he still a child ?) સાહેબ ગામ ગયા હતા તે આવ્યા છે કે ? (Did the Saheb return from the village to which he had gone ? (તે ગયો નથી કે શું ? (what ! Is he gone or not ?)

VII In a complex sentence, the relative pronoun " જે " is always the subject of the subordinate sentence, and " તે " of the

principal one. "તે" is optionally preceded by જે; as, અહીં આવ્યા હોય તેમને તો કહો (First tell those who have come here.)

VIII The relative and the demonstrative pronoun standing in relation to each other, must always be in the same gender and number, but their case may be different; as, જેણે કર્યું હોય તેને કહે. (Tell him or her who may have done.)

IX When a word is the compound of two or more words, the case terminations are applied to the last; as, રાજા રાણીએ કંઈ લક્ષ આપ્યું નહીં (The King and the queen paid no attention).

X When two or more nouns are joined by a conjunction, every one of them or only the last, takes the case terminations; as, એ છોકરો માને, બાપને, કે મેહેતાજીને ગાંઠતો નથી (The boy neither obeys his mother, father nor his master); નામને જાતિ, વચનને વિભક્તિના પ્રત્યય લાગે છે (The noun takes gender number and case terminations.)

XI When the words showing profession, office, title &c. are relatively used as an enlargement of a noun, the case terminations are applied to the last word; as, આ ચોપડી મેહેરબાન એડવર્ડ જાઇલ્સ ઉત્તરપ્રાંતના એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર સાહેબનેઅર્પણ કરી છે (This book is dedicated to

Edward Giles Esquire, Educational Inspector Northern Division.)

XII When the last word only takes the case terminations, the rest are also affected by them (terminations); as, લુચ્ચા, ઠગારા, અને ચોરની સાથે વાત કરવી નહીં. (Do not talk with rogues, deceivers or thugs, thieves or robbers.) Sometimes " એમની " is placed after in apposition to them; as, લુચ્ચા, ઠગારા અને ચોર એમની (with them) સાથે વાત કરવી નહીં.

XIII When a demonstrative pronoun " તે " or some such or the words વિગેરે, ઇત્યાદિ stand in apposition to one or more nouns the case—terminations are applied to the word in apposition; as, પોતાનો સગો ભાઈ અને સાઢુ તેને તેણે માર્યો (He killed his true brother and brother-in-law (sister-in-law's husband); ગાય, ભેંસ, બકરાં વિગેરેને શિંગડાં હોય છે; (The cow, the buffalo, the goats &c. have horns); ત્યાં આગળ રાજા પ્રધાન ઇત્યાદિનો સમાજ મળ્યો હતો. There was an assembly of the King, his Minister &c).

Some peculiarities of cases.

180 (*a*) To show going to a place, the nouns ending in અ, ઇ, or ઓ remain the same; as, તે સુરત ગયો, (He went to Surat); હું મુંબાઇ ગયો (I went to Bombay); હું વસો ગયો (I went to Vaso).

(*b*) Those ending in આ and ઉ are changed into એ; as, હું વડોદરે ગયો. (I went to Baroda); હું કઠવાડે ગયો (I went to Kathwada).

181 "For" is sometimes the termination of the Instrumental case; as, (*a*) I bought this horse for 200 rupees=આ ઘોડો મેં બસેં રૂપીએ લીધો. (*b*) This horse cost me 200 rupees=આ ઘોડાના મને બસેં રૂપીઆ પડ્યા.

182 In showing point or period of time, the past tense of the action takes the objective or the instrumental case; as, તેને ગયાને (ગયે) બે વરસ થયાં! (It is now two years since he went); આ નિશાળની પરીક્ષા લીધાને (લીધે) ચાર મહિના થયા. (It is now four months since this school was examined.)

183 Sometimes the preposition "by" stands for the termination of the genitive case to show the relation of caste; as, he is a Nágar by caste=તે જાતનો નાગર છે; or તે જાતે નાગર છે. His caste is Nágar=તેની જાત નાગરની છે.

184 Sometimes for the અપાદાન (the Ablative case), the genitive case is used to show the time or place; as, તે જન્મનો આંધળો છે (He is born blind); હું કાલનો તેને કહું છું પણ તે સાંભળતો નથી (I have been telling him since yesterday but he gives no heed to it).

VERBS (ક્રિયાપદ)

183 I That which can be the true subject of an intransitive verb, becomes the subject of the same verb, when changed into a transitive one; as, હું ઉઠું છું, હું તેને ઉઠાડું છું. (I get up–I raise him up.)

II A verb changed from the અકર્મક into a સકર્મક, takes its subject always in the instrumental case in the past and the remote past, and the tenses are formed by their mixture except as mentioned in section 138 b. (3).

III That which can be the subject or the object of a transitive verb can also be the subject or the object of the same verb in its active or causative form; as, હું ચોપડી લખું છુ. (I write a book); હું ચોપડી લખાવું છું (I cause a book to be written); મેં કામ કર્યું (I did the work); મેં કામ કરાવ્યું (I caused the work to be done).

IV But the subject which takes the nominative case in the past and remote past tenses of a transitive verb, takes the instrumental case in the same tenses in the causative form; as, છોકરો પાઠ બોલ્યો (The boy recited his lesson); છોકરાએ પાઠ બોલાવ્યો (The boy caused his lesson to be recited).

V The subject of an intransitive verb in the active voice, becomes a cause in the passive; and the meaning of the verb, becomes the subject; as, હું ગયો (I went); મારાથી જવાયું (I was able to go).

VI The subject of a transitive verb in the active voice becomes a cause in the passive of the same verb, and the object being changed into the subject, the verb remains intransitive; as, હું કામ કરૂં છું (I do the work); મારાથી કામ કરાય છે (The work is being done by me).

VII If a transitive verb in the active voice takes both direct and indirect objects, the direct object becomes the subject of the same verb in its passive form; as, રાજાએ વાઘને ગોળી મારી (The king shot the tiger); રાજાથી વાઘને ગોળી મરાઈ (The tiger was shot by the king.)

VIII થવું and બનવું are the two only verbs that can be used sometimes for કરવું in the active form though the meaning be passive; as, મારાથી તે કામ થશે or બનશે તો હું કરીશ (I shall do the work if I can do it).

IX Sometimes in daily conversation a verb is used in the active form, though the meaning be passive; as, મારાથી કેરી પડશે તો હું પાડીશ (I shall pluck the mango if it can be plucked by me).

X The following tenses are used in the imperative mood:—

(1) If the command to do a thing is at once to be executed the irregular present is used; as, તું કર, તમે કરો.

(2) If it is to be executed after sometime, જે and જો forms of the Future are used; as, તું કરજે, તમે કરજો.

(3) If the (2) be turned into negative, the verb takes the form of the present participle; as, તું કરજે; (Thou shalt do it); તું કરતો નહીં (Don't you do or thou shalt not do it).

(4) The common form of the Future is used in commanding with civility.

(5) The Future imperative is used if the command is made with some power; as, તમારે પાઠ કરવો (You must learn your lesson).

XI Sometimes in a conditional sentence જો remains understood; as, તમે જાઓ તો ભાઈને મોકલજો (If you go, send your brother).

XII When more consequences are to be shown from one condition, even then, the condition occurs only once; as, જો તમે ભણ્યા હોત તો તમારે રખડવું ન પડત, તમને બહુ ફાયદો થાત તથા તમારી આબરૂ વધત (If you had learnt, you would not have had to wander (i. e. to remain without

employment), you would have been much benefitted and you would have been much honored).

XIII In the present tense the forms of the root છ (*to be or to have*) are used with the irregular present tense, but its negative form "નથી" is used with participles;as, હું કરૂં છું (I am doing); હું કરતો નથી (I am not doing).

XIV Repetition of the statement of another should always be kept in its original tense; as, તેણે કહ્યું કે હું જઈશ (He said "I shall go)."

XV The participles serve the purpose of subordinate sentences, and thereby very often we are not obliged to use many short sentences and verbs; as, પરીક્ષા લેવાથી માલમ પ-ડયું=પરીક્ષા લીધી તેથી માલમ પડયું (It was found on *an examination being held*=An examination was held whereupon it was found).

XVI When one action being over, another action takes place in relation to the first, the first action, in order to avoid many short sentences, is placed in the indeclinable past participle (connective p.); as, હું ત્યાં જઈને આવ્યો=હું ત્યાં ગયો, અને પછી આવ્યો (I returned *having gone* there=I went there and then came (returned).

XVII When one action takes place to do another action, the latter is placed in the dative case of its participial noun. This is called the infinitive of purpose; as, તને મારવાને હું આવ્યો છું=તને મારૂં માટે હું આવ્યો છું (I have come to beat you=I have come for the purpose that I may beat you).

INDECLINABLES (અવ્યય).

ADVERBS (ક્રિયાવિશેષણ)

186 I An adverb is always placed before a verb; as, તે હળવે ચાલેછે (He walks slowly); હું પાછળ પડ્યો (I remained behind).

II Generally adverbs take gender and number of the ક્રિયાનાય of the verb to which they modify; but some adverbs remain indeclinable; as, ધીમે વાંચ્યું (I read slowly); હળવે બોલ્યો (I spoke slowly).

નામયોગી (in English *Preposition* and in Gujarati *Postposition.*)

187 I When a postposition comes after a word, the word is affected by the case; as, છોકરા ઉપર (on the boy); કરવા શારૂ (For doing).

II When one postposition is applicable to two or more words, it is generally applied to the last and the rest take the

termination of the genitive case or only case changes; the reverse is the case in English; as, માબાપની અને મેહેતાજીની આગળ ખરી વાત કહેવી (Truth must be told beforeParents and Master) ;તે ગણપત પાસે, મેડી, અગાશી, કે છાપરા ઉપર હશે.

III A postposition always comes after a word in Gujarati; when it comes before a word, the whole word becomes adjective in meaning; as, મારી સાથે (With me); વગર વિચારે Without thought or consideration).

Conjunction (વાક્યયોગી).

188 I When a copulative conjunction joins more than two words, or sentences, it is placed before the last; as, ચોપડીઓ, ખડીઓ, અને લેખણ લાવો (Bring the books, inkstand and pen); તે સવારમાં ઉઠીને નહાય છે, ઈશ્વર સ્તુતી કરે છે, અને પોતાનો પાઠ વાંચે છે (He rising in the morning bathes, utters prayer to God, and reads his lesson).

II Still in petitions or some such important documents where more stress is required, the words "અને" "તથા" &c. are placed after each word or sentence,

III When ઈત્યાદિ, આદિ, વિગેરે or some such words occur in a sentence, conjunction disappears; as, ખડીઓ, લેખણ, પાટી, વિગેરે. (Inkstand, pen, slate &c.) Sometimes between the last word and ઈત્યાદિ &c. a Demonstrative

pronoun optionally comes; as, લોભ, મોહ, મત્સર, ઈત્યાદિ or લોભ, મોહ, મત્સર એ ઇત્યાદિ મનોવિકાર કબજે નરહેતો નુકશાન કર્તા છે (Grǝediness or ambition, Love, Envy &c. or Greediness or ambition, Love, Envy and such passions are injurious if they are not restrained).

IV A copulative conjunction joins the words of the same case or nature; as, મનસૂખનો અને છોટાલાલનો or મનસુખને છોટાલાલનો તે સગો થાય છે (He is a relation of Mansukh and (of) Chotálál).

V A conjunction joins verbs of the same nature; as, તે રોજ જાય છે, ને આવે છે (He daily goes and comes); તમે લખશો કે વાંચશો? (Will you write or read ?) હું ત્યાં ગયો હતો, જાઉં છું અને જઈશ (I had been there, I go there and will go there).

PART IV.

PUNCTUATION (વિરામચિન્હ.)

Punctuation is the art of indicating with greater clearness, by points or stops, the meaning of sentences, and the pauses to be made in reading and speaking.

The principal points are, the *Comma* (,) which represents the shortest pause; the *Semicolon* (;) which marks one longer, and separates clauses less closely connected; the *Colon* (:) which marks a

longer pause still, and looser connection of clauses and the *Period* (.), or full stop, which indicates that the sentence is completed.

THE COMMA (લઘુ or અલ્પ વિરામચિન્હ.)

I. When the subject of a sentence consists of several words, a *comma* may sometimes, for the sake of distinctness be placed at the end of the subject; as, બીજાના ભલામાં અંતકરણથી ખુશી થવું એ એક સારા અંતકરણની ખરી નિશાની છે (To take sincere pleasure in the welfare of others, is a sure mark of a good heart).

II. When several words of the same class follow one another, without conjunctions, commas are placed between them; as, આબરૂ, સદ્‌ગુણ, સુખ વિશેષે કરીને સોબતી પસંદ કરવા ઉપર આધાર રાખે છે (Reputation, virtue, happiness, greatly depend on the choice of companions); બેહેચરલાલ એ એક સાદો, પ્રમાણિક ઉદ્યોગી માણસ છે (Behecherlal is a plain, honest, industrious man).

(*a*) When several words of a class follow each other, a comma is placed between the last two, although the conjunction is expressed; as, કેશવલાલ શાસ્ત્રી બહાદુર, ધાર્મિક, અને સ્વદેશાભિમાની પુરૂષ છે (Keshavlal Shastri is a brave, pious, and patriotic man).

(*b*) When words of the same class follow each other in pairs, a comma is placed between each pair; as, સુતાં કે જાગતાં, રાતે કે દહાડે, તે (બાઈ) મારી કાળજીનું પાત્ર છે (Sleeping or waking, by night or by day, she is the object of my care.)

(c) When two words of the same class are joined by a conjunction, they do not require a comma between them; as, ધર્મ મનને નિર્મળ અને મોટું કરે છે (Religion purifies and ennobles the mind.)

III. The members of a compound sentence, an introductory clause and the rest of a sentence, are generally separated by commas; as, તે ખંતથી અભ્યાસ કરે છે, અને ઘણો વધારો કરે છે (He studies diligently, and makes great progress); મનની શાંતિ પ્રાપ્ત થતાં, આપણે વિપત્તિને હસી કાઢવી (Peace of mind being secured, we may smile at misfortune).

When the sentence is short, the comma may be omitted; as, જેને સ્વાર્થજ વહાલો છે તેને થોડુંજ સુખ છે (He who cares only for himself has but few pleasures).

IV. Words denoting the person or object addressed, and words placed in apposition, are separated by commas; as, મારા દિકરા! તારૂં અંતઃકરણ મને આપ or મારા દિકરા! તારૂં હૈયું મારી આગળ ખોલ (My son give me thy heart); પતંગિયું, ઉનાળાનું બચ્ચું, તાપમાં આમ તેમ દોડ ધામ કરે છે (The butterfly, child of the summer, flutters in the sun).

V. Words which express opposition or contrast, are separated by a comma; as, ભોળાનાથ શાસ્ત્રી વિદ્વાન છે, પણ વિદ્યાદાંભિક નથી (Bholánath Shástri is learned, but not pedantic).

VI. When a verb, or any other important word, is omitted, its place is sometimes supplied by a comma; as, ગોટલામાંથી ફણગો ફુટે છે; ફણગામાંથી થડ,

થડમાંથી ડાળાં, ડાળાંમાંથી મોર, મોરમાંથી મરવા, મરવામાંથી કેરીઓ (From a large fruit-stone germinates an off shoot; from an off shoot trunk, from the trunk branches, from the branches blossoms, from the blosroms small mangoes, from the small mangoes large mangoes).

VII. Adverbial and modifying words and phrases are somotimes separated by commas; as, છેવટ, મેં જે પ્રથમ કહ્યું તેનું પુનરાવર્તન મને કરવા દો (Finally, let me repeat what I stated before); તેનું કામ, ઘણે દરજ્જે (or ઘણીવાતે), મારા કરતાં ચઢતું છે (His work is, in many respects, superior to mine). એક માયાળું બોલ, એટલુંજ નહીં, પણ રહેમ નજર, ઘણી વખત દુખિયાને દિલાસો આપે છે (A kind word, nay, even a kind look, often affords comfort to the afflicted).

Explanatory clauses are separated by commas; as, તે વહાણુ લંબગોળ, ત્રણ ફીટલાંબુ, બે ફીટ પહોળું, અને આઠ ઇંચ ઉંડું હતું (The Vessel was oblong, three feet in length, two feet in breadth, and eight inches in depth).

VIII. An expression, supposed to be spoken, or taken from another writer, but not formally quoted, is preceded by a comma; as, તુળસીદાસ કહે છે કે દયા, ધર્મનું મૂળ છે.

IX A word or phrase emphatically repeated, is separated by a comma; as, જાઓ, જાઓ, મને તમારૂં મોં બતાવશો નહીં. Go, go, don't show me your face.

X Words directly spoken or quoted, are marked by *inverted commas* (અવતરણ ચિન્હ) above the

line; as, તેણે કહ્યું, " આવ આપણે રમીએ " ("Come," said he, " let us play)."

Commas should not be inserted between the parts of a compound name; as, શેઠ ગોરધનદાસ ગોકળદાસ તેજપાળ.

THE SEMICOLCN (અર્ધ or ગુરૂવિરામ ચિન્હ)

I. When a sentence consists of two parts, the one complete in itself, and the other added as an inference, or to give some explanation, they are separated by a *semicolon*; as, કર કસર કરવી તેમાં કંઇ હલકાઇ નથી; કારણ કે ઉડાઉપણે વર્તવા કરતાં થોડામાં ગુજારો કરવો એ સારૂં છે (Economy is no disgrace; for it is better to live on a little, than to outlive a great deal).

(*a*) When the preceding clause depends on the following, a semicolon is sometimes used; as, જેમ ભેંસને શિંગડાં, અને વાઘને પંઝા હોય છે; તેમ નનકુમાર બીજા બંગાળીઓને હતો (As horns are to the buffaloes, and pause to the tigers; so Nunkumar was to other Bengalees).

(*b*) A semicolon is sometimes put between two clauses, which have no necessary dependence upon each other; as, ગુરૂ કહે તે કરવું; પણ કરે તે કરવું નહીં.

II. When a sentence contains an enumeration of several particulars, the clauses are generally separated by semi-colons; as, જનનીને પેટે જન્મધારણ કરીને, જે રજપૂતે કદી શત્રુની સાથે સંગ્રામમાં ઉતરી

પોતાનું શૌર્ય દેખાડયું નથી; જે રજપૂતે કદી જરાસંઘ જેવા કોઇ પણ યોદ્ધાઓ સાથે ઝઘડો કરી આ વિશ્વમાં વિરહાક વગાડી નથી; જે રજપૂતે કદી રણ ભૂમિમાં પોતાનાં બાણ વડે વેરીઓને વિંધ્યા નથી; જે રજપૂતે કદી તિક્ષ્ણ ધારવાળી અને ચળકતી તરવારે શત્રૂઓનાં શિર છેદ્યાં નથી; જે રજપૂતે દુશ્મનના દળમાં પ્રવેશ કરીને પોતાના પ્રતિપક્ષીનો પરાજય કર્યો નથી; જે રજપૂતે કદી જીવને જોખમમાં નાંખી સુતેલા સિંહને જગાડયો નથી; એવા કાયર અને નામરદ રજપૂત તે કયી રજપૂતાણીઓ જણતી હશે?

THE COLON (વૃદ્ધિવિરામ ચિન્હ).

I. When a sentence consists of two parts, the one complete in itself, and the other containing an additional remark, the sense but not the syntax of which depends on the former, they are separated by a *colon*; as, વિચાર શકિતની ટેવ પાડતાં શિખો: એનાથી વધારે અગત્યનું શિખવાનું એકે નથી.

Whether a colon or semicolon should be used sometimes depends on the insertion or omission of a conjunction; as, પૂર્ણસુખની આશાએ ફુલાશો નહીં: દુનિયાંમાં એવું કંઈ છેજ નહીં. પૂર્ણસુખની આશાએ ફુલાશો નહીં; કારણ કે દુનિયાંમાં એવું કંઈ છેજ નહીં (Do not flatter yourself with the hope of perfect happiness: there is no such thing in the world. Do not flatter yourself with the hope of perfect happiness; for there is no such thing in the world).

II. When the sense of several members of a sentence, which are separated from each other by semicolons, depends on the last clause, that clause is

generally separated from the others by a colon; as એક ઈશ્વરી ધર્મશાસ્ત્રાકાર, સ્વર્ગમાંથી પોતાનો સ્વર ઉચ્ચારતો; એક સર્વ શક્તિમાન નિયંતા, શાશન દેવા યા સારૂં ફળ આપવા પોતાનો કર પ્રસારતો: આવા વિચારો (આવી કલ્પના) દુનિયાંને ધાક દે છે, સાચવટને પુષ્ટિ આપે છે, અને દોષનો અટકાવ કરે છે. (A divine legislator, uttering his voice from heaven; an almighty governor, stretching forth his arm to reward or punish: these are considerations which overawe the world, support integrity, and check guilt.

III. When an example or quotation is introduced, it is sometimes separated from the rest of the sentence by a colon; as, નીતિશાસ્ત્રાકારો લખી ગયા છે કે: "નદીનો, નખવાળાં પ્રાણીનો, શીંગડાંવાળાં પ્રાણીનો, શસ્ત્રધારીનો, સ્ત્રીનો, અને રાજવંશી એટલાંનો વિશ્વાસ કરવો નહીં."

THE PERIOD, &c. (પૂર્ણ or અંત્યવિરામ ચિન્હ.)

The *Period* is used at the end of all sentences unless they are interrogative or exclamatory; as, સત્યને ચાહો Love the truth.

The *period* is also used after abbreviations; as, કે, સી, બી; for knight commander of the Bath. પા. for પટેલ. મે. for મેહેતા.

The NOTE OF INTERROGATION (પ્રશ્નચિન્હ) is used after sentences which ask questions; as, તું ક્યાંથી આવે છે? Whence commest thou?

The NOTE OF EXCLAMATION (ઉદ્ગારચિન્હ) is used after words or sentences which express emo-

tion; as, ઓહો ! આ કેવડો મોટો કુવો ! આહા ! અહીં કેવી મઝાછે !

The DASH (ગુરૂરેખા–) is used to mark a break or abrupt turn in a sentence.

The PARENTHESIS or BRACKET ( ) [ ] (કૌંસ) is used to enclose an explanatory clause or member of a sentence, not absolutely necessary to the sense.

The ELLIPSIS (લોપ) * * *——and, in ન'તો for ન હતો denotes that some letters or words are omitted.

The HYPHEN (-) (સંયોગચિન્હ). connects compound words; as, પ્રકૃતિ-રૂપ(stem or base); કર્મણિ–પ્રયોગ.

It is also used at the end of the line, when part of a word, too long to be received there, is placed at the beginning of the next line. In this latter case, the division must be between syllables, not between letters of the same syllable.

The INDEX or HAND ☞ (સૂચના) denotes a remarkable passage.

The PARAGRAPH (પદચિન્હ) (¶) points out a remarkable passage.

A section is thus marked §.

A quotation has two inverted commas at the beginning, and two direct ones at the end, of a phrase or passage thus " "

An Asterisk or little star * directs the reader to some note in the margin.

An obelisk, which is marked thus †, and Parallels thus ||, together with the letters of the alpha-

bet, and figures, are used as references to the margin.

A caret marked thus ^ The acute accent marked thus ′.

PART V.

Model of Grammatical Parsing in Gujarati ગુજરાતીમાં પદચ્છેદ કરવાની રીત.

GrammaticalParsing is naming the different parts of speech in sentences, and showing how they are connected. The order given below should be followed.

Noun—1 Kind જાત (Common, વિશેષનામ, Proper સામાન્યનામ or Abstract ભાવવાચક.) 2 Gender (જાતિ). 3 Case (વિભક્તિ). 4 Number (વચન). 5 Syntax (કર્તા અથવા કર્મ ક્રિયાપદનો હોય તે).

Pronoun—Same as the noun.

Adjective—1 Kind (જાત.) 2 Gender (જાતિ.) 3 Case (વિભક્તિ.) 4 Number (વચન, according to the noun which it qualifies).

Verb—1 Kind જાત (Transitive or Intransitive સકર્મક કે અકર્મક). 2 Root (મૂળ or ધાતુ.) 3 Voice ભેદ. (Form). 4 Tense (કાળ). 5 Person (પુરૂષ) 6 Gender (જાતિ). 7 Number (વચન). 8 Agent or object(કર્તા અથવા કર્મ).9 Prayoga(પ્રયોગ).

તારાથી શું થવાનું છે. ?

તારાથી=બીજો પુરૂષ સર્વનામ સામાન્ય જાતિ પાંચમીનું એક વચન.

શું=પ્રશ્નાર્થક સર્વનામ નાન્યતર જાતિ પેહેલીનું એકવચન. છે ક્રિયાપદનો કર્તા.

થવાનું=કૃદંતનામ.

છે=અકર્મક ક્રિયાપદ, છ ધાતુ,મૂળભેદ.વર્તમાનકાળ, ત્રીજો પુરૂષ,નાન્યતર જાતિ, એકવચન, શું કર્તા, અકર્મક કર્તરી પ્રયોગ.

એણે દયામણું મોં કર્યું.

એણે=દર્શક સર્વનામ સામાન્ય જાતિ ત્રીજીનું એકવચન.

દયામણું=ગુણવાચક વિશેષણ,નાન્યતર જાતિ, બીજીને અર્થે પેહેલીનું એકવચન. મોં વિશેષ્યનો ગુણ બતાવેછે.

મોં=સામાન્યનામ નાન્યતર જાતિ બીજીને અર્થે પેહેલીનું એકવચન. કર્યું ક્રિયાપદનો કર્મરૂપે ક્રિયાનાથ.

કર્યું=સકર્મક ક્રિયાપદ, કર ધાતુ, મૂળભેદ, ભુતકાળ, ત્રીજો પુરૂષ, નાન્યતર જાતિ, એક વચન. એણે કર્તા, મોં કર્મ, સકર્મક કર્મણિ પ્રયોગ.

સાસુ રોજ કજીઓ કરતી.

સાસુ=સામાન્યનામ નારીજાતિ પેહેલીનું એકવચન.

રોજ=ક્રિયાવિશેષણ અવ્યય.

કજીઓ=ભાવવાચકનામ, નરજાતિ, બીજીને અર્થે પેહેલીનું એકવચન. કરતી ક્રિયાપદનું કર્મ.

કરતી=સકર્મક ક્રિયાપદ, કરધાતુ, મૂળભેદ, અનિયમિત ભૂતકાળ, ત્રીજો પુરૂષ,નારી જાતિ, એકવચન ; સાસુ કર્તા, કજીઓ કર્મ સકર્મક કર્તરિ પ્રયોગ.

PART VI.

PREFIXES AND AFFIXES OR SUFFIXES.

Particles placed *before* the root are called Prefixes.

Sanskrit Prefixes.

અ is prefixed to nouns, adjectives and participles, as a privative like the Greek *a*, and the English *a*, *im*, *in*, *dis*, *un* denoting negation; as, અખૂટ inexhaustive; અપાર infinite; અશક્ય impossible; અમર immortal; અક્ષય immortal; અનંત endless; અયોગ્ય improper; અશક્તિવાન powerless; અધીરૂં impatient; અવિચારી thoughtless; અશુદ્ધ impure; અધર્મ injustice; અકલ્યાણ unhappiness; અસુખ uneasiness; અભાગ્ય ill-luck; અકર્મી unfortunate; અનાદર disrespect; અપવિત્ર impure.

અણ A prefix used precisely as the preceding one; as, અણસમજુ uninformed; અણઘટતું undeserving; અણદીઠ invisible; અણબનાવ disagreement; અણચિંતુ unawares.

અન્ denoting negation; as, અનન્ત endless; અનેક more than one; અનાસ્થા faithlessness; અનાદિ eternal that is without beginning or origin.

અનુ a prefix implying, after, like, according, with, together with; as, અનુપાન mixture; અનુચર a follower, a servant; અનુસરવું to agree with.

અંતર્ a prefix signifying, in, within, between; as, અંતરધાન to go in; અંતર્ભેદ internal secrets; અંતર્ગોળ globular within; અંતઃકરણ conscience; અંતર્જ્ઞાન knowledge of secrets.

અતિ A prefix signifying much, very, as, અતિનિદ્રા very long sleep; અત્યંત very much; અતિલોભી very covetous; અત્યુક્તિ hyperbole; અતિશય excessive.

અધિ a prefix signifying much, very much, above; as, અધ્યક્ષ superior; અધિકાર authority, office; અધિપતિ a ruler, Lord.

અપ a prefix signifying inferiority (below, worse), contrariety; as, અપમાન dis-respect; અપકાર ingratitude, અપકીર્તિ disrepute; અપહરણ to deprive of; અપયશ dishonor; અપભ્રંશ a corrupted words; અપશુકન bad omen; અપશબ્દ abusive, mean or low words.

અવ a prefix implying diminution, deterioration and corresponding to from, down from, away, bad, low; as, અવગુણ bad qualities, disadvantage; અવઘડ difficult; અવતાર incarnation; અવદશા bad state; અવગતિ low state.

ઉપ a prefix implying vicinity, inferiority; as, ઉપગ્રહ a satellite; ઉપગુરૂ a monitor; ઉપનામ surname; ઉપદેશ advice; ઉપમંત્રી an assistant manager or minister; ઉપવન a garden.

ક or કુ a prefix implying badness, inferiority, want of, error; as, કપૂત a disobedient or a bad son; કજાત of low family, ill-natured, undutiful; કજોડ a mis-match; કછોરૂં a bad child; કુભારજા a bad wife; કુબોધ bad advice; કુકર્મ

a bad action; કુમાર્ગ a wrong path; કુલક્ષણ bad conduct or behaviour.

દુર્ a prefix implying, inferiority, badness, difficult &c. like the English *dis*, *mis*, *in*, *un*; as, દુર્ગુણ a vice; દુર્બળ weak, impotent, poor; દુર્લભ difficult to obtain; દુરાચરણ evil practices; દુર્ગંધ an offensive smell; દુર્જન a bad man. According to the laws of euphony દુર્ is sometimes written દુષ્; as, in દુષ્કાળ a famine (Guj. દુકાળ); દુષ્કર્મ a sinful action.

નિર્, નિષ્ a prefix implying negation or privation, certainty or assurance. નિર્દય pitiless; નિર્ધન destitute of wealth, poor; નિરાશ hopeless, dispairing; નિર્મળ void of dirt or impurity, pure; નિર્જીવ destitute of life, unsubstantial; નિર્દોષ faultless; નિરપરાધી innocent; નિરભિમાન exempt from pride; નિરાધાર without support; નિર્બળ weak, powerless; નિષ્ફળ fruitless, vain, unsuccessful; નિષ્કપટ free from guile, candid.

પર a prefix signifying strange, foreign, alien, another, different; as, પરદેશ a foreign country; પરધર્મ the religion of another; પરાધીન subject to another; પરકીયા the mistress or wife of another; પરલોક the other world; પરસ્ત્રી another man's wife; પરગામ a foreign village; પરદેશી a foreigner.

પરિ A prefix signifying all, round, on every side; very much, complete; પરિમિતિ measurement; પરીક્ષા examination, experiment, trial; પરિપૂર્ણ full, complete; પરિપક્વ perfectly ripe, mature; પરિશ્રમ labour, trouble, fatigue.

પ્ર A prefix implying progressive motion (forth, forward); excess (very, much); as, પ્રખ્યાત famous, renowned; પ્રમુખ chief, main; a leader, a president; પ્રદર્શન show or display; પ્રફુલ્લીત blown, expanded; પ્રબળ powerful, mighty, strong; પ્રદેશ region; પ્રયત્ન effort, a vehement endeavour; પ્રારંભ commencement; પ્રવૃત્તિ worldly life; engagedness in; પ્રદીપ્ત inflamed; પ્રધાન a minister; પ્રભવ the originating cause of being, birth.

પ્રતિ A prefix implying contrary, back, against, opposite, each; as, પ્રતિપક્ષી the opponent; પ્રતિવાદી defendant or opponent; પ્રત્યુત્તર reply; પ્રતિબિંબ reflection; પ્રતિદિન daily; પ્રતિવર્ષ every year; પ્રત્યક્ષ obvious.

વિ A prefix implying very, separate, without, changed; as, વિજય victory, conquest; વિજ્ઞાન great knowledge; વિભાગ a division; વિરાગ asceticism; વિધવા a widow (વિ without ધવ husband); વિફળ fruitless; વિસ્મૃતિ forgetfulness; વિદેશ a foreign country; વિજાતિ of different caste; વિજોગ separation; વિકાર change of form or nature, sickness, disorder; passion, emo-

tion; વિકૃતિ change; વિચિત્ર strange, various, divers.

સ A prefix signifying with, together with, same or similar; as, સકુટુંબ together with family; સકર્મક transitive. active; સગુણ possessing attributes and perfections; સજાતિ of the same caste.

સમ્ or સં a prefix signifying with, together, fully or completely; as, સમક્ષ before the eyes, in the presence of; સમર્થ able; lit: with wealth; hence wealthy; સમર્પણ offering or dedicating fully or completely; સંતાપ affliction, distress; સંરક્ષણ preservation; સંબંધ connection, relation; સંગમ meeting, junction, confluence; સંયોગ union; સંવાદ conversation, controversy; સંગત companionship.

સહ A prefix signifying with, along with, together with; as, સહવાસ abiding with, dwelling with; સહગમન going with.

સુ or સ a prefix signifying good, well; as સુકૃત a virtuous or meritorious act; સુબુદ્ધિ shrewdness, intelligence, wisdom; સુકીર્તિ good repute, celebrity; સુગંધ fragrance, perfume; સુરૂપ or સરૂપ beautiful, handsome; સપૂત a dutiful son; સપાત્ર worthy of gifts and honors; સઠેકાણું good place; સરસ better, excellent; સુભાષિત eloquent; સુમાર્ગ a proper course or

good road; સુપુત્ર a good son; સુચાલ good conduct.

અભિ A prefix implying similarity, presence, separation, conjunction, particularization; as, અભિમાન presumption, self conceit, pride; અભિષેક anointing, anointment.

આ A prefix signifying diminution, extention, limit; as, આકાર form, shape; આગમન coming.

અદ (Sanskrit અર્ધ) signifying half; as, અદકચરૂં half boiled; અદમુવો half dead.

ઉત્–ઉદ્ up, above, suprerior; as. ઉત્કૃષ્ટ excellent; ઉદ્યમ business, occupation; ઉદ્યોગ business. employment; ઉદ્યોત brightness, lustre; ઉદ્વેગ dis-composure.

ન, ના Sanskrit particles principally of persian origin denoting negation, privation, deterioration, want of like the English *dis*, *mis*, *in*, *im*, *un* &c.. as, નકામું useless; નદાવા unclaimed; નજીવું trifling; નબળું not strong, weak; નાચાર helpless.

પરમ A Sanskrit prefix signifying best; most excellent, chief, principal, uttermost; as. પરમ કૃપાળુ most gracious; પરમહંસ an ascetic; પરમાત્મા the supreme being; પરમદુ:ખ great misery.

સ્વ A Sanskrit prefix signifying own, self, as. સ્વદેશ one's own country; સ્વધામ one's own house; સ્વકાર્ય one's duty.

આપ A prefix signifying own, self; as, આપમતિઓ self-conceited or opinionated; આપસમાન like one's self.

પરા a Sanskrit prefix implying supremacy; excess, exceeding, overcoming, destroying, injuring. પરાજય defeat; પરાક્રમ an exploit; પરાકાષ્ઠા excessiveness; પરાભવ defeat.

PERSIAN PREFIXES.

કમ less, short of, wanting, bad or ill; as, કમઅક્કલ feeble understanding or wit, stupid; as, કમજોર infirm, કમબખ્ત of ill fate, a wicked wretch; કમનસીબ unfortunate; કમજાત of base stock.

ગેર or ગૈર without, not, like the English *dis-un* &c. ગેર is also an Arabic prefix denoting the same thing; as, ગેરફાયદો dis-advantage; ગેરહાજર Absent; ગેરવાજબી unjust; ગેરસિરસ્તે improperly; ગેરમરજી displeasure; ગેરમાર્ગ an evil course of practice; ગેરવલે mislaid, lost.

બદ a persian prefix signifying ill, bad, evil; as, બદચાલ misconduct; બદફેલી adultery; બદબો offensive smell; બદસુરત ugly; બદનામ infamous; બદકામ bad deed.

બે without, ill or bad; as, બેશરમ shameless; બેહદ without bounds, exceedingly; બેહાલ worst condition; બેઅદબ disrespectful, rude; બેઆબરૂ dishonor; બેઇમાન ungrateful; બેવકૂફ ignorant, stupid; બેફિકર careless; બેહોશ insensible.

ના signifying negation; as, નાદાન inconsiderate, childish; નાખુશ displeased; નાહક unjustly, to no purpose; નાલાયક unworthy of; નાદાર insolvent; નાપાક unholy; નાપસંદ unpleasant.

બિન signifying without; as, બિનસ્વાદ tasteless; બિનરોજગાર unemployed.

ખુશ pleasing; as, ખુશબો fragrance; ખુશખબર good tidings; ખુશવખતી the time or season of hilarity, delight.

ખુબ good, fine; as, ખુબસુરત good looking; beautiful; ખુબી excellence, natural character; ખુબીદાર good natured, polite, spotless, match-

દર each, every like *per* or *by*; as, દરદાવો claim of any kind; દરરોજ every day; દરખાસ્ત an humble application.

નેક good, upright; as, નેકનામ good; નેક જાત good kind; નેકનજર looking upon with pure

પેશ before; as, પેશકાર a deputy; પેશગી advancing (money); પેશવા The leader or head minister of the Maratha Empire; પેશવાઇ The Government of the પેશવા.

સર head or chief; as. સરનશીન a chairman, a president; સરહદ frontier; સરકારકુન head karkoon; સરદાર a chief.

લા an Arabic prefix denoting not; as, લાચાર helpless; લા-જવાબ confuted.

Particles added to the end of the root are called suffixes or affixes.

SANSKRIT AND GUJARATI SUFFIXES OR AFFIXES.

અક doer; as, રક્ષક protector; પાળક supporter.

અણ-અણી-અણું-અણો substantival particles; as, ગોઠવણ arrangement; જમણ dinner; વળગણી a clothes-horse; વાંઝણી a barren woman; કાપણી harvest; શીવણી sewing; માપણી measuring, admeasurement; કુટણું beating the breast through excessive grief; દળણું corn for grinding; રાંધણું one's cooking, a utensil; ભરણું paying in full (into a treasury); વિંધણું a chisel; વીંજણો a fan.

અણો-અણી-અણું affixes for forming nouns from verbs; as, ધાવણો-ધાવણી-ધાવણું a suckling; માગણું-માગણી a demand.

અતર a substantival particle; as ભણતર learning, knowledge, study; પણતર, જણતર, વણતર, કળતર.

અન a substantival particle; as, અંજન a collyrium; મંજન a tooth medicine, any cleansing material; બંધન a tie or fastening; વાંચન reading; વચન promise; ભજન a hymn.

આઇ an affix to verbs and adjectives denoting "ness;" as, લખાઈ fees for writing; ચોખાઇ purity; મોટાઈ greatness; વડાઈ boast, શેઠાઈ office of a Shett; ચતુરાઈ shrewdness, ingenuity; મીઠાઈ sweetmeat, confectionary; ધડાઇ

the price of smith's work; ખટાશ sourness; મુ-ર્ખાઇ foolishness; ઘેલાઇ madness.

આડિan adjectival affix denoting an agent; as, ચડાઉ; વગડાઉ wild, appertaining to forests; ઉડાઉ a spend thrift; ખરચાઉ extravagant.

આટ an affix to verbs and adjectives denoting abstractness; as. લપલપાટ, સણસણાટ a whistling; ગડગડાટ, a loud rumbling, rattling; ગભરાટ confusion, agitation; વણાટ texture; ચળકાટ Lustre; વળવળાટ writhing; કલકલાટ a great jangling.

આટો A substantival affix; as, ભૂમાટો an outcry, rumour, report; ગપાટો an idle report; સપાટો a smart slap; a blast; a quick, smart doing; ઝપાટો a blast, the fury of, flap or whisk.

આણ-આણી Substantival affixes; as, કલકલાણ great gangling; નીચાણ lowness, depth; ઉંચાણ height; વેચાણ sale; ભટાણી wife of Bhatt; શેઠાણી wife of Shett; કહાણી; લહાણી; દેરાણી wife of husband's younger brother; જેઠાણી wife of husband's elder brother.

આમણ A substantival affix; as, લખામણ fees for writing; રંધામણ wages for cooking; અકળામણ, ગભરામણ; શિખામણ advice.

આમણો-ણી-ણું an adjectival affix; as, ડરા-મણો-ણી ણું frightful, dreadful.

આરો-રી રૂં A substantival and sometimes adjectival affix signifying an *agent*, doer; as,

ભળીઆરો-રી-રૂં; સહીઆરો-રી-રૂં in partnership; પાંતી આરૂં; ભઝીઆરૂં in partnership.

આળ, આળો-ળી-ળું an affix for forming adjectives; as, રેતાળ, ઘીઆળો-ળી-ળું; રૂપાળો-ળી-ળું; પાંખાળો-ળી-ળું; લોહીઆળો-ળી-ળું bloody; દૂધાળો-ળી-ળું milky.

આળ-આળું an affix for forming nouns from verbs and nouns showing abstractness, occupation, state, condition; as, વડાળ; ઘડીઆળ a watch; છીનાળું adultery; પંતિઆળું partnership; દેવાળું bankruptcy.

આશ an affix like *ness* &c.; as, નરમાશ, ચિકાશ; તીખાશ acridness; ખટાશ; મીઠાશ sweetness; ગોરાશ fairness; કડવાશ bitterness; ગુરાશ ફીંકાશ paleness; પીળાશ yellowness; રાતાશ or લાલાશ redness; કાળાશ blackness; ઉજળાશ whiteness.

ઇ (or ી) an affix for forming adjectives from nouns; as, સુખી happy; દુઃખી unhappy; સુરતી of Surat.

ઇ (or ી) an affix denoting *state*, office &c.; as, વાદી plaintiff; અધિકારી officer; ઘડીઆળી a watchmaker; કારભારી a minister.

ઇયો or ઇઓ an affix for forming adjectives signifying an *Agent*, doer; as, બડબડીઓ a prater; ખેપીઓ a messenger; માખણીઓ a butterman; ભોમીઓ a guide; લુણીઓ, અગરીઓ a salt-seller; પાતળીઓ; ખરેખરીઓ; કાપડીઓ.

ઈઅલ, ઈક, ઈકો affixes for forming adjectives from nouns; as, અડિયેલ obstinate, ગુણિયેલ; વાર્ષિક annual; માસિક monthly; ધાર્મિક religious; ચમત્કારિક wonderful; મણીકો, શેરીકો.

ઈતો-તી-તું an affix for forming participial adjectives; as, ઓળખીતો; જાણીતો-તી-તું acquainted; માનીતો favourite.

ઈલો-લી-લું an affix for forming adjectives; as, હઠીલો-લી-લું obstinate; નાતીલો of the caste; રસીલો juicy; રંગીલો coloured.

ઉ an affix for forming adjectives from nouns and nouns from verbs; as, મેલું dirty; લીલું green; હિતેચ્છુ well wisher; વિશ્વાસુ confidential; ઉતારૂં a passenger; ખેડુ a cultivator.

એો an affix for forming adjectives from nouns; as, વડનગરો of Vadnagar.

ક an affix denoting an agent, place, state; as, ઠંડક coldness; ઉપદેશક instructor; બેઠકસ્થાનક a seat; આવક income; જાવક loss; exportation; આસ્તિક a theist.

કણો an affix for forming adjectives from verbs and denoting 'habitual' state; as, મારકણો addicted to beating; લડકણો; બોલકણો.

કાર an affix denoting condition; as, ગ્રંથકાર an author; ચિત્રકાર a drawing master; આવકાર a kind reception.

કો-કી-કું an affix for forming adjectives from nouns; as, લાડકો-કી-કું dear.

ગર-રો-રી-રૂં an affix for forming nouns and adjectives; as, ચૂકગર one who makes bungles; કારીગર a workman; સોદાગર a dealer, merchant; કલાગરો-રી રૂં.

ગારો an affix signifying doer or maker; as, કામણગારો an enchanter.

ગાળો an affix denoting a particular time or season; as, લગ્નગાળો, કેરીગાળો, આંબાગાળો.

ડો-ડી-ડું affixes for forming adjectives from nouns to sometimes signify "smallness;" as, દેખાવડો showny; બાપડો-ડી-ડું poor; ગામડું a small village.

તા-ત્વ affixes for forming nouns to show abstractness; as, નમ્રતા humility; યોગ્યતા fitness; સ્થિરતા steadiness; દીનતા poverty; શુદ્ધતા purity; કવિતા poetry; કુશળતા prosperity; દાસત્વ servitude; પુરૂષત્વ manliness; ગુરૂત્વ gravity.

પણ an affix to form abstract nouns like the English *ness, hood, ship, dom, ment, tion, ity*; as, મોટપણ; ઘડપણ an old age; ડહાપણ wisdom સગપણ relationship; બાળપણ-નાનપણ childhood.

નાર-નારો-રી-રૂં affixes for forming nouns; from verbs; as, લખનાર-લખનારો-રી-રૂં a writer; પાળનાર a supporter; જનાર one going; વેચનાર a seller.

મય, માન-મંત affixes to form adjectives from nouns like the English *full, y, ing, ant,* &c; as, આનંદમય joyful, pleasing; જળમય wa-

tery; પ્રકાશમય brillant; બુદ્ધિમાન બુદ્ધિમંત wise, intellgent; શ્રીમાન, શ્રીમંત wealthy; શોભાયમાન beautiful; યજમાન patron.

યો-ઈ-યું an affix for forming adjectives from nouns; ભૂખ્યો hungry; તરશ્યો thirsty &c.

યો an affix denoting 'a possessor;' as, રસોઈયો a cook; ગવૈયો a singer.

વટ an afflx for forming nouns; as, વહીવટ administration, management; the *accouunt,* business, practice, right of enjoyment; નાણાવટ the money market, the exchange; ઘરવટ intimacy; સાચવટ truthfulness.

વટી an affix denoting an Agent or keeper; as, નાણાવટી a sharaf, a banker; માથાવટી; કંકાવટી; વહાણવટી a mariner.

વટો an affix denoting like the English *ment*;as, ભોગવટો enjoyment; દેશવટો banishment.

વંત an affix denoting full of, possessing; as, ધનવંત wealthy; દયાવંત merciful; ખુદાવંત charitable.

વાન an affix denoting having possession of; as, ધનવાન wealthy; ગાડીવાન a driver, a cartman; બળવાન strong; વિદ્વાન learned; ભાગ્યવાન fortunate.

વાળ an affix denoting protector; as, રખવાળ protector; કોટવાળ lit: keeper of the fort, a magistrate, chief officer of the police, the purveyor of a village.

વાળો-ળી-ળું an affix denoting *doer, maker, holder, possessor, keeper, dealer, vender, wearer* &c. like the English *man, monger, keeper, vender*; as, દૂધવાળો a milkman; ટોપીવાળો a European; ઘોડાવાળો horse keeper; બોરવાળો seller of berries.

વો an affix denoting another form of a substantive with gendral termination; as, લાડુવો a sweetmeetball; છોડવો a plant.

બંધ a Persian as well as a Sanskrit affix denoting 'a bandage or tie; also 'one who binds or ties; as. હથિઆરબંધ one wearing weapons; કમરબંધ a girdle; ગલેબંધ a neck cloth; નાળબંધ a farrier.

બી an affix denoting 'an agent'; ધોબી a washerman; ગુલાબી rose colour; કસબી artist.

મણુ an affix to verbs denoting abstractness, condition, quality; as, શિખામણુ instruction; હગામણુ looseness of bowels; ઉંચકામણુ the hire paid for lifting or carrying any burden; ઘડામણુ the fee paid for making anything new.

મણો-ણી ણું an affix to form adjectives from nouns; as, લજામણો-ણી ણું shameful.

રણુ an affix for forming nouns from verbs; as, જાગરણુ wakefulness; બંધારણુ constitution, tie or fastening; ઝારણુ the act of uniting with a metallic cement.

રત an affix for forming adjectives from verbs; as, જાગરત, wakeful, watchful.

સ્થાન an affix to names of country, place or abode of a nation, tribe &c; as, હિંદુસ્થાન the country of the Hindus; તુર્કસ્થાન Turkey.

સર an affix signifying *at*, *in*, *on*, *for*, *on account of*; as, વખતસર in time, at the proper time; કામસર on business; માંદગીસર on account of sickness.

અંતર an affix signifying *another*; as, ભાષાંતર a translation; લોકાંતર another world; દેશાંતર another country; અથાંતર difference.

લો an affix for forming masculine from faminine nouns; as, પાટલો a low foot-stool; ખાટલો a bed-stead.

ળુ an affix a corruption of Sanskrit affix વંત denoting full of, possessing; as, દયાળુ pitiful; માયાળુ affectionate; કૃપાળુ kind.

ળો-ળી-ળું an adjectival affix; as, આંધળો-ળી-ળું blind; પાંગળો-ળી ળું crippled, lame.

ત an affix to verbs forming nouns; as, રમત a play; ગમત an amusement; લાગત cost, expense.

તર an affix to verbs forming nouns; as, ભણતર study; ગણતર counting; વણતર weaving; ચાણોતર an agent; ચણતર building.

તી an affix to verbs forming nouns; as, ગણતી reckoning; ઝડતી examination.

દાયક an affix denoting 'full;' as, દુ:ખદાયક painful; સુખદાયક productive of good.

ધણી (or ધની) an affix signifying *Lord*, ruler, husband; as, ઘરધણી master of the house; માલધણી master of the property.

પતિ an affix signifying 'Lord, master, owner, proprietor'; as, લક્ષપતિ the possessor of a lac of rupees; કોડપતિ the owner of a crore of rupees; સેનાપતિ the commander-in-chief of an army.

પુર an affix denoting town; as, શોલાપુર; પાલણપુર; ઉદેપુર; સુગંધપુર.

પો an affix for forming nouns from adjectives; as, રંડાપો widow-hood; બળાપો burning; બુઢાપો old-age; અંધાપો blindness.

અંશ an affix signifying 'a part or portion;' as, જ્વરાંશ a little fever; પિત્તાંશ.

આક an affix to form nouns from verbs; as, પોષાક dress.

આકાર an affix signifying 'having the form or shape of a thing;'as, ગોળાકાર globular વરતુલાકાર circular.

અંકિત an affix signifying 'one possessed of anything;' as, નામાંકિત famous.

આડુ an affix denoting 'an agent'; as, ખેલાડુ a player.

આણું an affix denoting *abstractness* from verbs; as, ઉઘરાણું collection.

આતુર an affix denoting 'possessed of'; as, શોકાતુર full of grief.

આર an affix denoting an 'agent;' as, ચમાર a currier; કુંભાર a potter; લુહાર a blacksmith; સુથાર a carpenter.

આબાદ an affix signifying a 'city;' as, અમદાબાદ Ahmedabad; દોલતાબાદ Dolatabad; હૈદરાબાદ Hydrabad.

ઈન an affix denoting 'belonging to'; as, કુલીન of family.

ઉત an affix denoting 'an agent;' as, ખેડુત; a tiller, cultivator.

કર an affix signifying a native of, inha· bitant of. This is derived from marath again it signifies 'an agent'; as, પુણેકર a Native of Poona; વણકર a weaver.

કારી an adjectival affix signifying 'producing'; as, સુખકારી producing pleasure.

ખાઉ an affix denoting 'one who eats, takes, receives, suffers or sustains; as, લાંચખાઉ one who takes bribes; મારખાઉ one who patiently receives a beating; ભાજીખાઉ a vagetarian.

ગણો an affix denoting 'fold'; as, ચારગણો fourfold.

ગત an affix denoting 'state, similitude; as, ચાલચલગત behaviour; પારસીગત like a Parsee.

ગી an affix denoting 'state' similitude; as, માંદગી sickness; મરદાનગી manliness; પરવાનગી permission.

ગીરી an affix denoting 'state, condition'; as, ગુલામગીરી slavery; મેહેતાગીરી mastership; દેસાઈગીરી office of a Desai.

ગઢ an affix denoting 'a fortified place'; as, પાવાગઢ; જુનાગઢ.

જી an affix to proper names denoting honorable; as, મોરારજી, ખરસેદજી.

જોગ an affix like the English '*able, ous*'; as, ખાવાજોગ eatable; પીવાજોગ drinkable; ભરોસાજોગ faithful; માનવાજોગ credible; હસવાજોગ laughable.

ડી an affix denoting to, belonging to, or of; as, ગામડી (નિશાળ) a village (school).

PERSIAN AFFIXES.

ઈ an affix showing abstractness, office; as, દીવાની civil; ગરમી heat; બહાદુરી boldness; સાહેબી mastership, lordship; ફોજદારી criminal, the office or business of a Foujdar; જહાંગીરી; ગુલામી slavery, servitude; ખબરદારી good condition, care, caution; violence; દસ્તુરી customary fee; દોસ્તી friendship.

ખાનું an affix denoting place, house, abode, dwelling;" as, કારખાનું a workshop or house; બંદીખાનું a prison; મોદીખાનું a granary,

દિવાનખાનું reception-room; બબરચીખાનું cook-room; નગારખાનું drum-room; હાથીખાનું Elephant's dwelling.

ખોર an affix denoting 'possession of'; as, લડાઇખોર quarrelsome; પતરાજીખોર inflated, vain, ungrateful; હલાલખોર a sweeper; મસ્તીખોર mischievous.

ગર an affix denoting 'doer'; as, જાદુગર enchanter.

ગાર an affix denoting 'maker, doer'; as, મદદગાર an assistant; જૂલમગાર oppressor; ગુનેગાર guilty; પરહેજગાર abstinent, pious; ખિદમતગાર a servant.

ગીર a persian affix denoting 'taking, seizing, holding; as, જહાંગીર holder of the earth; તમાસગીર a spectator; દિલગીર melancholy.

ચી an affix denoting 'occupation'; as, ખજાનચી a treasurer; મસાલચી a link-boy; બબરચી a cook; તબલચી the beater of the instrument called તબલો; બંદુકચી a musketeer; બીગલચી a buglar.

દાન an affix signifying 'receptacle, place, stand, case, also 'knowing, understanding;' as, કલમદાન a pen case; પાનદાન a case for holding betel leaf; પીકદાન (ની) a spitting-box; મચ્છરદાન (ની) a mosquitto-curtain, bed curtains; ચાદાન (ની) a vessel for boiling tea; ગુલાબદાન (ની)

rose water holder; શમેદાન a candle stick; થૂંક-દાન (ની) a vessel for receiving saliva; કદરદાન knowing the value of.

દાર an affix denoting 'possession' like the English '*able*, *ous*, *ive*, *ent*, *er*, or, full'; as, આમ-લતદાર a district revenue collector; મજમુંદાર an accountant general or auditor; છડીદાર a mace-bearer; જમીદાર (જમીનદાર) a land holder; દફતર-દાર record keeper; કરજદાર debtor; ખબરદાર in-telligent; લેહેજતદાર tasteful.

મંદ an affix signifying 'having, possess-ing, endowed with;' as, અકલમંદ sensible; દોલત મંદ wealthy.

બાજ, દાજ an affix signifying an agent; as, દગાબાજ deceitful; કસરતબાજ; ધરાકબાજ a fornica-tor; તિરંબાજ an archer; ગોલંદાજ a gunner.

બાન an affix denoting keeper, lord; as, મેહેરબાન gracious master or madam; દરબાન (વાન) a gate-keeper; બાગબાન (વાન) a gardener; મિજબાન a host.

વાર an affix denoting an 'agent'; as, ઉમેદવાર a candidate; તપસીલવાર in detail.

PART VII.

Changes which words generally undergo when derived from Sanskrit into Gujarati.

Some words having a compound letter drop a part of the compound letter ; and the preceding letter if short is made long.

Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati.
નગ્નઃ	નાગો.	શર્કરા	સાકર.
કજ્જલં	કાજળ.	દુર્બળઃ	દૂબળો.
બાષ્પ	બાફ.	કુબ્જક	કૂબડો.
બિમ્બ	બીંબુ.	કર્કટી	કાકડી.
હટ્ટ	હાટ.	બિલ્વં	બીલું
સપ્ત	સાત.	સિદ્ધં	સીધું.
શબ્દ	સાદ.	દુગ્ધં	દૂધ.
નક્રં	નાક.	અંગુષ્ઠઃ	અંગૂઠો.
અર્વણં	આવણું.		

(2) ऋ is changed into ઈ, ઉ, અ or ઓ sometimes; as,

Sanskrit	Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati.
દૃષ્ટં	દીઠું	ગૃધ્ર	ગીધ.
શૃંગક	સીંગડું.	અમૃતં	અમી.
શૃગાલ	શિયાળ.	ઘૃત	ઘી.
વૃશ્ચિક	વીંછી.	શૃંગાટં	સીંગોડું.
વૃદ્ધઃ	બુઢ્ઢો.	પૃચ્છ	પૂછ.
પૃષ્ઠં	પૂઠું.	શૃંગાર	શણગાર.
મૃત્યુ	મોત.		

(3). ऋ not conjoined with any consonant when followed by a compound letter, is changed into रि; as,

Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati.
ऋद्धिः	रिद्धि.	ऋक्षः	રીંછ.

4. Some Sanskrit words with a letter in ઐ and ઔ change ઐ and ઔ into એ and ઓ in Gujarati; as,

Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati
વૈરં	વેર.	દૌહિત્રઃ	દોહીતરો.
ભૈરવઃ	ભેરવ.	કૌપીનં	કોપીન.
વૈદિક	વદિયો.	ગૌરવં	ગોરવ.
ઐકૈકં	એકેક.	સૌરાષ્ટ્રઃ	સોરઠ.
યૌવન	જોબન.	ચૌર	ચોર.
ઔષધ	ઓસડ.		

5. क is changed in to ख ग or ड; as,

Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati.
કીલઃ	ખીલો.	સકલં	સગળું
કોણઃ	ખૂણો.	કાકઃ	કાગડો.
કૂટં	ખોટું.	શાકઃ	સાગ.
શકટી	શગડી.	બકઃ	બગ.
મૂકઃ	મૂગો.	કીલકઃ	ખીલડો.
કર્મકરઃ	કામગરો.		

6. In some cases ખ, ઘ, થ, ધ and ભ are changed into હ; as,
લેખકઃ લહીઓ; સખી સહી; મેઘ મેહ; માઘ માહ; કથય કહે; વધૂ વહુ; બધિરઃ બહેરો; દધિ દહી. વેધઃ વેહ. મધુકઃ મહુડો; સાધુકારઃ સાહુકાર; ગોધૂમ ગહું. અધુના અહુણાં; શોભતે

સોઢે; લાભ: લ્હાવો; નિભાલયતે નિહાળે; નાભિક નાહિડી; આભિર: આહીર.

7. In some cases થ and સ્થ are changed into ઠ; as, ગ્રંથ: ગંઠો; ઉત્થાપનં ઉઠવું; ગ્રંથી ગાંઠ; સ્થગ: ઠગ; સ્થાનં ઠામ.

8. In some cases ટ is changed into ડ; as, ઘટ: ઘડો. ઘટી ઘડી. ઘટુક: ઘડુઓ. વટ: વડ. શાટિ સાડી. કર્પટ કપડું. કચ્છટિકા કાછડી. વાટીકા વાડી. પર્પટ પાપડ.

9. In some cases ડ is changed into ઢ; ડ into લ or ળ and ત into ડ; as, પડતિ પઢે; તડાગ તળાવ; ગુડ ગોળ; પતિત: પડયો.

10 In some cases ન is changed into લ or ણ: as, નિમ્બ: લીંબડો; નીલં લીલુ. નિમ્બુ લીંબુ; નયનં નેણ; સ્થાનં થાણું; માલિની માલણ; બંધનં બંધણું; જમનં જમણ; ફાલ્ગુન ફાગણ; ઉનં ઉણું; ભ્રમની ભ્રમણ; બંધનં બાંધણું; ચાલની ચાયણી; લંચન લાંચણ.

11. In some cases ર and ન compounded are changed into ન; as, ચૂર્ણ ચૂનો. પર્ણ પાન. સુવર્ણ સોનું; કર્ણ કાન.

12. In some cases પ is changed into વ, ફ or બ; as, કૂપ: કુવો; મંડપ: માંડવો; ગોપાલ: ગોવાળ; વિરૂપ: વરવો; તાપ: તાવ; દીપ: દીવો; પરુષં ફરસું; પનસ: ફણસ; પાટયતિ ફાડેછે; પરશુ ફરસી; પાશ ફાંસો; કચ્છપ: કાચબો.

13. In some cases ય is changed into જ; as, યશ: જશ; યાત્રા જાત્રા; યવ: જવ; યોગ જોગ;

ભાર્યા ભારજા; યમ જમ; યજમાન જજમાન; યત્ન જતન; ભ્રાત્રીય: ભત્રીજો; યુદ્ધં જુદ્ધ; યમુન; જમના; અયોધ્યા અજોધ્યા; યાચક જાચક.

14. In some cases ર is changedinto લ or ળ; as, હરિદ્રા હળદર; રૂક્ષં લૂખું; દરિદ્રી દળદરી.

15. Insomecases શ or ષ is changed into સ; as, શુર્પક સૂપડું; પાર્શ્વ પાસું; વિષમં વસમું; વંશ: વાંસો; દશ દસ; મનુષ્ય: માણસ; પોષ પોસ; વર્ષ વરસ; શ્વશુર સસરો.

16. In some cases હ is changed into ઘ, and ક્ષ into ખ, છ, ઝ; as, જયસિંહ જેશંઘ; સુલક્ષણ: સલક્ષણો; મક્ષિકા માખ; દ્રાક્ષા દ્રાખ; ક્ષાર ખાર; પક્ષી પંખી; રક્ષા રાખ; કુક્ષિ કૂખ; કક્ષા કાખ; તીક્ષ્ણ તીખું; ક્ષમા ખમા; ઋક્ષ રીંછ; ક્ષીણં ઝીણું; ક્ષરતિ ઝરેછે.

PART VIII.

Gujarati words with their Sanskrit equivalents.

Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.
અકરાંતિયુ	અતિક્રાંત.	અચરત	આશ્ચર્ય.
અખાડો	અક્ષવાટ.	ઐઠું, અજીઠું	ઉચ્છિષ્ટ.
અખાત્રીજ	અક્ષયતૃતીયા	અઠવાડિયું	અષ્ટવાર.
અખોવન	અક્ષયવન.	અડધું	અર્ધં.
અગાસિ	અવકાશ,	અણકૂટ	અન્નકૂટ.
	આકાશ.	અણચિંતુ	અચિન્ત્ય.
અગિયાર	એકાદશ.	અણવર	અનુવર.
અઘરૂં	આગ્રાહ્ય.	અદકુ	અધિકમ્.
અંગરખું	અંગરક્ષક.	અમાસ	અમાવાસ્યા.

Gujarati.	Sanskrit
અલી	આલી.
અવઘડ	અવઘડ.
અવરથા	વૃથા.
અસ્વાર	અશ્વવાર.
આંગણું	અંગન.
આંખ	અક્ષિ.
આંધળું	અન્ધ.
આંબો	આમ્ર
આંસુ	અશ્રુ.
આખું	અક્ષત.
આગળ	અગ્ર.
આઘું	અગ્રાહ્ય
આજ	અદ્ય.
આઠ	અષ્ટ.
આથમેલું	અસ્ત.
આપણ	આત્મન્
આસો	આશ્વિન.
ઈંડુ	અંડ.
ઈંધણું	ઇંધનં.
ઉજાણી	ઔદ્યાની.
ઉતરાણ	ઉત્તરાયણ.
ઉતાવળું	ઉત્તૂર્ણ.
ઉદમાત	ઉન્માદ.
ઉદગાવો	ઉદ્વેગ.
ઉંચકેલું	ઉચ્ચીકૃતં.
ઉંચું	ઉચ્ચં.
ઉંટ	ઉષ્ટ્ર.
ઉકરડો	ઉત્કર.
ઉજડ	ઉજ્ઝિત.
ઉજળું	ઉજ્વલ.
ઉણું	ઉનં.
ઉધરસ	ઉર્ધ્વરસ

Gujarati.	Sanskrit.
ઉન	ઉર્ણ.
ઉનાળો	ઉષ્ણકાલ.
ઉમરો	અમ્બુર.
એકઠું	એકત્ર.
ઓચ્છવ	ઉત્સવ.
ઓછાડ	અવચ્છાદન
ઓઠ, હોઠ	ઓષ્ઠ.
ઓડકાર	ઉદ્ગાર.
ઓરમાઈ	અપરમાતૃ.
ઓશીકું	ઉત્શીર્ષક.
ઓસડ	ઔષધ.
ઓસાર	આસ્તાર.
ઓળંભો	અવલંબન.
કંઇ	કિંચિત્.
કંકુ	કુંકુમ.
કંકોતરી	કુંકુમપત્રી.
કંગાળ	કંકાલ.
કકડો	ખંડક
કટાણું	કષાયિત.
કઠણ	કઠિન
કણસારો	કંસકાર
કપડું	કર્પટં
કપૂર	કર્પૂર
કમાડ	કપાટ.
કરકશા	કર્કશઃ.
કરમ	કૃમી.
કરવતું	કરપત્ર.
કરોડ	કોટી.
કવાત	ક્વાથ.
કેમ	કિમ્.
કાંકરો	કંકર.
કાખ	કક્ષા.

Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.
કાગડો	કાક.	ખટ	ષટ્.
કાંચલી	કંચુકી.	ખડી	ખટી.
કાજલ	કજ્જલ.	ખભો, ખાંધ	સ્કન્ધ.
કાટ, કાઠી	કાષ્ઠ.	ખમા	ક્ષમા.
કાંટો	કંટક	ખાટલી	ખટ્વિકા.
કાતર	કર્તરી.	ખાટલો	ખટ્વા.
કાદવ	કર્દમ.	ખાપરિયું	ખાર્પરી.
કાંદો	કંદ	ખાર	ક્ષાર.
કાન	કર્ણ.	ખીલો	કીલ.
કાંબળો	કમ્બલ	ખેપિયો	ક્ષેપક.
કાયર	કાતર.	ખેમ	ક્ષેમ.
કારીગર	કાર્યકર.	ખોપરિ	ખર્પર
કીડી	કીટિકા.	ગધેડો	ગર્દભ.
કીડો	કીટ.	ગલ	ગગલ.
કુંડાળું	કુંડલિ.	ગાગર	ગર્ગરી
કુમળુ	કોમલ.	ગાડર	ગડ્ડર
કુરકુરીઉં	કુર્કુર.	ગાય	ગો or ગૌ.
કુવાડો	કુઠાર.	ગુફા	ગુહા.
કુકડો	કુક્કુટ.	ગોટી	ગુટિકા
કૂખ	કુક્ષિ.	ગોફણ	ગોફણા
કૂબડો	કુબ્જ.	ગોર	ગુરૂ
કૂવો	કૂપ.	ગોસાંઇ	ગોસ્વામી.
કેડ	કટિ.	ગોળ	ગુલ.
કેવડો	કેતક:	ઘઉં	ગોધૂમ
કેશુંડો	કિંશુક:	ઘણું	ઘન
કેળ	કદલી.	ઘર	ગૃહ
કોતર	કોટર.	ઘરડો	જરંડ:
કોદરા	કોદ્રવ.	ઘરાક	ગ્રાહક.
કોદાળો	કુદ્દાલ.	ઘરોળી	ગ્રહાલિકા.
કોયલ	કોકિલા.	ઘાઘરો	ઘર્ઘર.
કોળિયો	કવલ.	ઘાણી	ઘૂર્ણિ.
ખઇ	ક્ષય	ઘામ	ઘર્મ.

Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.
ઘી	ઘૃત.	છોકરો	શાવકઃ
ઘૂઘરી	ઘર્ઘરી.	જગન	યજ્ઞ
ઘૂવડ	ઘૂક	જડબુ	જંભ
ઘેબર	ઘૃતવર	જતન	યત્ન
ઘો	ગોધા.	જતી	યતિ
ઘોડો	ઘોટક.	જવ	યવ
ચકલો	ચક્ર	જવખાર	યવક્ષાર.
ચણો	ચણક	જશ	યશ
ચણિયો }	ચલની, ચલ-	જાંઘ	જંઘા.
ચોરણો }	નક.	જાત	જાતિ.
ચતુરાઈ	ચાતુર્ય.	જાંબુ	જમ્બુ.
ચપટું	ચપટ	જાયફળ	જાતિફલં.
ચાંચ	ચંચુ.	જાવંત્રી	જાતિપત્રી.
ચાડીઓ	ચાટુ.	જીભ	જીહ્વા
ચામડું	ચર્મ.	જુવાન	યુવાન્
ચાર	ચત્વારઃ	જૂ	યૂકા
ચૂલો	ચુલ્લઃ	જૂનું	જીર્ણ
ચેલો	ચેટઃ	જૂવું	દ્યૂત
ચોકઠું	ચતુષ્ક.	જેઠ	જ્યેષ્ઠ.
ચોપટ,ચોપડું	ચતુષ્પટ	જોગ	યોગ્, યોગ્ય
ચોપગુ	ચતુષ્પદ.	જોત	જ્યોતિઃ
ચોમાસુ	ચાતુર્માસ.	જોબન	યૌવન.
ચોરસ	ચતુરસ્ત્ર	ઝાળ	જ્વાલા
ચોટું	ચતુર્વાટ	ટકોરો	ટંકાર
છ	ષટ્	ટીટોડો	ટિટ્ટિભ
છક	ચકિત	ટીલું	તિલકં
છઠ	ષષ્ઠી	ટુંકારો	ત્વંકાર
છતરી	છત્ર	ઠણકારો	ટણત્કાર
છરી	છુરી.	ઠાકોર }	ઠક્કુર
છાણુ	છગણં	ઠાકરડો }	
છાનું	છન્ન.	ઠામ	સ્થાન
છીંક	છિક્કા.	ડાકણ	ડાકિની

Gujarari.	Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.
ડોળી	દોલી	દૂધ	દુગ્ધ.
ઢીલું	શિથિલ	દૂબળું	દુર્બલ.
ઢોંગ	દંભ	દુકાળ	દુઃકાલ
ઢોર	ધૂર્ય	દેવળ	દેવાલય.
તરણું	તૃણ	ધજા	ધ્વજા.
તમ્બોળ	તામ્બૂલ	ધણી	ધની
તમ્મર	તિમિર	ધંતુરો	ધત્તૂર.
તલ	તિલ.	ધાન	ધાન્ય.
તળાવ	તડાગ.	ધુતારો	ધૂર્ત.
તળીયું	તલ.	નઓદ	નિષૂદ
તળેલુ	તલિત.	નઠારૂં	નષ્ટ
તાડ	તાલ.	નઠોર	નિષ્ઠુર
તાંબુ	તામ્ર.	નણન્દ	નનાંદૃ
તાળવું	તાલુ.	નથી	નાસ્તિ.
તાળો	તાલ.	નફટ	નિસ્ત્રપ.
તીખું	તિક્તં.	નબળું	નિર્બલ.
તીજ	તૃતીયા	નવરાશ	નિવૃત્તિ.
તું	ત્વમ્	નવું	નવં.
તુંબડી	તુમ્બિકા.	નાક	નક્ર.
તુરત	ત્વરિત	નાગુ	નગ્નં.
તુર	તુવર	નાણું	નાણકં
તેલ	તૈલ.	નાત.	જ્ઞાતિ.
તોછડું	તુચ્છ.	નાપીક	નાપિત.
થળ	સ્થલ.	નિસાસો	નિશ્વાસઃ
થાન	સ્તન.	નીમ	નિયમ.
થોડું	સ્તોકમ્.	નેહ	સ્નેહ.
ધ્રો or દરો	દુર્વા	નોમ, નુમ	નવમી.
દહીં	દધિ.	નોતરૂં	નિમંત્રણ.
દલદર	દરિદ્ર.	પખવાડિયું	પક્ષવાર.
દાતરડું	દાત્રં.	પખાલ	પયઃખલ્લ.
દાંત	દંત.	પગ	પાદ
દિએર	દેવર.	પછી	પશ્ચાત્

Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.
પડછાયો	પ્રતિછાયા.	ફરાળ	ફલાહાર
પડોશી	પ્રતિવાસી.	ફાગણ	ફાલ્ગુન
પતીજ	પ્રતીત	ફેણ	ફણા
પથર	પ્રસ્તર.	ફોફળ	પૂગફલ
પંદર	પંચદશ.	બકરો	બર્કર:
પરબ	પ્રપા.	બગલો	બક
પરવાળું	પ્રવાલ	બગાડ	વિઘટનમ્
પરસેવો	પ્રસ્વેદ	બળદ	બલીવર્દ
પરાણે	પ્રાયેણ	બાર	દ્વાદશ
પરોણો	પ્રઘુણ.	બારણું	દ્વાર
પલંગ	પર્યંક.	બેન	ભગિની
પલાણ	પલ્યાન	બેરૂં	બધિર
પસ્તાવો	પશ્ચાતાપ.	બાયડી	ભાર્યા
પહોર	પ્રહર.	બીછાનું	વિસ્તરણું
પાંખ	પક્ષ.	બોરડી	બદરી
પાંગળું	પંગુ.	બુદ્ધી	બુદ્ધિ
પાંજરૂં	પિંજર	ભંડાર	ભાંડાગાર
પાખંડ	પાષંડ	ભતરીજો	ભ્રાતૃજ
પાણી	પાનીય	ભભૂતી	વિભૂતિ
પાથરણું	આસ્તરણ	ભાંગ	ભંગા
પાન	પર્ણ.	ભાંડ	ભંડ
પાપડ	પર્પટ.	ભાંડુ	બંધુ
પાલવ	પલ્લવ	ભોંય	ભૂમિ
પાસે	પાર્શ્વે.	ભાઇ	ભ્રાતૃ
પીંછુ	પિચ્છ.	ભાડ	ભ્રાષ્ટ્ર.
પીઠ	પૃષ્ઠ	ભાડું	ભાટકં.
પુરાણી	પૌરાણિક	ભાણેજ	ભાગિનેય
પૂછડું	પુચ્છ.	ભાત	ભક્ત.
પૂંજો	પુંજ.	ભાલો	ભલ્લ
પુનેમ	પૂર્ણિમા.	ભીંત	ભિત્તિ
પેંડો.	પિંડ.	ભીલ	ભિલ્લ
ફરસી	પરશુ	ભૂખ	બુભુક્ષા

Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.
ભૂંડ	ભૂદાર	મેહ	મેઘ
ભેંસ	મહિષી	મોં	મુખ
ભોજાઈ	ભ્રાતૃજાયા	મોંઘુ	મહાર્ઘ
મગદળિયા	મુદ્ગર	મોતી	મૌક્તિક
મચ્છર	મત્સર	મોર	મયૂર
મંછા	મનીષા	રાંડેલી	રંડા
મતું	મંત	રાણી	રાજ્ઞી
મલ	મલ્લ	રાત	રાત્રિ
મા	માતૃ	રેંટ	અરઘટ્ટ
માંકડું	મર્કટ	રેણ	રજની
માંકણ	મત્કુણ	લખપતિ	લક્ષપતી
માખી	મક્ષિકા	લગન	લગ્ન
માગ	માર્ગ	લાકડી	લગુડિકા
માંચો	મંચ	લાખ	લાક્ષા
માછલું	મત્સ્ય	લાજ	લજ્જા
માંજર	માર્જાર	લાડુ	લડ્ડુક
માટી	મૃત્તિકા	લાંબુ	લંબ
માણસ	મનુષ્ય	લાલચ	લાલસા
માણેક	માણિક્ય	લાવો	લાભ
માથું	મસ્તક	લાળ	લાલા
માંદુ	મંદ	લૂણ	લવણ
મામો	મામક	વેદ	વૈદ્ય
મારવાડ	મરૂપાટ	વકરો	વિક્રય
માલણ	માલિની	વખાણ	વ્યાખ્યાન
મુડદું	મૃતકં	વખૂટું	વિસૃષ્ટ
મુસળું	મુસલ:	વગોણું	વિગાનં
મુગટ	મુકુટ	વડ	વટ,
મૂગું	મૂક	વડીલ	વૃદ્ધ
મૂઠ	મુષ્ટિ	વંડો	વરંડ:
મૂતર	મૂત્ર,	વણજ	વાણિજ્ય
મેંઢો	મેષ:	વરવું	વિરૂપં
મેલ	મલ	વરસ	વર્ષ

Gujarati.	Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.
વહાણું	વિભાત	શીકાર	સ્વીકાર
વહાલું	વલ્લભં	શિંગડું	શૃંગ
વહુ	વધૂ	શિથળ	શિથિલ
વાંકું	વક્ર	શિયળ	શીલ
વાઘ	વ્યાઘ્ર	શિયાળ	શૃગાલ,
વાઘરી	વાગુરિક	શિયાળો	શીતકાલ,
વાછરડું	વત્સ	શીષ	શીર્ષ
વાજું	વાદ્ય	શુકન	શકુન
વાંઝણી	વન્ધ્યા	શેજ	શય્યા
વાડી	વાટિકા	શેઠ	શ્રેષ્ઠ
વાંઢો	વંઢ	સંવત	સંવત્સર
વાણિયો	વણિજ	શગડી	શકટી
વાંદર	વાનર	સંજોગ	સંયોગ
વાન	વર્ણ	સણગાર	શૃંગાર
વામ	વ્યામ	સતજુગ	સત્યયુગ
વાંસ	વંશ	સધામ	સ્વધામ,
વાંસળી	વંશિકા	સફેત	શ્વેત
વિખ	વિષ,	શમણું	સ્વપ્ન
વિજળી	વિદ્યુત્	સમીસાંજ	સાયંસમય
વિટંબના	વિડંબના	સમું	સમ્યક્,
વીંટો	વેષ્ટનં	સરખું	સદૃશ,,
વિષે	વિષયે	સરત	સ્મૃતિ
વિસામો	વિશ્રામઃ	સળંગ	સંલગ્ન,
વેઠ	વિષ્ટિ	સલાટ	શિલાકુટ્ટ,
વેર	વૈર	સસરો	શ્વશુર,
વેરાગી	વૈરાગી	સસલો	શશક,
વેલો	વલ્લી	સળેખમ	શ્લેષ્મ,
શંખણી	શંખિની	સાંઈ	સ્વામી,
શપત	શપથ	સાંકળ	શૃંખલા,
શાપ	શાપ	સાંજ	સંધ્યા,
શાકણ	શાકિની	સાંધો	સંધિ
સાળ	શાલિ	સાકર	શર્કરા,

Gujarati	.Sanskrit.	Gujarati.	Sanskrit.
સાખ	શાક્ષ્ય,	શૂર	શૌર્ય
સાચું	સત્ય,	સોઈઆણી	સાચિકા
સાજ	સજ્જ,	સોનું	સુવર્ણ
સાજન	સજ્જન	સોભાગ }	સૌભાગ્ય
સાઠ	ષષ્ઠી	સોહાગ }	
સાડી	સાટિ,	સોય	સૂચિ
સાત	સપ્ત	સોવાસણ	સુવાસિની
સાથિઓ	સ્વસ્તિક	સોળ	શોડશ,
સાદ	શબ્દ	હડતાળ	હરિતાલ
સાપ	સર્પ	હથેળી	હસ્તતલ
સાપણ	સર્પિણી	હમણાં	અધુના
સાબર	શમ્બર	હરણ	હરિણ
સામળું	શ્યામ	અરાઢ	અષ્ટાદશ
સામુ	સન્મુખ	હરિઆળું	હરિત
સાવકું	સાપત્ન્યં	હવાડો	આહાવ
સાવજ	શ્વાપદ	હાંડી or }	હંડિકા, હંડી
સાસ	શ્વાસ	હાંલ્લી }	
સાસૂ	શ્વશ્રૂ	હાટ	હટ્ટ,
સાહાય	સહાય્ય	હાડકું	હડ્ડ,
સાળવી	શાલિક	હાથ	હસ્ત,
સાળી	શ્યાલી	હાથણી	હસ્તિની,
સાળો	શ્યાલઃ	હાથી	હસ્તી,
સીમ	સીમા	હીંગળોક	હિંગુલ,
સીસું	સીસં	હિંદોળો	હિન્દોલ,
સુખડ	શ્રીખંડ	હીણ	હીન.
સુનેલું or સુણેલું	શૂનં	હીરો	હીરં
સુદ or શુદ	સુદિ	હું	અહમ્,
સૂંઠ	શુંડા	હુંડી	હુંડિકા,
સૂતર	સૂત્ર	ઉનું	ઉષ્ણ,
સુતાર	સૂત્રધાર	હોઠ	ઓષ્ઠ,
સુપડું	શૂર્પ	હોળી	હોલિકા,
સૂર	સ્વર		

PART IX.

A word formed from a simple root by additions or internal changes or, both is said to be a *Derivative.*

Sanskrit Verbs and their Gujarati Derivatives.

અટ્ to wander; અથડામણ, આથડિયાં.
અંધ્ to be blind; અંધારૂં, અંધેર, અંધારાં.
અપભ્રંશ્ to be corrupted; અભડછેટ, અભડાયલું.
અંક્ to mark; આંકણી.
આ+ચર્ to go, to conduct; આચરણ, આચાર, આચાર્ય.
અંજ્ to apply; આંજણી, ઉંજણી, ઉંજેલું.
આ+ની to bring; આણું.
આ+યા to come; આવક, આવકાર.
ઇષ્ to wish ;ઇચ્છા, ઇચ્છિત.
વર્જ્ to abandon; ઉજમણું or, ઉજવણું, ઉજવેલું.
અવ+તૄ to descend; ઉતરાણ, ઉતાર, ઉતારૂ.
ઉત્કલન્ to make)separate; ઉકલ.
ઉત્+ખન્ to open; ઉખડેલો.
ઉત્+ગમ્ to rise; ઉગમણું.
ઉત્+ઘટ્ to open; ઉઘાડ.
ગ્રહ્ to take; ઉઘરાણું, ઉઘરાત, ઉઘરાણી.
ઉચ્ચી+કૃ to raise up; ઉંચાઇ, ઉંચાણ, ઉચ્ચાલન.
ઉત્+શ્રી=ઉચ્છ્રી to bringup; ઉછેર.
ઉત્+ચલ to spring; ઉછાળો, ઉછાળેલું.
ઉત્+સ્થા to get up; ઉઠાવ, ઉઠામણું, ઉઠાવણી.
ઉત્+ડી to fly; ઉડાઉડ, ઉડેલ, ઉડાઉ.
ઉત્+ધૃ to pay on credit; ઉધારો, ઉધારિયો.

ઉપ્+જન્ to produce; ઉપજ.
ઉત્+પત્ to take up; ઉપડામણી.
ઉત્+મિલ્ to add; ઉમેરો, ઉમેરણ, ઉમેરણી.
ઉત્+લોક્ to recognise; ઓળખાણ ઓળખ, ઓળખીતો.
ઉત્+લંઘ્ to transgress; ઉલ્લંઘન, ઓળંગનાર.
કચ્ to bind કચકચ, કચરિયું, કચુંબર.
કિટ્ટાવ to make rusty; કાટ, કટાયેલું.
કલ્પ્ to imagine; કલ્પના.
કષ્ to try; કસ, કસોટી, કસેલું.
કથ્ to tell; કહેણ, કહેવત, કહાણી.
કલ્ to guess or estimate; કળતર.
કંપ્ to shake; કંપારો.
કુટ્ to beat breast; કુટણી, કૂટણું, કૂટાકૂટ.
કૂર્દ્ to jump કૂદકો, કૂદકારો.
કુથ્ to rot, putrify; કોહવાણ, કોહવાટ, કોહ્યો.
ખન્ to dig; ખાણ, ખાડો, ખાડી, ખંતેર, ખાંપણ, ખાઈ,
ખખાત.
ક્ષમ્ to forgive; ખમા, ખમતી.
ખાદ્ to eat; ખાજુ, ખાણું, ખાધેલ.
ખંડ્ to break; ખાંડણી, ખંડ, ખંડન, ખાંડ, ખાંડુ, ખોડ,
ખંડણી, ખંડિયા.
ખિદ્ to tease; ખીજ.
કૃષ્ to plough; ખેડાણ, ખેડ, ખેડુ, ખેડુત, ખેતી, ખેતર,
ખાતર.
ખેલ્ to play; ખેલ, ખેલાડી.
ખોડ્ to walk lame; ખોડ, ખાંપણ, ખોડો.
ગણ્ to count; ગણતરી, ગણતર, ગણોત, ગણ્યો, ગણિત.
ગલ્ to leak; ગળતી, ગળણી, ગયણું.
ગૈ to sing; ગાયન, ગાણું, ગવૈયો, ગીત.

ગર્જ્ to sound or roar; ગાજવીજ, ગર્જના.
ગ્રંથ to knot; ગાંઠ, ગંઠીઓ, ગાંઠીઆ, ગાંસડી.
ગ્રંથ્ to knit; ગુંથણી.
ઘોખ to commit to memory; ગોખણી, ગોખણીયું.
ઘટ્ to make; ઘાટ, ઘડામણ, ઘડાઈ, ઘડતર, ઘડો, ઘાટીલું.
ઘટ્ to be fit; ઘટતુ, ઘટારત.
ઘૃષ્ to rub; ઘસારો, ઘાસીઓ, ઘસિયું, ઘસરકો.
ઘુટ્ to rub; ઘુંટી, ઘુંટણ.
ઘોલ to mix; ઘોળ.
ચકાસ્ to glitter; ચકચકાટ, ચકચકિત.
ચટ્ to ascend, rise; ચડાઈ, ચડતી. ચડણ, ચડાવ, ચડા-
ચડી, ચડીઆતું, ચડાઉ.
ચિ to build; ચણતર.
ચર્ to go or to eat; ચરાઈ, ચારો,
ચખ્ to taste; ચાખનાર.
ચલ્ to walk to go; ચાલ, ચલણ, ચાલાકી, ચલણી'
ચારણી, ચાલવણી, ચાયણો.
ચર્વ્ to grind with teeth; ચવેણું, ચિમ્મડ.
ચિત્ર્ to draw; ચીતારો, ચીતરામણ, ચિત્રો, ચિતાર, ચિત્તો.
ચૂષ્ to suck; ચસક, ચસકો, ચીસો, ચૂસત.
ચિત્ to think; ચેતવણી, ઓચિંતુ.
ચુર્ to steal; ચોર, ચોરી, ચોટ્ટાઇ, ચોટ્ટુ.
છિદ્ to cut; છણેલું, છીણી, છીંડું, છીંડી, છેદ.
છદ્ to cover; છાવણી, છાજલી, છાજ, છાપરૂં, છજું,
છાયા, છોંયડો.
છૂટ્ to cut, to separate; છૂટકો, છૂટ, છૂટકારો, છોડનાર,
રણછોડ.
ક્ષુદ્ to pound; છુંદો, છુંદણું.
જાગૃ to wake; જાગરણ, ઉજાગરો, જાગરૂતી.

જટ્ to fix; જડ, જટા, જડિયાં, જડિયો, જાડું.
જન્ to give; birth, to be born; જણતી, જણ્યો, જનમ, જનમારો.
જમ્ to eat or dine; જમણ, જમણવાર.
યા to go; જાન, જાત્રા.
યાચ્ to beg; જાચના, જાચક.
જ્ઞા to know; જાણ, જાણપણું જાણીતું.
જિ to conquer; જીત, જય, જેતે, જૈન.
જીવ to live; જીવાઈ, જીવ, જીવન, જીવતું.
જુટ્, જુડ્ to join; જોડો, જોટો, જોડકું, જોડ. જોડકણું, જોડી, જોડું, જોડણી, જોડાઓ, જોડવાં, જોરૂ.
યુજ્ to join; જોતર, જોતરૂં.
ઝૄ to spring; ઝરણ, ઝરો, ઝરમર, ઝરમરિયું, ઝારો, ઝારી.
ટંક્ to sew or stitch; ટાંકણું, ટાંકણી, ટાંકી, ટાંક, ટાંચ ટાંચણ, ટંકાર, ટંકારો.
સ્થગ્ to cheat; ઠગ, ઠગાઈ, ઠગવેડા, ઠગારો.
દંશ્ to bite; ડાંસ, ડંખ.
દર્ to fear; ડર, ડરામણું.
દુલ્ to swing, to shake; ડોહલાં, ચગડોળ, હિંડોળો.
ત્યજ્ to abandon; ત્યાગ.
તપ્ to become hot; તાપ, તાપણી, તપેલું, તવો, તાવડી, તાવડો, તવેથો, તવી, તાપોડીયાં, તાવ.
તૄ to swim, to save; તારણ, તારો, તારનાર. ત્રાપો.
તન્ to stretch; તાણ, તાણાતાણ, તાંતણો.
ત્રુટ્ to break, to sunder; તૂટ, તૂટક, તોડ.
તુલ્ to measure; તોલ, તોલો, તોલાટ.
સ્થા to establish, to stand; થાપણ, થાપ, થાપો, થાપના, થાનક, થાણું, થાળી.
સ્તંભ્ to support; થોભણ.

દંડ્ to punish; દંડ, દાંડી, દાંડીઓ, દાંડ, દંડેલ.
ડપ્ to press; દાબ, દબાણ, દબેલું.
દલ્ to break, to grind; દળામણ, દળનાર.
દહ્ to burn; દાઝ, ડામ, દાઝેલું.
દીપ્ to shine: દીવો, દીવી, દીવટ, દીવાળી, દીવેલ, દીપાવડું.
દા to give; દેણ, દેવડ, દેણદાર, દેવાળું, દેવાળીઓ, દેવું, દીધેલું.
દ્રુ to run; દોડ, દોડાદોડ.
ધ્મા to blow to sound; ધમણ, ધમનાર, ધમધમાટ.
ધૃ to hold; ધરનાર, ધરતી.
ધૃ to think; ધારણા, ધારો, ધારણ, ધાર, ધારા.
ધિક્ષ્ to burn; ધીકડી.,
ધૂ to shake, to nod; ધૂજારો, ધૂણનાર.
ધૂમ્ to smoke; ધૂણી, ધૂમાડો.
ધાવ્ to wash; ધોતીયું, ધોતર, ધોબી, ધોળાશ.
નટ્ to obstruct; નડ, નડતર.
નિર્વહ્ to sustain; નભાવ, નિભાવ.
નૃત્ to dance; નાચ.
સ્ના to bathe; નવે ણીઉં.
નિસૃ to proceed from; નીસરણી.
પચ્ to cook; to digest; પાક, પકવાન, પોંખ, પાકુ, પકાઈ, પક્કું, પાચન, અપચો, પાચક.
પક્ષલ્ to wash; પખાળ (washing a temple),
પ્રત્ to fall; પડાવ, પડાપડી, પડતી, પડતર પડાઉ.
પઠ્ to learn; પાઠ, પાડો, પાઠક.
પરિ+ઈક્ષ્=પરીક્ષ્ to examine; પારેખ, પરીખ, પારખું, પરખ.
પરિ+ની=પરિણય to marry; પણતર, પઇણત.
પરિ+ધા to wear; પહેરણ પહેરામણી, પેહરેવાનું.
પ્ર+સ્તૃ to spread; પાથરણું, પથારી, પથારો.

પાલ્ to protect; પાળ, પાળીઓ, પારણું, પાલણ.
પી to drink; પાન.
વિગલ્ to be melted; પીગળેલું.
પીડ્ to give pain; પીડા.
પરિ+વિષ to serve meals; પીરસણું, પીરસણીઆ.
પિષ્ to grind; પીસણી.
પૃચ્છ to ask; પૂછપાછ, પૂછણી, પૂછાપૂછ.
પૂજ્ to adore; પૂજા, પૂજાપો, પૂજારો.
પૃ to fill up; to supply a deficiency; પૂરવાર, પૂર-
વાઈ, પૂર, પૂરવણી, પૂરું, પૂરતું.
પ્રવિશ્ to enter; પેસારો, પેઠેલું.
પ્રક્રુશ્ to cry or bawl out; પોક, પોકાર.
પુષ્ to nourish; પોષણ, પોસનાર, પોષાક.
ફલ્ to bear fruit; ફળ, ફાલ, ફલાહાર.
પશ્ to ensnare; ફાંસો, ફાંસી, ફાંસ, ફાંસિયો, ફસેલું.
સ્ફટ્ to split; ફાટ, ફાડ, ફાડિયું, ફાંટો, ફટાયો, ફાટફૂટ,
ફાટાફાટ, ફાટેલ.
ફેન્ to foam; ફીણ.
ફુલ્લ્ to blow, to expand; ફૂલ, ફૂલું, ફૂલકો, ફૂલેકું,
ફૂલકું, ફૂલણજી, ફૂલેલ, ફોલ્લો, ફોલેલું.
સ્ફુટ્ to break open; ફોડનાર, ફોડેલું.
જ્વલ્ to burn; બળતણ, બળતરા, બળાપો.
બંધ્ to bind, to build, to construct; બંધ, બાંધો
બાંધણી.
વિશ્ to enter; બેસણી, બેસણું, બેઠક, બેસતું.
બલ્હ્ to speak; બોલ, બોલી, બોલબોલ, બોલકણું.
બુલ્ to dip, to destroy; બોળાબાડો, બોળાણ, બોળ.
ભજ્ to worship; ભજન, ભજનિયો, ભજનિયું.
ભણ્ to learn; ભણતર, ભણામણ.

ભ્રમ્ to wander; ભમર, ભમરો, ભમરડો, ભમરી, ભમતું, ભ્રમેલ.

ભૃ to support or fill or measure; ભરણું, ભરણી, ભરત, ભરતાર, ભરતિયું, ભરતી, ભરાવ, ભર, ભરપૂર.

ભષ્ to bark; ભસાભસ.

ભંજ્ to break or divide; ભાગ, ભાજણી, ભાગાકાર, ભાંજગડ, ભંગાણ, ભાગિયો, ભાજક, ભાજ્ય, ભાગતી, ભગરૂં, ભાગલું.

ભલ્ to see; ભાળ, ભલામણ, ભાલવણી.

ભિક્ષ્ to beg; ભીખ, ભિક્ષા, ભિખારી, ભિક્ષુક, ભૂખડું, ભીખારૂં.

ભુક્ to bray; ભેંકડો, ભૂંકતો.

ભૃજ્ to parch, to bake; ભાડભૂંજો.

ભૂક્ to pierce; ભોક, ભોકેલું.

મથ્, મંથ્ to churn; મથન, મથેલું.

મૃ to die; માર, મારામારી, મારો, મરણ, મોત, મરણિયો, મારકણો, મારેલું.

મુસ્ to crush; મસળેલું.

મિલ્ to meet or assemble together, to mix; મેળ, મળતિયો, મેળવણ, મેળાવો, મેળો, મળતાવડું.

મૃગ to seek; to beg; માગનાર, માગણી, માગણું, માગણ, માગુ.

મૃજ્ to clean; મંજન, માર્જન.

માપ્ to measure; માપ, મપામણી, માપણી, માપેલું.

મુહ્ to be silly; to be annoyed; મુઝવણ, મુઝારો.

મુચ્ to leave, to give, to put; મુક્યો, મૂઠો, મુકેલું.

મુંડ્ to shave; મૂડણ, મૂડીઓ, મૂડેલો.

યુજ્ to join; યોજના.

રખ્ to wander; રખડામણ, રખડેલ.

રંજ્ to colour; રંગ, રંગારો, રંગણો, રંગાઈ, રંગામણી, રંગી, રંગીત, રંગીલું, રંગેલું.
રડ્ to cry; રડારોળ, રાડ.
રમ્ to play; રમત, રમકડું, રમતિયાળ, રમણિય, રમણિક.
રક્ષ્ to defend, to protect; રાખડી, રાખ, રખાવટ, રખવાળ, રખવાળી, રખો, રખાપું, રાખ, રખ્યા, રાખોડી.
રધ્, રંધ્ to cook; રાંધણું, રંધામણ, રંધવારો.
રંજ્ to please; રીઝ, રંજન.
રિષ્ to be offended; રીસ, રીસાળ, રૂસણું.
રુષ્ to be angry; રોષ, રોષીલો, રઠયો.
રુધ્, રુન્ધ્ to suffocate; રૂંધણ.
રિશ્ to beat, to strike; રેંસનાર.
રુ to cry; રૂદન, રદન, રોવું.
રુહ (પ્રેરક રોપ્) to plant; રોપો, રોપણી.
લિખ્ to write; લેખ, લખત, લખામણ, લખાઈ, લેખણ, લેખક, લેખું.
લૂ to cut; લણવું, લણેલું.
લગ્ to feel, to connect; લાગણી, લાગ, લગતું, લાગા.
લંઘ્ to fast; લાંઘણ.
લિપ્ to smear over with or to anoint; લેપ, લીંપણ.
લુંટ્ to rob; લૂંટ, લૂંટારો.
લા to take; લેહેણું, લેણદેણ, લેણદાર, લેહેણીઆત.
લુટ્ to roll; આળોટનાર.
વિકાસ્ to bloom; વકાશેલુ.
વિખ્યા to praise; વખાણ.
વિ+ક્ષર્ to scatter or throw about; વિખેરેલુ.
વૃષ્ to rain; વરસાદ.
વૃત્ to behave; વૃત્તિ, વર્તારો, વર્ત્તણુક, વર્ત્તન.

વસ્ to dwell; વસ્તિ, વાસ, નિવાસ, પ્રવાસ, ઉપવાસ, વાશી
વહ્ to carry; વહેણો, વાહન, વહેતું, વહેલ, વહાણ, વહીતરો,
પ્રવાહ.
વલ્ to turn; વળણ, વળ.
લગ્, વિલંગ to touch; વળગણી, વળગણ, વળગાડ.
વા to blow; વા, વાયરો.
વચ્ to read; વાંચન, વંચન.
વૃત્ to powder; વાટ.
વપ્ to sow; વાવણી, વાવેતર.
નિ+ગૃહ્ to melt; વઘેરો, વઘાર, વિગ્રહ.
પ્ર+ક્ષલ્, ક્ષાલ્ to wash; વીછળનાર.
વીજ્ to fan; વીંઝણો.
વિસ્મૃ to forget; વિસ્મરણ,વિસારેલું.
વિક્રી to sell; વેચાણ, વેચાઉ, વેચાતું, વેચાણિયું.
શિક્ષ્ to learn; શીખામણ, શીખવણી, શીખ, શીખાઉ.
સંચર્ to go, to collect; સંચરનાર, સંચાર, સંચરાઈ,
સંચરામણ.
સજ્જ્ to prepare; સાજ.
સંભૃ to take care; સંભાળ.
સમર્થ to mend; સમરામણ.
સમ+આ+વિશ્ to contain; સમાવેશ, સમાસ.
સહ્ to bear; સહેલું, સહ્ય.
શટ્ to decay; સળો, સળેલું.
સંચય્ to collect, to hoard up; સાચવણી, સચવામણી.
સંધા to join; સાંધ, સાંધો, સાંધણ.
સિંચ્ to sprinkle; સીંચણ.
સિદ્ધ to be complete; સીઝેલું.
સિવ્ to sew; શીવણ, સીવડામણ, સીવેલું.

શિંઘ્ to smell; સુંઘનાર, સુંઘેલું.
શુષ્ to dry; સુકવણી, સોસ.
સૂચ્ to occur or suggest itself to; સુઝ.
શ્રુ to hear; શ્રવણ, સૂનાવણી.
હન્ to kill; હાણ, હાનિ.
હૃ to take away; હરણ.
હર્ષ્ to be rejoiced; હરખ.
હસ્ to laugh હાસ્ર, હાંસી, હાસ્ય, હસાહસ, ઉપહાસ. હસતું.
હિડ્ to go, to walk; હીંડ્યા, હીંડેલું.

PART X.

છંદવિન્યાસ અથવા પિંગળ વિચાર (Prosody)

Prosody is that part of Grammar which treats of the quantity of syllables and letters, of accent, and of the laws of verse.

છંદ, વૃત્ત=metre. શ્લોક is the Sanskrit term of છંદ or વૃત્ત. The only difference between a છંદ or વૃત્ત and a S'loka is that the former is used for a rhyme and the latter for a blank verse. In Gujarati there is no blank verse. ટુંક=a part of a verse (*distich*). પાદ or ચરણ=a foot or line of a verse or poetry e.g. આ અવસર આ દેશમાં (ચરણ).

યતિ=a Cæsura; as, આ અવસરઆ (યતિ) દેશમાં (પાદ or ચરણ) i. e. યતિ means a part of a ચરણ where there is a pause. A pause is a brief suspension of the voice introduced to add distinctness to the construction and sense.

પ્રાસાનુપ્રાસ means *Rhythem a* term applied to a verse that terminates in letters of the same sound; as,

આ અવસર આ દેશમાં, સંપન દીસે લેશ (પ્રાસ);
ઘરમાં કુળમાં નાતમાં, કરે કુસંપ કલેશ (અનુપ્રાસ).

In blank verse the final syllables of the lines do not correspond in sound. તાણ=accent means the laying of a peculiar stress of the voice on a certain letter or syllable in a word, that it may be better heard than the rest, or distinguished from them. મિત્રાક્ષર=letters of similar sound. *Alliteration* in Gujarati occurs in three different ways; viz. (1) ઝડ. (2) ઝમક or યમક. (3) લાટાનુપ્રાસ or વરણ-અક્ષર સગાઈ.

Repetition of the same vowel at the end of words at certain intervals in a line is called ઝડ; as,

મનહર છંદ.

સારી વાત ન્યારી કરી ધારી તે નઠારી હૈયે,

ઉક્તિ ઉચારી શણગારીને ગરવની; &c.

Repetition of the same word at certain intervals in a line is called ઝમક or યમક; as,

મનહરછંદ.

જાણીતો ન હતો પંથ જોઈને જાણીતો થયો,

જાણીતો થઇને કીધા જાણીતા તમામને; &c.

Repetition of the same letter or letters in the beginning of a word at certain intervals in a line is called લાટાનુ પ્રાસ or વરણ—અક્ષર સગાઈ; as,

મનહર છંદ.

છળ ભેદે છાની રીતે છાને લોક છે તરીને,

છેડે બાંધ્યું છે તે પાપ છોડયું કેમ છૂટશે; &c.

ચોક means a verse of four feet whose first foot rhymes with the third and the second with the fourth; as,

ગરબીછંદ.

થોડો જોઈ અપરાધ, મંદિરિઆને મારે,

બલવંતાનો બાધ, કરી શકે નહીં કયારે.

The short vowels ઇ, ઉ, and અ, and all simple consonants to which they are joined are called લઘુ (short) letters provided they are not accented when followed by a compound letter; as, in ભણ્યા ભ, although followed by a compound letter ણ્યા, being not accented, is a short letter; while in સંયુક્ત, યુ, followed by a compound letter, being accented, is a long letter.

માત્રા means in Gujarati what in English is called a syllable.

માત્રા of લઘુ અક્ષર (short letter) is counted as one and that of ગુરૂ as two. The mark to distinguish a લઘુ letter is this ⌣; and a ગુરૂ letter this -.

There are two kinds of metre; one is માત્રા મેળ and the other is અક્ષરમેળ. માત્રામેળછંદ is a metre which requires a certain number of માત્રાs for its formation. અક્ષરમેળછંદ is a metre which requires a certain number of letters for its formation. A group of three letters in an અક્ષરમેળછંદ is called a ગણ.

There are eight kinds of ગણ which are as follows:—

મ, ય, ર, સ, ત, જ, ભ, ન.

If the first letter of a group be short and the other two long it is called ય ગણ; as. ભણાવ્યો. ⌣— —.

If the second letter of a group be short, and the other two long, it is called ર ગણ; as. રામજી. — ⌣ —.

If the third letter of a group be short, and the other two long, it is called ત ગણ; as, તાતાર — — ⌣ —.

If the first letter of a group be long and the rest short, it is called ભગણ; as, ભોજન —⌣⌣.

If the second letter of a group be long and the other two be short, it is called જગણ; as, જકાત ⌣ —⌣ .

If the last letter of a group be long and the rest be short, it is called સગણ; as, અજમો ⌣⌣—.

If all the letters of a group are long it is called મગણ; as, ચોપાટી— — —.

If all the letters of a group are short it is called નગણ; as, અગર ⌣ ⌣ ⌣.

To compensate, in some measure, for the fetters of poetry, various departures from the ordinary rules of grammar, called *poetic licence*, are allowed.

1 It admits of many elisions of letters; as, ન'તો for નહોતો; ગે for ગઇ; ને for નહીં; કર્વું for કરવું.

2 It likeswise admits of elliptical expressions; as, (વિદ્વાનલોકો (જે) મળિધાડ પાડે.

3 It sometimes adds, or cuts off, a syllable; as, તો, જ, પ્રમાણ, પરમાણ્;-મંન for મન; સેહેલ for સેહેલું.

The most important of the માત્રામેળ છંદs are the following:—

ઉધોર છંદ Udhorchhanda which requires 14 mátrás and 6 accents; as,

મન તું મૂર્ખ ચાળામેલ, ખટપટ ખેલમાં શિદખેલ;
ધરતું ધરણિધરનું ધ્યાન, મનનું મારિ શિક્ષામાન.

સવૈયા બત્રીશા. In *Savaiyá* there are 32 matras 8 accents and a pause at every 16th matra. At the end of each charaṇa there should be two long letters; as,

જો સંસાર સુખે સુધરેતો, જોગિ બની જાચે કુણ બાબૂ,
તિર્થ પિતામાતા તજિ કોણ, ચડે ગિરનાર સિધાચળ આબૂ;
જો મન શુદ્ધ. પઢો ન પઢો પછિ, વેદ પુરાણ કુરાન કિતાબૂ;
પાણિ થકી જો શુદ્ધ થયું પટ, શામાટે ઘસિયે લઇ સાબૂ.

ત્રિભંગીછંદ In *Tribhangi* Chhanda there are 32 matras and 8 accents. At the end of each charaṇa, there should be one long letter; and in the whole ચરણ there should be no જગણ; as,

જયજય અસુરારિ, કરૂણાકારી, બળિયા તારી,બલિહારી;
સુષ્ટિ સંસારી, તેં વિસ્તારી. તેંજ ઉગારી નરનારી;
જેવી મતિમારી, સ્તુતિ ઉચ્ચારી, સે દીલધારી,જગધાતા;
જય જય જગત્રાતા, તું પિતુમાતા,દે સુખશાતા, સુખદાતા.

દુમિલાછંદ *Dumilí Chhanda* contains32matras, 8 accents and a pause at every 16th matra. At the end of each **ચરણુ** there should be a long letter; as,

ચિતચોʼરિ ચહેʼબહુ ચંʼચળ થʼઇં,ધી ગોʼળ ઘડાʼફોડેʼઘરમાંʼ;
નિજપેટ ભરે ચડી ઠેઠ સુધી, જમતા જે કાંઇ મળે કરમાં;
કદિ માતપિતા સુત સુંદરિને, પૂછે ન સુખી દુખમાં ડરમાં;
જો આદમિ એ આચરણુ ધરે, તો ફેર કશો નર વાનરમાં.

ચોપાઈ *Chopâi* contains 15 matras, 4 accents, one long and one short letter at the end of each **ચરણુ**; as,

સ્વʼસ્તિ શ્રીʼ જૂનાʼગઢ ગાʼમ,જેʼહરિ વૈંʼષ્ણુવનોʼ વિંશ્રાʼમ;
નાગરિ ન્યાતતણો શણુગાર, સાધુ શિરોમણિ પરમ ઉદાર.

પ્લવંગમછંદ *Plavangamu* Chhanda contains 21 matras, 5 accents and a pause at every 11th and 10th matra. The first and the last letter of each **ચરણુ** should be long; as,

છʼત્રે થાʼતી છાંʼય, છડીʼધર છાʼજતા;
હાથી હોદ્દામાંય, રસીક બિરાજતા;
આયુષ રિદ્ધિ અનેક, ભરેલી ભાગ્યમાં;
એ સૂતા દિન એક, ઉછળતી આગ્યમાં.

મહિદીપછંદ. *Mahidipa Chhanda* contains 22 matras and 4 accents; as,

સ્વાʼર્થનો ભરેʼલ લોક, સ્વાʼર્થમાં મરેʼ છે,
સ્વાર્થને તજી પરાર્થ, કોણુ ક્યાં કરે છે?
રાજ રંક મૂર્ખ બોધવાન એક હારે,
પરધન પરધામ એક ચિત્ત રહી ચોરે.
દુઃખ દીનનું ન કોઇ દિવસ કોઇ કાંʼપે,
પ્રેમ થકી પાઇ કોઈને ન કોઇ પાવે;
કોય કોઇને સહાય કોય ક્યાં કરે છે?
સર્વ લોક આમ તેમ સ્વાર્થથી ફરે છે.

રોળાછંદ *Rolá Chhanda* contains 24 matras and 6 accents, the first part containing 11 and the second

13 matras. There shall be no જગણ in accented letter and the two succeeding ones; as,

જંન્મમરણ દુખહરણ, ચરંણ શ્રીહ'રિનાં સે'વો;
એ પ્રભુ અભરા ભરણ, તરણ તારણ છે તેવો;
કષ્ટ હરણ સુખકરણ, ધરણ ધરણી ધીમંતો;
સુખ નિધિ અશરણ શરણ, વરણ ઉજવળ ગુણવંતો.

હરિગીતછંદ *Harigita* Chhanda contains 28 matras and 8 accents. At the end of each ચરણ, there shall be રગણ; but accented letter and the succeeding two shall not form a જગણ; as,

પોચી' પ્રિયા' તવ પ'ત્રિકા દુઃખ વિસર્યો' વિયો'ગનું',
શાન્તિવળી મમકાયને, સુખ પામિયો સંયોગનું;
આ દેહ છે અહિયાં તથાપિ, પ્રાણછે તારાવિષે,
જો હોત પંખી પાંખતો, હંમેશ ભેટત હું નિશે.

રૂચિરાછંદ *Ruchirá* Chhanda contains 30 matras, 8 accents and a pause at every 8th matra. At the end of each charana, there shall be a long letter; as,

બા'ળાપ'ણમાં, બૂ'ઢાપ'ણમાં, ડા'પણમાં' દંડે'લ થયો',
પર ઉપકારી કામ ન કીધું, જોતાં જોતાં જન્મગયો;
સજ્જનનો તેં સંગન કીધો, રોઝ રખડતો રોજ રહ્યો,
અંધો થઇને ધંધે ધાયો, વેઠ ઉપાડી ભાર વહ્યો.

સવૈયા *Savaiyá* Chhanda contains 31 matras, 8 accents and a pause at every 16th matra. At the end of a ચરણ there shall be a long and a short letter; as,

તે'જ ભણ્યો' નર તે'જ ગણ્યો'જે,સ'દ્ગુણ શી'ખિ તજે' તોફા'ન,
ભણતર ગણતર પારગયો પણ, જો ન થયો નર જે ગુણવાન;
મૂરખ જેવો મૂરખતે, સમજો ન કદી સુધરેલ સમાન;
પોપટ વેણ વિચિત્ર પઢે પણ, દે નહિ માનવિ કન્યાદાન.

ઝુલણાછંદ *Zulaná* Chhanda contains 37 matras

and 8 accents, the first part of each ચરણ containing 20 and the second part 17 matras. There should be a pause at every 10th matra in the first, and 8th matra in the second part of eachચરણ. There shall be a long letter at the end of each ચરણ; and the third matra which follows the accented letter shall be a short letter; as,

કા'લ પર્ણ્યાં હવે આજ અહિ આવશે, પંણું આશા ભરી શું જ થાશે'
મઈ હું લોકમાં જે ખપ્યો તે હવે, મઈ નહિ કેમ કહુ નાવ પાસે;
રૂપરંભા સમૂ અપ્સરા અવતરી, કે રતિ જગતમાં જન્મ પામી,
તે તણી શી વસે રૂતુ વસંતમાં, દે નહીં સુખ જો નીજ સ્વામી.

દોહરા *Doharâ* contains 13 matras in the first and the third, and 11 in the 2nd and the fourth ચરણ, the eleventh being short. Itcontains four ચરણs, 12 accents; and there should be no જગણ in the accented syllables; as,

ચંણા ચવેંણું ગંગજળ, જો દેવે કિરતાર;
કાશી કબૂ ન છોડિયે, વિશ્વનાથ ભરથાર.

સોરઠા *Sorathâ* contains 48 matras and 12 accents. If read reversely it forms a Doharâ; as,

પ'રમ ધર'મ પ્રતિપા'ળ, સુજન સુકર્મ સદા કરે,
ભરમ તજી સંભાળ, ધર્મતણી મનમાં ધરે.

ગાથા અથવા આર્યાછંદ *Gâthâ or Âryâ* Chhanda contains 57 matras and 16 accents i. e. 12 matras in the first and the third, while 18 and 15 in the second and the fourth ચરણs respectively; as,

મોહન બાળમુકુંદા, નંદાત્મજ વ્રજવિ'હારિ વ્રં'જચંદા';
તું ટાળક ભવફંદા, તુંજગુણ ગ'ણિ ગાય છોં છંદા'.

ગીતિછંદ. *Gîti* Chhanda contains 60 matras Both ચરણs of this Chhanda shall be the same as the first ચરણ of Âryâ Chhanda; as,

ધર ધીરજ દિન થોડા, દુઃખ દા'ડા સૌ વહી જશે તારા;
મારા સમ છે તુજને, ચિંતા ચિતમાં ધરે કશી પ્યારા.

કુંડળિયાછંદ *Kundaliá* Chhanda contains 144 matras; and it is compounded of Dohara and Soratha. The first two ચરણs of this Chhanda shall be a Dohara and the latter four ચરણs like four ચરણs of Chhapaya form two Sorathas. The peculiarity of this is, that the last ચરણ of the Dohara forms the first ચરણ of Soratha; and the last word or words of the last charana of this Chhanda shall be the same as at the beginning; as,

શુંશું પુસ્તક નવ કહે, શીશી નવ દે શીખ;
શોશો ઈલમ ન શીખવે, ભાગી ભૂંડી ભીખ.
ભાગી ભૂંડી ભીખ, ભોગ દે ભારે ભારે;
દૂર કરે દુખ, શોક, રોગને, વારેવારે;
સંકટ કેરૂ કટક તે વિના કોણે ભૂસ્યું:
પુસ્તકના ગુણ તણું કરૂં હું વર્ણન શુંશું?

ચંદ્રાવળાછંદ *Chandráralá* Chhanda contains 118 matras. The first two charanas shall each contain 27 matras the first part of each of which having 16 and the second part 11 matras. The second part of the second ચરણ shall be repeated in the first part of the third ચરણ. Each of the third and the fourth ચરણs shall contain 32 matras each part of which shall be of 16 matras. The second part of the fourth ચરણ should be the same as the first part of the first ચરણ; as,

પા'ટણપુ'રથી પ્ર'થમ વસે'લું, વ'લ્લભિ પુ'રની વા'ર;
રા ખેંગાર જિરણગઢ રાજા, એનો ત્યાં અધિકાર;
એનો ત્યાં અધિકાર બિરાજે, રાડ કરી લીધું સિધરાજે;
કિલ્લાવાળુ તેણે કરેલું, પાટણપુરથી પ્રથમ વસેલું.

છપ્પયછંદ *Chhapaya* Chhanda contains 152 matras

in all six ચરણુs; each of the first four ચરણુs contain 24 matras. The first part of each of these charanas contain 11 and the 2nd 13 matras. The first part of the 5th and the 6th ચરણુs contains 15 matras and the 2nd part contains 13 matras; as,

પં'ડિત મિ'ત્રો મળે, વદે' મુખ મ'ધુરિં વા'ણી;
પ્રથમ કરી પરંણામ, પાય ગંગાજળપાણી;
પછી સોપારિ પાન, આપિ કૂશળતા પુછે;
કહે પછી કર જોડિ, આગમન કારણુ શું છે?
કરિ ગ્રાં'ન વા'તચિત શાં'ત થઇ,સ્ને'હસહિ'ત જૂદા'પડે,
મન મ'ગ્ન રહે' મિત્રા'ઈમાં, પં'ડિતની' પ્રીતિ' વડે.

નગસ્વરૂપિણી, અથવા પ્રમાણિકા છંદ *Naga svarupini* or Pramanikâ chhanda contains 8 letters in each ચરણુ having જગણુ,રગણુ,a short and a long letter in order. The strokes on the letters thus' expressed denote accents in the subsequent and previous verses; as,

રૂપા'ળિ પો'ળિ પો'ળિયો'. ઘણા ઘિમાં ઝબોળિયો,
ઘિ ખાંડ દૂધપાકમાં, સવાદ ખૂબ શાકમાં.

અનુષ્ટુપ્ છંદ *Anusthupá* chhanda contains 8 letters in each ચરણુ, the fifth letter of which shall be short and the 6th long. In the 2nd and the 4th ચરણુ the 7th letter shall be short; as,

કં'સોટી' પ્રેમની' જોવા', ઘાટતું ઘડતી હશે,
પ્રતિકૂળ મને તોયે, સ્વપ્નમાં નહિ પેખશે.

દોધક છંદ *Dodhaka* chhanda contains 11 letters in each ચરણુ having threeભગણુsand two long lettes;as,

લીં'લિ લિલો'તરિ ઊં'ગિ રહી'છે,મોરફૂળે દ્રુમડાળિ નમી છે;
પત્રઘટા શુઘટા સમથેછે, નારિશિ વાડિ વસંત ખિલી છે.

ઈંદ્રવજ્રા છંદ *Indra Vajrá* chhanda Contains 11 letters in each ચરણુ, having two તગણુs, one જગણુ and two long letters; as,

આ' ચાંદની' રૂપ'ઝિલો બિછા'વી,બેઠો શશી જોષિ સભા જમાવી;
લગ્નો લખે છે ઘડિઓ ભરીને, જોડાં તણા મેળ નકી કરીને.

માલિની છંદ *Málini* chhanda contains 15 letters in each charana having two નગણs, one મગણ and two યગણs in order; as,

ન'ણુદિ'નિ શિખલૈ'ને' તે'મ સા'હેલડી'ની',
પુછ્યે પતિ લજવાતી મૌન ધારી રહેલી;
સુતનુ વિનવવામાં શર્વરી વિતી જાય,
તદપિ નવ નવોઢા લાજથી મુક્ત થાય.

નારાચ છંદ *Náráchá* Chhanda contains 16 letters in each charana having first જગણ, રગણ, then જગણ, રગણ, જગણ and a long letter; as,

જુઓ' પિડા'થિ જે'મ આ' પિડા'ય પિં'ડ આ' પડો',
પિડા કર્યાથિ તેમ તે પિડાય પ્રાણિ બાપડો;
મદાંધથૈ ન મારશો જરૂર જીવ જાંણિને,
અરે દિલે દયા ધરો,પિડા કરો ન પ્રાણિને.

શિખરિણી છંદ. *Sikharini* Chhanda contains 17 letters in each ચરણ having યગણ, મગણ, નગણ, સગણ, ભગણ, a short and a long letter in order; as,

કરી' મૈ'ત્રી ધા'ડી', અ'તિશય કરી' મોજ' મળિને',
ફર્યા સાથે સાથે કદિ નવ રહ્યા દૂર જઇને;
તથાપિ આ ટાણે વિધિવશ થઇને પરવશે,
પડયા પ્યારા મારા હરિ હરિ હવે તે કયમ થશે?

મંદાક્રાંતા છંદ *Mandá Kráńtá* Chhanda contains 17 letters in each ચરણ having one મગણ, ભગણ, નગણ, two તગણs, and two long letters in order; as,

જા'ણીતા'તું', કુ'ળમહિ' ભયો, પુ'ષ્કરા'વર્તકો'ના',
જાણું સ્વેચ્છા રૂપિ વળિતુ છે, કારભારી મઘોના!
માટે યાચું, વિધિ થકિ પડ્યો દૂર હું સ્નેહિયોથી,
યાચ્યા ગૂણી થકિ ફળિ ન વા, સારિતે પાપિયોથી;
વિચાર્યું ના, મન થકિ બની, આતુરો યક્ષ યાચ્યો,

વાયૂ જ્યોતિ ધુમ જળ થકી, મેઘ જે આ રચાયો;
તે સંદેશો ક્યમ કરિ વહે, સ્થૂળ પ્રાણી વહે જે,
કામાર્તા સૌ ફરક જીવિમાં, નિર્જીવીમાં ન દેખે.

શાર્દૂલવિક્રીડિતછંદ *Sârdúla Vikridita* Chhanda contains 19 letters in each ચરણ having મગણ, સગણ, જગણ, again સગણ, two તગણs, and a long letter; as,

રાખી' દ્ર'વ્યનિ આ'શખો'દિ પૃ'થવી,ગા'ળી ગિરી' ધા'તુઓ',
સંતોખ્યા બહુ રાયને જતનથી, ઓળંગિયા સિંધુઓ;
ગાળી રાત સ્મશાનમાં દ્રઢ મને, મંત્રા તણા જાપમાં,
તૃષ્ણા છોડ હવે મને નવ દિઠી, કોડી ફુટી હાથમાં.

ઉપેંદ્રવજ્રા છંદ *Upendra Vajrá* Chhanda contains 11 letters in each ચરણ having first a જગણ then a તગણ then again a જગણ and two long letters; as,

વિ'યોગિયો'નાં ચિ'ત ચોરના'રો, વિલાસિઓને રસ આપનારો;
ખિલી રહ્યો ચંપક આ રૂપાળો, સુવર્ણવર્ણી કળિ પુષ્પવાળો.

ઉપજાતિ છંદ. *Upajâti Chhanda* contains 11 letters in each ચરણ having four charanas in all. If the first ચરણ be ઇન્દ્રવજ્રા the second must be ઉપેંદ્રવજ્રા and vice versa; same is the case with the 3rd and the 4th ચરણs; sometimes the rule is not observed; as,

જ્ઞા'તિ તણા' બં'ધ'ન કોટજે' છે, હિન્દુ જનોને બહુ દુઃખ દે છે;
જીતાય તે નિશ્ચય આ દહાડે. વિદ્વાન લોકોમળિ ધાડ પાડે.
સતિ સિતા શોચતિ જે સભામાં, અશોક નામે વનપિંજરામાં;
ન નાસવાનો અવકાશ આવે, દશાસ્ય માંજાર દિલે ડરાવે.

લલિતછંદ *Lalita* Chhanda contains 11 letters in each ચરણ having one નગણ, two રગણs, a short and a long letter in order; as,

ધ'રમ મૂ'કિને' મ્લે'ચ્છ થા'ઉછું", કુળ વિચાર સૌ છોડિ જાઉછું;
તુરકડા વચે ના વસાશરે, સુખ સદા ગયું હાય હાયરે.

દ્રુતવિલંબિતછંદ *Druta Vilambita* Chhanda con-

tains 12 letters in each ચરણ having one નગણ, two ભગણs, and one રગણ in order; as,

વ'ચન ભ'ંગ' થવાથિ રિસા'યલી',સુતનુને નિજ સંગ તજી જતી;
પ્રણમિ કામુક લૈ કર કંઠમાં, વિનવતા નવ તાલિનિ કુંજમાં.

તોટકછંદ *Totaka* Chhanda contains 12 letters in each ચરણ having 4 સગણs; as,

નવ પ'લ્લવ યુ'ક્ત દિસે' તરૂઓ', મધુરે સ્વર ગાન કરે વિહગો;
ફુલતી ઝુલતી સુમ મંજરિયો, જયમ સ્વામિ મળ્યા થકિ સુન્દરિયો.

વસંતતિલકાછંદ *Vasanta Tilakâ* Chhanda contains 14 letters in each ચરણ having તગણ, ભગણ, two જગણs and two long letters; as,

સં'ધ્યા સમે' વિર'હદુ:ખ'થિ ખેદ પા'મી.
રોકે જતાં અધિક નેહથિ કંઠ ઝાલી;
કલ્પાન્ત એમ કરતી તજતાં અથાગે,
લેતો પ્રિયા-મુખનુ ચુમ્બન ચક્રવાક.

ઇન્દ્રવંશા છંદ *Indra vanśá Chhanda* contains 12 letters in each ચરણ having two તગણs, one જગણ, and one રગણ; as,

દુ'ર્ગા તણાં'પૂજ'ન સિદ્ધ થા'ય છે',શ્રીકૃષ્ણના રાસ બહુ ગવાય છે,
દીપોત્સવીની રચના ભરાય છે, સંકેત કામી જનના રચાય છે.

મોતીદામ છંદ *Motidâma* Chhanda contains 12 letters in each ચરણ having 4 જગણs; as,

કહો' ભણિને' બનિ પ'ંડિત કો'ય, પકો કરિ વેશ વિશેષજ હોય;
ન કોઇથિ જીતિ શકાયજ જોય, ટકો પણ કિંમત તેનિ ન તોય.

ભુજંગી છંદ *Bhujangî* Chhanda contains 12 letters in each ચરણ having 4 યગણs; as,

જુઓ'જાનકી'રામરા'જાનિરા'ણી,ખભેતેડિને રાવણે રોતિ આણી;
ધરી ધૈર્યને જોગ એવો ગુજારો, ઘણાં કષ્ટકાળે ઘણું ધૈર્ય ધારો.

વંશસ્થ છંદ *Vanśastha* Chhanda contains 12 letters in each ચરણ having જગણ, તગણ, again જગણ, and રગણ; as,

વ'નપ્રિયો' પંચમ' ચાતુરી' કરે', ષડંધ્રિયો તંત્રિનિ માધુરી ધરે;
કલાપિયો નૃત્ય કરે કળાપુરી, વનો વિષે ગમ્મત છે પુરેપુરી.

સ્રગ્ધરા છંદ *Sragdharâ* Chhanda contains 21 letters in each ચરણ having મગણ, રગણ, ભગણ, નગણ and 3 યગણs; as,

ગા'યે છે' શુભ્ર જે'ના' યશ પર'ભૃતિકા'ના'યિકા'મંજુ ના'દે',
શીળા અંભસ્તુષારે મલયગિરિ તણા વાયુ કીર્તિ પ્રસારે;
જેને અગ્રે ઢળે છે ધન તરૂ ચમરી ભૃંગના વાદ્યવંત,
એવો સ્ત્રી સૈન્ય નેતા સ્મર સખ સુભગે! આવિયો આ વસન્ત.

ઈન્દ્રવિજય છંદ *Indra Vijaya* Chhanda contains 23 letters in each ચરણ having 7 ભગણs and two long letters; as,

ધ્રુ'વ ચળી' ધરણી'જ ઢળે',કદિ સૂ'ર્ય ઉગે'જઇ પ'શ્ચિમ પા'સે;
મેરૂ ડગે ધરતી પરથી, કદિ સાગરથી મરિયાદ મુકાશે;
આધિ અને વળિ વ્યાધિ તણીજ,ઉપાધિ વધી વળિ પ્રાણજ જાશે;
તોપણ માતપિતા ન ચુકૂં, સુજવૃત્ત થનારૂ હશે ત્યમ થાશે.

દુમિલા છંદ *Dumilâ* Chhanda contains 24 letters in each ચરણ having 8 સગણs; as,

મૃગને'ણિઅને'ગજગા'મનિ ભા'મનિ,જા'મનિ જી'વનશું'રમવા',
સજી સોળ રૂડા શણગાર મનોહર, માનનિ હ્યાલતિ ગૈ મળવા;
કર કંકણ બંગડિ ચૂડિ કડાં ઘુઘરી વળિ વાંક સુવર્ણ તણાં,
ધરિ આંગળિયે વિંટિ વેઢ અને ઠમકે પગ ઝાંઝર કાંબિ ઘણાં.

મનહર છંદ *Manhara* Chhanda contains 31 letters in each ચરણ having the last a long one; as,

જે'ણે માત તા'ત તણી પ્રા'ર્થના પ્રિતે'નગાઈ,
પ્ર'ભુ કેરી પ્રા'ર્થના જે ગા'ઇ તે ન ગા'ઇ છે;
ચાહી નહીં માતતાત તણી પૂજા ચિત્ત માંહિ,
પ્રભુ તણી પૂજા ચિત્ત ચાહી તે ન ચાહી છે;
જેણે માત તાત તણી આંતરડી ઠારી નહીં.
અન્ય તણી આંતરડી ઠારી તે ન ઠારી છે;

ચાખી ન પ્રસાદી માત તાત તણી મન કરી,
પ્રભુની પ્રસાદી ચાહી ચાખી તે ન ચાખી છે.

ધનાક્ષરી છંદ *Dhanâkshari* Chhanda is like *Manhara* having 32 letters in each ચરણ ending in a long and a short vowel in order; as,

પા'ઈ પાઈ પ્રે'મપાન પ્ર'થમ તેં પુ'ષ્ટ કર્યો,
પ'છી પિડા પ'માડિ વિજો'ગ પાન પા'ઈ પા'ઈ;
ધાઈ ધાઈ ભેટવાને આવતો હું તારે ધામ,
ધીમે રહી સામો ઉઠી આવતો તું ધાઈ ધાઈ.

વૈતાળીય છંદ *Vaitâlîya* Chhanda contains 21 letters in each Charana having 10 letters in the first part and 11 in the second part. The first and the third charana shall contain 2 સગણs. one જગણ and a long letter, while the second and the fourth shall contain one સગણ, one ભગણ, one રગણ, a short and a long letter in order; as,

હ'સતી જ'વ નાથ હા'સ્યથી',ન'યણે મ'ત્ત પ્રમો'દ ભા'રથી';
નખથી નખરાં ખરાં કરે, પતિનો દેહ સુબાહુમાં ધરે.

PART. XI

કવિતાના નવરસ (*The Nine poetic sentiments or passions.*)

They are:-શૃંગાર love,હાસ્ય mirth,કરૂણા compassion રૌદ્ર anger, વીર heroism, ભયાનક terror, fear; બિભત્સ disgust, અદ્‌ભુત astonishment or surprise, શાંત tranquility.

That which contains description of love or beauty of an individual or a description hearing of which excites passions is called the શ્રૃંગારરસ.

That which excites laughter is called the હાસ્યરસ.

That which excites compassion is called કરૂણારસ.

Description of an angry individual is called the રૌદ્રરસ.

Description of heroisim of an individual is called the વીરરસ.

Censorious description of an individual is called the બિભત્સરસ.

Description of fear, danger or terror is called the ભયાનકરસ.

Description of surprise or astonishment is called the અદ્ભુતરસ.

Description of morality or admonition is called the શાંતરસ.

PART XII

Figures of Speech (વાણીના અલંકાર)

A figure of Speech is a mode of expressing ideas by words which suggest pictures or images, with a view to greater effect. Figures when well chosen make a deep impression, and give dignity to style, When used in excess the style is said to be *florid* (અલંકારયુક્ત). In Sanskrit there are 115 Figures of Speech. Some of the more important and some si. milar in English are noticed below.

1 ઉપમાલંકાર (Comparison or *Simile*), expresses the resemblance which one thing bears to another; as, પારીસ શેહેર સ્વર્ગપુરી જેવું શોભે છે (Paris is as beautiful as heaven.) Here *Paris* is ઉપમેય (that which is compared) and સ્વર્ગપુરી is ઉપમાન (that to which it is compared); શોભે છે is the quality; જેવું is the word expressing comparison. That which contains all these four things is called પૂર્ણોપમા. That in which any of these four is wanting is called લુપ્તોપમા; as,

દમયન્તિનો કોકિલાના જેવો સ્વર હતો. Here the word મધુર is understood before the word સ્વર and therefore it is called લુપ્તોપમા.

વસંતતિલકા વૃત્તમ્ ઉપમા.

ઢંકાયલો હિમથિ આ સમયે નિશેશ,*
દેખાય તેનિ ઉપમા ધરતો વિશેષ;
જે આરસી પ્રિયતણા વિરહે બળેલી,
નારીતણા ગરમ શ્વાસથિ હોય મેલી.

શિખરિણી.—પૂર્ણોપમાઅલંકાર.

શરદ જ્યોત્સ્ના જેવી પ્રમુદિત કરે છે કુમુદને,
તથા કલ્યાણી એ સુમુદિત કરો એ કુલિનને;
કૃતાર્થીએ થાઓ; પ્રગુણ ગુણ કેરા રચનમાં,
વિધાતાના યત્નો, ફલિત થઇ, શોભો સજનમાં.

(મ. ન. દ્વિ. માલતી માધવ.)

2 રૂપકાલંકાર. (*Allegory*) represents one subject by another, without formally mentioning the subject represented; as, seeing a native doctor we say જુઓ આ મહાવૈદ્યરાજ વાગ્ભટ્ટ આવ્યા. Look! here the great doctor Vag Bhatta came.

વંશસ્થ. રૂપક અને ઉત્પ્રેક્ષા.

ધખાવિ આ વાયુથિ કામ અગ્નિને,વિયોગિને તેથિ તમામ બાળિને;
દિધો વસંતે પછિ પિંડ ભાતનો. જણાય છે આ શશિ રૂપ રાતનો.

3 ઉત્પ્રેક્ષાલંકાર (*Metaphor*) expresses resemblance without the sign of comparison; as, આકાશમાં મેઘ-ગર્જના કરે છે તે જાણે કોઈ કેસરિસિંહ કરતો હોયની શું (the thundering of the clouds appears to be like the roaring of a lion); તારો બોલ મારાપગનો દિવો અને મારા માર્ગનું અજવાળું છે (Thy word is a lamp to my feet; and a light to my path.) **સ્રગ્ધરા. ઉત્પ્રેક્ષા.**

નાચે છે વલ્લરીઓ, ભ્રમર વળિ રૂડા તંત્રિ નાદો કરે છે,

---

* ચંદ્ર.

માતેશી કોકિલાઓ અતિ નિપુણપણે પંચમો ઉચ્ચરે છે;
હું જાણું એવિ રીતે, રસભરિત થતું દિવ્ય ગાંધર્વ દેખી,
નાંખે છે પુષ્પ વૃષ્ટી, તરૂવર સઘળાં, જન્મસાફલ્ય લેખી.

4 અતિશયોક્તિઅલંકાર. (*Hyperbole*) consists in magnifying or diminishing an object beyond reality; as,

તેઓ ગરૂડ પક્ષી કરતાં વધારે જલદ હતાં; they were swifter than eagles; પુનામાં ઘેરઘેર ગંગા છે; in Poona there is the river Ganges at every house; મુંબાઇમાં એ ઘર મુકી ત્રીજું ઘર ડાક્ટરનું એ પ્રમાણે ડાક્ટરો ઉભરાઈ જાય છે in Bombay doctors are so many over-flowing that every third house is that of a doctor.

શિખરિણી છંદ.

બને છે પુષ્પો તો ભ્રમર સમ હાથે અડકતાં,
ઉડે છે ભૂકો થૈ, મલયજરસો* લેપ કરતાં;
ધરે છે મુદ્રીકા ખચિત ઉપમા કંકણુતણી,
લિયે છે નિદ્રા આ સરણિજ† પ્રવાસી જન તણી.

5 અપ્રસ્તુત પ્રશંસા or અન્યોક્તિ અલંકાર (*Allusion*) represents the nature and characteristic of a subject by alluding the nature and characteristic of another; as,

વસંતતિલકા.

લક્ષ્મીતણાપતિ અને ગિરિજાપતીને,
હું ધન્યવાદ દઉછું શિરથી નમીને;
જે નારિને શરિર સાથજ રાખવાથી,
છેટા રહેછજ સદા વિરહી દશાથી.

6 વ્યાજ સ્તુતિ નિંદા અલંકાર (Irony) is a kind of ridicule in which one thing is said while the opposite is meant; as, વાહ ! ભાઇ વાહ ! તમે તો ખરા શાહુકાર દેખાઓ છો ! ગીતિ-વ્યાજ સ્તુતિ પર્યાયોક્ત.

હે પત્ર તું ખરેખર. જગત વિષે ભારિ ભાગ્યવાળો છે;

* ચંદન. † માર્ગ.

જે આ ઋતુમાં તેના મૃદુ કરનો સ્પર્શ પામિ આવ્યો છે.

વંશસ્થ. વ્યાજ નિંદા.

ખુરૂં કર્યું એ અતિશેજ શંકરે, વિયોગિના કાળ નિશાપતી! અરે
નિવારિ જે સજ્જડ દક્ષ શાપને, બચાવિ જાથૂ ક્ષયથી લિધો તને.

વંશસ્થ-વ્યાજ સ્તુતિ.

લતા તણા છોડિ રૂડા પ્રસંગને, જવું વિદેશે પડતું નથી તને;
મળ્યા કરેછે મધુ જોઇતું વળી, કયું કર્યું છે તપ તેં અરે અલી!

7 આક્ષેપાલંકાર is a figure in which anything said in the negative form is meant the otherwise and vice versa; as, નારે ભાઇ! અમે તે કદી પાટી ઉપર ધૂળ નાંખીતી કે લખી જાણીએ? ઉપજાતિ.

વિદેશમાં આપ ખુશીથિ રે'જો, જરાય ચિત્તે ન ઉચાટ લેજો;
વિયોગ અગ્ની બળતો હમેશ, રે' વા ન દેશે મુજ દુઃખ લેશ

8 વિભાવના અલંકાર takes place when somethin to be done is done with insufficient means or no means; as, એહેચરલાલતો રેતીમાં નાવ ચલાવે છે.

વસંતતિલકા.

જોકે મહા અનલ અંદરમાં બળે છે,
નેત્રોથિ તોપણ ઘણાં જળ આવહે છે;
આ કામ,લોભ મુકિ ખૂબજ વાપરે છે,
તેના તથાપિ શર અક્ષય થૈ પડે છે.

9 સારાલંકાર (Climax) is a figure by which the sense is made to advance by successive steps; as, જાતે બ્રાહ્મણ તેમાં જ્ઞાતા પંડિત તેમાં વળી ધર્મગુરૂ થઇ શિષ્ય સ્ત્રી સાથે જાર કર્મ કરવું એ શું થોડું પાપી?

વંશસ્થ.

કટાર છે તીખિ કટારથી છરી, છરીથિ તીખી ક્ષુરધાર છે ખરી;
જણાય તેથી પણ તીખિ આ ઘણી, મને ફુલોની કલિકા તણી અણી.

10 કાવ્યલિંગાલંકાર—is a figure by which the sense is made more explicit by giving reasons; as, વ્યભિચાર કરવાથી પૈસા ખોટે રસ્તે જાય છે, શરીરમાં અનેક વ્યાધી થાય છે, બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ થાય છે, માટે વ્યભિચાર કરવો નહી.

વસંતતિલકા.

તું સ્પર્શ ના કર નિશાકર ! રે કરોથી,
હે વાયુ ! દૂરજ રહે મુજ અંગકોથી;
નિર્દોષતે તરૂણિને બહુ તાપ આપી.
અસ્પૃશ્ય છો ઉભય જેથિ થયાજ પાપી.

11 સંભાવના અલંકાર–is figure which shows that a certain object would be like one if it be possible to do such and such; as, જો નેત્રનાં નીર મોભે ચઢે તો સન્યાશી જર અને નારી રાખે. ઉપેંદ્રવજ્રા.

વસંતમાં જે મનના વિકાર, વધૂ જનોને ઉપજે અપાર;
કવિત્વ પામે કદિ જો મનોજ,* કરી શકે વર્ણન તેનું તોજ.

12 અનુગુણાલંકાર is a figure in which the quality of a thing gains superiority by the assistance of other things; as, મૂળ તો જાતે વાંદરો અને વળી તેણે દારૂ પીધો; વળી તેને વિંછી કરડ્યો; અને વળી તેનામાં ભૂત પેઠું એટલે શી શી ચેષ્ટા તે ન કરે. વસંતતિલકા.

પોતે પ્રધાનગિરિ કામનિ મુખ્ય લાવ્યો,
તેનો સહાય થઈ દક્ષિણવાયુ આવ્યો;
તેમાં મળી ફુલ તણી મદદો વધારે,
શાને ? વસંત ન હવે બહુ જોર ધારે.

13 વક્રોક્તિ અલંકાર—(*Equivoque or Sarcasm.*)

અનુષ્ટુપ.

અશોક સામૂ ના જો તું, એ છે મિત્ર અનંગનો;
અશોક આલી ! ક્યાં દીઠો, અહિં, તો શોક છે ઘણો.

14 ભાવિકાલંકાર is a figure in which a thing past or to happen in future is described as happening just now. ગીતિ.

મુજના પ્રયાણ સમયે, પ્યારિનિ જે મલિન આંસુની ધારા ;
પડતી હતી કુચ ઉપર, લોચન આગળ તરેછ તે મારા.

---

* કામદેવ.

15 પ્રતિષેધાલંકાર—is a figure in which a thing is said to be not like that which is evidently not so; as, એક શસ્ત્ર ધારી બ્રાહ્મણને રજપૂતે કહ્યું કે-યુદ્ધમાં જવું તે કંઈ લાડવા જમવા નથી. i. e. તમે બ્રાહ્મણ તો લાડવા જમી જાણો, યુદ્ધ કરી જાણો નહીં. વંશસ્થ.

અહીં નથી અગ્નિ નથી અસી નથી,વરૂ નથી દુર્જનની ગિરા નથી;
ન કોઈ જેનો પુરતો ઈલાજછે, વસંત આ એક નવી બલાજ છે.

16 દ્દષ્ટાંતાલંકાર—વંશસ્થ.

ઘણા ઘણા વૈભવ અત્ર છે મને, તથાપિ સંતોષ ન તું વિના બને;
સમુદ્ર પાસે બહુ રત્ન છે ભલે, તથાપિ તે ચંદ્રવિના ન ઉછળે.

17 સજીવારોપાલંકાર (*Personification*) ascribes life and action to inanimate objects; as, અરે પૈસા ! તેં બધું જગત વશ કર્યું છે અને સારાં નરસાં કામ પણ તુંજ કરાવે છે.

18 વિરોધાભાસ અલંકાર (*Antithesis*) is a placing of things in opposition; as, ઉપેંદ્રવજ્રા.

અશોકવાળો થઇ શોક દે છે, મધૂ થઇને કટુતા ધરે છે;
સુવાસવાળો થઇ ત્રાસ દે છે, અસંત આ તો ન વસંત એ છે.

19 સંદેહાલંકાર—is that figure of speech in which a doubt is raised as to which of the two must be; as, વસંતતિલકા.

નાસાતણી અણિનિ ઊપર નેત્ર ધારી,
છોડી સુખો સકલ, ભોજન ને વિસારી;
એકાગ્ર ચિત્ત કરિ એકલિ તૂં રહી છે,
આં તે વિયોગ તણિ કે સ્થિતિ યોગની છે.

20 સમાસોક્તિઅલંકાર—સમાન એવાં કાર્ય અથવા લિંગ વડે કિંવા શ્લેષ યુક્ત એવાં વચન વડે પ્રસ્તુતમાં અન્ય, વસ્તુના વ્યવહારનો સમારોપ તે;as, વંશસ્થ વૃત્તમ્.

નવીનપત્રોથિ વધારિ રાગને, જમાવિને સાહસવાન કામને;
વસંત લક્ષ્મીથિ જુવો ખિલેલ છે, ખરા સુધારા તણિ રીત એજ છે.
કરે મુખે ચુંબન વાયુ સર્વને, દુકૂલ એંચી અડકે નિતંબને;
તથાપિ નારી ન રિસાય કોઈજે, ખરેખરી દાક્ષિણતાનિ રીતિ તે.

21 સ્મૃત્યલંકાર—એક વસ્તુને જોઇ તત્સદૃશ અથવા તે સદૃશની સાથે સંબંધ ધરાવતી હોય એવી કોઈ વસ્તુનું સ્મરણ થ ાયત્યારે; વૈતાલીય.

તુજ મૂખનિ ચંદ્ર જોઇને, સ્વરની કોકિલ નાદ સૂણિને.
નયનો નલિનિ દેખિ પદ્મને, ઉપજે છે સ્મૃતિ પ્યારી! મૂજને.

22 અનુમાનાલંકાર—વસંતતિલકા.

ફૂટેલ, ચોતરફ આંસુવડે ભિંજાતાં,
છેકા પડેલ, અતિશે કરકંપ થાતાં;
આ પત્ર પૂર્ણ ન થયેલજ જે દિસે છે.
તે પ્યારિનો અતુલ તાપ બતાવિ દે છે.

23 વિષમાલંકાર જ્યાં પરસ્પર અનુરૂપ નહીં એવા પ-દાર્થોનો સંબંધ વર્ણવવામાં આવે ત્યાં—વસંતતિલકા.

ક્યાં નેત્રપદ્મ, વળિ ક્યાં ઉનિ આંસુધારા,
ક્યાં ચંદ્રતુલ્ય મુખ, શ્વાસજ ક્યાં અકારા;
ક્યાં અંગ કોમળ અને જ્વર કામનો ક્યાં,
ક્યાં આ વિયોગ વળિ યોગ વસંતનો ક્યાં.

24 વ્યતિરેકાલંકાર—કોઇ એક અસાધારણ અન્ય ધર્મવડે ઉપમાન કરતાં ઉપમેયનો ઉત્કર્ષ કિંવા અપકર્ષ વર્ણવવામાં આવે ત્યાં વ્યતિરેકાલંકાર—વસંતતિલકા.

સંયોગ તેમજ વિયોગ સમાન છેકે,
છે મોહની ગતિથિ, તોપણ ભેદ એકે;
સંયોગમાં તરૂણિબ્હારજ તે રહે છે,
લાગેલિ અંદર વિયોગ વિષે દિસે છે.

25 અસંભવાલંકાર—જ્યાં કોઇ કાર્યની અસંભાવ્યતાનું વર્ણન કરવામાં આવે ત્યાં; ઊદ, વસંતતિલકા.

પુષ્પો તણી કળિ છરી થકિ તીખિ થૈને,
કોકીલના સ્વરજ સાલ સમાન થૈને;
જે લાગશે જગતમાં વિરહી જનોને,
એ વાતની ખબર હોયજ પ્યારિ ! કોને ?

26 વિચિત્રાલંકાર—જ્યાં ફળની ઇચ્છાએ વિપરીત એવા પ્રયત્નનું કથન કરવામાં આવે ત્યાં; ઊદ—

ગીતિ.—પવન બને છે શીતળ, વિયોગિને તાપ વૃદ્ધિ કરવાને;
વળિ મંદતા ધરે છે, તેના વધમાં ત્વરા પકડવાને.

27 અધિકાલંકાર-જ્યાં વિશાળ આધાર કરતાં આધેયનું આધિક્ય વર્ણવવામાં આવે ત્યાં: as,—વસંતતિલકા.

વિચારરૂપી જલધિ જે અતિશે ભર્યો છે,
એ જે વિષે સ્થિર થઇ સઘળો રહ્યો છે;
તે તુજના હૃદયમાં નથિરે સમાતો.
તેથી વિયોગ નથિ માપ કરી શકાતો.

28 અન્યોન્યાલંકાર—જ્યાં એક બીજાપર પરસ્પર ઉપકારનું કથન કરવામાં આવે ત્યાં અન્યોન્યાલંકાર—ઉપેંદ્રવજા.

શશીતણા મેલનુ આ વસંતે કર્યું રૂડું માર્જન ખૂબ ખંતે,
વસંતને સુંદર રુપ રાશી, દિધો શશીએ કુમુદો પ્રકાશી.

29 હેતુ અલંકાર; as,—ઉપેંદ્રવજા.

મુકાવવા મૌન વનપ્રિયોનાં, વિદારવા ચિત્ત વિયોગિયોનાં,
ગર્વો વધૂના કરવાજ ઢીલા, વસંત આવ્યો લઈ ભારિ લીલા.

30 વિશેષકાલંકાર—જયાં પ્રસિદ્ધ આધાર વિના પણ આધેયનું વર્ણન કરવામાં આવે ત્યાં; as,—ઉપજાતિ.

પતિવ્રતાને વ્યભિચારિણીમાં, શો? ભેદ છે અંગનિ બાંધણીમાં
વસંત આવે ઋતુરાજ જયારે, તેનો ખરો ભેદ જણાય ત્યારે.

31 અવજ્ઞાલંકાર—જયાં એકના ગુણ કિંવા દોષવડે બીજાને ગુણ કિંવા દોષની અપ્રાપ્તિ વર્ણવી હોય ત્યાં; as,—

વસંતતિલકા.

મારી પ્રિયાનિ સમિપે જઈ આવનારે,
હે વાયુ! યોગ્ય તુજને ઠપકો અપારે;
તેના શરીરનિ ઘણી મૃદુતા જુવે છે,
તું કેમ તોપણ કઠોરપણું ધરે છે.

32 સ્વભાવોક્તિ—જે જાતિ આદિમાં જેવો સ્વભાવ હોય તેવોજ વર્ણન કરી બતાવવો તે; as, વસંતતિલકા.

મધ્યાન્હના સમયમાં સુજલાશયોની,
પાળોનિ ઉપર ઉગેલ તરૂવરોની;
છાયા વિષે જમિ રમી જન જે સુવે છે,
તેને રૂડો પવન નીંદર લાવિ દે છે.

PART XIII.

SELECT GUJARATI PROVERBS

with their English equivalents

ગુજરાતી કહેવત સંગ્રહ.

અક્કરમીનો પડીઓ કાંણો

When sorrows come, they come not single spies, but in battalions.

અગસ્તના વાયદા

False promises

અજાણ્યું ને આંધળું બરાબર

Ignorance has no light.

અર્થ સર્યા પછી વૈદ્ય વેરી

When the cow is old, she is soon sold.

અબી બોલ્યા ને અબી ફોક

to think at night, and forget at day.

અલ્પજ્ઞાન અતિહાણ

Little learning is a dangerous thing.

અણવિંધ્યું મોતી નિવડે વખાણ

The proof of the pudding is in the eating.

અણીચુક્યો સો વર્ષ જીવે

Threatened folks live long.

અતિલોભ એ પાપનું મૂળ.

Avarice is the root of all evils.

અતિ સર્વત્ર વર્જયેત્

Excessive merriment is the parent of grief.

અધુરો ઘડો છલકાય.

Empty vessels make most sound.

અન્ન તેનું પુણ્ય, રાંધનારીને ધુમાડો.

It is the master, and not the steward who becomes generous at his master's expense, that deserves the blessings of the poor.

અવસરનાં ગીત અવસરે ગવાય.

Yule (Christmas) is good on yule even.

અન્ન તેવો ઓડકાર.
As you brew, so you must bake; a man is known by the company he keeps.

અફીણનો કીડો સાકરમાં નજીવે.
Sad souls are slain in merry company.

આગ લાગે ત્યારે કુવો ખોદવો.
To shut the stable door when the steed is stolen.

આંખ અને કાન વચ્ચે ચાર આંગળીનો ફેર છે.
All that we hear is not true; seeing is believing.

આંગળીથી નખ વેગળા એટલા વેગળા.
Hetero-geneous natures never agree.

આડે લાકડે આડો વેહેર.
Desperate cuts must have desperate cures.

આંધળામાં કાંણો રાજીઓ.
Every cock is proud on his own dung-hill; a heron is a king among crows.

આંધળાના હાથમાં આરસી ને બધીરને શંખ.
A book to a blind man signifies nothing; a blind man will not thank you for a looking glass, nor a deaf man for a conch-shell.

આખો લાડુ મોંમાં ન જાય.
Rome was not built in a day.

આપ મુઆ વિના સ્વર્ગે ન જવાય.
If you want to do a thing right do it yourself; crosses are ladders that lead to heaven.

આભ ફાટે ત્યાં થિગડું કેમ દેવાય?
No fence against a flail; against God's wrath no castle is thunderproof.

આવતીવહુને બેસતો રાજા (વખાણાયતો વખાણાય)
Give a dog an ill-name and you may as well hang him.

આવે ઘોડાને વેગે ને જાય કીડીને વેગે. (રોગ)
Mis-chief come by the pound and go by the ounce.

આંગળી આપતાં પોંચો ગળે.
If you give an inch he will take an ell.

આડી રાત તેની શીવાત.
There is many a slip between the cup and the lip.

આંધળો કહે ગોત ને બેહેરો કહે મસીદ.
I talk of chalk, and you of cheese.
આપીને ફરી માગે તેની અકલ જાય આગે.
Give a thing, and take again, and you shall ride in hells wain.
આપકી લાપસી ઓર પરાઈકી કુસકી.
Every one thinks his shilling worth thirteen pence; every man thinks his own geese swans.
આપસમાન બળ નહીં ને મેઘ સમાન જળ નહીં.
Every tub must stand on its own bottom; if you want to do a thing right do it yourself.
આમણની પુજી દામણમાં.
To rob Peter to pay Paul; what is got in the county is lost in the hundred.
આપ મુઆ પિછે ડુબગઈ દુનિયાં.
Death's day is doom's day; after me, the deluge.
આંબુ લેતાં જાંબુ ગયું; હવેલી લેતાં ગુજરાત ખોઈ; કડી લેતાં પાટણ પરવાર્યું.
All grasp, all lose.
ઈશ્ક આંધળો છે.
Love is blind.
ઈદ પછી રોજા.
After Christmas comes Lent.
ઉજળું એટલું દુધ ન હોય.
All is not gold that glitters.
ઉતાવળા સો બાવરા ધીરા સો ગંભીર.
Most haste, worst speed; Haste makes waste.
ઉંનું ખાતાં મોં દાઝયું તે કોને કહે?
He cut his feet with an axe.
ઉજડગામમાં એરંડો પ્રધાન.
A heron is a king among crows.
ઉછળી ઘોડા ન ભાગે.
Look before you leap.
ઉલટો ચોર કોટવાળને દંડે.
Roguery supplants justice.
ઉંઘ ન જુએ સાથરો ને ભૂખ ન જુએ ભાખરો.

Hunger is the best sauce and fatigue is the best pillow.

ઉતાવળે આંબાનપાકે; હથેળીમાં ભરત ન થાય.

Apelles was not a master painter the first day.

ઉત્તમપણુ કંઇઓછું પર્વે નથી.

A little body often harbours a great soul. A little stream may quench thirst as well as a great river.

એકહાથે તાળી નપડે.

When one is not two cannot quarrel. If it takes two to make a bargain, it must take two to break it.

એકએકડાવિના સોં મીડાં.

With all abundance one essential thing is wanting.

એક.નન્નો સોં દોષને હણે.

One refusal prevents a hundred reproaches.

એક મ્યાનમાં બે તલવાર ન માય.

Friends may meet, but mountains never greet.

એવું સોનું શુ કામ પેહેરીએકે કાન તુટે?

Why makes a pain of a pleasure?

એક પંથને દો કાજ.

To kill two birds with one stone.

એક મગની બે ફાડ.

Children of the same parents.

એકનેપાપે હોડી ડુબે.

All might perish for the sake of one Jonah.

ઐસેકો મીલા તૈસા તૈસેકો મીલાતાઇ, તીનોને મીલકે ગુનગુની બજાઇ.

Like draws to like.

ઓલામાંથી નિકળીને ચુલામાં or ઘરની ઉઠી વનમાં ગઇ તો વનમાંલાગી લાહ્ય.

Out of the frying pan into the fire.

અંતે ધર્મો જય.

Virtue will shine at last.

અંધેકીજોરૂં ખુદાકા રખવાળા.

A blind man's wife needs no paint.

અંતે ધર્મોજય. પાપોક્ષય.

Cheating play never thrives; knavery may serve a turn, but honesty is the best in the end.

અંધારીરાતે મગ કાળા.
When candles are out all cats are gray.
અંધાગની આંધી બે.
Ignorance augments our evils.
કડીલેતાં પાટણ ખોયું, બાકરૂં કાઢતાં પેઠું ઉંટ.
Many go for wool and come home shorn.
કમજોર ને ગુસ્સા મોત.
A little pot is soon hot.
કરીએ તેવું પામીએ.
Gather thistles expect prickles; as you sow so shall you reap.
કરણી તેવી પાર ઉતરણી,
As you sow, so shall you reap.
કરે ચાકરી પામે ભાખરી.
No sweat no sweet ; no pains, no gains.
કળથી થાય તે બળથી નથાય.
Mildness governs more than anger.
કાલકોણે દીઠીછે.
Who knows what the morrow may bring forth ?
કાળા ગયાને ધોળા આવ્યા.
He is gray before he is good.
કાકા મામા કહેવાના ને ગાંઠે હોયતે ખાવાના.
With provisions in store we have friends by the score.
કાગનો વાઘ.
To make a mountain of a molehill.
કાજીજી દુબળે કયોઁ, તો કહે સારે શેહેરકી ફીકર.
A Paul Pry is ever uneasy.
કાન ખજુરાનો એક પગ ભાગ્યો તોયશું, ને ન ભાગ્યો તોયશું ?
It is only a drop in the Ocean.
કાલની વાત કાલ
Tomorrow will take care of itself.
કાણું ઘોડું ને કરડકણું.
No fool like an old fool.
ક્યાં ઘોડું ને ક્યાં ગધેડું? ક્યાં રાજા ભોજ ને ક્યાં ગાંગો તેલી.
There is a vast difference between an old woman and a princess. Can a pauper be compared with a mighty prince?

કાંઇ નેવનાં પાણી મોભે ચઢે?
Can absurdities become realities ? Can a physical impossibility be believed as reality?

કીડીના મોમાં કાળીગડું ; કીડીને કણુ ને હાથીને મણુ.
In the ant's house alittle dew maker a great deluge.

કીડી સંઘરેને તેતર ખાય.
One soweth another reapeth..

કીડી ઉપર કટક.
To make a mountain of a mole..

કુંભાર કદી સાજે હાંલ્લે ન ખાય.
Who is worst shod than the shoe-maker's wife ?

કુકડો હોય ત્યાંજ શું વહાણું વાય?
If one will not another will.

કુત્તાની પુંછડી ભુંગળીના ભોંયમાં ઘાલો તોપણ વાંકી તે વાંકી.
I may as well try to make a stone go right.

કુવાને મોંઢે ઢાંકણું છે પણ કંઇ જગતને મોઢેંક?
Do as you like, you can-not curb men's tongue.

કુંવારીને છોકરાં જણાવવાં.
To build castles in the air.

કુવામાં હશે તો હવાડામાં આવશે.
What is in the pot will come on the plate.

કુંભાર કરતાં ગધેડાં ડાહ્યાં.
Fools rush in where angels fear to tread.

કેડમાં છોકરોને ગામમાં ઢંઢેરો.
You can not see wood for trees; The butcher looked for his knife, when he had it in his mouth..

કોડી હરામ બચકા હલાલ..
To stumble at a straw and leap over a block..

કોડીચોર તે પાડીચોર.
He that will steal an egg will also steal an ox.

કોઇમાના પેટમાંથી શીખીને નિકળ્યું છે?
There is no royal road to learning..

કંઇ નેવનાં પાણી મોભે ચઢે ?
Can physical impossibility be believed as a realty ?

ખાનાર પીનારને ખોદા આપનાર..
Spend, and God will send..

ખાયપીએ ખાંપણી ને કુટાઈમરે સુપડું.
One soweth and another reapeth.

ખાણીઆમાં માથું ને ધપકારાથી બીવું.
In for a penny, in for a pound.

ખાખરની ખીલોડી સાકરનો સ્વાદ શું જાણે?
Throw not pearls before swine; a book to a blind man signifies nothing.

ખાડો ખોદે તે પડે,
Harm watch, harm catch.

ખાળેડુચા ને દરવાજા ઉઘાડા.
Penny wise and pound foolish. To work at the pump and leave the leak open.

ખોટો રૂપીઓ ચળકે ઘણો.
An imposing exterior, but little worth; clean clothes and empty pockets.

ખોદયો ડુંગરને મારયો ઉંદર.
Much bruit, little fruit; great pains little gains; great toil little work.

ખોદે કોળ ને ભોગવે ભોરીંગ.
Foxes dig not their own holes.

ગધેડાની સાથે ઘોડું બાંધ્યું ભુંકયું નહીતો આળોટતા શીખ્યું.
A man is known by the company he keeps.

ગરજે ગધેડાને બાપ કહેવો પડે.
Necessity has no law; what cannot be cured must be endured.

ગદ્ધા કયા જાણે જાફ્રાનકી બાત.
Throw not pearls before swine.

ગયો અવસર પાછો ન આવે.
Lost time cannot be called.

ગામમાં પેસવાના સાંસા ને પટેલને ઘેર ઉનાં પાણી.
Beggars and borrowers should be no choosers.

ગાડરીઓ પ્રવાહ.
One sheep follows another.

ગાડી દેખીને પગ થાકે.
Unseen, unrued.

ગામ ત્યાં ઢેડવાડો હોય.

Every rose has its thorn ; Every medal hath its reverse.
ગોળે મરે તેને વિખે ન મારિયે.
Never draw your dirk when a dunt will do.
ગોલો ગોલી વઢે ને ગધેડાનો કાન કપાય. પાડાની લડાઇ માં ઝાડનો ખો.
The poor do penance for the follies of their superiors ; Great fishes eat up the small.
ઘરના છોકરાં ઘંટી ચાટે. ને ઉપાધ્યાને આટો.
There is no body nearer than one's own ; charity must begin at home.
ઘરડી ઘોડી લાલ લગામ.
He has a colt's tooth in his old head.
ઘણું કરે તે થોડાને.
Much ado about nothing.
ઘઉં ખેતરમાં અને બેટા પેટમાં.
Count not your chickens before they are hatched.
ઘર વેચીને (બાળીને) તીરથ કરવું.
To deal fool's dole.
ઘરમાં હાંલ્લે હાંલ્લાં લઢે ને બહાર તો લાલજી મણિયાર.
He robs his belly to provide for his back.
ઘરની ઉઠી વનમાં ગઇ તો વનમાં લાગી લાહ્ય.
Out of the frying pan into the fire.
ઘાંચીનો બેલ સેં ગાઉ ચાલે પણ ઘેરનો ઘેર.
Like a mill-horse that goes much, but performs no journey.
ઘી ઢળ્યું તો ખીચડીમાં.
It is not lost what a friend gets.
ઘેરઘેર માટીના ચુલા.
Every one has his hobby-house (horse); no family is without feud.
ચઢે તે પડે.
Everything rises but to fall, and increases but to decay.
ચાકરી વિના ભાખરી નહી.
No pains, no gains ; no sweat no sweet.
ચાર મળે જ્યાં ચોટલા ત્યાં ભાગે ઉંધા ઓટલા.
Too many cooks spoil the broth.
ચિંતા કરતાં ચિંતા કઠણ.

Anxiety is worse than death.

ચુલાનું લાકડું ચુલામાં બળવાનું; તે તેની જાતપર જવાનો.

The dog will return to his vomit.

ચોરની ગાંડ કોઠીમાં મોં ઘાલે.

Who hath horns in his bosom, let him not put them on his head.

ચોરનો ભાઇ ગંઠીચોર.

Set a thief to catch a thief.

ચોરની ચાગને જોનારની બે.

The wolf eats of what is counted.

જબ લગ સાસ, તબ લગ આશ.

While there is life there is hope; while I live, I hope.

જર ચાડે સો કરે.

Riches rule the roast.

જર કગાવે વેર.

Lend your money and lose your friend.

જયાં ગળી રોટી ત્યાં પડયા લોટી.

Wheresoever we live well, that is our country; wasps haunt the honey-pot.

જીવતાની ખોડ મુએ જાય.

Though you drive nature with a stick, yet she will return.

જેટલો ગોળ ઘાલીએ તેટલું ગળ્યું થાય.

Plenty makes dainty.

જે મોંઢે પાન ચાવ્યાં તે મોંઢે કોયલા કેમ ચવાય ?

If a promise be given it must be fulfilled.

જેની ખાટીએ બેસીએ તેનાં ગીત ગાઇએ.

It is an ill guest that never drinks to his host.

જેવાં ભાઇનાં મોસાળાં તેવાં બેહેનનાં ગીત; સાજન તેવી ભોજન.

Like for like, and Nan for Nicholas ; Tit for tat.

જોગી વજીર ત્યાં તુમડું.

As is the minister, so is the nation.

જેવાભાઇ તેવાં બાપ.

As is the God so is the worshipper.

જેવો પોતે હોય તેવો બીજાને દેખે.

Do not measure other people's corn by your own dinshel.

જંગલમાં મંગળ.
A festival in a forest.

ઝાઝી સોયાણીએ વેતર વંઠે.
Many cooks spoil the soup.

ઝાઝી કીડીઓ સાપને તાણે.
Union is strength.

ઝાઝા હાથ રળીઆમણા.
Many hands make light work.

ટકાની ડોસીને ઢબુઓ મુંડામણ; પાવલાનું રૂને સવાયો પીંજામણ; સોના કરતાં ઘડામણ મોઘું.
Much ado about nothing; the loss exceeds the gain; great toil and little work.

ટાઢ જાય રૂતે, આદત જાય મોતે.
What is bread in the bone is never out of the flesh.

ઠીકરી ઘડાને ફોડે.
A little leak will sink a great ship.

ઠોઠ નિશાળીઆને વતરણાં ઘણાં.
A bad workman quarrels with his tools.

ડાહ્યો દિકરો દેશાવર ભોગવે ને ડાહી વહુ ચુલામાં પેસે.
All lay load on the willing horse; the father sends his wisest son to manage his affairs abroad.

ડાહી સાસરે ન જાય ને ઘેલીને શિખામણ દે.
Example is better than precept; do as I say, but don't do as I do; how can the blind lead the blind? An unjust judge preaches justice.

ડુંગર દૂરથી રળીઆમણા.
The hills look green that are far away; 'Tis distance lends enchantment to the view, and robes the mountains in their azure hue.

ઢમઢોલ માંહે પોલ.
Great shows and empty pockets; a large building a low foundation.

ઢેડ ઢેખાડે રાજી.
Poor folks are glad of pottage.

તરત દાન ને મહાપુન્ય.

He doubles his gift who gives in time; he giveth twice that giveth in a trice.

તેણે દેશ ખાધને દરવાજા ગળે બાંધ્યા છે.

He is up to snuff. he is an artful dodger.

તેનાજ ટાંટીઆ તેના ગળામાં.

He is cought in his own trap.

તેના પેટમાં પાણી છે.

He has a wolf in his belly.

તેણે નવનું સાડી તેર વેતર્યું.

He has made a long pole of it.

તેજીને ટુંકારો ને ગધેડાને ડફણાં.

A nod for a wiseman a rod for a fool; a word to the wise is sufficient.

થોડું બોલે તે થાંગલો ફોરે.

Still waters run deep.

દગા કીસીકા સગા નહીં

Frost and fraud end in foul.

દયા ડાકણને ખાય.

Mercy but murders pardoning those that kill; nothing emboldens sin so much as mercy.

દાઝયા ઉપર ડામ ને પડયા ઉપર પાટું.

To apply salt to a wound; a kick to the fallen, and a brand to the burned; salt to a sore; to a fallen tree all go with their hatchet.

દામ કરે કામ ને બીબી કરે સલામ.

Money makes the mare to go; No crown, no Swiss.

દાવ આવે ત્યારે સોગટી મારીએ,

Strike the iron when it is hot.

દીવા તળે અંધારૂં.

It is dark under the lamp..

દુનિયાં દો રંગી છે.

The world is shifter from side to side.

દુધ પાઇને સાપ ઉછેરવો.

Bread up a crow, he will pluck out your eyes.

દુધથી દાઝયો છાશ ફુંકી પીએ.

A burnt bairn dreads the fire; he that is stung by a ser-

pent is afraid of a rope; scalded cats fear even cold water.

દુકાળમાં અધિકમાસ and દુખના દોનો ભેગો ભળ્યા.

Woe to the vanquished; when sorrows come they come not single.

દેશ તેવો વેશ.

In Rome I am a Roman; in Rome do as the Romans do.

દેવ તેવી પુજા.

Like saint like offering.

દેખવું નહીંને દાઝવું નહીં.

When the eye sees not, the heart rues not.

દેખાવમેં ઠસ્સુ ને ચલણમાં શીરાપ.

An imposing exterior, but little worth.

દોરડી બળે પણ આમળો ન જાય.

What is bred in the bone will never come out of the flesh.

ધરમ કરતાં કરમ નડયું and ધરમ કરતાં ધાડ આવી.

If you serve a rogue from the gallows, he will rob you the next night.

ધણી વગર ઢોર સુનું.

The master's eye makes the horse thrive.

ધાપો મારીને માફી માગવી; માથુ વાઢીને પાઘડી બંધાવવી.

You break my head and bring me a plaster.

ધણીને સુઝયું ઢાંકણીમાં ન પાડોશીને સુઝયું આરસીમાં.

A gamester sees always more than a looker on.

ધરમની ગાયના દાંત શા જોવા!

Look not a gift horse in the mouth.

ધીરજ મોટી વાતછે; ધીરજનાં ફળ મીઠાં.

Patience is bitter but its fruits are sweet; patience is a plaster for all sores; he that can have patience can have what he wills.

ધૂળ ધાણી ને વા પાણી.

Reduction to dust, wreck and ruin.

નદી પછવાડે ઓવારા હોય.

Every gap has its bush; every thing has its own remedy.

નબોલવામાં નવગુણ.

Silence is a great virtue.

નવરો બેઠો નખોદ વાળે.

An idle brain is the devil's workshop.

નવરો વાણંદ પાટલા મુંડે and નવરો વાણીઓ કાટલાં જોખે; નવરો સલાટ પથ્થર ભાંગે.

An idle man is the devil's work-shop; doing nothing is doing ill.

નવો નિશાળીઓ નવ દહાડા ને ઝાડું કરેતો દસ દહાડા.

A new broom sweeps clean.

નસીબ બે ડગલાં આગળનું આગળ.

The more I try, the farther I am off.

નરેણી તે નખજ કાપે કંઈ માથું મુડાય?

A fog cannot be dispelled by a fan.

નહી મામા કરતાં કાણા મામા સારા.

Something is better than nothing; half a loaf is better than none;

નહીં બોલવામાં નવગુણ.

He that keepeth his mouth, keepeth his life; silence doth seldom any harm.

નકટા દેવને સરડા પૂજારા.

As is the God so is the worshipper.

નાક કહ્યા તો કહ્યા પણ ધીતો ચહ્યા.

An uninvited guest is like a straw.

નાગાનાં કયાં કુલ્લાં કાપે?

Honest men are easily bound, but you can never bind a knave.

નાગાને કુવે બાવળીઓ ઉગ્યો તો કહે કે મારે છાંયડો થયો.

A fool has no shame.

નાગા સૌથી આઘા; નાગો નાહ્ય શું ને નીચોવે શું?

Beggars can never be bankrupts.

નાચનારીનું આંગણું વાંકું.

A bad workman quarrels with his tools; where there is a will there is a way; noihing is impossible to a willing mind.

નાદાન દોસ્ત કરતાં ડાહ્યો દુશ્મન સારો.

A sensible foe is is preferable to a foolish friend.

નાદાનકી દોસ્તી ઔર જીવકા જાન.

The friendship of an ape is the loss of life.

નામ મોટાં ને દર્શન ખોટાં, નામ નૌસારી મોટી.

Great indeed but rogues ; an imposing exterior, but little worth; clean clothes and empty pockets; the finest shoe often hurts the foot.

નાને મોઢે મોટી વાત.

A little pot is soon hot.

નામીચો ચોર માર્યોજાય.

Once a thief always a thief.

નીચી બોરડીને સૌકો ઝુડે.

In a calm sea every one is a pilot ; all ride a free horse to death ; all lay load on the willing horse.

નેળનાં ગાડાં શું નેળમાં રહેશે ?

Is the shadow of light eternal ?

પથ્થરઉપર પાણી, ભીંજે પણ ભેદે નહીં.

As the water poured on an inverted pitcher, so is the instruction to deaf ears.

પડયોતો કહેકે દેવને પ્રણામકર્યો.

To convert an accident to a good account.

પછેડીમાં પાંચશેરી ઘાલીને મારવી.

Beware of a silent dog and still water.

પગજોઇ પાથરણું તાણો.

Cut your coat according to your cloth.

પગતળે બળે ને લંકાં હોલવે.

The chimney-sweeper bids the collier wash his face; pot calls kettle black.

પગે માછલાં મારે ને મોઢે રામ પોકારે.

God in his tongue and devil in his heart.

પથ્થરે બચ્ચક દાંતેદાંત ભાગે.

He that spits against the wind, spits in his own face.

પાંચ આંગળે પોંચો સબળથો.

Union is strength.

પાઘડી પેહેરે માંટીડો ન થાય.

All hoods make not monks.

પાડા પાડા લડે તેમાં ઝાડનો ખો.

Great fishes eat up the small.

પાણી પેહેલાં પાળ બાંધવી.

Provide your remedy before the evil ; before you marry be sure of a house wherein to tarry.

પાણી પીને ઘર પુછવું.

It is too late to lock the stable when the steed is stolen: after death the doctor.

પારકે પૈસે દિવાળી.

Cocks make free of horses' corn; it is good to cry Yule at another man's costs.

પાળે તેનો ધર્મ ને મારે તેની તરવાર.

Might is right; might over-comes right.

પારકે બાણે મોટો બાઉવો.

The crow thinks her own bird the fairest.

પાણીમાં રહેવું ને મગરસાથે રૂશણાં.

It is hard to live in Rome and fight with the Pope.

પાંચ આંગળીઓ કંઇ સરખીકે?

All tongues are not made of the same flesh ; there is some difference between Peter and Peter.

પાણી વલોવે માખણ ન નિકળે.

A rolling stone gathers no moss; you cannot have blood out of stone.

પ્રાણ ને પ્રકૃતિસાથે જાય.

What is bred in the bone, will not come out of the flesh.

પાપનો ઘડો ફુટ્યાવિના રહેનહી.

A pitcher that oft goes to the well, breaks at last.

પાળેલો કુતરો પગ ચાટે ને વખાણી ખીચડી દાંતે વળગે.

A full-fed-horse kicks his own master.

પારકે રોટલે જાડી કોર.

No one cries "Stinking fish."

પીપળપાન ખરંત, હસતી કુંપળિયાં, મુજ વીતી તુજ વીતશે, ધીરી બાપલિયાં.

None knows the weight of another's burden.

પીરનો મહિમા મુજાવર વધારે.

The leader's glory is magnified by his followers.

પુત્રનાં લક્ષણ પારણામાં ને વહુનાં લક્ષણ બારણામાં.

The child is father of the man ; the childhood shows the man as morning shows the day; coming events cast their shadows before.

પુછતાં પુછતાં લંકાં જવાય.
An enquiring wind can achieve anything.
પહેલું સુખ તે જાતે નર્યા.
Health is wealth.
પેહેલો તે વેહેલો.
First come, first served.
પેહેલેદહાડે પરોણો બીજે દહાડે પાઇ, ત્રીજે દહાડે રહે તેની અકલ ગઇ.
Fresh fish and new-come-guest smell when they are three days old : a constant guest is never welcome ; fish and visitors smell in three days.
પૈસો દેખી મુનીવર ચળે.
Money will do more than my lord's letter : gifts break rocks.
પોતાની માને ડાકણ કોણ કહે ?
Every cook praises his own broth ; no body calls himself rogue.
પોથીમાંનાં રીંગણાં.
It is preaching to the fasting with a full belly : an unjust judge preaches justice.
પોત પોતાની જાતપર જાય.
As a dog returneth to his vomit ; so a fool returneth to his folly.
પોતાનો કહોવાડો પોતાનાજ પગપર.
People who live in glass houses should never throw stones; let not your tongue cut your throat ; he cut his feet with an axe.
પંચ કહે તે પરમેશ્વર.
The voice of the people is the voice of God.
પંચકી લકડી ઓર એકકા બોજ.
Many hands make light work.
ફરે તે ચરે, ને બાંધ્યું ભુખે મરે.
The hand of the diligent maketh rich, but the soul of the sluggard hath nothing.
ફુલ નહીં ને ફુલની પાંખડી,
Something is better than nothing.
બળીઆના બે ભાગ.
Might is right.

બકરૂં કાઢતાં પેઠું ઉંટ.

Striving to better oft we mar what is well.

બડા ઘર ભુતકા ડર; મોટાંને મોટી ફીકર.

High winds blow on high hills; high places have their precipices.

બગનું ઘર કૂહણાપેણુ.

Do not buy a pig in a poke.

બાંધી મુઠી લાખની.

A closed fist is equal to a palm.

બારગાઉએ બોલી બદલાય, તરૂવર બદલે શાખા, જતે દહાડે કેશ બદલે, લક્ષણ ન બદલે લાખા.

Language and leaves vary in every lane.

બાપ જેવા બેટા, વડ તેવા ટેટા.

Kit after kind; as is the tree so is the fruit.

બાયડી બગડી તેનો ભવ બગડયો.

Other evils may well be borneup, but who is to bear the unchastity of his own wife ?

બાવો ઉઠયા ને બગલમાં હાથ.

The begger is at home wherever he goes.

બે આંખોની શરમ.

Out of sight out of mind.

બેની લડાઈમાં ત્રીજાનું કામ થાય.

When two dogs strive for a bone the third runs away with it; in a quarrel between two, a third is the gainer.

બે ઘરનો પરોણો ભુખે મરે.

Between two stools we come to the ground ; he who pursues two hares catches neither; no man can serve two masters ; between two stools the back goes to the ground.

બેસીએ જોઈ તો ઉઠાડે ન કોય.

Sit in your place and none will make you rise.

બે હાથ વગર તાળી ન પડે.

It takes two to make a quarrel; no smoke without fire ; every cross hath its inscription.

બોલે તે બે ખાય; બોલે તેનાં બોર વેચાય.

He that asks shall have plenty of bread; a dumb man never gets land ; a close mouth catches no flies; who

spares to speak doth spare to speed.

ભારૂમ ભારી ખીસા ખાલી.

Great show, and empty pockets: great boast, little roast an imposing exterior, but little worth; clean clothe and empty pockets.

ભર્યા પેટપર ખાંડ પણ ખારી.

The full stomach loatheth the honey-comb.

ભણતાં પંડિત નિપજે લખતાં લહીઓ થાય.

Practice makes a man perfect.

ભસતા કુત્તા કરડે નહીં.

Barking dogs seldom bite.

ભરતીમાં ભરાય.

To carry coals to New-castle; to carry peppers to India.

ભાગી હાંડલી કંઇં ચુલે ચડે?

He that stays in valley shall never get over the hill; a cracked bell will never sound well; an empty bag cannot stand up-right.

ભાગ્યશાળીને ત્યાં ભૂત રળે.

Every thing comes of itself to a fortunate man.

ભીખનાં હાંડલાં કંઇ શીકે ચડે?

Ill-gotten goods seldom prosper.

ભુખ ન જુએ ભાખરો ને ઉંઘ ન જુએ સાથરો.

Hunger is the best sauce, and fatigue is the best pillow.

ભુંડું તાકે તેનું ભુંડું થાય.

Evil to him who evil thinks.

ભુંડાથી ભૂત નાસે.

Tit for tat.

ભેંશ આગળ ભાગવત.

A book to a blind man siginifies nothing; give not pearls to the hogs; waste not your lungs in convincing fools.

ભેંશ ભાગોળે ને ઘેર ઝડકા.

Sell not the bear's skin before he is cought.

ભોંયના પડયા કંઇ ભોંય રહેનારા?

No man lives so poor as he was born.

મનમાન્યું ત્યાં જાત શી જોવી?

Fair is not fair, but that which pleaseth; fancy passeth beauty.

મનમાં પરણ્યાને મનમાં રાંડયા.
Under my cloak, I will kill the king.
મન કહે હું ગાળને જાઉં, ને કર્મ કહે હું કોઠીમાં પેસું.
Where there is a will, there is a way.
મન ચંગા તો કથરોટમાં ગંગા.
It is not cowl, that makes the friar; a clear conscience is the best divinity.
મફતનું ખાવું ને મસીદમાં સુવું.
He is free as the wind.
મફતનાં મરી કંઈ તીખાં લાગે ?
The wholesomest meat is at another man's cost.
મન હોય તો માળવે જવાય.
Nothing is impossible to a willing mind.
મારે તેની તરવાર.
Might overcomes right.
માગ્યાવિના મા પણ ન પીરસે.
Who spares to speak doth spare to speed.
માળી સિંચે ચોગણું પણ રત વિના ફળ નહીં.
Everything is good in its season.
માથું વાઢીને પાઘડી બંધાવવી.
You break my head and bring me a plaster.
માર એ ચૌદમું રતન.
Lay on the rod, and you will bring on good scholars.
માણસ જોઈને વાત કરવી.
Cleave the log according to the grain.
માથે પડી વિશ્વદેવા.
Necessity is the mother of invention.
મિયાં ચોરજોગ ત્યારે બીબી ઘરજોગ.
One at the threshold of life, the other at the threshold of death.
મિયાં પડયા પણ તંગડી ઉંચી.
Poor and proud; fy! fy !
મુઆનકીને પાછા થયા.
It is all one and the same thing ; it amounts to the same thing.
મુખમે રામ બગલમેં છુરી ભગત ભયે પણ દાનત બુરી.

God in his tongue and devil in his heart.

મુર્ખનું નામું ભીંતે.

A white wall is a fool's paper.

મોઢે મીઠું ને પેટમાં પાળી.

A honeyed tongue, a heart of gall ; A likerish tongue, a treacherous tail.

મોં તેવી લપડાક; મોં તેવો તમાચો.

Treat a man as he deserves.

ગોરનાં ઘંડાં કંઈ ચિતરવાં પડે?

A good face needs no paint; good wine needs no bush.

મોંમાં આવેલો કોળીઓ શું કામ પાછો જવા દેઈએ.

There is many a slip between the cup and the lip.

યથા રાજા તથા પ્રજા.

As is the king, so is the nation.

રજનું ગજ; કાગનો વાઘ.

To make a mountain of a mole-hill.

રહેતો આપથી ને જાય તો સગા બાપથી.

It is vain to watch a really bad woman.

રાઈના પાડ રાતે વહી ગયા.

Every rogue is a atlength out-rogued.

રાજાને ગમી રાણી ને છાણાં વીણતી આણી.

Fair is not fair but that which pleaseth.

રોતો જાય તે મુવાની ખબર લાવે.

A crow was never the bearer of good news.

લખ્યા લેખ મટે નહીં.

There is no flying against fate.

લક્ષ્મી ચાંદલો કરવા આવી ત્યારે મોં ધોવા જાય.

He who will not when he may, when he wills it, shall have nay; when the pig is proffered, hold up the poke.

લાકડાના દેવ ને ખાસડાંની પુજા.

Like saint, like offering.

લાગેતો તીર નહીં તો ટુક્કો.

I will either make a shaft or a bolt of it.

લાંબા સાથે ટુંકો જાય, મરે નહીં તો માંદો થાય.

Strive not to vie with the powerful; those that eat cherries with great persons, shall have their eye squirted out with the stones.

લેને ગઈ પૂત ઓર ખો આઈ ખસમ.
Many go for wool and come home shorn ; the camel going to seek horns lost his ears.

લોભને થોભ નહીં.
The avarice knows no bound.

વરને કોણે વખાણ્યો ? તો વરની માએ.
Every potter praises his own pot and more if it be broken; the raven thinks her young ones fairest.

વર મરો કન્યા મરો પણ ગોરનું તરભાણું ભરો.
His bred is buttered on both sides.

વાંકી આંગળી વગર ઘી ન નિકળે.
A restive horse must have a sharp spur.

વાણીઓ સાંચે પળી પળી, ને રામ લઢાવે કુપ્પા.
Ever spare, ever bare.

વાંદરાને વળી વીંછી કરડ્યો, ગાંડી ને વળી ભૂતે ઝાલી.
No fool like an old fool.

વાડ વિના વેલો ન ચઢે.
No smoke without fire ; no flying without wings.

વાંદરાના હાથમાં નિસરણી ને ભુતના હાથમાં મસાલ.
To hold a candle to the devil.

વાવે તેવું લણે.
As you sow so you will reap.

વાણીઆભાઈ અખી બોલ્યાને અખી ફોક.
Words spoken in the evening the wind carrieth away.

વિધાત્રાના લેખ ફરે નહીં.
The decree of fate cannot be altered.

વિનાશકાળે વિપરીત બુદ્ધિ.
Pride goeth before destruction ; pride will have a fall.

વિવાહથી રળીઆમણું શું ? વિવાહનાં ગીત વિવાહે ગવાય.
A time for everything, and every thing in its proper time; everything is good in its season.

વેળા એજ વસ્તુ.
Time is money.

શેઠ ગયાકે ચાકરોને મીજમાની.
When cats are away, mice are at play.

શેરને માથે સવાશેર.

Measure for measure; tit for tat.

સુંઠનો ગાંગડો મળે ગાંધી ન થવાય.

One swallow (sparrow) does not make a summer or a spring: one flower makes no garland.

શેઠ આવ્યા વખારે નાખો.

A constant guest is never welcome.

શેઠના સાળા સૌ થવા જાય.

Every one is kin to the rich; friends are plenty when the purse is full; a full purse never lacks friends.

સબસે બડી ચૂપ.

Silence is the best virtue.

સમુદ્ર તરીને ખાબોચીઆમાં ડુબવું; સિંધુ તરીને સરસ્વતીમાં ડુબવું.

He came safe from the East Indies, and was drowned in the Thames. To swollow a whole ox and be choked with the tail.

સમે વરતે સાવધાન.

As the wind blows so you may set your sails.

સાંભળીએ સૌનું ને કરીએ મનનું.

Hear all, but follow thy own counsels.

સાચને કદી ન આવે આંચ.

A clear conscience can bear any trouble; truth seeks no corners.

સાઠીને બુદ્ધિ નાઠી.

Old age is the second childhood.

સ્ત્રીચરિત્રને રોતાં બાળ, તેનો કોઇ ન પામે પાર.

? Women's doings are as deep as water.

સ્ત્રીની ગતિ પાનીએ.

Woman's work is as water.

શીરા સારૂં શ્રાવક થાય.

He adopts new views for loaves and fishes.

સુતારનું મન બાવળીએ.

In the dream of a fowl, barley is barley; a cat always dreams of mice.

સુડી વચ્ચે સોપારી.

? Between two stools we come to the ground.

સુતેલો સાપ કાં છેડવો.
Do not rip up the old sores.

સુરજ સામી ધુળ નાંખીએ તો સામી આંખમાં પડે.
He that blows in the dust fills his eyes.

સુખ પાછળ દુઃખ ને દુઃખ પાછળ સુખ.
Every sorrow has its twin joy; every tide has its ebb.

સુખે સાંભરે સોની ને દુઃખે સાંભરે રામ.
In prosperity gold, in adversity God.

શુળીનું વિઘ્ન કાંટે ગયું. [by a lighter one.
A stumble prevented a fall; a greater evil was shifted off

સોનીના સો ને લુહારનો એક.
One shift of the cat is worth a hundred of the fox.

સો મણ સાબુએ ધુવે તોપણ સાંખીભાઈ કાળો તે કાળો.
The crows are none the whiter for washing themselves.

સો દહાડા સાસુના તો એક દહાડો વહુનો.
Every man has his hour, and every dog hath its day.

સો ગરણે ગળીને વાત કરવી.
Measure thrice, what thou buyest, and cut once.

સોટી વાગે ચમચમ વિદ્યા આવે ધમધમ.
Lay on the rod and you will bring on good scholars.

સોનાને શ્યામ લાગતું નથી.
Truth has no shame.

સોનું જોઈએ કસીને ને માણસ જોઈએ વસીને.
Live with a man and you will know him.

સોબત તેવી અસર.
A man is known by the company he keeps.

સોમવતી અમાંસ ને શુક્રવાર.
When Calais and Dover meet together, that is never.

સૌ સૌને મન ડાહ્યા. [at latter Lammas.
Men's faults seldom to them appear. At Greek Kalends

સોડ પ્રમાણે સાથરો.
Cut your coat according to your cloth.

સોંમણ તેલે અંધારૂ.
It is dark under the lamp.

સોના કરતાં ઘડામણ મોંઘુ.
Great toil, and little work.

સો સોનું નશીબ સાથે લેઇ આવે છે.
God never sends months, but he sends meat.
સંપ ત્યાં જંપ. સંગ તેવો રંગ.
Union is strength. A man is known by the company he keeps.
સંઘર્યો સાપ પણ કામનો છે.
Keep a thing seven years and you will find a use for it.
હરાયાને ઠેકાણે પરખો ન કરશો.
Put the saddle on the right horse.
હાથ ચાટે કંઈ પેટ ન ભરાય.
A fog cannot be dispelled by a fan,
દામ દામને કામ વેપારવાળાને જોઇએ.
A great merchant must needs have a large capital, a good estate, and an enterprising spirit.
હૈયુ ભાળ્યા કરતાં હાથ ભાળ્યા સારા.
It is better to do a thing ourselves than entrust it to others.
હૈયે હોય તે હોઠે આવે.
As we think, so we speak: nearest the heart comes first out.
હાથ હલાવ્યા વગર કોળીઓ મોંમાં ન પેસે; હિંમતે મરદા, મદદે ખુદા; પુરૂષ પ્રયત્ન ઈશ્વર કૃપા.
God helps those who help themselves.
હાથે તે સાથે. કુડશ મુખી આપ્યાને ખાવા ન ધાવું.
A bird in the hand is worth two in the bush; never quit certainty for hope.
હાડીઆને મન હસવું ને દેડકાનો પ્રાણ જાય.
Boy's play is death to the birds.
હાથનાં કર્યાં હઇએ વાગે; જેવું વાવશો તેવું લણશો.
As you sow, so shall you reap.
હાલ જાય હવાલ જાય પણ કંઈ ખેલ જાય ?
State and wealth are gone but the disposition still remains.
કાંકરે કાંકરે પાળ બંધાય, ટીપે ટીપે સરોવર ભરાય.
Constant dropping wears away stones and little strokes fell great o-aks.
કથા સાંભળીને ફુટ્યા કાન, તોય ન આવ્યું બ્રહ્મજ્ઞાન.
Black stones will never turn white.
ઠામ તેવી ઠીકરી, મા તેવી દિકરી.
As the crow is, the egg will be; such is the tree such is the fruit.

PART XIV.

GUJARATI IDIOMS

(ગુજરાતિ ભાષાસંપ્રદાય.)

એ તો ભટનું ધોળકું કરીને આવ્યો.

He returned (like the Bhatt who went to Dholka without taking any errand) to no purpose.

એ તો ધોયા મૂળા જેવો છે.

He is like a washed Raphanus Sativus (a kind of vegetable) meaning he is single without any relatives; he is fopish.

એમાં કંઈ શુકરવાર થાય (વળે) નહીં.

એમાં કંઈ દહાડો બહાડો વળે નહીં.

Nothing can be got out of it.

એવો તે કોણ ગોકળીઓ ગાંડો હોય કે દિવાળીને દહાડે ઘેંશ ખાય.

Who can be so foolish as to eat ઘેંશ during Diwali meaning who would be so foolish as to lose a good opportunity.

એ તો ભાણ ભણ્યો ભૂલે ને તારો ડુબે એમ સંસારમાં થતું આવ્યું છે

It often happens in this World that even a learned man is liable to err just as a swimmer may be drowned

એનું શું ગજું ?

He is not a fit person for this undertaking.

એ તો સંસારમાં થતું આવ્યું છે.

It is always the case in this world.

એ તો બે બાજુની ઢોલકી વગાડે એવો છે.

He is playing a double part.

એ બાબતનો અને તો ઓરતો રહી ગયો.

My desires about it remained unfulfilled.

એ વાતની મેં તો કાનની બુટ પકડી છે.
I have taken a lesson from that.

એ તો કડક બંગાળી છે.
He is very miser.

એ વાતનું મેં તો જળ લીધું છે.
I have taken a vow not to do that.

એ તો બંગાળી તોલ છે.
He is over-heavy meaning he is superior to or higher than others.

એ તો પોતાનો કકો ખરો કરવાની વાત છે.
This is only to prove himself in the right.

એણે તો મારૂં તેલ કાઢયું.
He tired me out. He exacted hard work from me.

એ તો બિચારો (ભોળો) બ્રહ્મા જેવો છે.
The poor fellow is like Brahma meaning he is very frank or simple.

એ તો બિચારી ગાય જેવી (ગરીબ) છે.
The poor woman is like a cow meaning she is very quiet and gentle.

એ તો બિચારો મહારાજા છે.
The poor fellow is a Mahárájá meaning he is like a Lord; he is ignorant; he has no knowledge of the world.

એ તો મુઆ માણસ ઉપર ખાવા બેસે તેવો છે.
He is like a man who would sit down to dine beside a dead man meaning he is a hard hearted man.

એ તો ચઢચુલા ખાઉ છે.
He is like a man who wants to eat food the moment it is taken down from the fire-place meaning he is very hasty.

એ તો સિંચા સીપાઇના જેવો છે.

He is like a sepoy keeping himself erect meaning he is very pompous and vain.

એ તો સૌને તરવારની ધાર ઉપર રાખે છે.

He keeps everybody on the edge of the sword meaning he keeps everybody under threat or control.

એ તો માણસ મારીને હાથ ધુવે નહીં તેવો છે.

He is like a man who does not clean his hands after having murdered a man meaning he is hard hearted.

એની આંખમાં ઝેર છે.

Poison is in his eyes meaning he is jealous.

એની આંખમાં અમી છે.

Nectar is in his eyes meaning he is kind (amiable).

એનાં તો પાટીયાં બેસી ગયાં.

His planks went down meaning he is ruined; he has lost his fortune; he is reduced to poverty; he has suffered a great loss.

એનું તો રસાતાળ વળી ગયું.

He has lost everything meaning he has lost his fortune, estate or children &c.,

એનામાં કંઈ માલ નથી.

There is no stuff in him meaning he is a worthless man; he is a man without any stuff.

એને તો ઠામ ઠામ લચકા ખાવા ગમે છે.

He likes to eat lumps everywhere. He is very covetous.

એ તો ડાહ્યા ડાહ્યા ડોબા જેવા છે.

He is as wise as a buffalo; meaning he is a great fool.

એણે તો ડંગ મારી છે.

He has spread a false report.

એ તો વિંછગામણુ સારૂ વટલે એવો છે.

He is like a man who would not hesitate to be a convert for the sake of drinking waste water put into dishes served after they have been emptied meaning he is very covetous.

કર્યું ભગા જેવું.

He acted like Bhugâ meaning he did a foolish act.

એમનામાં કંઇ છાણુ નથી.

There is no cow-dung in him meaning there is no stuff in him ; he has no spirit ; he has no learning.

એ તો પાણી આરાના મુનશી છે.

He is a Munshi of the water-place of the house meaning he shows his cleverness before women.

આંસુ ઢાળવાં.

To shed tears.

આ તો ગોસીયાંનું ઝંડ એકઠું થયું છે.

This is like a crowd of monks meaning they are unnecessarily overcrowded.

એ કંઈ એનાથી જાય તેવો નથી (ચઢે તેવો છે.)

He is not a man to be baffled by him meaning he is not less able or powerful ; he is equal to him.

એને કંઇ સંસારના વાયરા વાહ્યા છે ?

Has he felt the winds of the world? meaning has he experienced the vicissitudes of life ?

એવી વાત હિયાં ચાલે નહીં.

Such conduct would not do here.

એ ચાલશે.

It will do.

એ તો ભાઇ નદી નાવનો સંજોગ છે, નહીં તો વળી અમે
ક્યાં ને તમે ક્યાં ?

It is like the contact of a river and a boat or elsewhere you and where we; meaning but for this fortunate coincidence there was a very rare chance of our seeing each other.

એ તો મળ્યા ભાઇની પ્રીત છે.

It is a (nominal) friendship (to be shown at the time) of meeting.

એણે તો મને નાક લીટી ખેંચાવી.

He compelled me to draw a line by my nose meaning he harassed me very much; he gave me an amount of trouble.

એણે તો મને સીતાના વિતાડ્યા.

He gave me great trouble as (Rávan did to Sitâ) meaning he gave me much pain.

એ જોઈને મારા તો ઈશક ઠંડા થઈ ગયા.

Seeing that, my desires became cold meaning I ceased to expect any good from him.

આપ ભલા તો જગ ભલા.

If we are good, the world is good meaning if we treat or behave well with others others will do the same to us

એ તો આખા ગામનો ઉતાર છે.

He is the ghost of the whole village meaning he is the worst man in the village.

આપણે ભલાને આપણું ઘર ભલું.

We good and our house good meaning I take delight in confining myself in my own house and not to ramble other houses for no purpose.

એની તો મોભાગ્ર બુદ્ધિ છે.

His talent is like the end of a beam meaning he is a block-head.

એ તો ભોઠ છે.

He is senseless (a man without understanding).

એ તો ભોળો ભેંસ જેવો છે.

He is as frank as a buffaloe meaning he is stupid.

એતો મારી બલા જાણે.

My Balá may know about it (a Râjá had a daughter named Balá and on all questions put to him he always referred to his daughter Balá and hence the saying) meaning I don't know anything about it.

એ તો માથેથી ગાળીયું કાઢી નાંખે છે.

He takes off the tying cord (rope) from his neck (as cows do) meaning he shirks it; he throws off the responsibility from his head.

એ તો માથે પડી હોય ત્યારે જાણે.

He would know if it has fallen on his head, meaning one would only feel when misfortune befalls him.

આ તો હરાયા ઢોર જેવો છે.

He is like cattle set at large.

એ તો રાભા જેવો છે..

He is like Râbhâ (the name of a Kunbi who acted foolishly) meaning he is a fool.

એ તો ડુચા કણબીની પેઠે ખાય છે.

He eats like Duchâ Kunbi (who used to swallow lumps of food and to sit rudely) meaning he eats rudely.

એ તો બુસા જેવો છે.

He is like Busâ (name of a Kunbi who had no manners) meaning he is unmanner.

એનામાં કંઈ હીર જોઈ—એને !

Some silk is wanted in him, meaning he is wanting in stuff.

એનામાં કંઈ પાણી બાણી ભર્યું છે કે શું ?

Is he filled with water meaning is he bribed or has he taken a bribe ?

એનામાં પાણી જોઈએ.

He ought to have water in him meaning he ought to have some cleverness, spirit, power or strength in him.

એ તો સો ગરણે ગળીને પાણી પીયે એવો છે.

He is a man who likes to drink water filtered through hundred layers meaning he considers well before he does a thing.

એ તો મહા પહોંચેલો છે.

He is far reaching meaning he is very cunning or clever.

અક્કલનો દુશ્મન.

An enemy of talent meaning a fool, a man of Gotham, a noodle, a fool.

આજકાલ તમારોજ બહાર છેતો !

Fortune ! now-a-days, smiles on you. You hold the cards in your hands.

ઓ દિન કહાં કે મિયાં કે પાઉ મેં જુતી? એ દહાડો ક્યાંકે આપણે પાંચ પણ એકઠા રહીએ? પાંચ તે પાંચ હજારને ભારે પડિયે.

When will that day come when the Miyâ (a Mehomedan) will have shoes on his feet? when will that day come when we five would meet together? Five would match five thousand.

એણે તો લુગડાં ખંખેર્યાં.

He shook off his clothes meaning he declared himself to be penuyless.

આખો ગોખો વાગીને ગયો.

He carried it away or made away with it.

એ તો બધાને લાતો નાંખે છે.

He is kicking every body meaning he is fighting with all.

એ તો જેને તેને કરડવા ધાય છે.

He is barking at all persons meaning he is fighting with every body; he comes down upon every body.

એને દાંતિયાં કરવાની ટેવ પડી છે.

He has a habit of showing his teeth. He is in the habit of making a show of fighting.

એ તો જેની તેની સાથે ઉતરી પડે છે.

He comes down upon everybody meaning he is losing his temper with every body.

એને નરમ ઘેંશ જેવો કરી નાંખ્યો.

I made him as soft as ઘેંશ (a kind of liquid food); meaning I brought him to his senses.

એને પાણીથી પાતળો કરી નાંખ્યો.

I made him thinner than water meaning ditto.

એને પાણી પાણી કરી નાંખ્યો.

I made him perspire meaning I blowed him up.

એનો જીવ હાથમાં નથી.

His life is not in his hands meaning he has lost his head.

એને મેં આડો અવળો લીધો.

I blamed him right and left.

એનો જીવ ઠેકાણે નથી.

His soul is not in its place meaning his mind is unsettled.

એના હાથ બહુ ચળવળે છે.

His hands are restless or itching meaning he likes to beat (he finds excuses to beat)

એના હાથ વધ્યા છે.

His hands have increased meaning he likes to beat.

એના હાથ સખના રહેતા નથી.

His hands do not remain quiet meaning he beats.

એના માથામાં બહુ પવન ભરાયો છે.

There is much wind in his head, meaning he is a hot headed man.

એનું માથું ભારે થયું છે.

His head is heavy, meaning he wants beating (to empty his head).

એનું માથું ફરી ગયું છે.

His head is turned.

એનાં હાડકાં રંગાઇ ગયાં.

His bones were coloured meaning he was severely beaten.

એ તો ત્યાં ઢગલો થઇ ગયો.

Hebecame a heap there, meaning he became powerless.

એતો વઠી ગયો.

He passed away, meaning he ran wild ; he became a member of the base society.

એનું રાઇતું કરી નાંખીશ.

I will reduce him to mustard pickles meaning I will do for him.

એનો ઘાટ ઘડી નાંખીશ.

I shall make a shape of him meaning I will crush him down.

એને કુંદી પાક આપીશ.

I shall give him beating.

એને ગુંદર પાક જોઇએ છીએ.

He wants gum food meaning he wants beating.

એની જીભ વધી છે.

His tongue has become too long, meaning he speaks too much.

એનું નાક નડીયાદ જાય છે.

His nose goes as far as Nariad meaning he has become very proud.

અહંકારતો રાજા રાવણનો પણ રહ્યો નથી.

Even the pride of Râjâ Râvau has not sunned ; meaning he was ultimately humbled.

એનો બહુ મત્સર વધ્યો છે.

Her pride is very much increased meaning she has become very proud (mischievous).

એ તો બહાર એટલો ભોંયમાં છે.

He is as much in the earth as he is out meaning he is a great rogue.

એને બોબજે સીંદુર ઘો.

Apply સિંદુર (red lead) to his throat meaning make him silent.

એની તો બેઠક બેઠી.

He has suffered loss.

આટલું બધું શા ઉપર કુદે છે ?

On what are you jumping so much ? meaning why are you so much puffed up ?

આજ જીવ કઈ પાંખડીએ ગયો છે ?

To what leaf (of the tree) has your soul gone to-day? meaning how is your temper to-day ? what is the matter with you ? why have you be come silly ?

આવડા બધા કેમ ફાટ્યા છો ?

Why have you gone so far ?

એણે તો આડો આંક વાળ્યો.

He did what no body could do.

એ વાત તેને ગળે ઉતરી.

He well understood it.

એક માળાના મણકા છે.

They are beads of one garland meaning they are all of the same type.

અરે કંઇ ગાંડા બાંડા થયા ?

What ! are you mad ?

એતો જોત વિના ભાત ન પડે.

It is just like, style or fashion cannot be without a kind meaning he will do an act as is natural to the caste or family in which he is born.

એ એની જાત ઉપર જાય એવો છે.

He is a man as to go back to his creed meaning he does his family have due.

આ વચમાં આડી ખીલી (ફાંસ) છે.

He is a cross peg (a wedge or noose) in the middle meaning he is an obstacle in the way.

એ તો મરદનાં કામ છે.

That is the business of a man meaning it requires courage to do so.

એના શાભાર છે?

What weight has he got? meaning what can he do?

એ તો કુળમાં અંગારો પાક્યો.

He turned out a burning coal in the family meaning he turned out a bad man.

એ તો સોં મણ જારમાં એક અંગારો નિકળ્યો.

He appeared like a burnt grain in a hundred maunds of Jowari, meaning he only turned out a bad man (wicked man) in the whole family

એમાં શો ફાયદો કાઢ્યો.

What advantage did you derive from it? what did you gain by it?

આજ બાપના વાવટા (બાપનાં શિખર) ચઢ્યા છે.

Today his banner (top) is raised meaning he is successful.

આથમ્યા પછી અસુર નહીં ને લુંટ્યા પછી બો નહીં.

After sun set think not of being late and after you have been robbed think not of fear meaning what is done is done and can never be undone.

એ તે કંઇ કુંભારના ઘરનું ફુટલું હાંલ્લું છે કે બદલાવાય?

Is it a broken pot of a potter's house that it can be changed? meaning he or she is destined to remain with us whatever his or her behaviour may be.

એક એકને ચઢાવે એવા છે.

They surpass one another. One is more clever than another.

ઉંટ ઉપર નગારાં વાગ્યાંજ કરોને! પણ! એને કંઇ લાગવાનું નથી.
Let drums be beaten on a camel! still it would not feel it in the least. Meaning he is a man without feeling; no effect would be produced on him by what one might say to him.

એતો ખાઇ પીને ઉતર્યા છે.
He has come down eating and drinking meaning, he has enjoyed enough of the world; he is old now.

આમારે તો હવે પાછલો પહોર દહાડો છે.
I am in the last watch of the day now meaning I am on point of death; I am old enough to die.

કાશ ગઇ.
The witch has gone away. The bother is over.

કાઢ્યાં એટલાં કાઢવાનાં નથી.
I have not to pass as many (years) as I have passed meaning I am not to live as long as I have already lived.

કર્યું દિવા જેવું.
You did like a lamp meaning you did very wrong.

કુવાને મોંઢે ઢાંકણું છે કંઇ જગતને મોંઢે ઢાંકણું છે?
There is a covering to the mouth of a well but there is no covering to the mouth of the World meaning do what you will, you can not stop slanderous tongues.

કાગડાને હાથ કંકોત્રી.
An invitation note or letter daubed with red paint in the hand of a crow meaning he is like a crow who can not keep secret although told to do so.

કકડદળ ચઢીને આવ્યું.
They came in sworms.

કોટે કોડીયું બાંધીને ફર.
Wander with an earthen cup tied to your neck meaning beg.

કામમાં જીવ પરોવવો.
To engage heart and soul in business.

. ખીસાં ભરાયાં એટલે શું કહેવું. ?
When the pocket is full what more can be said meaning when a bribe is taken what can not be done?
ખાધને ખોટું કીધું એમ મનુષ્યે કદી ના કહેવડાવવું.
Never ill requite a good turn.
ખરી વાત કહીએ છીએ એટલે કેવું ખુંછડું બળે છે ?
How keenly he feels when we tell him the truth.
ખરી વાતમાં ખારશે ?
Why should malice be entertained for telling the truth.
ખુણેપેશ.
Retire to a corner meaning hide your face.
ગોલાને ઘેર ગાયો હતી ત્યારે શું દુધે વાળુ કરતાં ?
Did we use to take milk at supper when there were cows at the Gola's house? meaning we can do without you.
૧ ગધેડે ચવાયું.
Publicly disgraced meaning also it is so cheap that even asses took advantage of it gratis.
ગોળો વળીને બેસવું.
To form a circle.
ગઇ તક (તીથી) જોષિ ન વાંચે.
Even an astrologer can not read past events meaning strike the iron when it is hot.
ગોળો ગચીને આવ્યાં.
They came pre-determined.
ગધેડા બન્યા.
He made a fool of himself.
ગભીર સંઘજી બાપજી કામ થયા.
Maharaja Gambhirsingjee was killed.
"ઘર ઉપાડી લીધુ" એમ નવી સ્ત્રીએ જલદી કહેવડાવવું જોઇએ
That a new wife should try as soon as posible to have it said of her by people that she took the house in her charge meaning a new wife should try her best to make herself acquainted with all do-

mestic concerns and relieve her husband from house-hold cares as soon as possible.

ઘર ગધેડે ચડ્યું.

The family (house) is publicly disgraced.

ઘરમાંથી ગ્રહણ કાઢ્યું.

I got eclipse out of the house meaning I made the house clean.

ઘરને માથે ધંધોલીયું ગળ્યું.

The house is ruined.

ચૈતર ચઢતો નથી ને વૈશાખ ઉતરતોય નથી.

Neither Chaitra rises nor Vaishakh descends meaning he remains same under all circumstances; he is not puffed up with wealth.

ચઢો બેટા શુળીએ ને દો ખોદાકા નામ.

Son! ascend the gallows and utter the name of God meaning not to do a hazardous thing one self but tell others to do it.

છાનો રહે નહીં તો હમણાં ધીબી નાંખું છું.

Be quiet or else I would beat you down.

છછુંદરીનાં છોયે સરખાં.

All the six children of a blind mouse are alike meaning they are all of the same nature.

છોને ખોખ ને વરેડું કુવામાં પડે? મારે શું?

Let the ખોખ (a long cup made of leather to fetch water from well) and cord (rope or string) fall into a well! what have I? meaning let them both go to hell what have I to do with them?

જાઓ કહેતાં જીભ ઉપડતી નથી.

My tongue hesitates to say "go" meaning I can not tell him to go; I do not wish that he should go.

જાઓ ફતેહ છે.

I wish you a prosperous journey.

જણ્યાંને જીવાડે ને પરણ્યાંને પાળે એમાં શું નવાઈ છે!

What wonder is there if one supports those who are born to him and maintains her who is married to

him that is it is a husband's duty to support his children and maintain his wife.

જીભને કાંઇ હાડકું છે?

Has the tongue any bone in it? meaning he speaks without restraint.

જોઈલ્યો વાત.

You will see; take care!

જાણે છે? તારા બત્રીશ દાંત પાડી નાંખે એવો છે.

Do you know? he is able to knock your 32 teeth out meaning he is more than a match for you.

ઝાંસટુ ભરવું તે ભરવું.

Any how to fill the belly.

ટાઢેપાણીએ ખસગઈ.

He got rid of the itch by cold water meaning he got rid of him easily.

ટોપી ઘાલે ત્રણ ગુણ, નહીં વેરો નહીં વેઠ, બાવો બાવો સૌ કહે ને સુખે ભરે પેટ.

In putting on a cap there are three advantages viz. he has not to pay any tax nor can he be forced to labour; he is accosted as a monk by all and thus he feels his belly happily. (applicable to ascetics).

ટાઢો પથરાજેવો.

He is cold as a stone meaning he is very slow, idle

ઠીકરી ઘડાને ફોડે છે.

A small stone will break a large earthen pot; a small leak will sink a great ship.

ઠેર ઠેર ચિંથરાં ફાડે છે.

He quarrels from house to house meaning he quarrels with everybody.

ઠપકો સાંભળી તેણે માથું ખણ્યું or ભોંય ખોતરી.

Hearing reproach he scratched his head or dug the earth meaning he blushed.

ડેરો તાણ્યો, તંબુ ઠોક્યો.

To pitch a tent.

ડાસી મુઆનો ભો નથી પણ જમ પેંધ્યાનો ભો છે.

There is no fear for the death of the old woman but there is fear for the visit of the devil meaning if once a man is treated well there is fear of his coming and bothering every now and then.

ઢાંકણીમાં પાણી ઘાલીને ડુબીમર

Drown yourself in a small earthen cup full of water meaning you must be ashamed of showing your face.

તારે કાળજે સવામણ અડદનો રોટલો ચઢે એવો છું.

You are too reserve (too deep).

તેણે તેનાં આંસુ લોહ્યાં

He wiped off his tears; he appeased him.

તેનો સિકંદર થયો.

He regained prosperity.

તે હવાતીઆં (વળખાં) મારે છે.

He makes a fruitless attempt or strives in vain.

તે વસ્ત્ર લોચન કરી ગયો.

He robbed him of his clothes meaning he deprived him of every thing he had.

તે તેનું ટીલું ચાટી જાય તેવો છે.

He is a man who will lick even the sandal mark from off one's fore-head meaning he is a man capable of cheating any one.

તેણે ગાંઠનું ગોપીચંદન ખોયું.

He lost his own ગોપીચંદન (a kind of clay used for making a religious mark on the forehead) meaning he lost his own (money).

એતો ઘરનો ઉઠયો આવ્યો છે.

He has come direct from his house meaning he is a beginner (a *novis*).

તે હાથ મારી ગયો.

He stole away without any one's knowledge.

તે તેને ચણા ચવરાવી ગયો.

He deceived or cheated him.

તેણે માથું માર્યું.

He attempted,

તેણે તો બધે આકડા વાવ્યા છે.
He has sown Akdâ (a poisonous plant) everywhere meaning he is not in good terms with all.

તેણે તો દુધ પીવા જેવું હતું ત્યાં ઝેર પીવા જેવું કર્યું છે.
He has behaved like a poison where he was like a milk meaning he has made himself enemy of one who was his hearty friend.

તેણે બંદુકનો બહાર કર્યો.
He fired the gun.

તેણે ઘર ચેતાવ્યું
He set the house on fire.

તેણે દીવો રામ કર્યો.
He extinguished the lamp.

તેણે તેનો પિત્તો શાંત કર્યો.
He pacified his anger.

તેણે તો ટોપી ઘાલી.
He put on a cap meaning he became an insolvent.

તે મારા સામી આંખો કાઢે છે.
He frowns at me.

તેણે મારી સાથે અબોલા લીધા છે.
He is not on speakable terms with me.

તે મારા હાથમાં છે.
He is under my thumb; he is subject to my will.

તેણે તોબરા જેવું મોઢું કર્યું.
He made his mouth like a horse's mouth-bag meaning he put on an angry look.

તે માથું ઉંચું કરી શકતો નથી.
He can not raise his head; he is in awe of me.

તેણે તેની સામે માથું ઉંચું કર્યું.
He flew in his face.

તે તેને પગે ચાલે છે.
He follows in his footsteps.

તેનું મોઢું ચઢ્યું છે.
His mouth is swollen meaning he is in a rage.

મારી તેને છાયા પડી.

My shadow was cast upon him meaning he was influenced by my presence.

તે વરરાજા થઇને આવ્યો છે.

He has come as a bride-groom meaning he has taken the lead.

તે તો આભો બની ગયો.

He was taken by surprise.

તે મોં સંતાડું છે.

He is shy.

તે દેવલોક પામ્યા, તે દેવ થયો, તે હરિ શરણુ થયો.

He has become a denizen of Paradise meaning he died.

તેને તેની સાથે ચકમક જરી.

Flint came in contact with him meaning they both flew into a rage.

તેને ગડદા પેચ કરી નાંખ્યો.

He assaulted him within an inch of his life.

તેને પુષ્પાંજળી મળી.

He got a bunch of flowers meaning he got a good beating.

તે આંખો મીચીને ચાલે છે.

He walks with his eyes closed meaning he is careless and inattentive to surrounding objects.

તે રામ શરણુ થયો.

He surrendered to God meaning he died.

તેમણે ખાસડે દાળ વેંહેચી.

They distributed pulse (a kind of corn) with shoes meaning they faught with shoes.

તે ગડદમ ગડદા આવ્યા.

They came to blows.

તે રાંક આન્યાયા વેડા કરે છે.

He behaves like a poor man claiming things without being entitled thereto meaning he is a false accuser.

તેણે ફુટ દઇને ના કહી.

He gave a flat denial.

તેણે કપાળે હાથ દીધા.

He placed his hands over his fore-head meaning he gave up all hopes in despair.

તે ગળીઓ થઇને બેઠો.

He became powerless.

તેને ખડખડીયું મળ્યું or તેને શ્રીફળ મળ્યું.

He is dismissed (શ્રીફળ means a cocoanut)

તેને નાળીયેર (પાણીચુ) મળ્યું.

He has got a cocoanut meaning he is dismissed.

તે ગોથાં ખાય છે.

He has lost his way or missed his point.

તેણે લંગોટીવાળી.

He wore a piece of cloth meaning he became a monk or ascetic i.e. he lost his fortune.

તે હામહારી ગયો.

He became disappointed or disheartened.

તેણે નાગો થઇને ચંદરવો બાંધ્યો.

He made a ceiling of his Dhotar becoming himself naked meaning he wasted his fortune in making a show of his wealth.

તેણે તેને વેહેતો મુક્યો.

He left his company.

તે નાગો થઇને નાચ્યો.

He danced naked meaning he cast off the veil of shame.

તે વટાણા વાવી ગયો.

He sowed the Peas(Pea sowing takes place in winter and it requires no further attendance and hence the idiom) meaning he went for the good.

તે અગીઆરા ગણી ગયો.

He counted eleven meaning he took to his heels.

તે મુઠીઓ વાળી ગયો.

He made a fist meaning he bolted away.

તે ભાગી ગયો.
He made off.
તેણે બગલો ઊંચી કરી.
He raised his arm pits meaning he has become a bankrupt.
તેણે પછેડી ઓઢી.
He covered his face with a piece of cloth meaning he became an insolvent.
તેણે રોશન વાળ્યું.
He made a mess of it.
તે ઉચાળો ભરી ગયો.
He went away with bag and baggage.
તેણે સત્યાનાશ વાળ્યું.
He made a mess meaning he destroyed everythisn.
તેણે ઊંધું માર્યું.
He upset every thing.
તેનો દારૂ ઉતરી ગયો,
The influence of liquor left him meaning he came to his senses.
તે ખાલી દમ મારે છે.
He shows his pomp for nothing; he threatens idly.
તે ફતંગ દેવાળીઓ છે.
He engages himself in foolish pursuits.
તેને ત્યાં તો શંખ વાગે છે.
In his house a conch-shell is sounding meaning he is a man of straw.
તે અલોપ થઇ ગયો.
He disappeared.
તે નાગું નાગું બોલે છે.
He talks nonsense.
તે આંસુ ઢાળે છે.
He sheds tears.
તેનું તો હવે આવી બન્યું or રહ્યું.
His days are numbered.

તેને માથે દુઃખનાં ઝાડ ઉગ્યાં
Trees of misery grew on his head; he suffered a great deal of misery.

તે તો હવે મરણની પથારીએ છે.
He is on his death-bed now.

તે વાત વાતમાં ચીઢાઈ જાય છે.
He is vexed or becomes angry at every step.

તે ઘણો મખ્ખીચુસ છે.
He is one who even sucks a fly (besmeared with ghee) meaning he is very miser.

તેણે ભવાં ચઢાવ્યાં.
He put wrinkles on his eye-brows meaning he frowned; looked angry.

તેણે પોતાની મતલબ સારી (કરી)
He gained his own object.

તેણે તેનું કાંડું જોરથી પકડ્યું.
He forcibly cought hold of his wrist meaning he seized him by force.

તે છાતીઓ કુટે છે.
He beats his breast meaning repents for what he has done.

તેણે આંધળીઆં કર્યાં.
He made a blind attempt; he attempted at all risks.

તેણે ઘણાં ફાંફાં માર્યા (પડતાં મુક્યાં) પણ કંઇ વળ્યું નહીં.
He tried his utmost but in vain, he was after all unsuccessful.

તેણે દમ બાંધીને ચાલવા માંડ્યું.
Holding his breath, he began to walk; meaning he walked with speed.

તેણે તેની આંખમાં ધૂળ નાખી.
He threw dust into his eyes meaning he deceived him.

તેના ટાંટીઆમાં જોર આવ્યું.
His legs gained their strength meaning he became hopeful.

તે કામમાં તમે ખરેખરી કેઢ બાંધી.
In that matter you really girded your loins meaning you really did your best.

તેણે શીરસાટે આ કામ કર્યું.
He did this at the risk of his life.

તે હોળીનું નાળીયેર થયો.
He became a cocoanut of the Holi meaning he became the ring-leader in a perilous task.

તેને આંખે અંધારાં આવ્યાં.
Darkness came before his eyes ; he became giddy.

તે લીલો પીળો થઇ ગયો.
He became green and yellow meaning he became red hot meaning he became very angry.

તેણે તેને ચોળાવી.
He besmeared him (with ashes) meaning he became the cause of the loss of one's fortune.

તેણે માથે ધૂળ ઘાલી.
He put dust on his head, meaning he took the leading part in a quarrel.

તે ધબ થઇ ગયો.
He was aghast.

તેના મોં ઉપર શાહી રેડાઇ.
Ink was poured over his face meaning his face was blackened.

તેનો જીવ ઠેકાણે આવ્યો; તેને ધવાવળી.
He came to himself.

તેણે માથું વેગળું મુક્યું.
He put his head a side meaning he put his life at stake.

તેની તે આળપંપાળ કરે છે ; તે તેની પળશી કરે છે.
He flatters him (to secure his purpose).

તેણે કાન બેહેરા કર્યા છે.
He has turned a deaf ear.

તે કાન ફફડાવે છે (માંડે છે).
He shuffles his ears meaning he attempts to listen.

તે કાન તળે કાઢી નાખે છે.
He takes it off his ears meaning he does not allow to enter his ears.

તે પગ ઉપર પગ ચઢાવીને બેઠો છે.
He sits with one leg over the other meaning he does not do any thing.

તે ઢુંઢુંજી થઇને બેસે છે.
He is sitting like a Shett (a rich or great man).

તે બિચારો રાંક છે.
The poor fellow is very meek.

તે પંચમહાભૂતમાં મળી ગયો.
He is mixed up with the five elements meaning he died.

તે ઊંચો નીચો થાય છે.
He moves about from side to side meaning he is very impatient.

તે કાળો ઠણક પડી ગયો.
He became quite black meaning he blushed.

તે કાન દે છે.
He gives his ears meaning he is all attention.

તે વાતવાતમાં ઉતરી પડે છે.
He flies in a rage or he becomes angry on every occasion.

તે ઉડી પડે છે.
He comes down upon him.

તે તો સઘળું હોઇયાં કરી ગયો.
He swallowed up everything.

તેણે ઝાંપેઝાલકો નાંખી.
He threw in heaps at the gate of a village meaning he expended beyond measure.

તમે તમારી માને પેટ આવ્યા તે શું એવી ગાળો ખવડાવવાને !
Did your mother give birth to you to hear abuses from others? meaning you have become the cause of your mother being abused by others (i. e. you quarrel with others &c.).

તમે કૂળમાં દીવા ઉઠયા તેઓેમજ કરશો તો! રૂડે નામકે ભૂંડેનામ?
As you turned out a lamp (light) in your family you will do so! to make name either by good or bad (action) meaning beneficence and wickedness are the only two ways of attaining notoriety. A vicious man follows the latter.

તમારે શું, તમે આમે બજાવો ને આમે બજાવો.
What do you care? you would act both ways meaning you will both play hot and cold.

તેણે તેને ડાબો કરી મુકયો છે.
He has made him his left hand meaning he has abandoned him.

તેણે તો દેશ ડંકો કર્યો.
He sounded tom toms in the whole country meaning he became notorious.

તેણે પોતાની છોકરીને કુવામાં નાંખી.
He threw his daughter into a well meaning he gave his daughter in marriage to an unhappy house.

તારો દિકરીએ દિવો રહેશે નહી.
No lamp of yours will remain by means of your daughter; meaning you will have no heir surviving even by your daughters.

તે જાણી જોઇને કુવામાં પડયો or ઉતર્યો.
He knowingly fell into or descended into a well meaning he knowingly fell into distress.

તેને બોલે બંધ નથી.
He has no curb to his speech meaning he is without control.

તેઓ હમણાં રખડયાખાતે છે.
He is now out of employment.

તેને ત્યાં ઘંટ વાગે છે or ઘંટમ ઘંટા છે or શંખલા ઉડે છે.
In his house bells are ringing; at his house conch-shells are flying meaning he is empty.

તેના ઘરમાં હાંલ્લાં કુસ્તી કરે છે.
In his house earthen jars are making gymnastic exercises meaning he has got nothing in his house.

તેના ઘરમા હનમાન હડીઓ કાઢે છે ને ભૂત ભુશકા મારે છે.
In his house monkeys are running and ghosts are jumping meaning he is empty; there is nothing in his house.

તેઓ એક બીજા ઉપર આવ્યા.
They came face to face.

તેઓ ગાળમગાળા આવ્યા.
They came to abuses.

તેણે મારા રૂપીઆ દાબી રાખ્યા.
He withheld my money.

તારૂં ડાચું પીલી નાંખીશ.
I will crush your jawbone meaning I will break your neck.

તારો ખોડો કાઢી નાખીશ.
I will take the dirt of your body,
તારો ધુમાડો કાઢી નાખીશ.
I will dispell your smoke,
તારો આટો કાઢીશ.
I will reduce you to flour.
} Meaning I will severely punish you.

તેણે ટાઢે પેટે ખાધું.
He ate with his belly cool meaning he ate satisfactorily.

તે તો રેતીમાં નાવ ચલાવે છે.
He is sailing a ship in sand meaning he does an impossible thing.

તારૂં મોં બાળ.
Burn your face meaning hide your face.

તેણે તેને છડી નાંખ્યો.
He pounded him; he beat him.

તે એનો છાલ છોડતો નથી.
He does not leave off bothering him or he does not leave off that habit.

તેણે એનાં છોડિયાં પાડયાં
He felled down his skin meaning he taunted or

scolded him or criticised his conduct very much; or made many remarks on him.

તેણે પીપળે દિવો કર્યો.

He lighted a lamp near tho Peepla tree, meaning he made it known to every body; he made it public.

તારો બરડો ભારે થયો છે.

Your back has become heavy; meaning you want beating.

તેનું મગજ ખસી ગયું છે.

He is out of his senses.

તેને તો રટ લાગી છે.

He has an eager desire.

તુમબી બકતા જાઓ અમબી સુણતેહે એવી વાત છે.

It is like you babble away (prate) and we hear meaning we pay no attention to what you say.

તેની ખાસડાંની પુજા કરી.

He worshipped him with shoes meaning he beat him with shoes.

દિકરીને ગાય જયાં દોરે ત્યાં જાય.

A daughter and a cow go whereever they are led.

દિવો રામ (રાણો) થઇ ગયો.

The lamp became Râm (God or King) meaning the lamp is extinguished.

દોઢી મંગળ થઇ.

The gate is closed or shut (It is inauspicious in a native state to use the phrase દોઢી બંધ થઈ but it is customary to say દોઢી મંગળ થઈ and hence the meaning.

દહાડે ડોબાં ન પારખે ને રાતે હીરા પારખે.

He pretends to examine diamonds at night when he himself cannot distinguish buffaloes in broad day light meaning he is a pretender.

ધરતીનો છેડો આવી રહ્યો.

The end of the earth has come meaning the matter went to extremity.

ધૂળધાણી ને વા પાણી થઇ ગયું.

The dust is reduced to parched grain and wind reduced to water meaning he is undone ; he is ruined

ધોળે દહાડે ધાડ પડી.

In broad day light decoity was committed.

નાવપર ગાડાં ને ગાડાં પર નાવ, એમ ચાલ્યાંજ જાય છે. કંઈ નેળનાં ગાડાં નેળમાં અટકી રહેતાં નથી.

A cart on a boat and a boat on a cart is always the case; carts going through a glen cannot remain obstructed in the glen meaning the high and the low invariably change state with each other; the shadow of life is not eternal.

નિકંદન વાળવું, નસંતાન વાળવું.

To make a general massacre; to destroy utterly.

ન દિઠાનું દીઠું માર મુળા (મહુડાં) ને મીઠું.

One who has never seen anything begins to eat even mulâ or mahudâ with salt meaning one who gain. prosperity all of a sudden from poverty is puffed up.

ન બોલ્યામાં નવગુણ.

There are nine advantages in keeping silence (in holding our tongue) meaning silence is best.

નકરે નારાયણને કંઇ થયું તો પછી શીવલે ?

May God forbid but suppose any thing happens what would become of (him)?

પેટમાં કોળ બોળ પડ્યા છે કે શુ ?

Are there rats in your belly ? are you hungry ?

પડશે એવા દેવાશે.

As you will sow, so you will reap.

પૂર્ણાહુતી થઇ.

Came to an end.

પેટ ફાટે ત્યાં સુધી ખાધું.

Swallowed greedily till his belly was ready to burst meaning he gorged himself.

પરોણાપાસે સાપ મરાવવો.

(lit) to ask the guest to kill the snake i. e. to employ another person in perilous or dis-agreeable business.

પારકે દુઃખે મરી જવું.

To risk one's life at the instance of another.

પોક મુકવી.

To weep bitterly.

પાસો પડે તે દાવ, ને હાકમ ચુકવે તે ન્યાય.

The issue of a cause in a court of law hangs on the judgment of a judge, as the issue of a game depends on the throw of the dice.

પૈસો કારમી માયા છે.

Riches have wings.

પથ્થર કરતાં ઇંટ કુળી.

A brick is softer than a stone meaning he is little better than the other fellow.

પોગળ કાઢવું.

To disclose one's sacret.

પાપનો ઘડો ફુટયો.

Tho jar of his sins is broken meaning his treachery has at last become known.

પાટી ઉપર કોઇ દહાડો ધૂળ નાંખીતી?

Did you ever throw dust on your wooden slate? meaning did you ever learn to write?

પારકાં છોકરાંને જતી કરવાં.

To make other people's children ascetics meaning not to practice what one is preaching.

બધું ગામ ઘોરે ત્યારે ઘેલી ઘેંશ ઓરે.

When the whole village is fast a sleep a mad woman begins to serve her meal; meaning he alwaps acts against nature.

આપણજી ખીજમત કરાવે છે.

His Highness is getting his head shaved.

આપણજી ઝિલાવે છે.

His Highness is bathing.

આપજી પોઢ્યા છે.
His Highness is asleep.

આપજી વિરાજ્યા છે.
His Highness is sitting.

બાવો નાચ્યા ત્યારે બોદલી નાચ્યા.
Seeing the monk dance the dumb (the powerless, unspirited) also danced, meaning following in the foot steps of more able persons.

બળતામાં ઘી હોમવું.
To throw ghee into the fire; meaning to hurt the feelings more.

બહાનાં બતાવવાં.
To make excuses.

બેડો પાર ઉતરી ગયો.
He became successful.

બૈનાં ફુલ બૈને ને શોભા મારા ભાઇને.
He takes glory to himself at the expense of another.

બાંહ્ય ગૃહ્યાની લાજ રાખો.
Keep the credit of one who has taken hold of your arm meaning have some regard for one who has sought your support.

બહોત ગઇ થોડી રહી.
The greater part (of my life) passed and a small portion is left meaning I am now getting old.

બાટી ધુળ થઇ, બાજી બગડી ગઇ.
બાટી (A kind of food baked making lumps of a wet flour) reduced to dust or ashes; the game is gone meaning the whole thing is upset.

બહુ બોલીતો છોડીયાં (આદુ) કાઢીનાં બીશ.
If you will speak more I will take out your skin (or ginger seed) meaning I will beat you severely.

બનવા કાળ હોય તે બને છે.
What is to happen happens.

બકરી આદુ ખાતાં શીખી.

A she-goat learnt to eat ginger seed meaning he began to learn; his actions changed for the worse.

બાર વર્ષે બાવા બોલ્યા કે બચ્ચા કાળ પડેગા.

A monk when he broke his silence after 12 years he said to his disciple that famine will be raging.

ભાઇના મીજા or ગયા છે.

His temper is gone; he is not himself.

ભાઇનું માથું ફરી ગયું છે.

His head is turned.

ભાઇએ સમાધાની ચઢાવી છે કે શુ ?

What has he drunk ?

ભાઈએ મુની વૃત્ત લીધું છે.

He has taken a vow like an ascetic or a holy sage or saint meaning he has vowed to be silent.

ભાઇ ઉછરતું લોહી એવુંજ હોય.

Brother ! (oh man) the rising blood would be so; meaning all rising men are so.

ભાઇ એમણે તડકો છાંયડો કંઈ દીઠો છે,

Brother ! has he ever seen sunshine or shade ? meaning has he ever experienced the vicissitudes of life ?

ભાઇ તમને તો નવગજનો નમસ્કાર

(ironically) brother ! (oh man) to you I make a bow of 9 guj long meaning I would always wish you to be far from me.

ભાઈ તમને તો પગે લાગ્યા.

(ironically) (My) brother ! (friend) ! I would prostrate at your feet; meaning I would always wish to be far from you.

ભાઈ તમે તો વેગળાજ સારા.

Brother ! (oh man !) you are good at a distance meaning I would wish you to be off from me.

ભાઈ તમારાથી તો તોબાહ.

Brother ! (oh man !) you are a terror to me; meaning I am tired of you.

ભાઇ હું તમને શી વાત કહું!
Oh man! what can I say to you?
ભાઈ શું ધોળ્યું!
Brother! what did you white wash? meaning oh man! what did you do?
ભાઇ ઘણા ઓલા દોલા છે.
He is too liberal.
ભુંઇ ખુંઇ નંખાયો છે કે શું?
Are you thrown down on the earth? meaning are you so hungry as if one lying on the point of death?
મહાનંદનું લફરૂં મને વળગ્યું છે.
An importunate and bothersome task of Mahanand has taken hold of me.
મિયાંની ચાંદેચાંદ; મિયાંની વાદે ચણા ચાવ્યા.
He ate gram seeing the Miya doing the same meaning he acted like the Miya.
મળ્યા ત્યારે મીર ને નહીં ત્યારે ફકીર.
When he gets anything he is a lord or else he becomes a mendicant (a beggar) meaning he spends much when he gets money and when he has nothing he wanders like a beggar.
મારૂં કંઇ ચાલતું નથી.
I have no influence.
મેર બાયલા!
Shame! you coward! (impotent).
મોટી હોળૈયા જેવી થઈ પણ કંઇ અક્કલ ન આવી.
You got no sense even though you grew as big as હોળૈયા (the pile of Holi) meaning you remained foolish though grew so old.
મોટી વીસ વરસની જાટડી થઇ પણ સાન ન આવી.
You got no sense even though you became as old as જાટડી of 20 years old (a She-buffeloe without any issue).

મોટો હાંડા જેવો થયો પણ અક્કલ ન આવી.

You grew as big as a big metal jar of water but you got no sense.

મારાતો તેને દેખીને રામ રમી ગયા.

Seeing him my strength played away meaning I gave up hope of life seeing him.

મેં તેનું મન રાખ્યું (મનમનાવ્યું) તેની હાહાકરી.

I kept his mind; I pleased his mind; I did yes yes of him meaning in all I regarded or attended to his wishes; I followed his wishes.

મારી તેને છાયા પડી.

He is ashamed of me.

માથા સરસા જડયા એટલે શું કરીએ?

What can we do, as he is destined to be fixed with our head meaning what can I do, he is destined to to remain with me.

મારા બાપના બાપ પાસે ગયો.

He went to my grand-father meaning he went to hell

મહારાજે લીલા કરી.

Maharaja made pleasure sports meaning Maharaja died.

માંડો પંડ્યા ઘરથી.

Oh Pandya! begin from the first meaning do it again

મેંતો તમારો છેડો સાહ્યો છે.

I have taken hold of the end of your shirt meaning I depend on you; I have sought your shelter.

મેં તેને જતો કર્યો.

I let him go meaning I pardoned him.

મેં તેનાં ઓવારણાં લીધાં.

I performed benedictory ceremony on him meaning I respected him.

મારામનથી તે અકારો થઈ ગયો (ઉતરી ગયો).

I conceived hatred against him. I disliked him.

મને નિરાંત વળી.
I became easy.
મારાતો માથાના વાળ ધસાઇ ગયા છે.
I have suffered very much.
મોટા જાણી મદન ભેરને તોળ્યા ત્યારે સવાશેર.
Knowing him to be big I weighed him with joy but found to be only one and a quarter sheer meaning I expected much from him at the first sight but I was disappointed in my expectation of him.
યા હોમ કરીને પડો ફતેહ છે આગે.
Sacrifice yourself for future success.
યાદ રાખજો હો !
Take care! mind!
રાત કહેતો રાત ને દહાડો કહેતો દહાડો.
To do as one directs to do meaning act according t his wishes.
રોશન વાળવું.
To destroy.
લુચ્ચા વાજુ ભેગું થયું છે.
The gang of a rogues is gathered meaning all are rogues.
લોહુને લવાર કુટો.
Let iron and blacksmith beat one another meaning both of you do as you like.
લાડુ રજા માગે છે.
The sweetmeet-ball begs to retire meaning the sweet-meet dish comes to a close.
વછો પાડવો.
To make separation.
વેલા વેઠી તુંબડીનાં છપન્ને બી કડવાં.
A તુંબડી turned out bad of a creeper has its 56 seeds all bitter meaning bad parents have bad children.
વેળાવેળાની છાંયડી છે.
Shadow differ at every time.

વખત એવી વેળા.

As is the time so is the occasion meaning act according to the times.

વાંદરાને સળી કરવી.

To prick a monkey meaning to make a fool dance or act foolishly.

શું ઘસીને ગુંમડે ચોપડવાને ખપ આવશે ?

What will he be of use to apply to a sore meaning of what use would he be?

શું ધાડ મારવાના છો ?

Which dacoity you are to oppose? meaning what bravery will you show? what will you do?

શું મોઢું લેઇ આવું ?

With what face can I come?

શુળીનું વિઘ્ન કાંટે જાય તો જગદંબાની કૃપા જાણવી.

It will be considered favour of the mother of the Universe if the order to be hanged is changed to pinching a thorn meaning I will consider myself fortunate if I am relieved from this defficulty.

શું કુકડો હશે ત્યાંજ વાહાણું વહાશે ?

What! will there be morn where there is a cock? meaning is it ever be possible that nothing can be done without you?

સોળ વરસનો સોમૈયો થયો પણ અક્કલ ન આવી.

Somo grew Sixteen years old but got no sense meaning he came to mature age but got no mature understanding.

સંસારમાં સૌને દશા વીશીચાલી આવે છે.

Every person has rise and fall in the World.

સોળે સાન ને વીશે વાન.

At the (age of) sixteen sense, and at twenty form of constitution meaning the limit of acquiring understanding power is the 16th year and good constitution of the body is 20th year.

સોંમણ સાબુનો સગાળીઓ થઇને ફરે છે.

He walks like one who has spent 100 maunds of soaps to obtain whiteness meaning he shows his beauty and nothing else.

હું છતાં તો કદી નહીં ને પછીની વાતતો સાહેબ જાણે.

As long as I draw the breath of life, I will not allow it; after my death it is in the hands of God.

હું આપના કદમે હાજર છું.

I am present before you.

હું એના સપાટામાં આતું એવો નથી.

I am not a mau to get into his grasp.

હુંતો એનાથી ગળા સુધી ધરાયો છું

I am gratified with him till my neck meaning I am tired of him.

હવેલી દેખીને કંઇ ઝુપડાં તોડી પડાય?

Can a hut be pulled down seeing a palace ? meaning a poor man cannot compete with the rich.

હું તો એનાથી કાયર કાયર થઇ ગયો.

I am sick of him.

હું કામમાં ઘણો ગુંથાયો છું.

I am very much engaged in business.

હું તો તેને માટે મરી મટયો (કરી છુટયો)

I used my utmost endeavour or bestowed every care or attention on him.

હું તેને નહીં પહોંચી શકું.

I cannot resist him.

હું તેના ઉપકારમાંથી છુટયો.

I acquitted myself of his obligation.

હાયરે પાસ થવાના સમાચાર મળ્યા એટલે કેવું નાભીથી હસવું આવે છે !

Oh! hearing news of being successful in the examination, how heartily one laughs.

હીરજી ગોપાળ કામમાં ને કામમાં.

Heerji Gopal is always found busy meauing he never takes rest; he is busy for nothing the whole time.

PART XV.

Mode of Translating from English into Gujarati and Vice Versa.

Two women	were quarrelling	for a child.
1 or 2	3	2 or 1

બે બાયડીઓ એક છોકરાને સારૂં or એક છોકરાને સારૂં બે બાયડીઓ વઢતી હતી.

A woman	went to a Cazee,	and complained that
1	2	3

a certain man	had committed	Violence	upon her
4	7	6	5

એક બાયડીએ કાજી પાસે જઈને ફરીઆદ કરીકે ફલાણા માણસે મારા ઉપર બળાત્કાર કર્યો.

એક સખસ	પાદશાહ પાસે	ગયો	નેફરીયાદ કરીકે	ગઈ રાતે
1	3	2	4	5

એક મરદ	મારા ઘરમાં	જબરજસ્તીથી	પેઠો	ને તેણે
6	9	8	7	10

મારી દાસી	સાથે ગમન કર્યું.
12	11

A person went to a king, and complained, saying, "Last night a man entered forcibly my house, and violated one of my hand-maids.

PART XVI.

Mode of Correcting Sentences giving reasons.

હું નિશાળે જઈ બે ચોપડી તથા કાગળ લીધા. Here હું is wrong. મેં is the correct word for it; because in the કર્મણિ પ્રયોગ (meaning when the verb agrees with the object) the agent should be in the instrumental case. લીધા should be લીધાં; because when the nominatives are of different genders the verb should be in the neuter gender and plural number.

કહું છું તે સાંભળતા નથી? અક્કલના દુશ્મન છે? છે ought to be છો as the nominative તમે (under-stood) being plural the verb should also be in the plural. &c. &c.

PART XVII.

The deeitful or private numbers.

They may with propriety be so termed because, they are used by the Vánoeyás, to whom they are only generally, known, to deceive strangers or at all events to keep them ignorant of the speaker's real intentions :—(1) Kel or Navànoo meaning 99 less in a hundred. (2) Dhara or Athánoo meaning 98 less in a hundred. (3) Udhàn. (4) Goth, Veda (there are four Vedas and hence the word). 5 Mul (6) Chheli. (7) Summer. (8) Máng. (9) Janas. (10) Angal. (11) Kelapadi. (12) Dharapadi or Godavari meaning the Godavari Pilgrimage at Nasik and Trimbaka occurs once in twelve years, hence the word. (13) Udha-napadi. (14) Gothapadi. (15) Mûlapadi. (16) Chheli padi. (17) Summarapadi. (18) Mangapadi. (19) Ja-nasapadi. (20) Kodi. (25) Sava kodi upto 40. (41) Be-kodiné kel and so on. $\frac{1}{4}$ Rupee=Lîtî. $\frac{1}{2}$=Vîlafadio. $\frac{3}{4}$=Trana pána. one Rupee=Chátalo.

PART XVIII.

APPENDIX.

The first light half of the month is called Shuda or Aja-Valiu, and the second dark half is called Vada or Andharin. Parts of a Hindu year are:—(1) Shiyàlo *Winter*, (2) Unálo *Summer*, (3) Chomásu *Monsoon*. The Gujarati months are:—(1) Kàrataka *November*. (2) Màgashara *December*. (3) Posha *January*. (4) Màhá *February*. (5) Fágana *March*. (6) Chaitra *April*. (7) Vaishàkha *May*. (8) Jetha *June*. (9) Ashàdha *July*. (10) Shrávan *August*. (11) Bhàdarvo *September*. (12) Aso *October*. The year is divided into six seasons viz :—(1) Hemanta (2) Shlshira (3) Vasanta. (4) Grishma. (5) Varshá. (6) Sharada. According to Astrology Vasanta season occurs in મીન and મેષ સંક્રાંતિ (Fàgana and Chaitra); Grishma in Varakha and Mithuna (Vaishàkha and Jetha); Varsha in Karka and Sinha (Ashàdha and Shrávana); Sarda in Kanya and Tula

(Bhádarvo and Aso). Hemanta in Vrishchika and Dhana (Kártika, and Màgshara); and Shishira in Makkara and Kumbha (Posha and Màhà). સંક્રાંતિ means a passage of the sun from one sign of the zodiac into another. The days of a Hindu month are:—(1) Padavo or Padave (2) Bîja (3) Trîja (4) Chotha (5) Pànchama (6) Chhatha (7) Sâtama (8) Athama (9) Nooma (10) Dashama (11) Agiàrasha (12) Bàras (13) Terasha (14) Chaudasha (15) Punema (the last day of the first fortnight); Amànsa (the last day of the second fortnight).

Sides or directions are:—(1) Pûrva, Ugamanu *East*. (2) Pashchima, Athamanu *West*. (3) Uttara, Utarádu *North*. (4) Dakshina, Dakhanàdu *South*. The corners are:—1 Ishàna Kona (N. E) 2. Vàvya (N.W.) 3 Nairutya (S.W.) 4. Agni (S.E.) The days of the week are:—(1) Somavára in conversation and Somé in writing *Monday*. (2) Mangalvára (Bhomé) *Tuesday* (3) Budha (Budhé) *Wednesday* (4) Guru or Brihaspatvára (Garéu) *Thursdag* (5) Shukar (Shukaré) *Friday* (6) Shanivára (Shanéu) *Saturday* (7) Ravivàra, Atawára, Aditawára (Ravéu) *Sunday*. Miscellaneous=Parachurana. At one o'clock=Ekavàgè. A week=Athavàdiu. A fortnight=Pakhavádiu. The Vikramà year is called Samvata, Shalivàhana year Shaka, the Christ year Sana (Ana domini), the mehomedan year Hijri. Samvat=A.D.+56.Shaka=Samvat–135. Hijri=Shaka-504. The signs of the zodiac are:—(1) Mesha *Aries* (2) Varakha *Tauras* (3) Mithuna *Gemini* (4) Karaka *Cancer* (5) Sinha *Leo*. (6) Kanya *Virgo* (7) Tulà *Libra* (8) Vras-chika *Scorpio*. (9) Dhana *Segitarius* (10) Makkara *Capricornus* (11) Kumbha *Aquarius* (12)Meena *Pisces*. The more remarkable canstellations are:—(1)Mraga *Orion* (2) Sapta Rushi *Great bear*. (3) Kratika Pleiades. The Hindu computation of time being Luni-solar cannot correspond with the English, and their lunar year consists of 356 days about 10 days being less than tho English solar year, to make up for which difference they reckon, in a period of about 11 years, 4 additional or intercalary months which they call Parshotama mása or Adhika màsa, and this intercalary month may happen in either of the months of Fagana, Chaitra, Vaishàkha, Jetha, Ashádha, Shrávana,

Bhádaravo and Aso, but not in any other. That month in which no સંક્રાંતિ occurs is અધિકમાસ; and that in which two સંક્રાંતિs occur is ક્ષયમાસ. It frequently happens that one of the days of the month is altogether passed (ક્ષય) or that one day partakes of two dates. (બે તીથી ભેગી).

PART XIX.

List of Relationship &c.

Father means Bápà, Pità. In Gujaràt where there are elders living, it is customary among many to say Nàná Káká, Kàká, Motá Kàká, Bhái, Motà Bhài, Náná Bhài, Bápuji to father. Mother means Bá, Mà, Jee, Màtà, Màtushri. Among some it is customary to say Behena, Bài.

Grand father by the father's side is Dâdo, Bhà, Vaduvo Bapâvâ (Parsee.). Grand father by the mother's side is the same except Bapâvâ who is called Mamâvâ; Nânâ (Cutchee). Grand Mother by the father's side Mâ, Moti mâ, Dâdi, jee, Vadiâi; Ghardi má, Bapäi (Parsee). Grand Mother by the Mother's side is the same except Bapäi who is called Mamâi, Nâni (Cutchee). Great grand father by the father's and mother's sides is Paradâdo, and in the latter case Paranâno among Cutchees. Great grand mother by the father's and mother's sides is Pardâdi and in the latter case Paranâni among Cutchees. Paternal uncle is Kâkâ or if he be the eldest in the family he is sometimes called Bâpâ his wife Kâki. Maternal uncle is Mâmâ his wife Mâmi. Father's sister is Foi her husband Fuvo. Mother's sister is Mâsi her husband Mâso. Sister is Béhena her husband Banévi. Sisterinlaw is Sâli her husband Sádhoo. Husband's sister is Nananda her husband Nanadoi. Wife's brother is Sälo his wife Sälaèli. Daughter is Putri, chhokari, chhodi, Dikari, Bèti, Pori, Chhori her husband Jamäi. Son is Putra, Dikaro, Chhokaro, Chhoro, Béto, Porio his wife Vahoo. Brother is Bhäi, Bändhava his wife Bhäbhi, Bhojäi. Husband's elder brother is Jetha his wife Jethäni. Husband's younger brother is Diyara his wife Deräni. Husband's or wife's fatherinlaw is Sasaro his wife Säsu, Bäiji. Husband's or wife's Käkä, Mämä, Fuvä are respectively Käkäji–Käkä Sasarä; Mamaji–Mä-

ma Sasara; Fuvaji–Fuva Sasara &c. by adding *jee* or *Sasara* to the original word; so is Käkiji, Käki Säsuji &c to their respective wives. Husband or wife's grand father in law is Vadsasaro his wife Vadasasu. Sister's son is Bhanèja, Bhanio his wife Bhanêja vahu. Brother's daughter is Bhatriji her husband Bhatrija Jamai. Sister's daughter is Bhanêja or Bhanèji her husband Bhanèja Jamai. Son's Son is Pautra; Potro (Cutchee). Son's daughter is Pautri; Potari (Cutchee). Great grandson is Prapautra. Great grand daughter is Prapautri. Daughter's son is Dohītaro. Daughter's daughter is Dohitari. Cousin (Paternal uncle's son) is Pītrai Bhai his sister Pitrana Behena. Cousin (Maternal uncle's son) is Molaibhai his sister Molana Behena. Cousin (Paternal aunt's son) is Foiai bhai his sister Foiana behena. Cousin (Maternal aunt's son) is Masiai bhai his sister Masiana bêhéna. Descendants of Masi, Masa, Mami, Mama are respectively called masaiyan and mama Foinan. Paternal descendants are called Pitrai. Son-inlaw's and daughter in law's father is Vevai his wife Vevana. Relations on their sides are mutually called Vevaiyan. Step or half brother is Savako or ormai bhai. step-sister or half sister is Savaki or Ormana behena. Step-son is Savako or Ormai Dikaro. step daughter is savaki or Ormana Dikari; step-mother savakima. Father-inlaw's house is sasaru. Wife's father's house is wife's Piyèra. mother's father's house is mosala. The connection between two or more wives of the same husband is Shauka. Husband is Vara, Dhani, matido, manti, khāvanda, swami, bhurthara, bhayado, Gharawalo, kanthado; wife is vahoo, bayadi, bairi, Dhaniani, orata, stri, Ghara sutara, priya, pyari, pramada, prana priya, karabharena, bharaja, baiyera. bride-groom is vara Raja, Navasha, vara, bride is kanya. Adopted son is Datta putra. Adopted is Dattaka; posthumous child is bapa mua pachhi Janmelun chhokaroon, Adhananu chhokaroo; brother of the whole blood is Sago bhai, Ake Lohina. Widower is Randelo. Widow is vidhava, Randiranda, Randeli, Bodaki. Spurious child is Randana Petnoo, Harama Jadoo, Khotoo chhokaroo. Child of the former husband brought by the mother to her second husband's house is

called Angali ata. Foster brother is Dudha or Kothaibhai. Foster child is Dhavadavi motu Karava nakheloo parkoo Chhokaroo. Foster father is Palaka Bapa. Foster mother is Dhava, Aya, Palaka ma. An orphan is Vagara mabapanoo Chhokaroo. Marriage is lagna. Posterity or descendants = Vansha. Betrothel is Vivaha. A second marriage is Nataru or Punarlagna. marriage portion alloted by the husband to his wife is Palloo. Dowry is Pêhéramani. Bastard is Varna Shankara. An heir is Varasa. The property inherited is Varso. A will is Vasiyatanamu. A bachelor is Kunvaro, Vandho. A maiden, Virgin is Kunwari, Kanya. The burning of a body is Agni Daha; Agni sanskara. The burying of a body is Bhumidaha, Payadasta. Voluntarily drawing to accompany the corpse to the burial ground or funeral pile is smashana javoo. Gotra means family or lineage. Gotri means of the same family. Gamai means of the same village. shakha means Branch. Bhandoo (sahodara) means of the same blood. Ashaka means Lover; moho[illegible] means beloved.

PART XK.

ગુજરાતની નાતોનાં નામ. (CASTES IN GUJARAT).

બ્રાહ્મણ ૧ વડનગરાનાગર. ૨ વીસનગરાનાગર. ૩ સાઠોદરાનાગર. ૪ પ્રશ્નોરાનાગર. ૫ કૃષ્ણોરાનાગર. ૬ ચિત્રોડાનાગર. ૭ ઔદીચ્ય સહસ્ત્ર. ૮ ઔદીચ્ય ટોળકીયા. ૯ ઔદીચ્ય શીહોરા. ૧૦ ઔદીચ્ય નંદરબારી. ૧૧ ઔદીચ્ય સીધપુરા. ૧૨ મોઢ અગીઆરશિયા. ૧૩ મોઢ ચાતુર્વેદી. ૧૪ મોઢ ત્રિવેદી. ૧૫ ત્રવાડી મેવાડા. ૧૬ ભટ મેવાડા. ૧૭ ચોરાશી મેવાડા. ૧૮ ખેડાવાળ ભીતરા. ૧૯ ખેડવાબાજ. ૨૦ રાયકવાળ. ૨૧ ઉનેવાળ. ૨૨ દેશાવાળ. ૨૩ રોહોલવાળ. ૨૪ ગોમતીવાળ. ૨૫ વિશાભાર્ગવ. ૨૬ દશાભાર્ગવ. ૨૭ ચાગોડમાળવી. ૨૮ શ્રી ગોડમેલતવાળ. ૨૯ સાચોરા. ૩૦ શ્રીમાળી. ૩૧ હરસોળા. ૩૨ અનાવળા. ૩૩ મોતાળા. ૩૪ ઝારોળા. ૩૫ રાવળ. ૩૬ વાયડા. ૩૭ કરાડા. ૩૮ પોરસદા. ૩૯ મારવાડી. ૪૦ મ્હેસા-

ચળ. ૪૧ સારસ્વત. ૪૨ પારાશર. ૪૩ કંડોળીયા. ૪૪ કનોજીઆ. ૪૫ તળાજીઆ. ૪૬ સિધેશ્વરા. ૪૭ એડવા. ૪૮ ખડાયતા. ૪૯ કાળેટીયા. ૫૦ સજોદરા ભાડેલા. ૫૧ ચોવીસા બ્રાહ્મણ. ૫૨ કપીલ. ૫૩ વાલમ. ૫૪ પ્રશ્નોરા. ૫૫ પોકરણા. ૫૬ ગીરનારા. ૫૭ ઘિણોજા. ૫૮ તપોધન. ૫૯ કાઇટીયા વિગેરે.

વાણીઆ. ૧ અગરવાળા. ૨ નાદોરા ૩ વીશાનાદોરા ૪ વીશામોઢ ૫ દશામોઢ ૬ દશાખડાયતા ૭ વીશાખડાયતા ૮ ખડાયતાપાંચા. ૯ વીશાહરસોલા ૧૦ દશાશ્રીમાળી. ૧૧ વીશાશ્રીમાળી ૧૨ દશા પોરવાડ. ૧૩ વીશા પોરવાડ (શ્રાવક). ૧૪ વીશાઓસવાળ ૧૫ દશામેશરીમેવાડા ૧૬ વીશા મેવાડા ૧૭ ઢુંઢીઆ. ૧૮ ગુજજર. ૧૯ દશાલાડ. ૨૦ વીશાલાડ. ૨૧ દશાનાગર. ૨૨ વીશાનાગર. ૨૩ મચકણિયા. ૨૪ રાયકવાળ. ૨૫ બંભનાગર. ૨૬ કપોળ. ૨૭ વાણીઆ નાગોરીડીંડુ.

૧ **ભાટીઆ** જાદવવંશી. ૨ ભાટીઆલુવાણા. ૩ ભાટીઆ વાહાવા.

૧ **કાયસ્થ** વાલ્મિક. ૨ કાયસ્થમાથુર ૩ કાયસ્થભટ નાગર.

૧ બ્રહ્મ **ક્ષત્રી.** ૨ બ્રહ્મક્ષત્રી દશા. ૩ બ્રહ્મક્ષત્રીનાત્રાવાળા.

૧ કડવા **કણબી.** ૨ લેઉઆકણબી; પાટીદાર, દેસાઇ. ૩ આંજણા કણબી.

૧ **કુંસારા.**

૧ **ભાવસાર,** છીપા. ૨ ભાવસાર નામદેવવંશી ૩ ભાવસાર શ્રાવક

૧ **સોની** ત્રાગડજાવિયા. ૨ સોની ત્રાગડવરાછીઆ ૩ સોની શ્રીમાળી ૪ મુળેહરી ૫ દમણીઆ ૬ શ્રીમાળી ખરખડીયા. ૭ શ્રીમાળી નાતરીઆ ૮ મારૂ ૯ ત્રાગડ ન્હાનું મારતાન સીનોરીઆ.

૧ **સુતાર** સોરઠીઆ. ૨ ગુજજર તળબદા. ૩ પરદેશી ખાતી. ૪ પંચોળી ૫ વૈશ્ય. ૬ મેવાડા.

૧ **ટંકશાળી**

૧ **ઘાંચી**મોઢ. ૧ વીશા શ્રીમાળી **સાળવી** ૨ પટોળીવાળા.

૧ **લુહાર.** ૧ **હજામ** લીમચીઆ. ૨ મેહેસુરીઆ. ભાટીઆ.

૧ **દરજી** ૧ **માળી** માગરેલીઆ ૨ સોરઠીઆ. ૩ ગુલફૂલેસ

૧ કંદોઇ શ્રીમાળી સુખડીઆ. ૧ કુંભાર-ઓઝા ૨ કુંભારવાડ.
૧ ધોબી રાવણીઆ. ૨ બુંદેલીઆ. ૧ કડીઆ ૧ ભોઇ
૧ ગોલારાણા.
૧ ખતરી તરીઆ વણકર. ૨ ગણદેવીગરા ૩ ફરસરામી ૪ સામસંગી.
૧ રજપૂત ઠકુગર ૨ જાદવવંશી. ૩ મારૂં ૪ ચુહાણ ૫ રાઠોડ ૬ પરમાર, ૭ વાઘેલા. ૮ ચાવડા. ૯ સોલંકી ૧૦ જોરૈચા ૧૧ સીસોદીઆ. ૧૨ જાડેજા ૧૩ ગોહેલ ૧૪ મેડતીઆ. ૧૫ ભાટી ૧૬ મકવાણા ૧૭ સોનગરા ૧૮ દેવડા.
૧ ગરાશિયા બારડ. ૧ સલાટ સોમપુરા. ૧ કાછિયા ક્ષત્રીવંશી ૨ કણબી.
૧ કોળી તળબદા ૨ માળવીભગત ૩ તળાવીઆ ૪ ડુંગરી અને દેશી. ૫ સુંવાળીઆ કોળી or ઠાકરડા.
૧ ઠાકોરડાંગી ૧ તેલી ૧ ખમાર મોઢ ૧ ગંધર્વ ૧ બ્રહ્મભાટ ૧ ભાડભુંજા કાયસ્થ ૨ ભાડભુંજા પંચાયત.
૧ ભરવાડ. ૧ પખાલી ૧ વાઘરી ૧ પુરબીઆ ૧ ભંડારી. ૧ રાવળીઆ રાજભગ ૨ ચરોતરીઆ ૩ પાટીવાળા
૧ માછી ૧ ખારવા ૧ મોચી ૧ પોમલા ૧ ઢેડા ગરોડા. ૨ હલાલખોર. ૩ કાળદાસીઆ. ૪ ભંગીઆ ૫ શેનવા. ૬ બાહાલ્યા. ૭ ઓળગાણા.
૧ બ ધારાનાગર ૧ બીજવાસી ૧ દેહેજઠાકર ૧ ધામલા ૧ દુબળા ૧ ફુલમાળી
૧ પરદેશી બકસરીઆ ૨ બકર ૩ શ્રીબાસ્તાન ૪ પરદેશી.
૧ ગોલા ૧ ખાલપા ૧ ચમાર ૧ પતાઇરાવલ ૧ પેટીઘડા ૧ સીકલીગર ૧ ટીમાલીઆ ૧ વાંસફોડા ઘાંચા.
૧ વેરાગી નરવાણ ૨ નીમાનંદી.
૧ સગોર ૧ સથવારા ૧ ચારણ ગઢવી ૧ ભવાયા ૧ કલાવંત
૧ તરગાળા ૧ ભગત ૧ વહીવંચા ૧ રાણીમગા ૧ ખવાસ
૧ રાવણાવાળા ૧ લુંડા ૧ ગોવાલ ૧ કામળિયા ૧ બાવચા
૧ ઓડ ૧ કલાલ મોઢ ૧ વણજારા ૧ બજાણીઆ ૧ વાદી.
૧ બ્રહ્મચારી ૧ ગોસાંઇ ૧ સાધુ ૧ જોગી.
મુસલમાન.—સૈયદ, શેખ, પઠાણ, મોગલ, વોહોરા, મલેક, પીંજારા, મુમના, ખોજા, મેમણ (કચ્છી, હાલાઇ,)

ખલાચ, કસબાતી, બાખી, રંગરેજ, કસાઈ વિગેરે.
૧ કાઠી ૧ સીપાથી ૧ વાઘેર વીગેરે

PART XXI.

Analysis of Gujarati Sentences.
ગુજરાતી વાકયનું પ્રથક્કરણ.

Analysis (પ્રથક્કરણ) of Sentences explains the parts of which they are made up.

There are three classes of Sentences viz;(1) simple (શુદ્ધ or અમિશ્ર) complex (સંયુક્ત or મિશ્ર. and compound (સાન્વય).

Every sentence consists of two parts-the *subject* (કર્તૃપક્ષ) and the *predicate* (વિશેષકપક્ષ)

A simple sentence contains only one subject (કર્તૃવાચ્યકપદ) and one predicate (ક્રિયાપદ); as, છોકરાઓ દોડે છે (The boys run).

A simple sentence is divided into two classes:—(1) અલ્પ (2) વિવર્ધિત. અલ્પ is again divided into two parts. (1) અત્યલ્પ; (2) અનત્યલ્પ.

An અત્યલ્પ sentence is that in which the subject must be a noun or some word or words used in place of a noun:.

	Subject.	*Predicate.*
Noun (નામ)	હરિલાલ (Harilal)	આવ્યો (came)
Pro. (સર્વનામ)	હું (I)	આવ્યો (came)
Adj. (વિશેષ્યને અર્થે વિશેષણ)	સદ્‌ગુણી (The virtuous)	સુખીછે (are happy).
Gerund (કૃદંતનામ)	ચાલવું (walking)	તનદુરસ્તછે (is healthy).
Infinitive (સામાન્યરૂપ)	શીખવું (To learn)	સારું છે (is good).

An અનત્યલ્પ sentence is that in which words

like adjectives &c accompany વિષયપદ (a noun or a pronoun) or the verb; as, ડાહ્યો માણસ વિચાર કરે છે; તે સર્વજ્ઞ છે.

A વિવર્ધિત sentence is that in which વિવૃદ્ધિ (enlargement of the subject or object and completion or extension of the predicate) takes place in the various ways hereinafter mentioned.

The simple subject is generally a Noun in the nominative case. Nouns are often qualified by Adjectives. A noun with its Adjective is called the *Enlarged subject.* Enlargements are so named because they enlarge or increase our knowledge of the thing spoken of; as, **મેહેનતુ** વિદ્યાર્થીઓ શીખે છે. (*Diligent* scholars learn) Here મેહેનતુ is the enlargement of the subject. Instead of Adjectives, Enlargements may consist of words or phrases having the nautre of Adjectives.

(1) A noun in Apposition (સમાનાર્થ શબ્દોએ કરીને): ખંડેરાવ ગાયકવાડ, **વડોદરાના મહારાજા,** મુંબઈ ગયા હતા.

(2) An explanatory phrase (બીજા શબ્દોનો અર્થ જણાવનારા શબ્દોએ કરીને): શીળતા—**મોટાલોકોની શોભા** રાજામાં દેખાય છે.

(3) A noun in the Possessive Case:(ષષ્ઠીવિભક્તિએ કરીને) **બેહેચર લાલનો** લોટો ઘાટી ખોઈ આવ્યો.

(4) A Preposition and its object: (નામયોગી સાથે સંધાયલા શબ્દોએ કરીને) **બુધિવગરનો** શ્રમ મિથ્યા છે.

(5) વિષયપદs connected by different cases:—(વિવિધ વિભક્તિથી સંધાયલા વિષયપદોએ કરીને). **તમારા પાંચ ભાઈઓમાંથી** કોઈએપણ આવવું

જોઇએ.

(6) A Participial phrase: **ચુપકીથી ઉભેલો** માણસ ગયો.

(7) An Infinitive mood: **શિખવાની** ઇચ્છા સ્તુતિ પાત્ર છે.

The subject may be enlarged by a combination of modifying words; as, પોતાના **અમીરઉમરાવોથી વિંટળાએલો** રાજા તે એલચીને મળ્યો; **દામોદરની બે વરસની** છોકરી મરીગઇ.

The *Predicate* is that which is stated of the subject. It is always a verb, either alone or with some other word or words.

The *complete* predicate includes all that is stated of the subject. The *simple* predicate includes only the verb; as, દેવતા **બળેછે.**

A verb which does not convey a complete sense by itself, has what is called a *complement* as;

પવન **ઠંડોહતો; તે રાજાથયો; હું ભરઊંઘમાં પડયો; તે રોતો માલમ પડયો.**

When the predicate verb is transitive, it has an object; as, વેલીંગટને **નેપોલીયનને** હરાવ્યો. The object is strictly a *complement*, but on account of its importance, it is treated as a separate part of a sentence. The object is sometimes called the *completion of the Predicate*; but on account of its importance it is treated as a separate part of a sentence,

The *object* is usually a noun or something equivalent to a noun; as, તેણે **વાઘ** માર્યો; તેણે **તેને** માર્યો; તેને **ભણવું** ગમેછે.

Some verbs have an *indirect* (અનુપસ્થ કર્મ) as well as *direct* object (ઉપસ્થ કર્મ); as, તેણે **મને વ્યાકરણ** શીખવ્યું.

The object may be enlarged like the subject; as,

મેં **તેને જવાને** કહ્યું; તેણે **ચારફુટઊંચી દિવાલ** બાંધી.

The predicate, besides being *completed*, may also be *extended* by some word or words modifying its meaning.

An extension of the predicate may be
1 An Adverb: તે **ધીમે** ચાલેછે.
2 A phrase equivalent to an Adverb: તે **ઘણા ડહાપણથી** વર્ત્યો; તે **દરરોજ** આવે છે; તે **જાગે નહિ એટલામાં**, હું આવું છું.
3 An Infinitive or a Gerund; તેને **પગે ચાલતાં** આવડતું હતું; હું **તેને જોવાને** આવ્યો.
4 An Absolute phrase: **સૂર્યાસ્તથવાથી**, હું ઘેર ગયો.

Sentence	Kind of sentence	subject		Object		predicate		
		simple subject	Enlargement of subject	simple object	Enlargement of object	simple predicate	predicate with complement if any	Extension of predicate

વાક્ય—તે આવ્યો. It is a simple sentence; તે subject આવ્યો simple predicate.

તે રાજા થયો. It is a simple sentence; તે subject રાજાથયો predicate with complement રાજા. બહાદુર રોમન લોકોએ આખો દેશ ઘણી ઝડપથી વશકર્યો- રોમન લોકોએ subject, બહાદુર enlargement of the subject દેશ object, આખો Enlargement of the object, વશકર્યો predicate, ઘણીઝડપથી Extension of the predicate.

A compound sentence (સાન્વય) is one which contains two or more simple sentences, each complete in itself; as, મારૂં ઘર બળી ગયું; અને હું ગામ મુકીને ગયો. તે ગયો પણ તેને કંઈ આપ્યું નહીં; તમે કાંતો મૂર્ખ છો કે કાંતો આળસુ છો.

Sentences not dependent upon each other, when joined together, are called co-ordinate-sentences (સહગામીવાક્ય.) Contracted sentences (સંક્ષિપ્ત વાક્ય) are those in which the repetition of subject or predicate is avoided by the use of a conjunction; as, મેં તેને પૈસા (આપ્યા) તથા (મેં) કપડાં આપ્યાં; કાંતો તમે (આપો) કે હું આપું.

One subject may have two or more Predicates. One predicate may have two or more subjects. Sometimes two or more nouns are the *conjoint subject;* as. બળવો ને મંગળીઓ મણીઆના બાળક છે. This is not a *contracted* sentence.

When clauses are placed side by side without a conjunction, they are sometimes termed collateral—(પડખાનાં); as હું આ આવ્યો; હું નાહ્યો; હું ગયો.

Compound sentences are analysed as simple sentences, with the connecting link pointed out.

A complex sentence consists of a *principal sentence* (મુખ્ય વાક્ય) with one or more dependent or *subordinate* sentences (ઉપ વાક્ય); as, **તમે જશો તે પહેલાં** (ઉપવાક્ય) હું તમને મળીશ.

The parts of a complex sentence are sometimes called clauses (અંગ વાક્ય or ઉપ વાક્ય).

Subordinate sentences or clauses are of three kinds: Noun Sentences (નામ વાક્ય), Adjective Sentences (વિશેષણ વાક્ય), and Adverbial Sentences (ક્રિયાવિશેષણ વાક્ય).

A noun sentence or clause is one which has the power of a noun. It may be used as the subject or object of the verb in the principal sentence; as, તેણે કહ્યું, કે **તમે જુઠા છો.**

An Adjective sentence is one which has the power of an adjective; as, **જે પોતાનો ગુસ્સો મારે છે** તે ડાહ્યો કહેવાય.

An Adverbial sentence is one which has the power o an adverb; as, પ્રમાણિક માણસ પોતાને ઠીક લાગે તેમ બોલે.

In Analysing a complex sentence the following dire. tions should be observed.

1 Break up the complex sentence into simple ones· Preserve as far as possible the order in the sentence to be analysed.

2 Select the principal sentence or clause.

3 Classify the subordinate sentences as noun sentences Adjective sentences, Adverbial sentences.

4 Analyse the different sentences according to the method already explained.

ERRATA (શુદ્ધિપત્રક)

Page II L. 12 for matriculation Examination substitute Examinations. l. 29 for Deccember December. ડિપોર્ટમેન્ટ P. 2 l. 16 for મેટ્રીક્યુલેશન ફુબાઇની યુનીવર્સિટી. P. 3. l. 8 after ઙ place ḷ=ળ=ळ. P. 6. l. 20 for or a vowel or a final vowel. l. 23 Nassals nasals. P. 12. l. 12 for ભોદ્દ-ભોન ભોદ્દ. P. 14. l. 12 for being begining. P. 16 l. 19. add (a) (b) (d) are પ્રધાન શબ્દ (વિધયપદ and ક્રિયાપદ] and (e) (f) (g) are મધ્યમ શબ્દ. P. 20 l. 19 for જઞ્ઞો F જશો f. P. 21 l. 14 for walking gait custom, usage. l. 27 exception—ગડબડાટ m. f. P. 23 l. 5 substitute બ્રહ્મપુત્રનદ m. સિંધુનદ m. P. 25 l. 22. for અણગમાગમ્યું dis-agreeable, unpleasant substitute ઉકળાટ્યું P. 26. l. 9 for reudered rendered. P. 39. l. 27 for acc ધંધાને ધંધાને. P. 42 l. 4 for આળસ આળસુ. P. 52 l. 20 immediamely immediately. P. 55 l. 14 for delined declined. l. 20 for ફ્ ફળા. P. 60 l. 6 for plural Plural. l. 24 for ના, ધા, ધા, ની, P. 67 l. 16 for Gujarathi Gujarati. P. 70 l. 13 for થાય.છે થાય છે, P.71 l. 1-3 for; ; as, P. 75 l. 4 for the *infinitive* 118 The *infinitive*. l. 6 for the verbal 119 The verbal. P. 78 l. 22 for means it means P. 80 l.20 for to be; modified to be modified. P. 82 l. 18 for according as as according as. P. 90 l. 16 for ક્રમેણી ક્રમેણિ. l. 17 for sweatmeet sweet-meet. P. 92 l. 18 for અમેવાનચીએછીએ અમેવાંચીએછીએ P. 93 l. 9 for અમે વાંચીશુ અમે વાંચીશું P. 112 l. 23 for having four one having four. P. 116 l. 18 for ccmpound compound P. 118 l. 10 for ભોળું

બોલું. P. 140 l. 19 for pause paws. P. 142 l.22 for કે, સી, બી, કે.સી. બી. P. 145 l. 12 for ભુતકાળ પૂર્ણ ભૂતકાળ. l. 20 for અનિયમિતભૂતકાળ અપૂર્ણભૂતકાળ. P. 158 l. 27 for *full ful.* Part VII p. 1 l. 25 for મુત્યુ મૃત્યુ. Part VIII p. 9 l. 11 for પ્રઘુણ પ્રાઘુણ. l. 17 for પગુ પંગુ. P. 10 l. 15 માચો માંચો. P. 12 l. 12 for સર્પિણી સર્પિણી. Part IX P. 15 l. 2 for ગ્રંથ ગ્રંથ્. l. 4 for ચોષ ચોષ્. l. 9 for ચોલ ચોલ્. l. 25 for છોંપડો છાંપડો. P. 16 l. 2 for to give; birth, to give birth; P. 17 l. 8 for to blow to blow, l. 22 for પક્ષલ્ પ્રક્ષલ્. l. 23 for પ્રત્ પત્. P. 22 l. 9 for હિડ્ હિંડ્. Part XI P. 37 l. 2 for ાદ્રસ ગોદ્રસ. Part XII P. 40 l. 14 for someth in something. P.43 l. 11 for પદાર્થો પદાર્થો. Part XIII P. 2 l. 19 for uor nor. P. 6 l. 5 for maker makes. l. 11 for is worst is the worst. P. 8 l. 34 for ઉચા ઉંચા. P. 9 l. 28 for તેવી તેવાં. P. 13 l. 31 for noihing nothing l. 34 for is is is. P. 14 l. 32 for પાંચડી પાચડી. P. 21 l. 27 for વનાશ વિનાશ. Part XIV. P. 25 l. 21 for શુ શું l. 27 for ગયોં ગયો. P. 37 l. 11 for on point on the point. P. 38 l. 22 for જાવિ જોવિ. P. 45 l. 14 for every thign everything. P. 46 l. 32 for જાર જોર. P. 50 l. 15 for take take out. P. 52 l. 16 for begins to begins atonce to. l. for gain gains. P. 53 l. 30 for alwaps always. P. 54 l. 8 for persous persons. P. 55 l. 5 for years he years l. 7 for મીજા or મીજાજ. l. 14 for or a holy sage or. a holy says or a. P. 56 l. 30 for જાડકી જોડકી. P. 58 l. 12 for ગમાજ ગમાજો. l. 20 for The gang of a rogues a gang of rogues. P. 59. l. 22 for ever be possible ever possible. Part XVII P. 2 l. 2 for deeitful deceitful.

NOTICE.

The following parts of this Manual are for the use of European Civil, Military and Political officers preparing themselves for the Higher Standard Vernacular Examination:— Part I ss. 1, 5, 6, 7, 14, 16 to 19; 23 to 188; Parts VI, XV, XVI, XVIII, XIX, XXI. For Honor's, University Examinations and for general knowledge—The Whole.

This book can be had at the following places:—

BOMBAY—Thacker & Co., Ld, Gopal Narayen, Rádhábái Atmárám Sagoon, Damodar Ishwardas Booksellers; the author care of Bhái-shankar Nánábhái Esqr. Solicitor Girgám.

AHMEDABAD—The Gujarát Vernacular Society's Office.

Printed at the following Presses.

Gujarat Gazette Press Ahmedabad 1 to 12 and 15 to 26 pages including the English and the Gujaráti Preface and Dedication.

Subodh Prakash Press Bombay page 27 to 166; Parts X, XI, XII and XIV.

Devare Printing Press Bombay, P. 13-to-14 B; Parts VII, VIII, IX, XIII, XV to XXI including the Title page, contents &c.